Protokoll

over forhandlingene
på det 43. ordinære landsmøte
9.-11. mai 1971 i Oslo

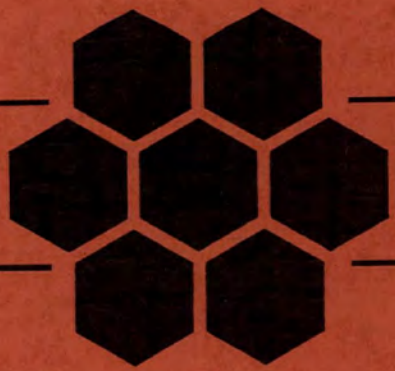

Arbeiderpartiet

demokrati i hverdagen

DET NORSKE ARBEIDERPARTI

Protokoll

over forhandlingene
på det 43. ordinære landsmøte
9.-11. mai 1971 i Oslo

Ansvarlig for referatet:
Henry Harm

1971

AKTIETRYKKERIET - OSLO

INNHOLD

	Side
Talerliste	5
Forord	7
Landsmøtets åpning søndag 9. mai 1971	9
Brattelis minnetale	10
Brattelis åpningstale	11
Gjestene hilser landsmøtet	13
Konstitueringen	20
Sakliste	21
Arbeidsordningen	22
Landsmøtets funksjonærer	23
Ettermiddagsmøtet søndag	25
Trygve Brattelis foredrag om den politiske situasjon	25
Forslag vedr. den aktuelle politiske situasjon	39
Landsstyrets innstillinger	99
Ordskiftet	103
Formiddagsmøtet mandag 10. mai	124
Den fortsatte debatt om den politiske situasjon	124
Brattelis sluttinnlegg	159
Ettermiddagsmøtet mandag	164
Innstilling om beretning 1969/70	164
Revisjonsnemndas beretning	168
Demokrati i hverdagen. Handlingsprogram for 1970-årene	170
Forslag vedr. Demokrati i hverdagen	183
Landsstyrets innstilling	199
Reiulf Steens innledningsforedrag	200
Ordskiftet	210
Kveldsmøtet mandag	230
Odd Højdahls innledningsforedrag om et nytt sosialpolitisk perspektiv	230
Fortsatt debatt om demokratiprogrammet	240

Reiulf Steens sluttinnlegg 247
Debatten om Højdahls foredrag 248
Odd Højdahls sluttinnlegg 254

Formiddagsmøtet tirsdag 11. mai 256
Forslag vedr. organisasjonsmessige spørsmål 256
Landsstyrets innstilling 283
Forslag om eventuelle lovendringer 287
Landsstyrets innstillinger om lovendringer 291
Magne Nedregårds innledningsforedrag om nominasjonsregler for stortings- og kommunevalg 292
Ordskiftet 298
Ronald Byes innledningsforedrag om vårt organisasjonsarbeid 299
Ordskiftet 310
Ronald Byes sluttinnlegg 312
Redaksjonskomitéens innstilling om organisasjonssaker 313
Redaksjonskomitéens innstilling om lovsaker 320

Ettermiddagsmøtet tirsdag 321
Valgene 321
Bjartmar Gjerdes motivering 323
Den generelle debatt 324
Votering om valgkomitéens innstilling 328
Avgjørelsen i markedsspørsmålet 329
Utenrikspolitisk uttalelse 333
En generell politisk uttalelse 336
Oljepolitikken 337
Nærings- og distriktspolitikk 338
Trafikksikkerheten 339
Forslag om forskjellige andre politiske forslag 340
Sosialpolitisk uttalelse 343
Bolig og bomiljø 347
Demokrati i hverdagen 349
En rekke andre forslag 351
Oppgaver i Oslo-regionen 363
Lovendringer 364
Avslutningen 364

Landsmøtedeltakerne 367

TALERLISTE

Andersen, K. B. 364
Andersen, Leif 24
Aspengren, Tor 18
Aune, Erling 105
Bakken, Arne Strand 222, 326
Bakken, Ingvar 158
Bakken, Lars 252
Bakkehaugen, Rolf 312
Berg, Jan 246
Berg, John 326
Berg, Arve 318
Berge, Gunnar 141
Berntsen, Thorbjørn 103, 228, 325
Berrefjord, Oddvar 224
Bjerkholt, Åse 135
Bohlin, Kjell 251
Boman, Arild 143
Bottolfsen, Arne 310
Boye, Olav 241
Bratteli, Trygve 10, 11, 25, 159, 335, 365
Brekke, Knut A. 252
Bråten, Elsa Rastad 141, 223
Bye, Ronald 299, 313, 319, 364
Bårdsen, Elnar 252
Cappelen, Andreas 121
Christiansen, Ragnar 106
Dahl, Eilif 141
Dahl, Kjell 326
Dahlen, Egil 340
Danielsen, Sigurd 144, 327
Dankertsen, Turid 240, 253, 348
Eliassen, Idar 245, 324
Eltervåg, Einar 245
Eriksen, Ragnhild 254
Fjeldvær, Rolf 144
Flesvig, Ole 140, 325
Frydenlund, Knut 148
Fostervoll, Alf 244
Fylling, Ole J. 298
Førde, Einar 149
Gerhardsen, Einar 19
Gerhardsen, Rune 106, 220, 352
Gjengaar, Gudmund 361
Gjerde, Bjartmar 321, 323, 327
Godal, Bjørn Tore 24, 135, 168, 331, 335
Granli, Leif 25
Gudmundsen, Karl Gunnar 145, 243
Gullvåg, Else Wiker 228
Hansen, Frank 168
Hansen, Guttorm 155
Hansen, Rolf 156, 168
Hauge, Jan Otto 137, 242
Haugen, Alf V. 244
Havstad, Isak 311
Havrøy, Halldis 324
Hildrum, Alf 222, 336
Hougen, Paul 9
Huseby, Hans 311
Hübenbecker, Odd 129
Højdahl, Odd 230, 254
Håkensen, Leif 124, 164
Irvoll, Grethe 243
Johannessen, Martha 250
Johnsen, Arve 126
Johansson, Arvid 153
Johansen, Thoralf 246
Jorde, Elvin 326
Jørstad, Kristian 156, 312
Kalheim, Ragnar 151
Karlsen, Thorbjørn 142, 254
Karlsson, Kåre 244
Karterød, Anne 250

Kleppe, Per 114, 329, 333, 336, 337, 338, 339, 340
Kokkvoll, Arne 139, 227, 327
Kollstrøm, Odd 244
Kristiansen, Knut 245
Larsen, Gunnar Alf 151, 327
Leveraas, Ivar 243
Lien, Torild 157
Lieungh, Georg 146
Lillås, Asbjørn 147
Lindblom, Olavi 14
Ludvigsen, Sonja 210
Lund, Bernt H. 109, 241
Lund, Rolf Lasse 126, 350, 365
Laake, Olav T. 142
Marthinsen, Astrid Murberg 20
Mathisen, Ivar 112, 325
Michaelsen, Gerhard 136, 250
Mikkelsen, Georg 298
Myhre, Kåre 245
Myran, Andreas 312
Nedregård, Magne 292, 299
Nilsen, Arve 136, 227, 245
Nordbø, Eldrid 143
Nordli, Odvar 217
Nyhamar, Jostein 117, 246, 327
Olsen, Harald 325, 327
Olsen, Jan Helland 229
Palme, Olof 16
Pedersen, Gerd 248
Pettersen, Sverre 299, 311
Rooth, Ronald 221
Ryanes, Per 127, 253
Samuelsberg, Harald 252
Schei, Gerd Hagen 215
Seim, Hjalmar 143
Sivertsen, Helge 138
Sivertsen, Merle 241, 254
Skau, Leif 223, 229
Skjølås, Lars 324
Skyllingstad, Wermund 227, 318, 326
Sommerseth, Eindride 145
Steen, Reiulf 168, 200, 247, 343, 347, 349, 351, 352, 353, 362
Stoltenberg, Thorvald 158, 326
Strand, Norvald 124, 225
Strømsnes, Ella 254
Stubberud, Liv 253
Støyva, Ragnvald 310
Sundby, Per 249
Sørfjordmo, John 327, 353, 360
Tjensvold, Hanne Marie 226
Ulveseth, Ingvald 153
Urhaug, Trygve 251
Vollum, Gerd 247
Welde, Svein 135
Wivegh, Odd 242
Ødegaard, Ivar 143, 229
Øverli, Alf 140, 325

FORORD

Det norske Arbeiderparti gjennomførte for første gang en såkalt fra dag-til-dag-protokoll over forhandlingene. Et referent-team bestående av Henry Harm, som den ansvarlige, med to medarbeidere, Sverre Rostøl og Jan Erik Lund, refererte innleggene i debattene. Disse ble gjennomgått og trykt i løpet av natten og forelå i trykte hefter ved neste dags begynnelse. Protokollen for tirsdagens møter ble ettersendt landsmøterepresentantene. Disse trykte protokoller, som var å betrakte som korrekturavtrykk, kunne landsmøtedeltakerne foreta sine rettelser i, hvis de mente seg ukorrekt gjengitt.

Alle saklige rettelser ble tatt til etterretning ved oppsetting av den endelige protokoll, som foreligger her, ca 2 måneder etter landsmøtets avslutning. I denne endelige protokoll er inntatt de dokumenter som lå på representantenes bord under landsmøtet. For øvrig er alle forslag som ble satt fram under landsmøtet og redaksjonskomitéens innstillinger inntatt.

I den grad det er menneskelig mulig, er denne landsmøteprotokoll en autentisk gjengivelse av forhandlingene på Det norske Arbeiderpartis 43. ordinære landsmøte. Den skulle således være et godt grunnlag for alle som driver politiske studier og burde også egne seg til bruk i studiearbeid.

Til tross for at landsmøtet i 1971 varte bare 3 dager mot 4 dager i 1969, er protokollens omfang økt fra 312 til 373 sider. Dette har sammenheng med en større saksmengde og at det var fem innledningsforedrag mot fire på foregående landsmøte.

Henry Harm.

Landsmøtets åpning søndag 9. mai 1971.

Før selve åpningen ble en kunstutstilling som Sosialistisk Kulturarbeideres Forening hadde arrangert i Folkets Hus' vestibyle, åpnet av formannen, *Jostein Nyhamar.*

Førstekonservator *Paul Hougen* ga en interessant orientering om de 35 kunstnere som hadde stilt ut sine arbeider. Opphengingen var foretatt av Anne Breivik, og mange av arbeidene, bl. a. de tre maleriene av Jacob Weidemann, var først gjort ferdig lørdag og således var helt ferske.

Det var stort frammøte ved utstillingens åpning, bl. a. såes partiformannen, Trygve Bratteli, kirke- og undervisningsminister Bjartmar Gjerde og en rekke andre regjeringsmedlemmer.

Dette innslaget ble en meget verdig åpning av norsk arbeiderbevegelses store mønstring.

ÅPNINGSMØTET

Storsalen i Folkets Hus var vakkert pyntet med norske og nordiske flagg, blomster og vårens grønt da Det norske Arbeiderparti åpnet sitt landsmøte søndag 9. mai 1971 kl. 11.

Åpningsprogrammet bød på kunstnerisk underholdning ved *Kjell Bækkelund* og *André Bjerke, Rolv Wesenlund* og *Harald Heide Steen jr.*

Grieg: Gangar ved Kjell Bækkelund.

«Kjerringa mot strømmen» av André Bjerke.

«Styrke» av André Bjerke.

Mozart: Ronda ved Kjell Bækkelund.

Rolv Wesenlund og Harald Heide Steen jr. representerte det humoristiske innslaget. Allerede Wesenlunds hilsen fra «Vårt Parti» fikk smilet fram, og de fleste ga seg over til latteren da de to i forening og med god hjelp fra publikum i salen presenterte revynummeret «Navn på programposter i radio og fjernsyn».

I siste avdeling av programmet leste André Bjerke sine egne dikt: «Herr President» (gjendiktning etter Boris Vian), «Nye karyatider» og «Motet». Til slutt spilte Kjell Bækkelund Revolusjonsetyden av Chopin.

Trygve Bratteli takket kunstnerne for underholdningen. Deretter sang landsmøtet stående «De unge slekter» av Kåre Holt. Allsangen ble ledet av Trygve Aakervik.

BRATTELI's MINNETALE

Stående hørte landsmøtet denne minnetalen: Mennesker kommer og mennesker går. Det er livets naturlige gang. Når vi trer sammen til landsmøte, vender tankene naturlig til kjære arbeidskamerater som har gått bort siden sist. Vi har dem alle i vår krets. Noen arbeidet lenge i slike verv at minnet om dem er vårt felles eie.

Kaare Pehrsen la det meste av sitt virke i fagorganisasjonen, i mange år som formann i Norsk Papirindustriarbeiderforbund.

Alfred Skar var pressemann. De fleste vil huske ham fra mange år i Arbeidernes Pressekontor og deretter en lang periode i LO.

Både Pehrsen og Skar var aktive medarbeidere i vårt parti.

Det samme var *Ivar Viken,* med mange år i pressen og deretter i Opplysningsforbundet.

To tidligere stortingsrepresentanter er gått bort. *Johan Wiik* — stortingspresidenten som alltid var en ekte arbeidertype. *Jacob Pettersen* omkom under en reise i Australia.

De jeg her har nevnt hadde alle et langt livs arbeid bak seg. Det var et sjokk for alle som kjente ham da *Peder Næsheim* døde plutselig. Det var en hard påminnelse om at presset kan bli sterkt også for folk i sin beste alder.

Av mange grunner sto *Werna Gerhardsen* i noe av en særstilling blant oss. Hun var det ene ledd i et par som sto for alle som en sentral enhet. Også for seg gjorde hun en stor innsats. Hun ble kjent og fikk venner over hele landet.

Vår utenriksminister i 20 år *Halvard Lange,* døde for et år siden. Han sto sentralt i norsk utenrikspolitikk, også de diskuterte deler av den. Med sin redelighet og sin sikkerhet var Halvard Lange en av bærebjelkene til den sterke posisjon som sikret Arbeiderpartiet ledelsen så lenge.

Med spesielt vemod minnes vi *Ola Teigen.* Han var ennå bare en ung mann. Hans åpne gutteaktighet fikk oss til å føle ham som

en nær venn. Han var en politisk begavelse. Livet farer forskjellig fram med menneskene. I den evige drakamp mellom menneskene og maktene, hender det at maktene blir for sterke.

La meg også nevne Norges trofaste og varme venn i gode og onde tider, svensken *Gustav Möller*.

Vi tenker kanskje ikke på *Elling M. Solheim og Alf Prøysen* som partiarbeidere. De var noe spesielt og noe meget verdifullt i arbeidsfolkets kulturmiljø.

Vi minnes de her nevnte — og de mange ikke navngitte kvinner og menn — for alt de ga oss gjennom sitt liv og sin gjerning.

BRATTELI's ÅPNINGSTALE

Partiformannen hilste landsmøtet med denne talen: Jeg ønsker representanter, gjester og andre tilstedeværende vel møtt til dette landsmøte. Det har kommet representanter her fra alle deler av landet. Hver enkelt av dem ønskes velkommen hit til samarbeid for å løse de oppgaver som påhviler dette landsmøte.

Det er seks år siden sist at landets regjering var til stede på vårt landsmøte. Jeg skal ikke her ved åpningen analysere bakgrunnen for at vi igjen har regjeringen. Jeg vil tro at vi alle er glade for den utvikling som har gitt dette resultatet.

Her nevner jeg det bare som et tegn på at Arbeiderpartiet har en god arbeidsperiode bak seg når vi i dag møtes her. Som det har gått vil tiden siden 1965 bli et interessant kapittel i norsk arbeiderbevegelses historie. Perioden har vist de krefter som kan mobiliseres ved en systematisk og langsiktig innsats, som etter hvert har trukket hele partiet med.

Det er en sterk samfølelse i et parti som vårt. Av forskjellige grunner har jeg opplevd det særlig sterkt de siste par årene. Jeg vil gjerne her rette en varm takk til de mange partifeller og organisasjoner som med hilsener og gode råd gjør det lettere å møte vanskelige situasjoner.

Sist kom dette levende til uttrykk under regjeringskrisen. Det gjorde det lettere å ta de beslutninger som i en slik situasjon må tas.

Et landsmøte i Arbeiderpartiet møtes alltid med svært ulike forventninger. Politiske grupper utenfor Arbeiderpartiet, gir nå som så ofte før uttrykk for det håp at dette skal bli et rabaldermøte, som skal skade vårt parti. Jeg tror ikke de vil bli mer sannspådd nå enn før.

Viktigere for oss er det å fornemme de forventninger som strømmer mot dette landsmøtet fra jevne mennesker fra landsende til

landsende. De gjelder først de ti-tusener av aktive partimedlemmer som med stor interesse følger møtet på avstand. Men langt flere enn dem. Arbeiderpartiet har flere venner enn vi til hverdags kanskje er oppmerksom på. Kvinner og menn over hele landet venter at landsmøtet gjør sin jobb slik at vi ennå sterkere enn før kan gå ut i det videre arbeid.

Vi har foran oss en stor sakliste og det vil kreve konsentrasjon og hard innsats å gi den en forsvarlig saksbehandling. Dette har vi trening i fra før.

Det er mulig noen med en viss spenning imøteser landsmøtets behandling av markedsforhandlingene. Den debatten kan kanskje delvis ha hatt et noe skjevt forløp, mer preget av tro enn av viten. Jeg tror vi går inn i en periode da markedssaken vil kunne behandles med mindre opphisselse og bedre informasjon. I stigende grad forlanger folk fakta og sikre opplysninger. Det første bud til oss i dag er å behandle saken på en forsvarlig måte. Den er komplisert og vanskelig for de fleste mennesker. Det er skilte oppfatninger om hva den endelige løsningen kan bli.

For Arbeiderpartiet er det imidlertid ikke uvant å leve med vanskelige problemer. Slik har det vært i lange perioder av vår historie, og problemene har ofte hatt sammenheng med vårt lands forhold til andre land. Vi må ha tilstrekkelig politisk og organisasjonsmessig balanse til å behandle vanskelige saker uten å skade det parti vi alle vil tjene.

Vi har alle et ansvar for å innfri forventningene fra våre venner over hele landet. Vi har alle ansvar for å skuffe forventningene fra utenforstående grupper som i enhver situasjon ønsker å svekke Arbeiderpartiet.

Vår ungdomsorganisasjon har bak seg en vanskelig periode og søker veier til å tre fram med ny styrke. Situasjonen henger nøye sammen med den særlige bevegelse det i vår tid er i hele ungdomsmiljøet, og det gjør det ikke alltid lett verken for de unge eller andre.

Arbeiderpartiet er urokkelig innstilt på best mulig kontakt og samarbeid med vår ungdomsorganisasjon, som med de unge årsklasser i det hele.

Mennesker på marsj finner ikke hver dag evige sannheter. Etter en nesten upolitisk periode, er det senere oppstått en intens politisk interesse i endel ungdomsgrupper. Enkelte av de mest intense isolerer seg utenfor alle partier.

Den økte politiske interesse skal vi bare hilse med glede. At enkelte av disse grupper er mer opptatt av å analysere antikvariske

skrifter enn dagens kompliserte og interessante samfunn, vil sikkert være et overgangsfenomen. Vi skal åpent ta mot alle som når fram til å gjøre en gjerning i vår tids virkelighet.

Situasjonen skaper et sterkt behov for en bedre presisering av det ideologiske innhold i den demokratiske sosialismen, — av dens mål og midler. Også det som skiller den fra alle diktaturstrømninger, av hva farge de enn måtte være.

Saker kommer og går, men arbeiderbevegelsen består. Jeg tror ettertiden vil studere dette landsmøtet som det som formulerte programmet «Demokrati i hverdagen». Det er i historisk perspektiv den viktigste saken på dette landsmøtet. Må det bli innledningen til en mektig og varig innsats for det hverdagsdemokrati som er et sentralt element i den demokratiske sosialismen.

Velkommen til dette arbeidskrevende landsmøte! La det gjøre den jobb folk på grunnplanet venter av det!

Bratteli presenterer gjestene.

Bratteli foretok presentasjon av gjestene og ga deretter ordet til de som hilste landsmøtet.

Gjestene hilser landsmøtet.

Jens Otto *Krag,* Socialdemokratisk Forbund i Danmark, takket på vegne av de danske gjestene for innbydelsen til å overvære landsmøtet.

— Vi har vært her før, og hver gang har det vært en stor opplevelse. Jeg vil også gjerne takke for den festlige og humørfylte åpningen av landsmøtet. Jeg vil overbringe de hjerteligste hilsener fra det danske sosialdemokrati, og vi ønsker til lykke med de siste måneders politiske utvikling i Norge. En utvikling som førte til at Arbeiderpartiet igjen har inntatt plassene på regjeringsbenkene. Igjen har man fått norsk arbeiderbevegelses sikre hender på Norges hode. Jeg ønsker dere og Norge til lykke med dette.

Selv har jeg et håp om at vi kan følge deres eksempel etter det forestående folketingsvalg i Danmark. Vi vil lytte med stor interesse til landsmøtets forhandlinger. Spesielt fordi vi har felles problemer og oppgaver å løse.

Vi har felles forhandlinger med Fellesmarkedet. Hvis de lykkes, skal vi i begge land ha folkeavstemning. Begge land er med i NATO, sosialdemokratiet i Norge, og i Danmark støtter frihetsbevegelsene verden over. Vi ønsker begge å anerkjenne regjeringen i Hanoi. Akkurat her skiller den nåværende danske regjering lag med den nåværende svenske og norske regjering. Vi har felles interesser i å

utvikle det nordiske samarbeid. Vi har fellesinteresser i utviklingen av den økonomiske politikk og arbeidsmarkedspolitikken.

Gjennomgangstemaet for landsmøtet er «Demokrati i hverdagen». Det samme har vi, idet vi arbeider med å bedre de ansattes innflytelse i arbeidslivet. Vi vil derfor lytte med spesiell interesse til dere, for å registrere hvilke løsninger dere vil velge.

Vi i Danmark beundrer Det norske Arbeiderparti. Vi ønsker hell og lykke til landsmøtet og det arbeid deres regjering skal utføre. Gjennom den demokratiske sosialismen skal vi sammen skape bedre kår for menneskene i Norden.

Olavi Lindblom hilste fra det finske sosialdemokrati, og uttalte:

Jag bringar Det norske Arbeiderpartis landsmöte en kameratslig hälsning från Finlands socialdemokratiske parti. Den socialdemokratiska delegationen från Finland kommer att med största intresse följa med de frågor, som detta Landsmöte tar upp till behandling och beslut. Många av arbetarklassens problem är gemensamma för broderpartierna i hela Norden.

Socialdemokraterna i Finland och Norge är våra två länders största partier. För vår del har detta inneburit att vi alltsedan valsegern 1966 har deltagit i regeringsansvaret. Fram till valet 1970 hade vi vänstermajoritet och under socialdemokratisk ledning genomfördes en ekonomisk stabiliseringsperiod som hör till Europas mest framgångsrika. De finske löntagarna var också med om att skapa förutsetningarna för fortsatt ekonomisk tillväxt.

Riksdagen hade under denne period vänstermajoritet. Regeringspolitiken vilade på centerns och vänsterpartiarnas gemensamma grund. De finska kommunisterna deltog i regeringen — detta innebär att vi hade ändrat vår tidigare inställning — och det är på sin plats att konstatera, att våra erfarenheter av detta samarbete i regeringen med kommunisterne inte är negativa.

Valet 1970 var ett bakslag. De borgerliga partierna fick majoritet och efter stor tvekan deltog vänstern i regeringen Karjalainen. Trycket inom kommunistpartiet växte härefter stadigt och partiets splittrade tilstånd ledde till en politik som resulterade i att kommunisterna denna vår har lämnat regeringen. Socialdemokraterna ansvarar nu ensamme för vänsterns politik i regeringen med åtta ministrar av sjutton. Vi gör det på basen av en regeringspolitisk programdeklaration som klart utstakar våra villkor och vi är med i regeringen Karjalainen endast om vi kan göra vår röst hörd som vi vill. Detta innebär också att den borgerliga riksdagsmajoriteten — ute-

lämnad till sig själv — är en politisk kraft som är maktlös och fruktlös på grund av en stark högerflygel.

I stark kontrast till detta står arbetarrörelsen samlad. Det finns fortfarande alle förutsätningar för en gemensam politik inom vänstern. Ett exempel är Finlands fackföreningsrörelse. Sedan sommaren 1969 är fackförbunden samlade i en enda organisation. Denna organisation har i dag över 650 000 medlemmar, medan FFC och LO tidigare tillsammans svarade för bara 400 000. Fackföreningsrörelsen i dag utstakar en ny politik för sjuttiotalet och sommarens kongress blir en märkedshändelse både med hänsyn till fackcentralens nya principprogram och som manifestation av den största samlade fackliga enhet den finska arbetarrörelsen någonsin har haft.

Inom Norden har man säkert lagt märke till Finlands aktivare utrikespolitik. Denne internationella aktivitet präglar också Finlands socialdemokratiske parti. Vi har tagit en rad initiativ inom den Socialistiska Internationalen och om två veckor står vi som arrangörer av Internationalens rådsmöte i Helsingfors. Vi väntar att rådet skall kunna ge ett positivt bidrag till strävandena att åstadkomma en europeisk säkerhetskonferens, vi har länge önskat att Internationalen kunde bidra til at spänningen minskar mellan öst och väst. Vi hoppas att kongressen skall gå bra och kommer själva at göra allt för at kongressen skall lyckas så som vi ser att de demokratiska, socialistiska och fredsälskande krafterna borde samarbeta för att skapa en lyckligare värld.

För säkerhetskonferensen har vårt parti uttalat sig redan 1966.

Finland följer med spänt intresse hur de nordiska länderna skall lösa problemet med sina relationer till Gemensamma marknaden. Finlands position är klar. Vi för samtal i syfte att klarlägga hur ett handelsavtal mellan Finland och EEC borde se ut om sexstaterna utvidgas till att omfatta tio länder. Finland har anmält i Bryssel att vi i alla situationer slår obetingat vakt om vår neutralitetspolitik, vårt handelspolitiska oberoende och alla möjligheter att bedriva och utöka vår östhandel. För partiets och fackföreningsstörelsens del arbetar vi som bäst på att utreda följderna av ett eventuelt handelsavtal för Finlands löntagare. EEC-handelns tillväxt får inte leda till borgerlig dominans samhällspolitiskt och ökad makt för kapitalet ekonomiskt.

Vi håller partikongress nästa år. Jämsides med en livlig principdebatt inom partiet står vi efter år av splittring mera enade än tidigare och vi väntar att partiet fortsättningsvis skal kunna öka i styrka och slagkraft. Ett angenämt problem är hur vi skall skapa

ökade möjligheter för ungdomen att få inflytande och andel i partiets ledning. Veckopressen i Finland hakar fast på personproblematik och säljer ved sidan av lösnummer också nya ledargestalter åt oss. Men hur interessanta också dessa frågor än är, vet vi att partimedlemmarna på kongressen löser dem själva. Välkomna till Finland år 1972.

Lycka till för landsmötet och Det norske Arbeiderparti.

Statsminister *Olof Palme* holdt denne hilsningstalen:

Arbeiderpartiet bar huvudansvaret för återuppbyggnadsarbetet i Norge efter kriget. Det var en imponerande kraftprestation, präglad av social ansvarskänsla och beslutsam satsning på framtiden. Arbeiderpartiet har nu på nytt övertagit regeringsansvaret. Det är därför en alldeles särskild glädje att få framföra de svenska socialdemokratiernas hälsning till Det norske Arbeiderparti. Självfallet känns den glädjan särskild stark för Arbeiderpartiets många väljare, som för 1½ år sedan var ytterst nära att föra sitt parti tillbaka till Stortinget i majoritet. Det förefaller som om sedan dess blivit fler.

Det intressanta för betraktaren från andra sidan gränsen är detta skifte av just ingen betraktas som någonting sensationellt. Det hörs ingenting av de ödesmättade fanfarer som åtföljde regeringsskiftet 1965. Det betraktas som någonting logiskt och naturligt. Efter et kortare mellanspel går arbetet vidare.

Jag tror — fortfarande som betraktare från andra sidan gränsen — at detta i hög grad hänger samman med det utomordentligt systematiska arbete som Arbeiderpartiet bedrivit i opposition.

Det har inte saknats möjligheter att bedriva kortsiktigt popularitetsjagande politik under de sex år som gått. Norsk arbetarrörelse har avvisat den handlingslinjen. Den skulle betytt att man förlorat sig i på längre sikt betydelselösa punktaktioner. Att odla enstaka missnöjesanledningar utmärker den som saknar en helhetssyn på samhällsförhållanden och politik. Arbeiderpartiet höll i stället benhårt fast vid sin centrala uppgift: att bygga upp en alternativ politik, som varaktigt kan förändra människornas villkor.

Människorna har kunnat uppleva att det ständigt funnits ett genomtänkt alternativ i norsk politik och att det funnits människor som stått beredda att ge sig i kast med förverkligandet av denna politik. Vi önskar er all lycka med detta.

Det nordiska samarbetet har under gångna år kunnat knytas i en allt fastare gemenskap. Vår inbördes handel blomstrar. Sam-

arbetet på lagstiftningens fält går vidare. Våra ekonomier har alltmer vävts samman.

I denna nordiska strävan har arbetarrörelsen varit en pådrivande kraft. Arbetarrörelsen i de nordiska länderna stod samlad bakom idén om ett Nordek. Vi betraktade Nordek som ett logiskt fullföljande av samarbetet och en grundval för att utveckla och fördjupa gemenskapen. Därför innebar misslyckandet att föra avtalet i hamn en svår besvikelse för den fackliga och politiska arbetarrörelsen.

Men de uppgifter som Nordek skulle medverka till att løsa står oförändrade kvar. Vi har valt delvis skilda vägar att söka nå en lösning på det europeiska samarbetsproblemet. Det är i och för sig naturligt. Vi har skilda utrikespolitiska realiteter att utgå ifrån.

Detta förändrar emellertid inte det faktum att våra problem och strävanden i samband med tillkomsten och utvecklingen av en europeisk stormarknad i grunden är desamma. Vi vill alla en lösning som innebär en friare handel. Men frihandel är inte bara konkurrens mellan företag. Det innebär också ett samarbete mellan länder. Till detta kan vi alla ge ett bidrag. Vi kan göra det med större slagkraft och med bättre utsikt att värna vår egenart om vi förmår hålla samman i Norden. Det är min övertygelse att vi under de förestående förhandlingarna skall förmå hålla en nära kontakt och ett fortlöpande samråd, på regeringsplanet och mellan våre rörelser. Det är min förhoppning att den lösning vi når på vår medverkan i ett vidare europeiskt samarbete samtidigt skall innebära att vi stärker och fördjupar det nordiske samarbetet.

Industrien kommer under 70-talet att stå inför mycket svårlösta problem. Vi har kommit långt bort från den glättade framstegoptimisme som satte sin prägel på 50-talet och det begynnande 60-talet. Man upplever bland människor en växande oro för att de i och för sig önskvärda framstegen kan medföra otrygghet i rationaliseringens spår, växande sociala klyftor, svårigheter för en vital och livskraftig demokrati i vardagen.

I allt högre grad kommer debatten att koncentreras till det industriella arbetets villkor. Ty samtidigt som den väldiga ökningen av produktiviteten inom näringslivet i stort är grundvalen för det ekonomiska framåtskridandet är det just inom den industriella sektorn som människor hårdast drabbas av den tekniska utvecklingens sociala konsekvenser: risken för arbetslöshet på grund av strukturförändringar, utslagningen av äldre och handikappade, brist-

fällighet i arbetsmiljön, svårigheten att påverka den egna arbetssituationen etc.

Dessa problem måste løsas med en politik som siktar till trygghet i förändring och till social utjämning mellan människor. Den måste innebära en uppvärdering av det praktiske yrkesarbetets villkor, ekonomiskt och socialt. Det är nödvändigt för det ekonomiska framåtskridandet och för den sociala rättvisan. Från konservativt håll har man lätt velat se en motsättning mellan kravet på ökad produktion och strävan till trygghet och utjämning. Vi har alltid ansett att de betingar varandra. Det är nödvändigt att ständigt förnya produktionsapparaten. Det är lika nödvändigt att ständigt förnya människors villkor i produktionen.

Jag tror detta är ett av 70-talets huvudproblem. Den nordiska socialdemokratin — delvis till följd av gynnsamma yttre förutsättningar — haft förmånen att beslutsamt kunna ge sig i kast med grundläggande sociala och ekonomiska problem inom våra länder. Det har bidragit till att våra länder tilldragit sig en betydande internationell uppmärksamhet. Man har i allmänhet betraktat oss som ett begrepp. Det har varit en styrka. Vi bör känna ett ansvar att ge oss i kast med de problem som under 70-talet i grunden är gemensamma för alla industristater och visa vad en socialdemokrati i ansvar kan uträtta i praktisk gärning.

Det har alltid gått till på samma sätt: vi har lärt av varandra, stimulerat varandra, både i praktisk gärning och i diskussionerna om den demokratiska socialismen. Därför är en för hela Norden betydelsefull händelse när Det norske Arbeiderparti samlas till kongress för att staka ut riktlinjerna mot framtiden.

Tor Aspengren hilste fra LO og fagbevegelsen, og håpet at landsmøtet ville bli et godt landsmøte, et avklarende landsmøte — og mest mulig enstemmig.

Vi står i dag på mange måter ved et krysningspunkt både i europeisk politikk og i vårt eget samfunn. Med dette siste tenker jeg på menneskenes trang til å være med der hvor det skjer noe, ikke minst når dette som skjer er av betydning for vedkommende selv. Dette har gitt seg utslag i det demokratiprogrammet som legges fram på dette landsmøtet. Dette programmet har vært ute til behandling i partiorganisasjonene, og aldri før har så mange deltatt i en programbehandling.

Den andre store saken jeg tenker på, er markedssaken. Den har også vært oppe til bred debatt ute i folket, om ikke på samme

nøkterne grunnlag som demokratiprogrammet. Det er avslørt mangel på informasjon om markedssaken og hva markedet står for. I en hilsningstale vil det føre for langt å komme inn på dette, men vi kommer tilbake til saken seinere.

Før jeg slutter, vil jeg si, at når dette landsmøtet har talt, må vedtakene være retningsgivende for vårt videre arbeid. På vegne av LO og fagbevegelsen vil jeg ønske lykke til med landsmøtet.

Einar Gerhardsen hilste fra en rekke organisasjoner og fra de personlig innbudte. Han ble hilst med applaus da han kom på talerstolen.

Sammen med Arbeiderpartiet og LO utgjør de organisasjonene jeg har i oppdrag å hilse fra, den norske arbeiderbevegelsen hvor vi alle hører hjemme. Jeg har også i oppdrag å hilse fra de personlig innbudte. Vi har alle deltatt i mange landsmøter, og det har alltid vært en opplevelse. Bortsett fra splittelseslandsmøtene i 1920-årene minnes jeg dem alle med glede. De vedtak, som er blitt fattet, har alle vært av betydning for arbeidsfolk i by og bygd, og hvert vedtak har brakt oss et skritt nærmere målet.

På dette landsmøtet, som på alle de foregående, vil det være meningsbrytninger. Det er ikke noe svakhetstegn. Tvert om, det er et tegn på styrke. I en levende bevegelse skal det være meningsbrytninger. Innad har vi alle en plikt til å kjempe for det vi mener er rett. Vi må da samtidig gi alle andre den samme retten. Meningsbrytning innad — samlet opptreden utad, *det* er også noe som hører med til demokratiet i hverdagen. Arbeiderbevegelsen har gjort mange erfaringer. Én erfaring er innlysende klar. Splittet er vi svake, samlet er vi sterke. Bare samlet vil arbeiderbevegelsen kunne representere en makt, og bare samlet vil vi kunne bruke den makten.

Jeg kom for noen dager siden tilbake fra et kort besøk i Hellas. Det var ikke noe oppløftende møte med dette landet. Hadde jeg kommet dit som vanlig turist og gått omkring i gatene, ville jeg vel ha sagt at her ser det fredelig og bra ut. Men bildet ble et annet når en fikk anledning til å snakke med folk. Når jeg i det hele tatt nevner det her, er det fordi jeg er kommet til å tenke på én side av saken: Den juntaen som tok makten, representerer ingen bevegelse, den har intet program, ingen forankring i folket Makt for maktens egen skyld — det var det program den sto for. Hvordan kunne noe slikt være mulig? Når jeg spør meg selv om det, er svaret klart: Det vil ikke være mulig i et land med en sterk

arbeiderbevegelse. En sterk arbeiderbevegelse er den beste garanti for demokratiet.

Jeg tror landsmøtene — bortsett fra de unntakene jeg nevnte til å begynne med — har virket samlende. Jeg kan ikke ønske noe bedre enn at landsmøtet må virke samlende, og at det vil bringe oss et skritt videre på veien fram mot et sosialistisk Norge.

HILSEN FRA NYLANDS VERKSTEDKLUBB

Etter Einar Gerhardsens hilsningstale, leste Trygve Bratteli opp en hilsen som var kommet utenfra til landsmøtet. Den var fra Nylands verkstedklubb, som ønsket landsmøtet til lykke, i håp om at møtets arbeid skal bli til arbeiderbevegelsens beste.

KONSTITUERINGEN

Formannen i fullmaktskomitéen, *Astrid Murberg Marthinsen,* leste denne innstilling:

Komitéen ble oppnevnt av Sentralstyret den 13. april 1971. Komitéen hadde møte den 27. april, og den har hatt møte i dag, den 9. mai 1971.

Det er mottatt fullmakter for 300 representanter. Fordelingen av representantene på distriktspartiene ble foretatt av Sentralstyret den 1. mars 1971 etter fullmakt som ble gitt av landsstyret den 10. februar 1971. Fordelingen ble godkjent av landsstyret den 7. mai 1971.

Følgende representanter har forfall og varamann møter:

Repr. nr. 4, Carl Carlsen — Knut Kristiansen møter i stedet.
» » 7, Johan Johansen — Odd Bakkehaugen møter i stedet.
» » 21, Thorleif Hansen — Willy Halvorsen møter i stedet.
» » 33, Willy Kjone — Erling Bråthe møter i stedet.
» » 37, Eyvind Lappegård — Per Lien møter i stedet.
» » 41, Arne Trønes — Jarle Moen møter i stedet.
» » 53, Pauli Oppegård — Bjørn Skåret møter i stedet.
» » 66, Ola Dahl — Elsa Pedersen møter i stedet.
» » 90, Martha Tidemansen — Edel Paulsen møter i stedet.
» » 96, Kolbjørn Hogsnes — John Fosshaugen møter i stedet.
» » 97, Egil Bergsland — Kjell Bohlin møter i stedet.
» » 138, Per Fr. Hillestad — Gerhard Michelsen møter i stedet.
» » 144, Rune Hetle — Johnny Moldestad møter i stedet.
» » 181, Torbjørn Aunet — Karsten Kjelvik møter i stedet.
» » 183, Osvall Floa — Oddbjørn Vika møter i stedet.

Repr. nr. 184, Bitten Halsvik — Bjørn Bogjellmo møter i stedet.
» » 194, Harald Sverre Olsen — Britt Klausen møter i stedet.
» » 280, Arne Moe — Aksel Kristiansen møter i stedet.

Ved åpningen var det møtt fram 286 representanter. Fullmaktene anbefales godkjent.

Oslo, 9. mai 1971.

FULLMAKTSKOMITÉEN

Astrid Murberg Marthinsen.

Else Larsen. Jarle Moen. Egil Hemli. Odd Lunde. John Sundhagen.

Fullmaktskomtéens innstilling ble enstemmig godkjent.

SAKLISTE:

Det forelå følgende forslag til sakliste:

1. Åpning og konstituering
   a) Fullmakter
   b) Sakliste
   c) Arbeidsordningen
   d) Valg av ordstyrere, sekretærer og komitéer
2. Innstilling om beretning 1969/70
3. Innberetning av Revisjonsnemnda
4. Innsendte forslag
5. Eventuelle lovendringer
6. Den politiske situasjon. Innleder: Trygve Bratteli
   Derunder bl. a.:
   a) Regjeringssituasjonen
   b) Markedssaken
7. Demokrati i hverdagen. Innleder: Reiuf Steen
8. Et nytt sosialperspektiv. Innleder: Odvar Nordli
9. Nominasjonsregler for stortings- og kommunevalg. Innleder: Arvid Dyrendahl
10. Vårt organisasjonsarbeid, herunder kommunevalgkampen. Innleder: Ronald Bye
11. Valg
12. Avslutning

Under behandlingen av saklista meddelte *Trygve Bratteli* at Odd Højdal ville holde innledningen til saklistas punkt 2, «Et nytt sosialpolitisk perspektiv», i stedet for Odvar Nordli.

Ytterligere en forandring i forhold til den forhåndsutsendte saklista var at Magne Nedregaard vil innlede under saklistas punkt 9 «Nominasjonsregler for stortings- og kommunevalg», i stedet for Arvid Dyrendahl, som var blitt syk.

Landsmøtet godkjente disse endringene i sakliste, og det ble for øvrig på formannens forslag besluttet å sende Arvid Dyrendahl en hilsen på sykehuset.

ARBEIDSORDNINGEN

Det forelå følgende forslag til arbeidsordning:

Landsmøtet holdes over tre dager.

Landsmøtet er åpent for presse og kringkasting.

Partimedlemmer har adgang til galleriet mot framvisning av spesielt adgangskort.

Det velges 4 ordstyrere som vekselvis og etter seg imellom avgjort orden leder landsmøtets forhandlinger. Ønsker den fungerende ordstyrer å delta i debatten, skal han overlate ordstyrerplassen til en av de andre ordstyrere. Ordstyrerne har rett til å stille forslag om tidsbegrensning.

Det holdes to møter daglig. Formiddagsmøtet fra kl. 09.00 til kl. 13.00, og ettermiddagsmøtet fra kl. 15.00 til kl. 19.00.

Alle forslag skal framlegges skriftlig til ordstyreren og være undertegnet med forslagsstillerens navn og hjemsted.

Etter at det er vedtatt å sette strek, kan intet nytt forslag framsettes.

Valgene foregår ved skriftlig avstemning. Andre avstemninger foregår ved håndsopprekning. Landsmøtet kan beslutte at en avstemning foregår ved navneopprop. Representantenes stemmegivning innføres i protokollen.

Til å føre forhandlingsprotokollen velges 4 sekretærer. I protokollen skal innføres de saker som behandles, alle forslag som framsettes og beslutningene med angivelse av antall avgitte stemmer. Den landsmøtevalgte nemnd som gir innstilling om årsberetningene, skal også gi innstilling om landsmøtets forhandlingsprotokoll. Ved hvert formiddagsmøtes begynnelse avgir nemnda innstilling om foregående dags protokoll. Protokollen for møtets siste dag godkjennes av Sentralstyret.

Representantene har rett til å ta ordet inntil to ganger i samme sak med henholdsvis 10 og 5 minutters taletid. Representanter som forlanger ordet til forretningsorden, tilståes ikke mer enn 1 minutts taletid.

Arbeidsordningen ble godkjent uten endringer.

LANDSMØTETS FUNKSJONÆRER

Landsstyret fremmet følgende forslag:

Ordstyrere og sekretærer:

Ordstyrere: 1. Leif Granli, Stortingsgruppa. 2. Tor Aspengren, Sentralstyret. 3. Ragnvald Støyva, Sunnmøre. 4. Liv Stuberud, Østfold.

Sekretærer: 1. Gudmund Eriksen, Finnmark. 2. Greta Renstrøm, Buskerud. 3. Arnold Storvold, Sør-Trøndelag. 4. Grete Irvoll, Oslo.

Beretnings- og protokollkomité:

(Ble oppnevnt i Sentralstyret 26. april under forutsetning av landsmøtets godkjenning slik):

1. Leif Håkensen, Akershus, formann. 2. Karl Bjerkeli, Buskerud. 3. Berit Aarsland, Oppland. 4. Frode Christiansen, Vestfold. 5. Odd Wivegh, Oslo. Øivind Hvattum, Partikontoret, sekretær.

Valgkomité:

1. Bjartmar Gjerde, Sentralstyret, formann. 2. Thorbjørn Nicolaysen, Østfold. 3. Knut Nilsen, Akershus. 4. Karl Ingebrigtsen, Troms. 5. Harald E. Olsen, Vestfold. 6. Dag Holmer, Telemark. 7. Olav T. Laake, Rogaland. 8. Ragnar Juell Morken, Hordaland. 9. Per Svendsen, Sør-Trøndelag. 10. Erling Aune, Inn-Trøndelag. 11. Tora Simonsen, Vest-Agder. 12. Kjell Dahl, Romsdal. 13. Haldis Havrøy, Oslo. 14. Fanny Andersen, Oslo. 15. Ivar Mathisen, Oslo.

Redaksjonskomité, «Demokratiprogrammet» og andre utvalgte saker («Bolig og miljø» — Sosial):

1. Reiulf Steen, Sentralstyret, formann. 2. Gerd Hagen Schei, Kvinnesekretariatet. 3. Annemarie Lorentzen, Stortingsgruppa. 4. Odvar Nordli, Sentralstyret. 5. Knut Frydenlund, Oslo. 6. Alf Øverli, Nord-Helgeland. 7. Leif Skau, Oslo. 8. Arne Nilsen, landsstyret. 9. Halvard Kristiansen, Aust-Agder. 10. Einar Førde, Sentralstyret. 11. Eldrid Nordbø, Oslo. 12. Arvid Johansen, Østfold. Arne Michael Olsen, Partikontoret, sekretær.

Redaksjonskomité for politiske saker (derunder utenrikspolitikk):

1. Per Kleppe, Sentralstyret, formann. 2. Sigurd Østlien, Oppland. 3. Guttorm Hansen, Stortingsgruppa. 4. Gunnar Berge, Rogaland. 5. Ingvald Ulveseth, Hordaland. 6. Gudmund Gjengår, Sør-Trøndelag. 7. Erland Mikkelsen, Oslo. 8. Inger Marie Andersen, Østfold. 9. Grethe Johansen, Akershus. 10. Einar Olsen, Vestfold. 11. Bjørn Tore Godal, Sentralstyret. 12. Ragnar Cnristiansen, Sentralstyret. Kjell Kristensen, sekretær.

To av landstyrets medlemmer stemte på Alf Hildrum, Hordaland, istedenfor Gunnar Berge.

Redaksjonskomité for organisasjons- og lovsaker:

1. Ronald Bye, Sentralstyret, formann. 2. Lillian Bekkevad, Kvinnesekretariatet. 3. Reinert Andersen, Østfold. 4. Arne Ekeland, Hordaland. 5. Ole Knapp, Oppland. 6. Alf Vee-Haugen, Sogn og Fjordane. 7. Kurt Mosbakk, Akershus. 8. Britt Klausen, Troms, 9. Jan Helland Olsen, Vest-Agder. 10. Lars Bakken, Finnmark. 11. Oddvar Gøthesen, landsstyret. 12. Grete Tidemansen, Oslo. Magne Nedregård, sekretær.

Reisefordelingskomité:

1. Eindride Sommerseth, Nordland, formann. 2. Arne Nilsen, Troms. 3. Kjell Oppseth, Sogn og Fjordane. 4. Edith Ryanes, Oslo. 5. Leif Østlie, Oslo. Rolf Jørgensen, Revisjonen, sekretær.

Fullmaktskomité:

I henhold til partilovens § 7, punkt 4, har Sentralstyret oppnevnt denne komitéen:

1. Astrid Murberg Marthinsen, Vestfold, formann. 2. Else Larsen, Oslo. 3. Egil Hemli, Oslo. 4. Odd Lunde, Akershus. 5. Jarle Moen, Herdmark. John Sundhagen, Partikontoret, sekretær.

DEBATT OM DISSENSEN

I landsstyrets innstilling på redaksjonskomité for politiske saker, var det to medlemmer som hadde foreslått Alf Hildrum, Hordaland, i stedet for Gunnar Berge, Rogaland. Her ble det en kort debatt.

Bjørn Tore Godal (formann i AUF) Sentralstyret: — Alle vil forstå at denne dissensen ikke dreier seg om personer. Den er heller ikke uttrykk for noe ønske om å få styrket Hordalands representasjon i redaksjonskomitéen. Det viktigste er markedssaken. Vi tror at det er riktig med en saklig og god debatt om den. Det beste utgangspunkt for en bred debatt på saklig grunnlag, er å få en bredere representasjon i redaksjonskomitéen for de synspunkter blant andre Alf Hildrum står for. Han er formann i AUF i Bergen og Hordaland. Han bygger sine standpunkter på viten — ikke på tro.

Leif Andersen, Østfold: — Det er høyt under taket i DNA. Det skal være rom for meningsbrytninger .Det er absolutt nødvendig at det skal være slik. Meningsbrytningene er størst i markedssaken. Ser man tilbake på det som har skjedd det siste året, er det klart at talsmenn imot Fellesmarkedet ikke har kommet så mye til orde på sentralt hold som stemningen ute i bevegelsen skulle tilsvare. Ved

å velge Alf Hildrum styrker vi dette syn i redaksjonskomitéen — et syn som det er meget viktig å få fram.

Trygve Bratteli: — Jeg tror vi kan gå til votering, og jeg ser ingen grunn til å utdype denne diskusjonen nærmere. Jeg vil bare peke på at dette syn er representert i redaksjonskomitéen ved AUF's formann. Landsstyret flertall innstiller på Gunnar Berge.

Votering: Gunnar Berge ble valgt med 160 stemmer. 103 stemmer ble avgitt for Alf Hildrum.

Formiddagsmøtet ble avsluttet kl. 13.10.

Ettermiddagsmøtet søndag.

Ettermiddagsmøtet ble innledet med et kort kunstnerisk innslag. *Otto Nielsen,* redaktør av Kringkastingens «Søndagspost», tegnet et raskt bilde av Alf Prøysen som lyriker. Prøysen har skrevet noe av den vakreste poesi som fins på norsk, og vi vet knapt hva vi mistet da han gikk bort.

Prøysen var også en fortrinlig visedikter og visesanger, og i et originalopptak fra Kringkastingen fikk landsmøtet høre ham synge en vise han engang satt og skrev i resepsjonen i NRK.

Otto Nielsen sa at han etterhånden hadde sagt farvel til nokså mange gode medarbeidere, blant dem Bjarne Amdahl og Alf Prøysen. De to arbeidet ualminnelig godt sammen. «Tango for to» ble solgt i to millioner eksemplarer. Jeg skal ikke spille den, sa Nielsen, for dere kan den alle sammen utenad. Men jeg skal spille en annen, den varme, vakre «Sønnavind» som forteller om sommernatt og gryende forelskelse.

Alf Prøysen som lyriker og visedikter vil bli husket lenge.

Det kunstneriske innslaget ble mottatt med langvarig bifall.

Dirigentene overtok nå ledelsen av møtet, og førstedirigenten, *Leif Granli,* ga straks ordet til partiformannen, til innledningsforedraget under punkt 6.

TRYGVE BRATTELIS FOREDRAG OM DEN POLITISKE SITUASJON

Trygve Bratteli holdt dette foredraget:

Da landsmøtet var sammen for to år siden, var det klar over at det i kommende periode kunne bli et regjeringsskifte. Med rette avsto landsmøtet fra på grunnlag av hypoteser å låse fast hva Arbeiderpartiet skulle gjøre hvis eller når en slik krise oppsto. Det ble der-

for bare fastlagt at når det ble en regjeringskrise, skulle partiets landsstyre umiddelbart kalles sammen.

Krisen kom i mars, og landsstyret var sammen 12. og 13. mars. Jeg finner ikke grunn til her å berette om de dramatiske dager og uker da krisen varte, fram til at den nye regjering ble utnevnt 16. mars og tiltrådte 17. mars. Alle politisk interesserte kunne følge dette fra dag til dag.

Ett hovedtrekk er det nyttig å ha klart for seg. Koalisjonsregjeringen falt for egen hånd. Dens slutt ble bestemt i møter som Arbeiderpartiet ikke hadde noen adgang til. Gjennom Stortinget kom Arbeiderpartiet i direkte kontakt med utviklingen da Per Borten møtte opp og erklærte at han var på vei til Slottet med Regjeringens avskjedsøknad. Koalisjonen hadde felt regjeringen Borten.

Nyttigere enn å repetere detaljene fra dette, kan det nå være å se det hele i noe videre perspektiv. Ikke noen gang siden 1945 har det politiske grunnfjell i Norge ligget til rette for en borgerlig regjering. Ved hvert eneste stortingsvalg har et flertall av velgerne vært mot en borgerlig regjering. Slik var valgresultatet også i 1965 og i 1969.

Det borgerlige flertall i Stortinget i 1965 og 1969 hadde ikke noe velgerflertall bak seg. Fordelingen av representantene ble avgjort av tre faktorer: Den delvise splittelsen i arbeiderbevegelsen, valgordningen, og enkelte borgerlige partiers manipulasjoner med valglistene.

Da valgresultatet forelå i 1965, kalte vi sammen det såkalte «lille landsmøte». Det besto i hovedsak av landsstyret og stortingsgruppa. Etter inngående diskusjon var det enighet om å legge Arbeiderpartiets virksomhet opp med det siktepunkt at den da nydannede koalisjonsregjering kom til å vare gjennom stortingsperioden.

Etter valgresultatet i 1969 hadde vi et liknende «lille landsmøte». Der fant vi å burde basere vårt arbeid på at koalisjonsregjeringen ikke ville vare en ny stortingsperiode. Denne nye vurdering hang i noen grad sammen med at den borgerlige regjering åpenbart hadde et svakere grunnlag etter valget i 1969. Større betydning hadde imidelrtid bedømmelsen av enkelte mer permanente faktorer i norsk politikk.

Etter at parlamentarismen ble innført i 1884, har regjeringer til høyre aldri hatt noen lang levetid i Norge. I den gamle periode da norsk politikk var dominert av striden mellom partiene Høyre og Venstre, hadde det siste som regel overtaket. Da Arbeiderpartiet etter partisamlingen i 1927 skapte det dominerende parti på venstresiden,

har dette preget utviklingen. Både i Venstres storhetstid, og senere med Arbeiderpartiet, har regjeringer til høyre bare vært kortere overgangsperioder. Spesielt interesserte viser jeg til den politiske historie.

Det er i vårt land som regel et radikalt grunnlag i de store folkegrupper både i byer og bygder. Derfor vil velgerflertallet ikke gi grunnlag for en regjering til høyre.

Disse dypereliggende krefter utsatte koalisjonen for sterke påkjenninger så lenge den eksisterte. Enhver iakttaker kunne se hvordan oppløsningen og regjeringstrettheten bredte seg. Inntil sammenbruddet kom i mars. Det mest overraskende ved dette var vel egentlig de stridstemaer det ble grepet til da en ikke lenger holdbar situasjon krevde en utløsning.

Så ble Arbeiderpartiet igjen kalt til å danne regjering. Det kan være grunn til å presisere enkelte trekk ved den nye regjerings parlamentariske og politiske grunnlag.

Jeg er glad for å kunne si at det i Arbeiderpartiet var bred enighet om de skritt som måtte tas i krisedagene i midten av mars. Det gjaldt selve regjeringsdannelsen, prinsippene for sammensetningen av en ny regjering, personvalgene til den, og Regjeringens erklæring. Disse skritt har også fått bred tilslutning i partiets distriktsmøter og ellers i partiet. Jeg legger også vekt på at vi under krisens utvikling kunne ha god kontakt med fagorganisasjonen.

Det er klart at hvis de fire partier som var koalisjonen, samler sine 76 representanter, kan de felle den nåværende regjering. Vi vil stadig leve i bevisstheten om det.

Politikk er imidlertid ikke bare enkle regnestykker. De fire partier dekker ikke noe ensartet politisk miljø. Det er preget av mange indre motsetninger, også i sin holdning til arbeiderbevegelsen. Disse motsetninger var så sterke at de brøt den tidligere koalisjonen sammen.

Vi kan ikke i dag vite hvilke strategiske hovedlinjer de enkelte partier vil basere seg på. Politiske partier er også undergitt forvandlingens lov. Hvert enkelt av de fire partiene er ikke uten videre det samme som det var ved regjeringsskiftet i 1965. En har kunnet observere enkelte ineressante tendenser i Venstre — og også innenfor Senterpartiet, selv om dette i øyeblikket er nokså ensidig opptatt av markedsspørsmålene.

Vi får ta dette som det kommer. Om de fire partier former en samlet front med det formål å stenge for Arbeiderpartiet og arbei-

derbevegelsen, så har vi nå gode erfaringer for at vi kan overleve det.

Vi akter ikke nå å bruke tiden til abstrakte spekulasjoner om dette. I den situasjon vi befinner oss, er det Regjeringens oppgave å arbeide praktisk og konkret, til fordel for det folk det er Regjeringens oppgave å tjene.

Vi skal arbeide i full åpenhet overfor såvel storting som folk. Vi har ikke sett det som formålstjenlig å undersøke noen form for formelle avtaler med noe eller noen av de andre partiene i Stortinget. Det har vi ikke gjort verken generelt eller for noe saksområde.

Denne tilbakeholdenhet skyldes ikke at vi har vansker med å snakke med disse partier eller deres representanter. Det skyldes simpelthen at vi vil vise disse partier skyldig respekt for det som for dem kan fortone seg som lojalitetsbud. Vi erkjenner at de har levd sammen i et avtalt koalisjonssamarbeid i mer enn fem år. Det er da ikke unaturlig om hvert enkelt av dem tar tiden til hjelp for å tenke gjennom sin plass og sin framtid.

Vi velger derfor å søke et åpent og praktisk samarbeid med Stortinget, uten formelle avtaler med noe enkelt parti.

Under den utvikling som førte fram til regjeringsskiftet, kunne Arbeiderpartiet glede seg over mange tegn på at partiet er i framgang og vekst. Ett av disse trekk er de månedlige gallup-tellingene. Dens resultater må alltid jevnføres med de observasjoner vi selv kan gjøre gjennom vår egen vidt forgrenede organisasjon og våre mange kontakter ellers.

La meg nok en gang presisere at vi aldri vinner politisk makt ved gallup-tellingene. Dens resultater siste året — sammenholdt med andre observasjoner — forteller oss imidlertid én meget viktig ting. Det forteller oss ikke hva resultatet vil bli av et kommende valg. Men det forteller oss at Arbeiderpartiet for tiden er på velvillig og vennskapelig talefot med et flertall av det norske folk. Det viser oss at kontaktmulighetene er der. Stemninger kan komme til å skifte heretter som før. Gallup-tall likeså. Vi kan imidlertid gå til vårt arbeid i forvissningen om at vi er på talefot med et flertall. Så får vi selv prøve å gjøre en jobb slik at dette flertall støtter oss og også følger oss ved valgene.

Regjeringens politiske arbeidsgrunnlag er Arbeiderpartiets program for denne valgperioden, og Regjeringens egen erklæring. I samspill med hele partiets og organisasjonens virksomhet, er det Regjeringens oppgave å gjøre alt den kan for å gjennomføre mest mulig av dette politiske program.

Etter de brede diskusjoner vi i mars måned hadde i samband med regjeringsdannelsen, er Regjeringen innstilt på å løse konkrete og praktiske oppgaver. Vi vil søke et samarbeid med Stortinget om dette. Samtidig er det klart at hensikten med å sitte med Regjeringen er å gjøre nyttig arbeid. Skulle de 76 slå seg sammen for å hindre det, vil det oppstå en ny situasjon.

Rundt omkring i alle verdensdeler har det i siste generasjon skjedd en sterk utvikling av regionale og globale samarbeidsformer. For å få tak i disse utviklingstendensene, er det nødvendig å se dem i et visst perspektiv. Med naturlig utgangspunkt i vårt lands geografiske beliggenhet, har Norge på disse områder vært sterkest opptatt av det nordiske samarbeid, samarbeidet i Vest-Europa og deltakelsen i FN og enkelte andre globale organisasjoner. Men liknende tendenser gjør seg gjeldende i de fleste områder i verden.

Norge har hele tiden i hovedsaken tatt et positivt standpunkt til det vest-europeiske samarbeid, som i mer enn to årtier har spilt en stor rolle såvel for vårt eget land — som for denne del av verden.

Vi har fra starten vært medlem av OECD som bl. a. var av stor betydning for samarbeidet om gjenreisingen etter den andre verdenskrigen. Fortsatt er OECD et nyttig samarbeidsorgan. I erkjennelse av vår isolerte maktesløshet, har vårt land søkt å styrke sin sikkerhet ved samarbeidet i NATO. I mer enn 25 år har vi nå levd uten kriger i Europa. Det er i denne krigsherjede verdensdel rekord i dette århundre og alle tegn tyder på at vi har foran oss en ny periode uten militære konfrontasjoner, i denne verdensdel.

Vi var med i forhandlingene om en vest-europeisk markedsordning den gang de ikke førte fram og De seks la fundamentet til det senere europeiske fellesskap. Ved dette bruddet ble vi sammen med Storbritannia, de nordiske og en del andre land med i frihandelsforbundet EFTA. Denne organisasjon ble startet med to erklærte formål: den skulle etablere omfattende frihandel mellom medlemmene, og den skulle arbeide for å overvinne markedssplittelsen og nå fram til et felles vest-europeisk marked.

Da Arbeiderpartiet etter det første gjenreisingsløftet etter krigen, rettet oppmerksomheten mot en mer framtidig og langsiktig politikk, ble det sterkt opptatt av landets gjensidige økonomiske avhengighet. Det sto den gang ganske klart at de daværende sentrale mål: full sysselsetting, sterk økonomisk vekst og rettferdig fordeling, bare kunne nås hvis mange land gikk inn for en samordnet økonomisk ekspansjon. Dette ble grunnlaget for norsk politikk i de europeiske samar-

beidsorganer. Og dette har vært av vesentlig betydning for vårt lands sterke utvikling i den siste generasjon.

Det går en konsekvent politisk linje i Arbeiderpartiets innsats fra de første etterkrigsår og til de forhandlinger som nå føres om en utvidelse av det europeiske fellesskapet.

Parallelt med dette vest-europeiske samarbeid har gått innsatsen for et stadig bredere nordisk samarbeid. For unge mennesker i dag må det lyde som en spøkelseshistorie at deres bestefedre på begge sider av Kjølen var militært mobilisert i en situasjon på randen av en broderkrig. I dag er det i Norden en følelse av fellesskap som en sjelden finner maken til. Det er det viktigste resultat av samarbeidet. Men også på konkrete saksområder er samarbeidet blitt stadig bedre. Nordisk Råd har bidratt sterkt til det.

Jeg hører til dem som beklager at ikke også Nordøk-avtalen ble gjennomført. Faktisk lå avtalen ferdig til ratifikasjon. Men jeg bebreider ingen. Det er en del av den nordiske ordning at det tilligger finnene alene — uten andre nordiske lands innblanding — å tolke vennskaps- og bistandsavtalen mellom Finland og dets store nabo i øst. Ledende representanter for Finland har også i den seneste tid erklært at Nordøk er død, og det ganske uansett om det ikke skulle bli noe av de pågående europeiske forhandlingene.

Nå var alle deltakerland klar over at selv om Nordøk var gjennomført etter avtalen, var denne aldri et *alternativ* for de nordiske lands tilpasning til det europeiske fellesskap. Enn ikke de mest vidtgående interne nordiske ordninger løser problemene mellom Norden og Europa. Ja selv et helt forenet Norden ville — bare med større tall — stå overfor stort sett de samme problemer som hvert enkelt land i dag har til Europa.

Men et utviklet og mer forpliktende samarbeid i Norden kunne gi det større styrke. Derfor må vi ikke et øyeblikk slippe den oppgaven å utvide det nordiske samarbeid. Det er et permanent og vesentlig ledd i norsk utenrikspolitikk. Hele Norden har ansvaret for å klarlegge et aktuelt og realistisk grunnlag for en slik videreføring av samarbeidet.

Hele denne europeiske og nordiske utviklingen har vært ledsaget av en intens diskusjon. På hvert eneste trinn har det vært troende og tvilere. Sjelden har det manglet sannsigere som har spådd ulykker og undergang. Likevel er langtidstendensen klart nok et stadig bredere og mer forpliktende samarbeid mellom historisk og kulturelt nær beslektede folk.

Jeg skal her gå lite inn på tekniske — og for den saks skyld også

økonomiske — detaljer. De er likevel ikke avgjørende for den videre utviklingen. Noen hovedtrekk i internasjonalt samarbeid kan det være nyttig å stanse litt ved.

Mange motstridende tendenser vil her gjøre seg gjeldende — i det enkelte land og i det enkelte menneskes sinn. Disse ulike tendenser vil alltid være der, men med vekslende styrke fra én periode til en annen. Det går over Europa en bølge av integrasjon. Men det går samtidig bølger av isolasjonistiske og delvis også nasjonalistiske tendenser over Europa.

Her bør vi som sosialister kunne bli enige om én ting. Uansett hva hver enkelt mener om den aktuelle forhandlingssituasjon, bør vi kunne danne oss et rimelig realistisk bilde av hva Vest-Europa er for noe.

Det har ikke noen nasjoner av overmennesker og noen nasjoner av undermennesker. Det har vært ulykkelige perioder i Europa da slike vrangforestillinger har vært i hevd. Med det brede samkvem det nå er mellom nasjonene, skulle det være lett å se at det som er felles for de vest-europeiske nasjoner langt overveier det som skiller dem. Disse samfunn er langt mer like enn enkelte vil ha oss til å tro. Det samme gjelder om menneskene. De vi møter er jevne, alminnelige mennesker, med de samme gleder og sorger som vi møter i vårt eget land. Stort sett finner vi også velkjente økonomiske og sosiale problemer, vi møter de samme slags organisasjoner og politiske grupperinger. På enkelte områder ligger de nordiske land foran andre, på andre områder ligger vi etter. Det fredelige samarbeid ville ha små muligheter i verden hvis det skulle mangle grobunn i en såpass ensartet verdensdel.

Verken det enkelte land eller deres felles organer er noe ferdig utbygget. Det gjelder også det europeiske fellesskapet. Historisk sett er det en nyskaping, som ennå lever med sine barnesykdommer. Hva det skal bli, vil bli avgjort av de krefter som lever og virker innenfor fellesskapet. Fellesskapet med sine avtaler er først og fremst en rammeplan for hvordan regjeringene skal gå fram for å håndtere felles samfunnsproblemer. Traktatene bestemmer ikke hva slags samfunnssystem vi vil få i Vest-Europa eller i de enkelte medlemsland. Dette vil bli avgjort av den politikk som blir ført i landene.

Som dere vil huske, reiste i fjor høst en delegasjon rundt i Fellesskapets hovedsteder. Det var en felles delegasjon for Arbeiderpartiet og Landsorganisasjonen. Den møtte ikke offisielle representanter, men talsmenn for sosialdemokratiske partier og faglige

organisasjoner. Delegasjonen besøkte Roma, Paris, Bonn, Brüssel og Haag.

De talsmenn for arbeiderbevegelsen vi møtte hadde alle et sterkt ønske om et utvidet fellesskap. De håpet at Storbritannia og de nordiske land med sin sterke arbeiderbevegelse ville komme med. De som har levd i fellesskapet i mer enn ti år, aksepterer det som grunnlag for den videre utviklingen av sitt område. Som i ethvert annet samfunn har de mye å kritisere når det gjelder hverdagens forhold. Det gjelder økonomiske og sosiale forhold og det gjelder den demokratiske styring og kontroll. Men de var samstemmige om at fellesskapet var det beste grunnlaget for det videre arbeid. Denne innstilling er særlig sterk i den demokratiske arbeiderbevegelsen og i de mindre land. De venter med stor oppmerksomhet på hva resultatet blir av de pågående forhandlinger om en utvidelse av fellesskapet.

Noen spør om Høyre og Arbeiderpartiet vil det samme i Europa. Nei, våre perspektiver og vår politikk er forskjellig i Europa som det er i Norge. Arbeiderpartiet følger opp sine egne hovedmål såvel i norsk som i europeisk politikk.

Aktiv distriktspolitikk er ikke noe spesielt for Norge. Det er heller ikke en moderne sosialpolitikk. Her igjen er det slik at på noen områder er vårt land vel utviklet, på andre områder har enkelte andre land kommet lenger enn oss.

Det er diskusjon om hva de rent økonomiske spørsmål betyr. De er ikke alene avgjørende, men de er selvsagt ikke uten betydning. Rent økonomisk er vårt land en del av den vestlige verden. Vi har en meget stor eksport og import av varer og tjenester. Det står for 40 prosent av vår totale økonomi. Dette er vilkåret for at vi i vårt stort sett karrige land har en så høyt avansert økonomi.

Hvis fellesskapet blir utvidet med de nåværende søkerland, vil området dekke 76 prosent av vår eksport og 70 prosent av vår import. Vilkårene for denne meget omfattende utveksling av varer og tjenester, er selvsagt av betydning.

Jeg tror imidlertid det er av enda større betydning å bruke de brede økonomiske forbindelser som grunnlag for å utvikle et fredelig samliv med de nasjoner vi på denne måten har så sterke kontakter med.

På visse områder har samarbeidet i fellesskapet ikke kommet langt. Det gjelder bl. a. det politiske samarbeidet som er behandlet i den såkalte Davignon-rapporten. Det som her er vedtatt av regjeringene går neppe utover konsultasjoner som er naturlige mellom

samarbeidende stater, og knapt utover det som lenge har vært praktisert f. eks. i de nordiske land.

Heller ikke samarbeidet om valutariske og pengepolitiske problemer er kommet særlig langt hittil. På et viktig område får vi i disse dagene igjen demonstrert bakgrunnen for denne saken. Jeg tenker på den nye valutakrisen som ryster Europa. Det er ikke den første. Vi har sett det samme spillet når Frankrike har devaluert, når Tyskland har revaluert, eller når Storbritannia har devaluert.

Det karakteristiske ved det mellomfolkelige valutasystem er i dag nettopp mangel på stabilitet og en mangel på reguleringsmuligheter for regjeringene og sentralbankene. Ustabiliteten virker tilbake på landenes indre pengepolitikk og på produksjon og arbeidsliv. Mellom bankene og de næringsdrivende i Vest-Europa har det i 1960-årene utviklet seg et enormt internasjonalt kreditt- og kapitalmarked, med en forvaltningskapital på 60—70 millarder dollar — det svarer til 420—490 milliarder kroner. Beløpet svarer til halvparten av fellesskapets samlede pengeforsyning. Det er dette som kalles Eurodollarmarkedet. Ingen enkelt europeisk regjering kan ta herredømme over dette marked. Det ligger utenfor den enkelte regjerings muligheter. På dette område anviser den meget omtalte Werner-planen en vei til at regjeringene kan etablere en felles suverenitet som gir dem reell valutarisk og pengepolitisk myndighet. Det ville etablere en demokratisk suverenitet som i dag ikke eksisterer. Den nåværende tilstand kan bare glede de valutahaier som tjener formuer hver gang en slik valutakrise oppstår.

Hva er så vår situasjon i dag, når det gjelder spørsmålet om vi skal være med i et eventuelt utvidet europeisk fellesskap? Bare hvis en utvidelse kommer i stand, blir spørsmålet aktuelt for oss. Det er med sikte på det den nye regjering fører forhandlinger på grunnlag av Stortingets vedtak. Det er med sikte på de alvorlige avgjørelser vårt folk her står overfor at Regjeringen også vil bidra med et bredt anlagt saklig informasjonsarbeid.

Mange trekk er ennå uklare i denne forhandlingsrunde. Det gjelder i første rekke hele den europeiske situasjon, derunder forhandlingene mellom Storbritannia og fellesskapet. Men denne uklarhet kan neppe vare særlig lenge. I alle tilfelle går det her mot en avklaring.

Under denne prosess er det viktig at også vi selv mest mulig konkret avklarer våre egne problemer i forhold til fellesskapet. Samtidig må informasjonsarbeidet gjennomføres.

Regjeringene i fellesskapet erklærer selv at det i Europa ikke

må gjenreises tollgrenser som i dag er avskaffet. Det gjelder også mellom de nordiske land. De kommende uker og måneder vil også skape større klarhet om de enkelte nordiske lands stilling.

Samarbeid med andre nasjoner må være basert på jevnbyrdighet og gjensidig respekt. Det er ikke nok at vi ved vårt eget skrivebord eller i vår egen lune stue lager oppskrifter om hvordan verden burde se ut. Vi må søke kontakt med levende mennesker i andre land, og være villige til å lytte til deres idéer og erfaringer — som vi selv forlanger å bli hørt med våre forslag.

Norden har gjort en bra jobb hjemme, men har hatt påfallende lite å gi i formingen av det Europa hvor også vår egen framtid ligger. Jeg tror det er altfor snevert hvis en baserer seg på at det å legge fundamentene for framtidig fred og samarbeid mellom nasjoner, begrenser seg til spørsmål om en handelsavtale.

Arbeiderpartiets Europa-politikk bygger på de samme hovedidéer som vår norske og nordiske politikk. Disse grunnleggende siktepunkter er i vårt arbeidsprogram formet slik:

«Alle mennesker har like verd, alle skal ha de samme muligheter for utvikling og menneskelig livsutfoldelse.

Vi må få et samfunn, der alle får langt større frihet til å innrette sitt liv etter sine egne ønsker og behov, så lenge de ikke skader andre.

Vi vil utvikle et reelt demokrati på alle livets områder, alle må få muligheter til å være med å bestemme over de forhold som er av betydning for dem.

Vi vil sikre trygghet for den enkelte.

Vi vil utvikle et samarbeidssamfunn uten usunn konkurransementalitet og statusjag.»

Dette er et godt uttrykk for hovedmål en finner i alle partier og organisasjoner som bygger på den demokratiske sosialismen, i Europa og også andre steder.

Nå er det noen som synes å være svært pessimistiske for den demokratiske sosialismens muligheter i Vest-Europa. Jeg har ofte spurt meg selv hvor den har sine muligheter, om ikke i denne del av verden. Tross alle bakslag har den demokratiske sosialismen mer enn noen annen idéretning preget den vest-europeiske utviklingen gjennom tre generasjoner. Jeg er derfor heller ikke pessimistisk for tiden som kommer.

Innsatsen har stort sett vært gjort i det enkelte land. Vi har aldri vært flinke til å samordne den demokratiske sosialismens

krefter til en europeisk politikk. Derfor har vår innflytelse over europeisk politikk vært mindre enn den burde være. På denne bakgrunn er det viktig å fullbyrde det igangværende arbeid med et sosialdemokratisk Europa-program.

Det er for Arbeiderpartiet ikke tale om å svikte folkegrupper i vårt eget land, for å «komme med i Europa», som det heter.

Vår oppgave er å vareta de store folkegruppers interesser under en ny tids vilkår og muligheter. Dette har Regjeringen meget klart for seg under arbeidet med markedsforhandlingene, ikke minst på de områder som gjelder fiskerier, jordbruk, etableringer, distriktsutbygging, vilkårene for utvikling av demokrati i hverdagen — og på andre områder.

Vår oppgave må være å sluttføre disse forhandlinger etter Stortingets vedtak, og nå fram til et samlet vurderingsgrunnlag av hele saken. Da vil tiden være kommet for å trekke de endelige konklusjoner. Om forholdene ligger til rette for et forslag om medlemskap, er det forutsetningen at det skal holdes en rådgivende folkeavstemning, før Stortingets endelige vedtak om saken.

Dette er en bred, demokratisk behandling av en vanskelig sak. Folkets egen holdning er grunnlaget for avgjørelsen av en slik sak. Det er ansvaret om vi setter oss utenfor et utvidet fellesskap. Ingen er interessert i å påtvinge et folk noen tilknytningsform det selv ikke vil ha.

Arbeiderpartiet er ikke uvant med å behandle vanskelige saker. Vi må ikke miste denne evnen i denne saken heller. Mange motstandere av vårt parti lusker omkring i håpet om at partiet vårt skal få et lammende slag ved behandlingen av denne saken. Det er vårt felles ansvar at det ikke skjer. Med tålmodighet og noen tids hjelp skal vi her finne den løsning som tjener vårt folk og vårt parti.

*

Den internasjonale utviklingen følger ikke noen rett vei. Oppmuntrende perioder veksler stadig med tider av skuffelser og tvil. Norge er en meget liten nasjon i det store internasjonale folkehav. En realistisk utenrikspolitikk må erkjenne at vår innflytelse er svært begrenset. Som et økonomisk høyt utviklet land må vi likevel ta oppgaver på oss så langt vi evner det. Samtidig må vi aldri glemme at vi selv har et permanent sikkerhetsproblem, som vi har plikt til ikke å sette i unødig fare. Vårt folk er ingens fiende og vi skal ta vel vare på sikre vennskap.

Enkelte ting som syntes å utvikle seg for noen måneder siden ser i dag ut til å stå i stampe. Mange vanskeligstilte land i Europa stiller store forventninger til en europeisk sikkerhetskonferanse. Vi bør støtte forberedelsene til den. En konferanse må være slik forberedt at den kan gi noen synbare resultater og gi oppmuntring til videre arbeid for å redusere spenningen i Europa.

Hele vårt folk støttet Willy Brandts nye østpolitikk. Det så lovende ut med avtalene i Moskva og Warszava, og de innledende kontakter med Praha. Vi må kunne vente at alle parter vil medvirke til slik trygging av det isolerte Vest-Berlin, at arbeidet med ratifikasjonen av de forberedte avtaler kan bli gjennomført.

En gallup forleden fortalte oss at vi ikke har nådd fram med å grunngi den nå stadig økende norske bistand til utviklingsland. Mange mennesker er skeptiske. Av det kan vi slutte to ting. En viktig del av dette arbeid er å informere vårt eget folk. Alle må få øynene opp for at de vansker mennesker i Norge ennå har, ikke er noen sammenlikning med den nakne nøden i mange utviklingsland. Det andre er at en aktiv utviklingspolitikk bare er mulig samtidig med en økonomisk og sosial vekstpolitikk i vårt eget land. Jeg tror tiden nå er inne til igjen å ta et alminnelig oversyn over perspektiver og planer i norsk politikk overfor utviklingslandene.

Vi føler dyp uro over kriger og krigstrusler mange steder i verden. Jeg håper og tror den tid raskt nærmer seg da alle blir klar over at militære styrker fra Vesten ikke kan forme Østens samfunn, og at Indo-Chinas framtid blir overlatt til de folkene som bor der og som har rett til landet.

Midt-Østen er en farlig krutt-tønne. Det vil kreve mot og framsyn å løse denne ulykkelige krisen med de eneste midler som er brukbare: en politisk løsning som sikrer den utsatte staten Israel, og som samtidig trygger andre folkegruppers legitime interesser.

Vi skal hilse med glede de nye tegn på at Kina vil normalisere sitt samkvem med resten av verden. Det understreker at anledningen må nyttes til at dette verdens mest tallrike folk kan få sin naturlige plass i et fredelig samliv mellom nasjonene.

Den nye regjeringen ble ikke dannet på et av oss selv planlagt tidspunkt. Det må nødvendigvis i noen grad prege dens arbeid, ikke minst i en overgangstid. Enkelte oppgaver måtte tas opp straks.

Det var nødvendig straks å få satt i gang et forsvarlig arbeid med de markedsforhandlinger som var vedtatt av Stortinget tidligere.

Det hastet med å legge fram for Stortinget materiale til en norsk oljepolitikk. Dette er avgjort i samsvar med de grunnprinsipper

Arbeiderpartiet før har utformet. På dette interessante område er det viktig at Stortinget trekker opp retningslinjer for en politikk som tar vare på norske samfunnsinteresser. Dette er imidlertid bare innledningen til arbeidet med oljesaken. De konkrete praktiske oppgaver melder seg i tiden som kommer.

Vi var alle klar over at et meget omfattende indeksoppgjør sto like for døren. Dette er en direkte følge av den økonomiske utviklingen, særlig de siste par årene. Jeg skal ikke her gå bredt inn på den aktuelle økonomiske situasjonen. Av hensyn til tiden her på landsmøtet, får detaljene om dette henvises til stortingsgruppa.

Jeg vil bare her understreke at Regjeringen legger stor vekt på å komme gjennom øyeblikkets vansker på en slik måte at vi systematisk kan arbeide oss fram til et tryggere økonomisk grunnlag for den kommende økonomiske og sosiale politikk. Jeg ser ikke noen grunn til pessimisme for den kommende tid. Men det er nødvendig så snart som mulig å få herredømme over enkelte innebygde skjevheter i norsk økonomi.

Vi må stå ved løftet til pensjonistene om en regulering samtidig med indeksreguleringen av lønningene. Tillegget skal betales. Samtidig blir det avklaret at økingen av folketrygdens fond blir mer enn 700 millioner kroner lavere enn det som ble opplyst omkring årsskiftet.

Det er derfor ikke noen vei forbi økingen av folketrygdavgiften. Slike litt vanskeligere opprydninger er ikke til å unngå for regjering og storting. Dette skal vi alltid komme gjennom.

Videre må Regjeringen legge sitt hovedarbeid på det statsbudsjett og nasjonalbudsjett som skal legges fram når Stortinget kommer sammen igjen 1. oktober. I den sammenheng vil det bli nøye overveiet en arbeidsplan for å kunne gjennomføre mest mulig av vårt program for denne stortingsperioden, selv om vi ikke har flertall i Stortinget.

Jeg minner om at vesentlige indrepolitiske oppgaver vil bli behandlet under andre punkter på saklisten. Det gjelder særlig det spesielt forberedte program for «Demokrati i hverdagen». Partiets sosialreformkomité under ledelse av Per Sundby, gjør et grunnleggende arbeid med prinsippene for framtidens sosialpolitikk. Dette vil vi delvis møte i sosialminister Odd Højdahls foredrag om «Et nytt sosialpolitisk perspektiv». Jeg går ikke nærmere inn på disse sentrale saksområder.

Vi må legge stor vekt på snarest å komme i gang igjen med en moderne industripolitikk. Nært i samband med dette er landets

energiforsyning. Vi er på terskelen til en tid da dette ikke bare er spørsmål om å bygge ut nye vannkraftkilder. Den kommende energipolitikk må samordne bruken av vannkraft, varmekraft og atomkraft. Og hvert ledd i denne industri- og energipolitikk minner oss om at alt dette må samordnes med naturvern og en aktiv miljøpolitikk. Arbeiderpartiet må legge særlig vekt på at dette krever en samordnet innsats både i utbygging og naturvern.

Menneskene reagerer med rette mot det en kan kalle ensidig effektivitetsjag. Det bør ikke lede oss til falske drømmer om «gamle dager». Våre forfedre slet vondt og led nød i gamle dager. Det største som har skjedd i dette århundre er at menneskene i de avanserte samfunn så langt er frigjort fra det harde fysiske slitet. De som har sitt på det tørre kan alltid snakke hånlig om den økonomiske veksten. De mennesker vårt parti i første rekke skal tjene, har ennå liten anledning til å være så storslagne.

Etter alle sosialistiske idéer er det vår oppgave å forme et moderne samfunn, et samfunn der menneskene er frigjort fra savn og hardt slit, et samfunn som drar full nytte av avansert vitenskap og teknologi. Med denne vilje til å skape noe nytt, skal vi gi oss i kast med de krevende oppgaver i program og regjeringserklæring. Jeg kan ikke gå mere i detaljer inn på dette, men nevner noen sentrale punkter.

Pensjonsalderen skal ned til 67 år, med anledning til å slutte inntil 3 år før eller inntil 3 år senere.

Utbygging og samordning av samfunnsplanleggingen. Sterkere distriktsutbygging. Gjennomføring av særlige tiltak på Vestlandet og i Nord-Norge.

Økt boligbygging i bedre bo-miljøer.

Fastlegging av plan for 40 timers og 5 dagers arbeidsuke.

Innsats mot den skjulte nød. Bedre muligheter for de funksjonshemmede.

Sterk utbygging av utdanningssystemet. Omfattende voksenopplæring.

Utbygging av samferdslen etter en samlet plan.

En tidsmessig arbeidsmarkedspolitikk.

Modernisering av det sentrale statlige administrasjonsapparat.

I tillegg til dette må vi legge betydelig vekt på å forberede saker på lengre sikt, til dels saker som først kan gjennomføres etter et valg og med et nytt storting.

Vi går til et krevende arbeid, hvor vi har bruk for hver enkelt som har noe å gi. Arbeiderpartiet har en gang hatt mindretalls-

regjering under vanskeligere indre og ytre forhold for landet enn det vi kjenner nå.

Det er likevel grunn til å understreke at en mindretallsregjering i særlig grad trenger støtte og hjelp fra de store folkegrupper den skal tjene. Det er én side av saken.

Vi skal kreve en kraftig innsats av de mange som i denne situasjonen er kalt til nye gjøremål. Likevel ville vi totalt bli svakere hvis denne nye situasjon førte til en avslapping i det brede og nødvendige arbeid i partiets organisasjon, i presse, i ungdomsfylking, i kvinneorganisasjon, i opplysnings- og studiearbeid.

Motgangens år fra 1965 ble en rik og givende tid for Arbeiderpartiet. Slik ble det fordi hele partiet etter hvert organiserte seg i det systematiske indre og ytre arbeid som reiste partiet opp igjen. Det ga resultater alt ved kommunevalget 1967. Det brakte oss på terskelen til en politisk seier i 1969. Vi skal ha en ny prøve ved kommunevalget den 20. september i år.

Den medgang vi har skaffet oss ville være forgjeves hvis denne brede innsats ikke fortsatte. Vi skal organisere, skolere og aktivisere flest mulig til dette arbeid.

Tiden har gitt oss et varsel om at vårt parti kan stå foran nye muligheter. Vi har alle vårt ansvar for at disse muligheter nyttes.

Dirigenten takket for foredraget og viste til de innsendte forslag under punktene 4 og 6:

A. FORSLAG VEDR. DEN AKTUELLE POLITISKE SITUASJON (herunder internasjonale spørsmål).

A 1: *Oslo Sykehuspersonales forening:*

Pensjonsalderen for skiftarbeidere.

Skiftarbeidernes avgangsalder settes til 60 år.

Motivering:

Skiftarbeiderne har større psykiske og fysiske påkjenninger ved sin arbeidsrytme enn vanlige dagarbeidere. Den ujevne døgnrytmen medfører vanskeligheter med søvn, skaper vanskelige forhold i det enkelte hjem overfor kone og barn. Skiftarbeid medfører tjeneste på alle høytidsdager så som påske, pinse, jul og nyttår. Dette går ut over ens familieliv som på høytidsdager bærer preg av en eneste lang arbeidsdag.

Innføring av lørdagsfri for andre grupper medfører også større ubehag for skiftarbeiderne, idet familien ikke kan nyte godt av dette som et normalt familieliv med venner og kjente.

Også opparbeidede fridager som faller i ferien til den enkelte går tapt som følge av turnusordninger og ferielovens bestemmelser. Skiftarbeidernes tjeneste på helligdager sett i forhold til dagarbeidernes tjeneste medfører en ukentlig arbeidstid på 42,2 timer. Disse psykiske og fysiske påkjenninger blir tyngre å bære etter hvert som en blir eldre.

Et moment av stor viktighet, som følge av disse påkjenninger, er den lave dødelighetsalder disse grupper er utsatt for.

A 2: *Høyenhall og Manglerud Arbeidersamfunn:*

Gratis telefon til trygdede.

Høyenhall og Manglerud Arbeidersamfunn vil med dette be om at en tar opp til vurdering spørsmålet om å gjøre det økonomisk mulig for alle trygdede å skaffe seg telefon.

Motivering:

Blant de trygdede er det i dag mange som har et reelt behov for å ha telefon i huset, men som ikke makter dette av økonomiske grunner. For dem er det ikke nok å slippe å betale «abonnentlånet» ved innlegging av telefonen. De må også få slippe selve innmeldingsavgiften.

Det dreier seg her om et tiltak som kan bringe mange gamle og uføre ut av den isolasjon de i dag lever i. Med erfaring fra vår egen by, vet vi at det også kan bety liv eller død for enkelte.

Av denne grunn ber vi at denne saken blir tatt opp snarest, og at en finner fram til en rimelig løsning på den.

A 3: *Oslo Arbeidersamfunns møte 16. februar 1971:*

Det norske Arbeiderparti går inn for at kvinner og menn får like lønns- og pensjonsrettigheter i løpet av 1970-åra.

A 4: *Hemnes Arbeiderkvinnegruppe:*

Gratis installering av telefon til enslige trygdede.

Motivering:

Vi mener at enslige ved å være i besittelse av telefon bedre vil ha kontakt med omgivelsene, til beste både for seg selv og den

øvrige familie. Dermed ville de også kunne få være lengre hjemme, og dermed samtidig lette presset mot institusjonsplasser.

A 5: *Oslo Arbeidersamfunn:*

Ny abortlovgivning — utbygging av prevensjonsveiledningen.

Det er påvist alvorlige svakheter ved vår nåværende abortlovgivning og måten den praktiseres på. Mulighetene for at en kvinne skal få abort avhenger i stor grad av sammensetningen av abortnemnda i det distrikt kvinna sokner til. Mange kvinner får ikke engang fremmet søknad om legal abort, fordi de avvises av lege eller andre hjelpeorgan. Dette gjelder i særlig grad ugifte kvinner. Andre må gå fra lege til lege før de får hjelp til å fremme søknad om abort. Under disse forholdene gir mange opp — og finner andre utveier.

De færreste av dem som søker om abort har noen gang fått veiledning i prevensjon. Selv blant gifte abortsøkende kvinner med flere barn er det et fåtall som har fått slik veiledning.

Arbeiderpartiet finner disse tilstandene uholdbare, og går derfor inn for:

— en ny abortlov som gir de kvinner som ønsker det adgang til svangerskapsavbrott,
— en omorganisering av hjelpeapparatet slik at alle abortsøkende får den hjelp og veiledning de har behov for uten å bli utsatt for livssynsmessig påvirkning eller unødvendig utspørring fra hjelpeapparatets side,
— utbygging av hjelpetiltak for de kvinner som velger å fullføre svangerskapet,
— at kvinnene etter hver fødsel innkalles til en etterundersøkelse, der spørsmålet om prevensjonsveiledning blir tatt opp,
— at det snarest innføres seksualundervisning om prevensjon i grunnskolen og i de forskjellige videregående skoleslag.

A 6: *Jern og Metall — Oslo:*

foreslår at DNA's landsmøte fatter klare vedtak om at staten gjennom vedtak i Stortinget engasjerer seg sterkere for Oslo's utvikling som landets hovedstad betinger. Det gjelder lovverk for ervervelse av tomtegrunn for boligbygging og større andel av skatteutjamningsfondet. Videre en mer aktiv politikk for utbygging av hovedstadens kulturliv, og en rekke andre spørsmål som

henger sammen med det å være landets hovedstad. Oppgaver som Oslo Kommune ikke makter å ha ansvaret for alene til å gjennomføre innenfor et rimelig tidspunkt, som kreves for at Oslo skal være en moderne hovedstad som landet kan være bekjent av.

Motivering:

Oslo er Norges største by, nær fire ganger større enn landets neste største. Oslo er det avgjort ledende sentrum i landet for industri, sjøfart, handel og finansvirksomhet. Samt senter for utvikling av vår kulturelle virksomhet. Byen er også det største universitets-, forsknings- og skolesenter. All virksomhet fra arbeidslivets organisasjoner ledes ut fra Oslo som senter. Få byer i verden er tillagt flere sentrale funksjoner på én gang innenfor sine respektive land enn hva Oslo er.

Ut fra dette er vi overbevist om at Oslo må få en større andel av landets muligheter, både ekspertise, økonomi og utvikling — enn tilfellet er i dag.

A 7: *Dyrøy Arbeiderparti:*

Full etableringskontroll.

Det programfestes at det uten reservasjoner tas med full etableringskontroll for alle nye bedrifter og slike som grunnet plassmangel må flytte.

Motivering:

Dyrøy kommuneparti er av den oppfatning at den vage formuleringen i partiets program når det gjelder etableringskontrollen, nå må avløses av en utvetydig programfesting.

Vi er av den bestemte oppfatning at skal det være mulig å føre en distriktsutbygging som har noen hensikt, å gi mulighet for å nå et mål i denne viktige sak, så må ikke industrien få velge fritt når det gjelder etablering av bedrifter. Samfunnet må få mulighet til å medvirke til hvor det fra dets side er ønskelig at bedriftene ligger.

A 8: *Oslo Arbeidersamfunn:*

Etableringskontroll.

Stortinget har vedtatt å utpeke en rekke kommuner som prøvesentra for industrivekstanlegg. Et beskjedent virkemiddel for å få

etablert industri i disse prøvesentra har vært opprettelsen av Selskapet for industrivekstanlegg (SIVA), som har til oppgave å kjøpe opp og tilby industrien byggeklare tomter.

Utover dette har Stortinget ikke foretatt noe effektivt for å få etablert industri i de utpekte industrivekstanlegg. Hver kommune må selv sørge for å få industri til de av Stortinget utpekte industrivekstanlegg. Dette fører ofte til usunn konkurranse mellom de forskjellige prøvesenter-kommuner som overbyr hverandre ved å tilby industrien gunstige etableringsvilkår.

En effektiv distriktspolitikk forutsetter effektive virkemidler. Oslo Arbeidersamfunn vil derfor foreslå at landsmøtet 1971 vedtar at Arbeiderpartiet vil ta i bruk etableringskontroll som prioritert virkemiddel i distriktspolitikken.

A 9: *Innlandet Arbeiderlag:*

Distriktsutbyggingen.

Landsmøtet må ta opp til behandling spørsmålet om folkeflytting fra distriktene til de sentrale områder i landet, om hva som kan gjøres for å begrense denne.

Motivering:

Avfolkningen av distriktene foregår i stadig økende tempo, på tross av de tiltak som hittil er satt ut i livet.

A 10: *Kolvereid Arbeiderlag:*

Utarbeidelse av et distriktspolitisk manifest.

Landsmøtet pålegger landsstyret å ta opp distriktspolitikken til utredning og bred drøfting i partiet med sikte på å få utformet et distriktspolitisk manifest til neste landsmøte.

Motivering:

Dagens politiske situasjon når det gjelder distriktspolitikken, kan kort sies slik at alle politiske partier snakker varmt om utbygging av distriktene, mens den politiske realitet er at flukten fra utkantstrøkene er større enn noen gang.

I Det norske Arbeiderparti er synet på distriktspolitikken ikke ensartet, og så lenge vi ikke skikkelig har gjennomdrøftet den i partiets organer, vil distriktspolitikken heller ikke i uttrykk gjennom vårt program si klart nok ifra hva vi egentlig mener med distriktspolitikk.

Vi i Kolvereid Arbeiderlag mener at distriktspolitikken egentlig er et spørsmål om hele vår levemåte i framtida. Nasjonaløkonomisk sett må en anta at en viss sentralisering er nødvendig for å få en fortsatt øking av vår økonomiske levestandard. På den annen side er det andre forhold ved vår levestandard enn den økonomiske som taler for mer spredt beboelse, f. eks. reinere luft, tilgang på natur o. l. For vårt parti må det primære være at flest mulig mennesker finner lykke i tilværelsen, og da er det nødvendig å drøfte under *hvilken samfunnsstruktur* dette best kan imøtekommes.

A 11: *Manndalen Arbeiderlag:*

Særtilskott (Finnmarkstillegg).

Særtilskottet som er gjort gjeldende for den nordlige landsdel for melk og smør, er meget bra, men vi vil be om at tilskottet også omfatter andre landbruksvarer.

Motivering:

Vi mener at de som driver annen produksjon faktisk har de samme problemer og vanskeligheter å stri med.

A 12: *Haugesund og Omland Transportarbeiderforening:*

Lønns- og prispolitikken.

Haugesund og Omland Transportarbeiderforening ber om at følgende forslag blir behandlet på Det norske Arbeiderpartis landsmøte 9.—11. mai 1971:

Landsmøtet anmoder Sentralstyret, gjennom Samarbeidskomitéen LO/DNA, om å medvirke til at det blir gjennomført lik indeksbestemmelse i alle overenskomster, også for offentlig ansatte, på linje med den som er fastsatt mellom LO og NAF.

Motivering:

Den sterke prisstigning vi har hatt i året som gikk er vel det problem som har vært mest diskutert og omtalt så vel i presse og radio som mann og mann imellom. Det synes ikke å være politisk uenighet om at de som lider mest under prisstigningen er de trygdede og de lavtlønte.

I overenskomsten for offentlige lønnstakere er det fastsatt godtgjørelse for prisstigning med 0,6 prosent av regulativlønnen med en minstegodtgjørelse på kr. 160.— pr. prispoeng. Etter dette vil de

høyest lønte få mellom kr. 400.— og kr. 500.— pr. poeng, mens lavtlønnsgruppen vil få kr. 160.— pr. poeng.

I overenskomsten mellom LO og NAF er godtgjørelsen fastsatt til 7,5 øre pr. time pr. poeng, og da får jo alle likt enten man tjener meget eller lite. Det skulle ikke være noe i veien for at samme system ble gjort gjeldende for offentlige lønnstakere.

Det forannevnte misforhold er til så stor skade for vår bevegelse at det snarest mulig bør avskaffes, og vi mener at saken bør tas opp på høyeste hold — landsmøtet i mai d. å.

A 13: *Kautokeino Arbeiderparti:*

Regulering av Kautokeino/Altavassdraget.

Regulering av Kautokeino/Altavassdraget er under planlegging. Ett av alternativene forutsetter at vassdraget demmes slik at Masibygden blir lagt under vann. Dette alternativ skal etter sigende være det beste sett ut fra et elektrisitets-synspunkt. Imidlertid er alternativet også det som skaper de største vanskeligheter og konsekvenser for andre interesser.

Kautokeino Arbeiderparti krever derfor at Kautokeino/Altavassdraget blir totalfredet mot enhver utbygging, da enhver regulering vil medføre store skjemmende inngrep i Finnmarksviddas natur, sterkt redusere næringsgrunnlaget og skape store menneskelige tragedier.

Kautokeino Arbeiderparti foreslår at landsmøtet gjør vedtak om at Kautokeino/Altavassdraget totalfredes, slik at befolkningen i de berørte områder slipper det store psykiske presset de nå lever under, og som har sjokkert deres initiativ og livsførsel.

Motivering:

1. Oppdemmingen vil fullstendig slette ut Masi-bygda og gjøre godt og vel 400 mennesker hjemløse. Masi-befolkningen har klart sagt ifra at de ikke godtar dette. Gjennomføringen blir derfor tvang, og det er ingenting som kan hjemle en slik handling.

Neddemming vil også medføre andre konsekvenser, bl. a. vil den ha negativ virkning på reindriftsnæringen på ulike vis, den vil gi negativ virkning på viltbestanden, jordbruksmulighetene i Masi vil være fullstendig borte. Det er lite trolig at reguleringen vil ha gunstig virkning på lakseføringen i Alta-elva, og kan således gi ringvirkninger for laksefisket langt utover kysten. Finnmarksviddas verdi som uberørt natur er umålbar. Imidlertid er disse ting biting i forhold

til de menneskelige tragedier som oppstår når en hel bygd skal flyttes. Konsekvensene av dette er enorme, som en egentlig bare kan ane i dag.

2. Det er i planene nevnt andre alternativer som vil spare Masi. I denne forbindelse er det pekt på at flere større innsjøer skal oppdemmes, bl. a. Stuorajavre, Lappojavre, Jiesjavre, Biggejavre og Jotkajavre. Felles for disse innsjøer er at de ligger på flatevidda med små oppdemmingsmuligheter hvis de skal unngå at sjøene flommer utover store arealer. Stuorrajavre som ved normal vannstand er ca. 30 km lang og flere km bred, er antydet utvidet med vel det dobbelte. Lappojavre vil måtte utvides slik at Lappoluobalbosettingen må flyttes. Når det gjelder de øvrige innsjøer, er det klart at uansett hvilken av innsjøene som enn måtte velges, så vil det bli store næringsmessige konsekvenser for reindrift, jakt og molter. Det kan derfor sies at det synes å være liten vits i et alternativ som riktignok sparer Masi-befolkningens bosetting, men som på den annen side umuliggjør eksistensen ved at næringsgrunnlaget ødelegges. Vel 90 prosent av Masis befolkning er samer som ernærer seg av den natur som omgir dem.

A 14: *Hobøl Arbeiderparti:*

Hobøl Arbeiderparti tillater seg å fremme dette forslag til landsmøtet:

Det norske Arbeiderparti foreslår i eget program eller overfor Regjeringen:

Staten overtar utgiftene og kontrollen med utredningen av kloakkutslippene for de forskjellige kommunene, slik at en unngår tilgrising av samtlige vassdrag og småbekker i dette land. Slik det nå er, blir utbyggingskommunene overrent med tilbud fra forskjellige konsulentfirmaer og fylkets utbyggingsavdeling. På grunn av økonomien må kommunen godta det billigste og letteste alternativ, ofte som en midlertidig løsning, uten tanke på ettertidens forurensninger. Vi mener at med statens medvirkning til planlegging og finansiering har en muligheter til bedre løsninger på lengre sikt.

A 15: *Søndre Bergen kvinnegruppe av DNA:*

Grøntanlegg og friarealer.

Vi henstiller til våre myndigheter at det ved sanering av gamle boligstrøk, og ved planlegging av nye boligområder, tas tilbørlig hensyn til beboernes *trivsel.*

Vi mener det er behov for flere grøntanlegg, også med *vintergrønne planter,* både i bykjerner og utkantstrøk. I terreng der det fra før er grønne arealer, bør disse tas vare på, så de faller naturlig inn i byområdet.

Likeens bør flere lekeplasser for barn og ungdom komme sterkere med i planleggingen.

Motivering:

Trivselsmomentet er i dagens stressede samfunn en viktig faktor. Vi har nevnt de unges berettigede krav. *Det er i like høy grad vår plikt å sørge for mer trivsel og hygge for de eldre,* f. eks. ved å plassere grøntanlegg slik at det er mulig for dem å spasere trygt, eller bare sitte og slå av en prat. La oss som en honnør til de eldre sørge for at de får denne medmenneskelige kontakt ute i det fri.

A 16: *Hedrum Arbeiderpartis dameklubb:*

Vern om fjellområder.

Staten bør påse at ikke bjørkegrensen blir bare hyttebebyggelse som slår en unaturlig sperre rundt i vårt høyfjell. Vi må bruke naturvett i tide, og i landsmålestokk komme inn i bildet når fritidsbebyggelse i store arealer blir lagt ut på kontrakt-utleie, for å sikre en naturlig atkomst til høyfjellet for dem som ikke har råd til å skaffe seg disse rekreasjonstilganger på annen måte. Det er vel på tide å få et område, gjerne i likhet med Utøya (motell, leirplass), som et fritidssenter for arbeidsfolk.

Det må videre sikres store avkjøringsplasser langs våre veier (gjerne mot avgift), bare de blir tilstrekkelige. Vi kan jo se hvordan det er å komme fram til sjøen i dag for en som ikke er hytteeier, for ikke å snakke om parkeringsmuligheter.

A 17: Nordtvedt Arbeidersamfunn, Oslo:

Bomveier — ferie- og friluftsliv.

a) I tillegg til den vanlige ordning med bompenger for den enkelte vei bør det av Departementet, eventuelt Direktoratet for Statens skoger, utarbeides en ordning som gjør det mulig å få kjøpe gjennomgangskort for kjøring på alle bomveier i statsalmenninger og på statseid grunn som er åpne for vanlig trafikk mot bompenger. Slike gjennomgangskort bør utstedes mot rimelig avgift, gjøres gyldige for størst mulig områder og for et rimelig tidsrom.

b) For privatveier og skogsveier som det blir gitt statstilskott til, bør det knyttes det vilkår at veiene skal holdes åpne for vanlig turtrafikk mot rimelig bomavgift.

Motivering:

Fra et familieøkonomisk og fritidsmessig synspunkt er det viktig at forholdene innen rimelige grenser legges slik til rette at alle på en økonomisk forsvarlig måte kan komme ut i vår natur uten å møte ulystbetonte hindringer. De fleste er innstilt på å betale for å kjøre på bomveier, enten disse er på privatgrunn eller statsgrunn, men slik som forholdene er i dag, kan det være noe av en økonomisk belastning å legge ferie- eller helgeturen utenom det offentlige veinett. Det vi helst bør sikte mot er at den vanlige borger legger fritidsturene utenom hovedtrafikkårene for å spre trafikken og for å få den rette opplevelsen både av fritiden og naturen. I dag er det de vanlige borgere som er bilister, og det er for disse ordningene ville ha betydning. De grupper som er i en økonomisk rommeligere situasjon, vil som regel ha et annet ferieopplegg. Staten har dessuten her høve til å gå foran med et godt eksempel og vise hvordan avgiftsbetalingen for ferdsel på andre bomveier burde være.

A 18: *Nordtvedt Arbeidersamfunn, Oslo:*

Fjelloven, jakt og jaktkort.

Det vises til §§ 19, 20 og 22 i «Utkast til lov om utnyttelse av rettigheter og herligheter i statsalmenningene». Nordtvedt Arbeidersamfunn gjør framlegg for landsmøtet om at DNA prinsipalt og uten reservasjoner går inn for følgende realitetsinnhold i § 19, 1. og 2. ledd, og § 22, 1. og 2. ledd, samt at § 20 bortfaller i sin helhet.

§ 19, 1. og 2. ledd: I statsalmenning har norske borgere adgang til å drive fangst av småvilt og jakt uten hund på småvilt. Fjellstyret bestemmer om det også skal gis adgang til å drive jakt med hund på småvilt.

§ 22, 1. og 2. ledd: Jakt i statsalmenning kan bare drives mot løsning av jaktkort. Avgiften for jaktkort fastsettes av departementet. Kongen gir nærmere bestemmelser om jaktkort.

Tillegg til forslaget: Skulle dette realitetsinnholdet kreve endring i andre lover eller i andre bestemmelser i Fjelloven, blir de andre lover og bestemmelser å tilpasse til det foreslåtte realitetsinnhold.

Motivering:

Lover skal utformes mest mulig nøytralt i forhold til alle borgere i landet. Ingen er født med eller bør kunne bo seg til særlige retter til de herligheter naturen kan gi oss.

A 19: *Nordtvedt Arbeidersamfunn, Oslo:*

Fjelloven, innlandsfiske.

Det vises til §§ 25, 26 og 27 i «Utkast til lov om utnyttelse av rettigheter og herligheter i statsalmenningene». Nordtvedt Arbeidersamfunn gjør framlegg for landsmøtet om at DNA prinsipalt og uten reservasjoner går inn for følgende realitetsinnhold i § 25 og § 27, 1. og 2. ledd, samt at § 26 bortfaller i sin helhet.

§ 25: I statsalmenning har norske borgere adgang til å drive fiske med krok uten faststående redskap (sportsfiske).

Fjellstyret kan gi adgang til annet fiske når det antas ikke å være til skade for fiskebestanden eller når annet fiske drives som ledd i kultiveringsarbeid for å bedre fiskemulighetene. I alminnelighet skal fiske med oter og garn ikke tillates i småvann. Fjellstyret kan tilstå utlendinger adgang til slikt fiske som nevnt i første ledd.

Før fjellstyret treffer vedtak etter annet ledd, skal innlandsfiskenemnda uttale seg. Er den ikke enig i fjellstyrets vedtak, avgjøres saken av departementet.

§ 27, 1. og 2. ledd: Fiske i statsalmenning kan bare drives mot løsning av fiskekort. Avgiftene for fiskekort fastsettes av departementet og kan være forskjellig for fiske med krok uten faststående redskap (sportsfiske), for fiske med oter og for fiske med faststående redskap. Den kan også være forskjellig for norske borgere og for utlendinger. I tillegg til vanlige fiskekort for den enkelte almenning(døgnkort, ukekort, månedskort, årskort o. l.) utstedes gjennomgangsfiskekort (fellesfiskekort) mot rimelig avgift som gjelder alle statsalmenninger i Sør-Norge som et fellesområde og for alle statsalmenninger i Nord-Norge som et fellesområde. Slike særskilte gjennomgangsfiskekort gis gyldighet for minst 2 måneder og for hele året.

Kongen gir nærmere regler om fiskekort, om hvordan den særskilte ordningen med gjennomgangsfiskekort skal administreres, og hvordan innkomne midler av denne skal fordeles mellom de enkelte almenninger.

Tillegg til forslaget: Skulle dette realitetsinnhold kreve endring i andre lover eller i andre bestemmelser i Fjelloven, blir de andre lover og bestemmelser å tilpasse til det foreslåtte realitetsinnhold.

Motivering:

Lover skal utformes mest mulig nøytralt i forhold til alle borgere i landet. Ingen er født med særlige retter til de herligheter naturen kan gi oss.

Når det gjelder ordningen med gjennomgangsfiskekort, vil denne ikke føre til mer eller hardere sportsfiske, men til at alt fiske i statsalmenninger kommer inn i sunnere former. Ingen kan unnskylde seg med at det har vært vanskelig eller umulig å få kjøpt fiskekort, og i det hele vil ordningen føre til at det blir færre lovbrytere. Trivselen for feriefolk vil bli større i og med at de slipper å oppsøke fiskekortselger for hvert nytt sted de kommer til.

Det som dessuten er svært viktig, er at staten her har et særs godt høve til å gå foran med et godt eksempel og vise hvordan alt salg av sportsfiskekort i prinsippet her i landet burde organiseres også når det gjelder privateid grunn, bygdealmenninger, sameier og andre eiendomskonstellasjoner.

A 20: *Tåsen kretslag, Oslo:*

Byggeforskrifter som ivaretar de bevegelseshemmedes interesser.

En foreslår at DNA tar et initiativ overfor statsmyndighetene med sikte på å få utarbeidet byggeforskrifter som sikrer at offentlige bygninger og anlegg kan brukes av bevegelseshemmede.

Motivering:

Etter en undersøkelse foretatt av Norges Byggforskningsinstitutt, i samarbeid med Statistisk Sentralbyrå og Norges Vanførelag, kan en regne med at 3,5 prosent av den norske befolkning under 70 år er bevegelseshemmet.

I tillegg kommer store grupper av eldre mennesker. I antall skulle de bevegelseshemmede utgjøre ca. 140 000 mennesker. Denne gruppen som omfatter vanføre, trafikkskadde, poliorammede m. m., har store vanskeligheter av teknisk art med å kunne klare seg i vårt samfunn. Trapper og andre tekniske hindringer gjør deres hverdag komplisert og anstrengende. De har ofte store vanskeligheter med å klare seg i sin bolig, og må ofte gi avkall på aktiviteter som blant andre mennesker regnes som en selvfølge. Sam-

funnet har også et ansvar for disse mennesker, og ansvaret bør lede til at en nå tar sikte på å legge opp til en politikk for å redusere de tekniske vanskeligheter.

Et avgjørende virkemiddel i en slik politikk vil være å få utarbeidet byggeforskrifter som konkret pålegger byggherrer å ta hensyn til nødvendige krav fra bevegelseshemmede. Særlig viktig er det at offentlige bygninger, som er ment å betjene det alminnelige publikum, heretter blir bygd slik at de kan brukes av alle mennesker.

Ved siden av utarbeiding av slike forskrifter er det viktig at de statlige og kommunale institusjoner, som kontrollerer byggevirksomheten, pålegges et spesielt ansvar når det gjelder å ivareta de bygningsmessige krav som stilles på vegne av de bevegelseshemmede.

Staten bør også drive en aktiv informasjonspolitikk om disse spørsmål, og understøtte økonomisk de organisasjoner eller faglige grupper som allerede i dag driver slik informasjon.

A 21: *Sosialistiske Kulturarbeideres forening:*

Daginstitusjoner for barn.

Barnehager og daginstitusjoner må bygges ut i forsert tempo de nærmeste år. Som utgangspunkt for denne utbyggingen må det utarbeides faste normer som i lovs form knytter reisingen av slike institusjoner til befolkningsunderlaget på stedet, og som også fastsetter rammer for det offentlige økonomiske engasjement. Et slikt utbyggingsprogram forutsetter at kapasiteten for utdanning av barnehagelærere økes sterkt.

Motivering:

I løpet av forholdsvis kort tid har vi gjennomført en 9-årig grunnskole for alle. Vi bør sette oss som mål på like kort tid å yte tilsvarende fra samfunnets side for de barn som er under skolealder. Vi vet nå at de første leveår er den viktigste tid i et menneskes liv, og den periode hvor den største utvikling foregår. Det er av avgjørende betydning at barna i denne tiden får så gode vilkår for vekst og trygghet som overhodet mulig.

Spørsmålet om barnehager og daginstiusjoner har også en annen side i tillegg til hensynet til barna selv. Undersøkelser som har vært foretatt, viser at 50 prosent av alle gifte kvinner ønsker hjelp til forsvarlig pass av barn under skolealder. Svært mange av dem

kunne tenke seg å ta lønnet arbeid utenfor hjemmet dersom de kunne føle seg sikre på at deres barn var i trygge hender. Hittil har vi i Norge bare dekket behovet for daginstitusjonsplasser for 2 prosent av førskolebarna.

Det hjelper lite å bygge institusjonene, dersom man ikke har fagfolk til å ta seg av barna. Følgelig må utdanningskapasiteten for barnehagelærere økes meget sterkt. Den lille øking som har funnet sted i det siste, dekker bare den mangel på kvalifisert personell som allerede eksisterer.

A 22: *Oslo Arbeidersamfunn:*

Arbeiderpartiet går inn for en utbygging av daginstitusjoner på 125 000 plasser i 1970-åra.

A 23: *Jern og Metall, avdeling 1, Oslo:*

Landsmøtet går inn for å styrke Statens økonomiske engasjement i kulturarbeidet, og går inn for en sterk øking av Kulturfondets budsjett, som bør være en reell fordobling i de nærmeste fem år.

A 24: *Sosialistiske Kulturarbeideres forening:*

Kunst- og kulturarbeidet.

Arbeiderpartiet vil styrke det offentlige økonomiske engasjement i kunst- og kulturarbeidet, og vil som et ledd i dette gå inn for en reell fordobling av Kulturfondets budsjett og en tilsvarende øking i andre offentlige kulturinvesteringer i løpet av de nærmeste fem år.

Motivering:

Bevilgningene til kunst- og kulturformål på det ordinære statsbudsjett har i de siste årene vært preget av stagnasjon, til dels tilbakegang. Det samme gjelder Kulturfondets budsjett, som for 1 år er på 23,5 millioner kroner.

Det er en voksende erkjennelse av at kunst og kultur har sin selvfølgelige plass i det samfunn vi vil forme. For Arbeiderpartiet må det være en sentral oppgave å prioritere dette arbeidet, også fordi klassekløftene på kunst- og kulturlivets område er større enn de fleste andre felter i samfunnet.

Særlig viktig er det å styrke Kulturfondet og å foreta en klarere grenseoppgang mellom de oppgaver som bør ligge under Kirke- og undervisningsdepartementet og de som bør ligge under Kulturfondet.

Kulturfondet er i dag kanskje vårt viktigste kulturpolitiske verktøy. Gjennom dets bevilgninger kan man utløse og stimulere ny kulturaktivtet, sette i gang tiltak og oppnå en overrislingseffekt som i sin tur skaper grunnlag for ny kulturaktivitet. Kulturfondet bør samtidig være et viktig hjelpemiddel når det gjelder å desentralisere den kunstneriske og kulturelle virksomhet.

Kulturfondet fikk siste år søknader om bevilgninger på tilsammen 60 millioner kroner, men klarte bare å imøtekomme en tredjedel av behovet.

A 25: *Sosialistiske Kulturarbeideres forening:*
Lønn til kunstnere.

Spørsmålet om lønn til kunstnere utredes.

Motivering:

Svært mange kunstnere og kulturarbeidere hører i dag til de ekstremt lavtlønte i Norge. For manges vedkommende er forholdet at de ikke kan leve av sitt kunstneriske arbeid, men må ha andre jobber ved siden av.

Prinsipielt kan man skjelne mellom to kategorier kunstnere og kulturarbeidere: De som er knyttet til faste institusjoner som f. eks. teatret, orkestre osv., og som har fast gasje, og de som arbeider innenfor de frie kunstarter (f. eks. forfattere, komponister, bildende kunstnere, filmkunstnere etc.). Det er den siste gruppen som økonomisk sett er verst stillet og som — med få unntak — lever i en stadig øknomisk utrygghet.

Fordi vi mener vi har behov for deres arbeid, dvs. det de skaper, må samfunnet trekke den økonomiske konsekvens av dette synet og gi dem et skikkelig vederlag. I beskjeden utstrekning er dette gjort. De tre-årige arbeidsstipendiene er en form for garantert minsteinntekt og Kulturfondets Innkjøpsordning for norsk skjønnlitteratur kan også ses som en form for garantert inntekt fra statens side. Ingen av disse ordningene er imidlertid tilfredsstillende.

Spørsmålet om lønn til kunstnere må også betraktes som et spørsmål om å integrere kunstnere — og kunsten — i samfunnet. Det er klart at rettigheter, som f. eks. fastlønn, også medfører visse forpliktelser. Kunstnerne og kulturarbeiderne må i langt større grad få bestillingsverk, gis oppdrag, trekkes inn i skolen, engasjeres

som kunstformidlere i forbindelse med utstillinger osv. — og de må også trekkes med i miljøutformingen i videste forstand.

Det er utvilsomt spesielle problemer forbundet med spørsmålet om lønn til kunstnere, blant annet når det gjelder avveiingen mellom kunstnerlønn og stipend, som fremdeles vil være den naturlige løsning i mange tilfelle. Problemene er likevel ikke mer uoverkommelige enn at det skulle gå an å løse dem, selvsagt i samarbeid med kunstnerne selv.

A 26: *Sosialistiske Kulturarbeideres forening:*

Kulturaktiviteten i lokalsamfunnet.

Kulturaktiviteten i lokalsamfunnet stimuleres ved en særskilt støtteordning med delvis refusjon av utgiftene til kulturformål i kommunene og fylkene. Det opprettes miljøutvalg eller kulturutvalg i alle kommuner og fylker.

Motivering:

Knapt noen av samfunnets goder er i dag så sentralisert som kulturtilbudene og mulighetene for allsidig kulturaktivitet. Dette forholdet synes mange steder å være en viktig årsak til manglende trivsel i lokalsamfunnet. Det er derfor nødvendig med en systematisk kulturell distriktsutbygging, samtidig med at kulturformålene i seg selv prioriteres sterkere enn nå. Som et ledd i dette arbeid bør det innføres en statlig tilskottsordning for å fremme den lokale kulturaktiviteten. For at støtten best mulig skal stimulere til lokalt initiativ og lokal innsats, bør den gis som refusjon av de kommunale utgifter til kulturarbeid f. eks. etter samme satser som i den nye loven om grunnskolen, med 25 til 85 prosent refusjon alt etter den enkelte kommunes økonomiske stilling, eventuelt med en fastsatt maksimal sum pr. innbygger eller pr. kommune.

Kulturarbeid i fylkeskommunal regi bør støttes på liknende måte, f. eks. som fylkeskommunale gymnas, med 30 til 75 prosent refusjon av utgiftene. Også lønn og honorar til kunstnere og andre kulturarbeidere må kunne dekkes av disse refusjonsordningene etter nærmere regler.

I hver kommune og hvert fylke bør det opprettes miljøutvalg eller kulturutvalg. Disse utvalgene disponerer midlene til lokalt kulturarbeid uten sentral statlig prioritering eller godkjenning, bortsett fra noen generelle retningslinjer. Det bør legges et utvidet og meget romslig kulturbegrep til grunn for arbeidet.

Særlig viktig er det å fremme kulturaktiviteten også i de mindre enheter innen kommunene, på arbeidsplassene, i drabantbyer og andre konsentrerte bomiljøer, i mer avsides grender og bygdelag, osv. Et nært samarbeid med andre institusjoner, særlig skolene, bibliotekene og kinoene vil være av vesentlig betydning i denne sammenheng. Det samme gjelder det store antall frie organisasjoner som ofte utfører et meget verdifullt kulturarbeid.

A 27: *Tåsen kretslag, Oslo:*

Om tiltak for å motvirke trafikkulykker og følgende av disse.

En foreslår at Arbeiderpartiet sammen med andre av arbeiderbevegelsens organer utvikler et program for en større samfunnsmessig innsats for å motvirke trafikkulykker. Konkret foreslås følgende:

a) DNA arbeider ut et statlig trafikksikkerhetsprogram. Programmet bør ta sikte på en koordinert og mer effektiv innsats fra samfunnet side både når det gjelder forebyggende trafikksikkerhetsarbeid og en reduksjon av følgene av slike ulykker.
b) DNA tar initiativet til å etablere en folkelig og demokratisk organisasjon for å skape den nødvendige opinion til å gjennomføre effektive trafikksikkerhetstiltak.

Motivering:

Trafikkulykkene er i ferd med å bli en av de store «folkesykdommene» i vårt land. Årlig dør ca. 500 mennesker som følge av slike ulykker, og tusenvis blir skadet for kortere eller lengre tid. En stor gruppe blir invalidisert for livstid.

Prognosene forteller at utviklingen vil bli verre i tiden som kommer. Trafikkdøden og ulykkene fører til store menneskelige tragedier og økonomiske katastrofer for den enkelte. Ulykkene koster samfunnet hundrer av millioner hvert år i form av utgifter til sykehusopphold, behandling, omskolering, produksjonstap og tapte skatteinntekter. Å motvirke disse ulykker er derfor en betydelig samfunnsoppgave.

I dag er trafikksikkerhetsarbeidet og innsatsen for de trafikkskadde for dårlig prioritert. Det satses for lite på den økonomiske sektor, og arbeidet utføres innenfor ulike sektorer uten et koordinerende organ. Det er tydelig at uenighet og diskusjoner om virkemidlene i en slik kamp har mer framtredende plass en effektivitet.

DNA bør som det største politiske parti her i landet søke å utvirke et klart formulert aksjonsprogram for bekjempelse av trafikkulykker. Programmet bør ta sikte på å gi et slikt arbeid høyere prioritet enn det har i dag. Bevilgningene må økes når det gjelder overvåking og opplysning. De helsemessige og sosiale aspekter ved problemet må vies langt større oppmerksomhet, og fotgjengernes, de eldres og barnas interesser må tillegges større vekt.

Privatbilismens stilling i framtidens samfunn må bli gjenstand for en mer kritisk vurdering ut fra det politiske grunnsyn vårt parti bygger på.

For å kunne sikre større forståelse for disse problemene og skape en offentlig opinion som kan gjøre det mulig med en bedre samfunnsmessig prioritering av disse spørsmål, bør DNA enten ta initiativ til å utvikle en sterk organisasjon som kan ivareta alminnelige menneskers behov for økt trafikksikkerhet, eller medvirke til at eksisterende trafikksikkerhets-organisasjoner får en bredere oppslutning.

En har en tydelig følelse i dag at de frivillige organisasjoner som driver med trafikksikkerhetsarbeid vesentlig representerer bilistene. Det er sterke bilorganisasjoner som har gjort en betydelig innsats på dette området, men som naturlig nok er opptatt av én side ved dette problemet, nemlig de rent tekniske forebyggende tiltak. De som blir offer for trafikkulykkene, er ofte hentet fra fotgjengernes rekker, det er barn, eldre, handikappede og andre svakere stilte grupper. Deres syn når sjelden fram i diskusjonene om disse spørsmål. En folkelig trafikksikkerhetsorganisasjon bør også legge større vekt på å redusere følgene av trafikkulykkene ved å reise krav om bedre ambulansetjeneste, flere etterbehandlingsinstitusjoner, større økonomik trygghet for de rammede osv.

Arbeiderbevegelsens samlede organisasjoner ville i samarbeid med andre representative sammenslutninger og organisasjoner kunne skape en bredere opinion i denne sak enn de eksisterende faglige organisasjoner.

A 28: *Søndre Bergen kvinnegruppe av DNA:*
Trafikkulykker — lysende veiskilt.

Utover hele landet er det behov for *lysende Stopp-skilt ved holdeplasser*, og der hvor det ikke allerede er, bør det komme lysende overgangsskilt. Ellers ber vi om flere og riktige stedsnavn og veivisere.

Motivering:

Kommer en gående på en landevei i utkantstrøk eller lignende, er det ofte vanskelig å finne fram. Verst er det når det ikke finnes holdeplass-skilt, eller hvor disse er så små at de nesten er usynlige. Vi har opplevd å bli stående og vente på landeveien uten å kunne oppdage et skilt, mens bussene suser forbi. Det er lite hyggelig i regn og halvmørke. Altså: *Tryggere trafikk* med *stedsnavn — veivisere —* og *lysende skilt!*

A 29: *Hokksund Arbeiderforenings kvinneforening:*

Trafikksikkerheten + nedsettelse av fartsgrensen.

Bedre oppmerkinger med forskjellige skilt.

A 30: *Oslo Arbeidersamfunn:*

Forslag til samferdselspolitiske tiltak:

Problematiske forhold knyttet til dagens samferdsel er av en helt ny karakter. Ulykker, forurensning og asosial arealutnyttelse er fenomener som vi synes å være ute av stand til å få styring med. Vi er kommet i den situasjon at biltrafikken er blitt en svær, varig belastning for de ulykkesrammede, og dessuten representerer den en gryende trusel mot folkehelsen i sin alminnelighet.

Ethvert forhold som i sin utvikling skaper nye urettferdigheter vil måtte observeres nøye av sosialistiske politikere. Når urettferdighetene «bare» tar form av utilstrekkelig tilbud om like muligheter til livsutfoldelse for de skadede, har det fremdeles preg av konvensjonell sosialpolitisk tankegang. I det øyeblikk urettferdighetene tar form av diskriminering i tilbud om reiser, transport og kontakt, gjelder samferdselspolitikken hver enkelt borger i vårt samfunn. På dette tidspunkt kan likerettsproblemet formuleres med stor nøyaktighet.

Oslo Arbeidersamfunn vil overfor landsmøtet fremme forslag innen samferdselssektoren som har tilknytning til 4 hovedproblemer. For alle fire områders vedkommende er det nødvendig å fremme forslag om kort-tidstiltak, mer langsiktige tiltak og endelige målsettinger for samferdselen. Dette er forslag om:

1. *Tiltak av betydning for vern av naturen og for vern av den alminnelige folkehelse.*

— OA foreslår at det umiddelbart nedsettes en komité til å utrede spødsmålet om tidspunktet for å kreve «emission control devices» på nyimporterte biler til Norge.

I samme forbindelse foreslås det at Arbeiderpartiet fremmer forslag om det tidspunkt, etter hvilket man bare kan selge blyfri bensin i landet.

— OA foreslår en forhøyning av skatten på blybensin og umiddelbar skattelettelse på blyfri bensin.

Dette vil medvirke til at almenheten får et riktig bilde av situasjonen, og at folk selv får anledning til å medvirke til endring i retning av giftrenere luft i tettbebyggelsen.

— OA foreslår at det tas bestemmelser inn i trafikkreglene om at alle kjøretøyer skal være konstruert slik at de forårsaker så lite støy som mulig.

Det foreslår videre at man legger de sveitsiske normer og erfaringer til grunn for bestemmelsen om de enkelte kjøretøyers støynivå, og anvende anerkjente metoder for fastsettelse av offentlige transportmidlers støynivå.

— OA vil, både på grunn av forurensningsproblemer, vibrasjonsvirkninger og støy-ulemper, foreslå at man oppgir tanken om å plassere en storflyplass i Oslo-området.

Motiveringen for dette forslag er at avstanden til Kastrup er minimal, og at vi under de nåværende forhold finner at såvel finansieringen av flyplassen som lokaliseringsproblemene legger vansker for den videre prosjektering.

Spesiell vekt er det lagt på at kjøreavstanden fra en fremtidig plassert flyplass i periferien av Oslo-regionen neppe vil redusere den tid passasjerene i dag vil bruke, selv om de på vei fra Sør-Europa eller andre kontinenter bytter fly på Kastrup.

— OA foreslår at man ved utarbeidelsen av reguleringsplaner får stadfestet større leike- og idrettsanlegg. Av hensyn til den alminnelige folkehelse bør rekreasjons- og helsesentra for voksne og gamle innpasses i alle nye boligstrøk.

2. *Tiltak som er av betydning for øking av trafikksikkerheten for gående, syklende og kjørende trafikanter.*

— Kommunal- og arbeidsdepartementet anmodes om å utarbeide forslag til vedtekter for regulering av boligstrøk, som ivaretar trafikksikkerheten for boligområdets beboere.

Slike vedtekter finnes allerede utviklet i Sverige, og kan med få endringer overføres til å gjelde for norske forhold.

— OA foreslår at alle landets skoler som har sine porter vendt ut mot større ferdselsårer, blir påbudt å flytte inngangen til skole-

gården. For alle barneskoler som ligger direkte til beferdet vei må det kreves full inngjerding.

— OA fremmer forslag om at det i den kommunale administrasjon utarbeides nye retningslinjer for behandling av trafikksikkerhetssaker. I den utstrekning det nedsettes egne trafikksikkerhetsutvalg, må disse få så vel besluttende som bevilgende myndighet.

Det finnes ikke i noen kommuner i dag instanser eller utvalg som kontrollerer at kommunevedtak innenfor denne sektor blir effektuert. Det finnes heller ikke særutvalg under bygningsråd eller ingeniørvesenet som ivaretar befolkningens sikkerhet ved større boligbyggings- eller vegutbyggingsprosjekter. I den forbindelse er det av den største betydning å tillegge ansvaret for kortvarige vernetiltak til en bestemt kommunal instans. Denne må kunne være i stand til å ansette f. eks. pensjonister som oppsynspersonell på farlige plasser som f. eks. barn passerer på sin vei til skolen, eller engasjere skoleskyss hvis vegutbedringsarbeid skjer over lengre strekninger.

— OA fremmer forslag om at det ved framlegging av reguleringsforslag som gjelder nye vegtraséer eller større vegmaskiner fra Kommunaldepartementets side blir krevd at gangveinettet for de tilstøtende områder er planlagt.

— OA fremmer forslag om at det i forbindelse med nyanlegg eller omlegging av vei til fylkes- eller riksvei også blir refundert utgifter som kommunen måtte ha hatt til opparbeidelse av separat gangvei/sykkelvei. Refusjoner fra fylket eller stat kan variere mellom 50 til 100 prosent av omkostningene, avhengig av forholdene.

— OA foreslår at det fra begynnelsen av året 1973 påbys montert sikkerhetsseler i begge forsetene i alle biler.

Begrunnelsen for dette er at føreren i 9 av 10 tilfelle vil profittere på å ha brukt sikkerhetsbelte hvis en ulykkessituasjon inntreffer.

— OA foreslår at i den utstrekning bilsakkyndige finner feil ved en nyinnkjøpt bil fra forhandler, har enhver bileier rett til å få feilen utbedret umiddelbart.

— OA fremmer forslag om at ingen ny vegstrekning (motorveg) eller komplisert vegtrafikkmaskin skal tas i bruk uten at alle detaljer er nøye vurdert av vegmyndighetene.

For ethvert nyanleggs vedkommende kreves det en nøyaktig overvåking i evalueringsøyemed. Ingen større vei tas i bruk uten at belysningsforholdene er tilfredsstillende.

3. *Tiltak som fremmer den enkeltes like muligheter til reiser, transport ogkontakt.*

— OA ber om å få *nedsatt et utvalg* som får i oppgave å vurdere:

I hvilken grad det bør utvirkes at prisen på reiser med offentlige befordringsmidler bør reduseres betraktelig for personer som ikke selv tjener penger.

I hvilken grad reiseutgifter bør reduseres ytterligere for arbeidere som nødvtungent må pendle over lange strekninger, fordi det ikke er tilgjengelig arbeid på hjemstedet.

Om det i visse områder av landet bør foretas undersøkelser av behovet for transport, reiser og kontakt i de grupper av befolkningen som ikke eier egen bil, eller som ikke har bil disponibel til daglig kjøring.

— OA foreslår at det fattes regler for utforming av offentlige befordringsmidler, slik at de kan nyttes av alle personer med dårlig førlighet. Det bevilges spesielle stipend til forskere som vil iverksette utvikling av transportmidler og boliger (bygninger) som ivaretar de funksjonshemmedes interesser.

— OA fremmer forslag om at det avsettes spesielle stipend og fonds som kan søkes av forskere som arbeider med utvikling av nye transport- og kommunikasjonsformer.

— OA ber om at egnede institusjoner må få i oppdrag av Samferdselsdepartementet å foreta «cost-benefit» utregninger for spesielle grupper av borgere eller spesielle distrikter eller yrkesgrupper, når det gjelder den økonomiske avkastning av sikrings/vernetiltak.

— OA ber om at egnede institusjoner blir bedt om å avgi økonomiske vurderinger av de forskjellige sikringstiltaks avkastning innen trafikksektoren.

— OA fremmer forslag om at det ved større offentlige bevilgninger til trafikksikkerhetstiltak kreves at det blir foretatt forsvarlige faglige vurderinger av tiltakenes effekt.

4. *Tiltak som øker forståelsen for de ugunstige sosiale virkninger av vårt nåværende transportsystem.*

— Siden situasjonen i dag er den at biltrafikken for å betale sine egne omkostninger (slik de gir seg uttrykk i skader og død), burde få en økning på en tredjedel av det de nå betaler i skatter og avgifter, ber OA om å få en analyse av hvilke krefter i samfunnet som virker for privatbilismen og mot en utvikling av tidsmessige og ikke diskriminerende offentlige befordringsmidler.

A 31: *Tveten Arbeiderlag:*

Tungtransport på veiene.

En ser med bekymring på den økende tungtransport på våre veier, da den bl. a. setter trafikksikkerheten i fare.

En vil derfor henstille til landsmøtet å vurdere tiltak for å hindre den økende overbelastning på vårt allerede sterkt belastede veinett, for derved også indirekte å øke trafikksikkerheten.

En vil også peke på den luftforurensning som den store trailertrafikken forårsaker, og hva trailertrafikken representerer nasjonaløkonomisk sett i relasjon til skips- og jernbanetrafikk.

A 32: *Manndalen Arbeiderlag:*

Det norske rettsvesen — storspionen Selmer Nilsen.

Vår oppfatning av denne saken og av andre liknende saker er denne:

En som er dømt for grovt forræderi mot landet (i dette tilfelle storspionasje), må ikke for samme forseelse få anledning til å tjene store penger. Vi mener at slikt ikke må forekomme i Norge i dag.

(Forslag A 33 i hefte nr. 2 utgikk og er erstattet med forslag A 102.)

A 34: *Fra arbeidsgruppe som har utarbeidet innstilling om produksjon, omsetning og kontroll av legemidler:*

Utkast til uttalelse om legemiddelsektoren fra DNA's landsmøte 9.—11. mai 1971.

Utviklingen innen legemiddelsektoren representerer på mange måter store framskritt. På enkelte felter innen medisinen er det i dag mulig å oppnå behandlingsresultater som bare for få år siden var ganske utenkelig. Denne utviklingen har imidlertid også skapt store problemer, særlig når det gjelder kontroll med produksjon, omsetning og bruk av legemidler.

De siste årene har det skjedd en foruroligende øking av totalforbruket av legemidler. Et særlig alvorlig problem er den sterkt økende produksjon og bruk av beroligende midler. Disse medikamentene blir ofte framstilt som ufarlige, mens de i virkeligheten kan bety innledningen til varig uavhengighet av beroligende midler. Mange av de nye preparatene er sterktvirkende, og kan i mange tilfelle ha alvorlige bivirkninger. De må derfor kontrolleres svært

nøye før de tas i bruk. Den økte produksjon av legemidler har også gjort det meget vanskelig for den enkelte lege å holde seg orientert om nye legemidler. Det meste av den informasjonen de får kommer fra legemiddelindustrien, og den er ofte usystematisk og sterkt preget av reklame. De fleste mennesker er svært mottakelige for reklame som angår deres fysiske og psykiske helse. Det må derfor stilles strenge krav til legemiddelreklame overfor publikum.

Etter Arbeiderpartiets syn er vårt nåværende system for kontroll med produksjon og omsetning av legemidler ikke tilfredsstillende.

Vi går derfor inn for:

— å styrke kontrollen av legemidler, bl. a. ved utbygging av Statens Spesialitetskontroll,
— forbud mot legemiddelreklame i aviser og den kulørte ukepresse,
— at legemiddelreklamen til leger og tannleger blir erstattet med nøktern, saklig informasjon om effekter og eventuelle bivirkninger av forskjellige legemidler,
— å utrede nærmere om statlig overtakelse av et eller flere legemiddelfirmaer og full sosialisering av apotekvesenet vil gjøre det lettere å løse de oppgaver vi står overfor i denne sektoren.

A 35: *Ski Arbeiderlag:*

Organisasjonsplikt for alle arbeidstakere.

Dersom fagbevegelsen ved forhandlinger/avtaler ikke får gjennomført organisasjonsplikt for alle arbeidstakere i den aller nærmeste framtid, må DNA gå inn for ved lov å få dette gjennomført.

Motivering:

Vi som er organisert og betaler for å få gjennomført de felles goder man ved visse mellomrom oppnår, kan ikke lenger akseptere at «snylterne» skal få de samme goder gratis.

A 36: *Breiskallen Partilag:*

Reduksjon av pensjonen før fylte 70 år.

Pensjonen reduseres med 0.5 prosent for hver hel kalendermåned vedkommende mangler på 70 år ved det tidspunktet pensjonen tas ut. Dette fradraget i pensjonen er varig og gjelder også alderspensjon som ytes i medhold av folketrygden etter de fylte 70 år.

De personer som i denne 2-årsperiode på grunn av nedsatt arbeids-

evne må gå av med førtidspensjon, vil således få sin pensjon livsvarig redusert. Denne reduksjon kan i enkelte tilfeller komme helt opp i 12 prosent.

Motivering:

Breiskallen Partilag advarer på det sterkeste mot denne ordning. Vi mener at pensjonen skal høynes etter fylte 70 år. Ikke livsvarig straffes for sin tidligere arbeidsuførhet når en mann er utslitt før tiden.

A 37: *Åmli Arbeiderkvinnelag:*

Forslag til eldreomsorgen.

Vi tenker oss leiligheter for eldre samlet under ett tak. Leiligheter bestående av tekjøkken, liten stue, soverom med adgang bad og w.c.

A 38: *Sem Arbeiderparti:*

Lønns- og arbeidsvilkår for elever i sosialsektoren.

Det norske Arbeiderparti tar initiativet til at det blir oppnevnt en komité for å undersøke de forhold som elevene til opplæring i helse-, barnestell og sosialt arbeid arbeider under ved de institusjoner som står for slik utdanning.

Motivering:

Det er en kjensgjerning at unge piker i dag blir utnyttet gjennom praktikantvirksomhet og tjenesteytelser ved enkelte institusjoner. For disse ytelser betales liten eller ingen lønn. Unge piker med lyst og anlegg for dette arbeid bør få utdanningsvilkår som er i takt med annen yrkesopplæring. De bør ikke pålegges arbeid og ansvarsforhold, som ikke står i forhold til deres alder og mentalhygieniske forutsetninger.

A 39: *Haugesund Arbeiderparti:*

Partiet tar opp i sitt prinsipprogram at ansvaret for og driften av alle anerkjente institusjoner innen sosial-, skole- og helsesektoren skjer i offentlig regi.

Motivering:

Under anerkjente institusjoner regnes i dag daginstitusjoner for barn, barnehjem, miljøhjem, behandlingshjem for tilpasningsvan-

skelige barn og ungdom, etc. Samtlige spesialskoletilbud for utviklings- og funksjonshemmede, behandlingsinstitusjoner innen alkohol- og narkotikaomsorgen og institusjoner for eldre og uføre.

En er klar over at overtakelse av de institusjoner som i dag drives av veldedighetsorganisasjoner, ikke kan skje umiddelbart, men som en målsetting for Arbeiderpartiet må det være at disse selvfølgelige samfunnstilbudene blir drevet i offentlig regi. Før samfunnet tar over selve driften vil ikke ansvaret bli lagt der det skal være.

A 40: *Halden Arbeiderparti:*

Det er en veldig oppgave å tilpasse det norske veinettet til de kravene som moderne trafikk stiller. Hundrevis av millioner kroner blir i disse årene satset på å skape motorveier, hvor bilen kan komme fram så hurtig som mulig. Halden Arbeiderparti vil imidlertid peke på at investeringene i utbyggingen av veinettet har fått en slagside.

Det er først og fremst hensynet til biltrafikken som dominerer — selv om vi må regne med at publikum også i all framtid vil måtte ta seg fram på veier og gater til fots og på sykkel. Det er på tide at samferdselsmyndighetene i større utstrekning tar hensyn til også denne trafikken.

Ved utbyggingen av så vel det kommunale som det fylkeskommunale veinett og riksveinettet, må det bli tatt hensyn til den totale trafikk, og ikke bare til en del av den. Fra samferdeslsmyndighetenes side må det bli tatt skritt for å fremme avsperring av gå-gater i byene og dessuten bygging av sykkelstier på de veistrekningene hvor det viser seg at sykkelen har sin plass — og vil komme til å ha sin plass — i trafikkbildet. Vi må få en harmonisk utvikling av ferdeslsårene med sikte på å unngå flest mulig av de faremomenter som i dag krever mengder av menneskeliv og lemlestede hvert år. Vi minner om at i 1970 ble 180 mennesker drept på de norske veiene. For å unngå denne formen for massemord er det ikke nok at man på alle måter søker å påvirke de trafikkerende til å vise hensyn og fornuft. Utformingen av selve trafikkapparatet griper dypt inn i dette spørsmålet.

Halden Arbeiderparti mener også at forholdene bør legges slik til rette at man kan lede selve tungtrafikken over fra overbelastede veier til jernbanen. Jernbanens kapasitet er ikke på langt nær utnyttet, og jernbanen egner seg langt bedre til tungtransportene enn de livsfarlige trailerne, som mer og mer skaper farlige situasjoner også på norske veier. Vi viser til at man i et land med et så velbyg-

get veinett som Vest-Tyskland har funnet det nødvendig å gå til et slikt skritt.

A 41: *Oslo Stein-, jord- og sementarbeideres forenings partigruppe:* **Oljepolitikken.**

Der hvor det er gitt konsesjon til utenlandske oljekonserner, må betingelsene være at ilandføring av oljen skjer til Norge.

Med i den økonomiske vurdering må også være de arbeidsplasser som derved skapes og ikke utelukkende ilandføringsomkostningene.

A 42: *Oslo Stein, jord- og sementarbeideres forenings partigruppe:* **Dannelse av et (frittstående) statlig oljeselskap.**

Staten innbyr til dannelse av et frittstående oljeselskap uavhengig av bestående konserner og bedrifter (Norsk Hydro) (som motvekt mot det nydannede private oljeselskap).

Staten må til enhver tid beholde 51 prosent av aksjene i selskapet. For øvrig bør det kunne tegnes aksjer til pålydende kr. 100.00. Det bør sørges for at de aksjer som selges på denne måte spres mest mulig. Større opphopninger på private hender bør unngås ved at der settes begrensninger for oppkjøp.

A 43: *Oslo Stein-, jord- og sementarbeideres forenings partigruppe:* **Natur- og miljøvern.**

Vi har i dag en rekke private og offentlige instanser som hver for seg er interessert i og skal ivareta de spørsmål som kan henføres under begrepet natur- og miljøvern.

Det opprettes et statlig frittstående direktorat som leder og koordinerer det arbeid som nødvendigvis må gjøres på dette felt. Direktoratets arbeid med koordinering må omfatte så vel den private som kommunale og statlige sektor.

A 44: *Mur- og Murarbeidernes forening, Murernes Union, Oslo:* (tiltrådt av Mur- og Murarb. Partilag). **Vietnam.**

Den faglige og politiske arbeiderbevegelse i vårt land har klart gitt sin støtte til de krefter i Vietnam som i dag kjemper en kamp på liv og død for nasjonal uavhengighet og sosial frigjøring. Det er

i denne forbindelse nok å peke på de utvetydige vedtak som ble fattet på siste landsmøte i Arbeiderpartiet og på LO-kongressen.

Denne stillingtagen er fulgt opp gjennom klare krav i Stortinget, for norsk anerkjennelse av Nord-Vietnam. Vi mener vi bør utvide våre støtteuttalelser til også å omfatte diplomatisk brudd med Saigon-juntaen. Brudd med Saigon-juntaen er en like nødvendig handling fra en sivilisert nasjon som bekjempelse av fascismen i mellomkrigs- og krigstid. Vi må også gjøre alt for at Paris-forhandlingene kan føres i Genève-avtalens ånd.

La våre kamerater i Vietnam føle solidaritetskjenslen strømme dem i møte fra norsk arbeiderbevegelse!

Mur- og Murarbeidernes partilag av DNA vil overfor Arbeiderpartiets landsmøte 1971 foreslå:

Arbeiderpartiet går inn for diplomatisk brudd med Saigon-juntaen.

A 45: *Mur- og Murarbeidernes forening, Murernes Union, Oslo:* (tiltrådt av Mur- og Murarb. Partilag).

Markedsspørsmålet.

1. Det norske Arbeiderparti kan ikke gå inn for medlemskap i EEC hvis ikke dette kan trygge og bygge videre på vår målsetting i «Demokrati og sosialisme.»
2. Det må gis anledning til folkeavstemning om EEC.

Motivering:

Murernes Union og Murarbeidernes Forening vil ta avstand fra de bestrebelser som i dag gjøres for å få Norge med i EEC. Vi ser EEC som uakseptabelt, fordi den vil gjøre vår nasjonale selvbestemmelsesrett illusorisk, vårt arbeid for et sosialistisk Norge til utopi, og vårt arbeid for et utvidet folkestyre vil falle vekk. Forholdene til u-landene vil være preget av utbytting, ikke fellesskap; vi vil få sentralisering i stedet for desentralisering, og de kapitalistiske prinsippene som fri etableringsrett, fri kapitalbevegelse og fritt arbeidsmarked vil herske.

Vår målsetting er klar og levende: demokrati og sosialisme, men denne målsetting vil det være utopi å tro på innenfor EEC. I EEC er arbeiderbevegelsen svak og splittet, så det sosialistiske syn har små muligheter til å få politisk innflytelse, resultatet vil bli en svekkelse av den framgangen vi har i Norge.

Vår selvbestemmelsesrett vil bli sterkt beskåret ved underskri-

velsen av Roma-traktaten, de goder vi tilkjempet oss i 1814 og 1905 vil bli tilsvarende svekket.

EEC's forhold til u-landene vil være preget av at råvarer føres oppover, og industriprodukter føres nedover, tankene ledes lett til kolonitida. Denne politikk blir dessuten ført uavhengig av om den rammer assosierte eller ikke-assosierte u-land. Et sterkt EEC betyr fattigere u-land.

Fri etableringsrett og fri kapitalbevegelse vil sammen med en generell harmonisering av den økonomiske politikken redusere de norske myndigheters styringsmuligheter over norsk økonomi, og vår industri vil i større grad enn nå gli over i utenlandske hender. Dette vil i realiteten si at mulighetene for å bestemme over vår egen framtid vil bli redusert.

Det samme vil fritt arbeidsmarked bety; import av arbeidskraft har av erfaring vist å skape store problemer både for fremmedarbeiderne og for den stedlige befolkning. På kontinentet lever disse arbeiderne under meget vanskelige forhold og i konflikt med den øvrige befolkning. Dette skyldes at kapitalen bruker dem til å øke utbyggingen.

Vårt jordbruk og fiske vil umulig oppnå noen varige særordninger, så for våre kamerater i bygder og fiskevær vil medlemskap i EEC si at det ikke vil være noen annen mulighet enn å flytte inn til byene. Dette vil rive bort det økonomiske grunnlag for utkantstrøkene, og vil umuliggjøre en aktiv distriktspolitikk, samtidig som det skaper vantrivsel for dem det rammer.

De politiske aspekter, slik de kommer til uttrykk i Barre-, Davignon- og Werner-rapportene, viser at utviklingen går i retning av en politisk union i 1980-årene og utsletting av all selvstendig økonomisk politikk.

A 46: *Mur- og Murarbeidernes Forening, Oslo:*

Tysklandsspørsmålet.

Det er gått 26 år siden siste verdenskrig sluttet, uten noen løsning på Tysklands-spørsmålet. Vi kan ikke tenke oss noen løsning før vi erkjenner at det finnes to selvstendige stater i Tyskland.

En anerkjennelse av Øst-Tyskland vil være med å skape en varig løsning av Tysklands-spørsmålet. Murarbeidernes Forening vil overfor Arbeiderpartiets landsmøte 1971 foreslå:

Arbeiderpartiet går inn for diplomatisk anerkjennelse av Øst-Tyskland.

A 47: *Oslo Arbeidersamfunn:*

Den faglige og politiske arbeiderbevegelse i vårt land har klart gitt sin støtte til de krefter i Vietnam som i dag kjemper en kamp på liv og død for nasjonal uavhengighet og sosial frigjøring. Det er i denne forbindelse nok å peke på de utvetydige vedtak som ble fattet på siste landsmøte i Arbeiderpartiet og på LO-kongressen.

Denne stillingtagen er fulgt opp gjennom klare krav i Stortinget for norsk anerkjennelse av Nord-Vietnam. Vi mener vi bør utvide våre støtteuttalelser til også å omfatte diplomatisk brudd med Saigon-juntaen. Brudd med Saigon-juntaen er en like nødvendig handling fra en sivilisert nasjon som bekjempelse av fascismen i mellomkrigstid og krigstid.

La våre kamerater i Vietnam føle solidaritetskjensla strømme dem i møte fra norsk arbeiderbevegelse.

Oslo Arbeidersamfunn vil overfor Arbeiderpartiets landsmøte 1971 foreslå til vedtak:

Arbeiderpartiet går inn for diplomatisk brudd med Saigon-juntaen.

A 48: *Oslo Arbeidersamfunn:*

Midt-Østen konflikten.

En varig løsning av Midt-Østen konflikten må baseres på:

— en garanti for Israels eksistens som selvstendig stat, og
— en dermed forbundet sikring av Palestina-flyktningenes rettigheter,
— israelsk tilbaketrekning fra samtlige besatte områder.

Disse punkter må derfor være grunnlaget for at så vel DNA's som norsk Midt-Østen politikk.

Midt-Østen konflikten innebærer de alvorligste motsetninger i det internasjonale samfunn slik som: forholdet mellom den fattige — rike verden og mellom øst-vest. Konflikten kan bli grunnlag for en ny verdenskrig og krever derfor en balansert og ansvarlig holdning fra alle hold.

A 49: *Oslo Arbeidersamfunn:*

Hellas — Portugal.

Den støtte den amerikanske regjering gir juntaen i Aten forsterker mistilliten til det sikkerhetssystem Norge er en del av. Ameri-

kansk støtte er forutsetningen for at diktaturet i Hellas og Portugal kan opprettholdes. Portugals kolonipolitikk muliggjøres ved militær støtte fra vestlige land til Portugal.

DNA's landsmøte vil på denne bakgrunn be den norske regjering gjøre det klart innen NATO at dersom ikke denne viktige støtte til regimene i Hellas og Portugal opphører, — fører dette til følger for norsk medlemskap i NATO.

A 50: *Andersdal Arbeiderlag:*

Partiundersøkelse i forbindelse med EEC-tilslutning.

Når forhandlingsresultatet i forbindelse med Norges tilslutning til EEC foreligger, bør DNA's medlemmer gjennom en partiundersøkelse bli forespurt om sin holdning til et eventuelt medlemskap.

Denne undersøkelsen må da senere danne grunnlaget for partiets offisielle standpunkt i saken.

Motivering:

Vi har over en lengre periode blant partifeller møtt sterkt blandede meninger angående norsk tilslutning til EEC.

For at ikke DNA's holdning til EEC-medlemskap bare skal bli et speilbilde av sentralledelsens oppfatninger, mener vi at det her må være riktig å foreta en partiundersøkelse når forhandlingsresultatet foreligger. Bare ved en slik framgangsmåte kan man få en pekepinn om hva DNA's medlemsmasse mener.

Ved dette ønsker vi å få spørsmålet om EEC-medlemskap demokratisk belyst. Vi mener partiundersøkelsen bør utføres på linje med den undersøkelsen partiet gjennomførte våren 1970.

A 51: *Vågan Arbeiderparti:*

Markedssituasjonen — Norges søknad om medlemskap i EEC.

Landsmøtet viser til Arbeiderpartiets prinsipprogram og uttaler at Det norske Arbeiderparti ikke kan medvirke til at Norge går inn i et forpliktende økonomisk og politisk fellesskap med overnasjonale styreorganer, uten at disse er underlagt kontroll av folkestyre.

Landsmøtet står fast på prinsipprogrammets forutsetninger om det politiske og økonomiske demokrati, hvor det bl. a. er slått fast at de folkevalgte organer må få avgjørende innflytelse på hovedlinjene i utviklingen, og at maktgrupper utenfor det politiske demokrati ikke må få bestemmende innflytelse i spørsmål av betydning for fellesskapet.

Landsmøtet finner at de bestemmende organer innen EEC i dag ikke oppfyller de betingelser som må gjelde for et demokratisk, folkestyrt politisk og økonomisk fellesskap.

Landsmøtet understreker Det norske Arbeiderpartis vilje til å arbeide for fellesskap mellom folkene — mot krig og undertrykkelse, men den demokratiske og sosialistiske målsetting vi setter opp for vårt eget samfunn, må gjelde *alle folk og nasjoner.*

Motivering:

Vedtak i representantskapsmøte i Vågan Arbeiderparti 13. desember 1970, sendt Det norske Arbeiderparti v/ekspedisjon av 7. januar 1971, jfr. partiets bekreftelse for mottakelsen av kommunepartiets vedtak i brev datert 18. februar 1971.

A 52: *Selfors AUL:*

AUF's skoleprogram.

Arbeiderpartiet går inn for gjennomføring av AUF's skoleprogram som vil bli nærmere klarlagt etter AUF's landsmøte.

Motivering:

AUF's skole vil bli en demokratisk skole. Karakterjaget i skolen vil bli fjernet. Programmet vil bedre forholdene for sosialistisk ungdom. Det henvises ellers til AUF's skoleprogram.

A 53: *Sosialistiske Kulturarbeideres forening:*

Markedsspørsmålet.

Det norske Arbeiderparti tar initiativet til å få gjenopptatt drøftingene om et nærmere økonomisk, politisk og kulturelt samarbeid i Norden.

Norge er ikke tjent med medlemskap i EEC, og spørsmålet om en eventuell annen tilknytningsform må ikke realitetsbehandles før alle muligheter for en nordisk løsning er uttømt. Ikke under noen omstendigheter må Norge velge en tilknytningsform som på kort eller lang sikt kan vanskeliggjøre det nordiske samarbeid.

En styrkelse og utvidelse av det nordiske samarbeid må følges opp av et aktivt internasjonalt engasjement. Sammen med sosialistiske krefter i Europa og verden ellers må Arbeiderpartiet virke for å fremme den demokratiske sosialismens målsettinger på det internasjonale plan.

Motivering:

Norsk tilslutning til EEC er et politisk spørsmål, og må avgjøres på politisk grunnlag. For Arbeiderpartiet må det selvsagte utgangspunkt for dette valg være hva som best tjener våre politiske og kulturelle målsettinger, nasjonalt og internasjonalt.

De økonomiske argumenter for norsk EEC-medlemskap er ikke avgjørende. Det er ikke nødvendig for Norge å slutte seg til EEC av økonomiske grunner. Andre problemstillinger enn de økonomiske må settes i forgrunnen.

Mot norsk medlemskap i EEC taler følgende faktorer:

EEC er preget av en markert liberalistisk næringsøkonomi som vil vanskeliggjøre en sosialistisk utjamningspolitikk både internasjonalt og på det nasjonale plan, både mellom grupper av mennesker og distrikter.

EEC er preget av en sterk maktsentralisering, og dets avgjørelsesprosesser er sterkt byråkratiske. Dette er klart i strid med det utvidede demokrati Arbeiderpartiet søker å fremme på alle samfunnslivets områder, blant annet gjennom en betydelig desentralisering av makt og innflytelse og gjennom å overføre avgjørelsene til lokale folkevalgte organer og til dem beslutningene angår.

Medlemskap i EEC vil kunne forsterke utviklingen mot et ugunstig og uønsket bosettingsmønster, med fare for at store distrikter blir avfolket.

EEC vil hemme en ønsket utvikling av det større verdenssamfunns økonomi. Dette vil særlig skje på u-landenes bekostning og gjøre det vanskeligere å redusere kløften mellom den rike og fattige del av verden. Et internasjonalt samarbeid på sosialistisk grunnlag må ha et langt videre siktepunkt enn en markedsøkonomisk blokk av vest-europeiske stater.

I langt større grad enn EEC vil Norden ha mulighet for å føre en demokratisk sosialistisk politikk og bygge et samfunn med størst mulig likhet og trygghet og alle mennesker og grupper. Vi tror at en slik politikk også kan ha en positiv innflytelse på utviklingen utenfor Norden.

Det norske Arbeiderparti har tidligere søkt å finne fram til en nordisk løsning gjennom NORDØK, uten at dette foreløpig har lykkes. Vi tror situasjonen i dag er en annen, og Arbeiderpartiet bør på ny prøve å oppnå en nordisk løsning før Norges forhold til EEC realitetsbehandles.

A 54: *Selfors AUL:*

Anti-EEC.

Arbeiderpartiet gir full støtte til Folkebevegelsen mot norsk medlemskap i EEC. Samtidig bør Arbeiderpartiet informere det norske folk om det faktiske forhold at det hele dreier seg om en politisk union, og slutte med den forfalskning som har foregått til nå.

Motivering:

Som en sosialistisk organisasjon (i navnet) bør ikke Arbeiderpartiet gå inn for at Norge innlemmes i storkapitalens fellesskap EEC. Hvis Arbeiderpartiet ikke vet hvorfor vi ikke bør gå inn i EEC, kan de jo spørre sin mann, Ragnar Kalheim.

En annen ting: Det kommer til å bli masse-utmeldelse av AUF, hvis Arbeiderpartiet går inn for norsk tilslutning til EEC. Blant annet vil vel antakelig forslagsstillerne gå dukken.

A 55: *Solheim Arbeiderlag, Ringsaker:*

EEC.

DNA's landsmøte 1971 vedtar at spørsmålet om Norges eventuelle tilslutning til det europeiske, politiske fellesskap, sendes politiske og faglige grunnorganisasjoner til uttalelse.

Meningsmålingen bør skje i begynnelsen av 2. halvår 1971.

Motivering:

Arbeiderbevegelsen kan og bør på denne måten få gi uttrykk for sitt syn på spørsmålet (for eller imot) gjennom sine *egne* organisasjoner.

Det er direkte uklokt å skyve disse problemer foran seg. Her hviler et stort ansvar på våre hovedorganisasjoner DNA og LO

Til slutt vil vi minne om at situasjonen fra 1968 har forandret seg, slik at man ikke bare kan tale om *markedssaken.*

Det politiske samarbeidet har kommet sterkere inn i bildet etter hvert, og vil bli avgjørende når det endelige standpunkt skal tas.

A 56: *Jern og Metall, avd. 1, Oslo:*

Jern og Metall, Oslo, avd. 1 av NJMF, foreslår overfor DNA's landsmøte at staten og kommunene i langt sterkere grad enn hittil engasjerer seg for å legge forholdene til rette for elever ved yrkesskoler og bedrifter, slik at disse kan nyte samme fordeler som studentene når det gjelder bomuligheter.

Motivering:

Reisingen av studenterbyen på Sogn for elevene ved Universitetet var et riktig og nødvendig tiltak. Imidlertid har en annen del av vår ungdom ikke fått samme mulighet til å skaffe seg et sted å bo mens de fullfører sin utdannelse.

Det er derfor nødvendig at staten og kommunene stiller tomter og kapital til rådighet for bygging av hybler og leiligheter for denne kategori studerende.

A 57: *Lilleaker kretslag av DNA:*

Utdanning.

a) Borteboerstipendiet endres til utdanningsstipend.

Motivering:

Hvis likestillingsprinsippet, som er vedtatt av Stortinget, også skal kunne gjennomføres i praksis, må andre tiltak settes i verk for å sikre økonomisk hjelp til de elever som i dag faller utenfor gjeldende stipendordninger. Eksempelvis kan nevnes aldersgruppen over 40 år. Likeledes mener vi det er en stor urettferdighet at kveldsskoleelever, som ellers fyller betingelsene for å få borteboerstipend, ikke får dette p. g. a. kveldsundervisning, mens dagskoleelever, ifølge retningslinjene for lånekassen, er berettiget til stipendet.

b) *Likestilling av alle aldersgrupper til å få lån i opplærings- og studietid.*

Arbeiderpartiets forslag i Stortinget 1968 om at behovsprøvingen av studielån oppheves mot at det innføres rentebelastning med rentefrihet etter behovsprøving i studietiden opprettholdes, og det tilføyes: Studielån gis alle, uansett alder eller kjønn.

A 58: *Metallindustriens Partilag av DNA, Oslo:*

foreslår at de midler som kommer inn til den norske stat av de oljefunn som er gjort på den norske delen av Nordsjøen, brukes i sin helhet til statlige oljeboringer nord for den 62. breddegrad.

Motivering:

Etter de undersøkelser som er gjort, er det stor sannsynlighet for at det nord for den 62. breddegrad fins oljeforekomster, og dette bør

den norske stat selv utvinne. De midler som kommer inn av de nåværende funn, er likevel penger vi ikke har regnet med. Det vil således ikke ha innvirkninger på statens midler i nevneverdig grad, og det er ikke forbundet med økonomisk uttelling av vår nåværende kapital i statskassen.

A 59: *Oslo Arbeidersamfunn:*

Oljepolitikk.

1. Utgangspunktet må være at norsk kontinentalsokkel og de naturressurser som finnes på sokkelen eller i undergrunnen, tilhører den norske stat. Det må være Det norske Arbeiderpartis klare linje at de enorme naturressurser som kan finnes i vår kontinentalsokkel blir utnyttet på den mest hensiktsmessige og betryggende måte for hele det norske samfunn og for det internasjonale fellesskap. Dette kan bare skje ved en streng kontroll og sterk aktiv medvirkning fra Statens side i olje- og gassutviklingen på hele den norske kontinentalsokkel. Norge må utforme sin politikk i samarbeid med de oljeproduserende utviklingsland (OPEC).
2. Den absolutte kontroll som staten etter DNA's mening må utøve over denne virksomheten på kontinentalsokkelen, kan ikke bare være av teknisk natur. Staten må også ha en avgjørende kontroll og medvirkning når det gjelder de økonomiske og forretningsmessige sider av virksomheten. Dette er et selvsagt krav av mange grunner. Boring og utvikling av olje og gass på den norske kontinentalsokkel er en virksomhet som er sterkt risikopreget. Disse åpenbare faremomenter må til enhver tid absolutt kontrolleres fra alle synspunkter, både de tekniske, økàonomiske og forretningsmessige. Virksomheten vil alltid måtte berøre vitale norske samfunnsinteresser. Ikke minst innenrikspolitiske, men også i høy grad utenrikspolitiske og sikkerhetspolitiske interesser.

   Vår stilling i verdensbildet, både når det gjelder de handelspolitiske og de strategiske og sikkerhetspolitiske sider, må åpenbart bli påvirket av at Norge nå synes å bli et viktig oljeproduserende land.

   Det må derfor være et ufravikelig krav at de norske statsmyndigheter har en absolutt kontroll med utviklingen av slik virksomhet på norske områder.

   DNA vil trekke de fulle konsekvenser av at de nye problem-

kompleks må løses ved statlige tiltak, slik at disse nyoppdagede naturressurser kan bli til gagn for hele det norske samfunn.

3. For å sikre disse hensyn må ny lovgivning utferdiges og gamle lover moderniseres. Våre sikkerhetsforskrifter må ajourføres og utvides til å omfatte undersøkelser etter petroleum, boring, produksjon, legging av rørledning og ilandføring av olje og gass, raffineringsvirksomhet m. v. Arbeidernes liv og helbred må trygges. Offentlig og privat eiendom sikres mot ødeleggelse eller skader.

   Den nødvendige lovgivning for å bevare disse naturressurser må omgående utferdiges. Blant de tiltak som må tas er bestemmelsen om produksjonsrater og produksjonsplikt, forbud mot brenning av naturgass i større mengder, bestemmelser om tiltak for å øke totalt sett de kvanta olje og gass som kan fås ut av en forekomst, derunder tiltak for å opprettholde nødvendige trykk i forekomsten m. v.
4. Det administrative apparat må utbygges, og den nødvendige sakkyndighet utdannes for å vareta på en forsvarlig måte nasjonale interesser.
5. Et eller flere statsselskap som er fullt statseiet må omgående stiftes for å vareta Norges interesser i å delta i så vel utvinning og produksjon som andre sider ved petroleums-virksomheten, derunder virksomhet for ilandføring og videreforedling av olje og gass, og distribusjon av produktene i Norge og eventuelt andre land.
6. Den nødvendige lovgivning må utferdiges for å sikre og opprettholde de tradisjonelle virksomheter på havet, først og fremst fiske og skipsfart.
7. Nødvendig lovgivning må utferdiges for å beskytte mot forurensninger av enhver art på norske områder til vanns og til lands.
8. Et objektivt erstatningsansvar må utarbeides for å beskytte mot skade voldt ved petroleumsvirksomhet av enhver art.
9. Norske myndigheter må ta aktive skritt for at det også internasjonalt utferdiges de nødvendige bestemmelser i forbindelse med petroleumsvirksomhet på kontinentalsokkelen og på havområdene utenfor. Slike folkerettsregler må omfatte internasjonale sikkerhetsforskrifter og forskrifter til beskyttelse mot forurensninger av havområdene ved oljeboring og oljeproduksjon. Videre folkerettsregler til bevaring av naturressurser for kommende generasjoner.

De norske myndigheter må ta de aktive skritt som er nødvendige for snarest å få iverksatt slike fellesregler for Nordsjøområdet, men også for verdenshavene i sin helhet. Det siste og disse spørsmål kan best tas opp i FN-regi.

10. Fra norsk side må den prispolitikk andre oljeproduserende land fører ikke bli brutt.

A 60: *Ski Arbeiderlag:*

Norge som oljenasjon.

Med de perspektiver som åpner seg på dette felt for øye er det nødvendig at DNA går aktivt inn for å få all råderett og fortjeneste på statens hender. Vi må ikke her tåle privatkapitalistisk gevinst av felles eiendom.

Ilandføringen må skje til Norge. Dette kan være med på sikre bosettingen langs kysten vår.

Motivering:

Historien har vist — og det er vel slik fortsatt — at der storkapitalistene har den dominerende innflytelse, faller en forsvinnende liten del av fortjenesten på eierlandets befolkning. I denne sak må den norske stat ha *fullt* herredømme over utviklingen.

Eventuell olje er *hele* det norske folks eiendom og må da naturligvis forvaltes bare med denne bakgrunn for øye.

A 61: *Moelv Jern- og Metallarbeiderforening, avd. 103:*

Oljefunn på norsk territorium.

Partiet må sørge for at det dannes et statlig selskap når det gjelde oljeforekomster på norsk territorium.

Motivering:

Når det gjelder fordelingen av utbytte, vil vi at alle grupper i samfunnet skal ha like stor rett.

A 62: *Kragerø Arbeiderparti:*

Olje.

Kragerø Arbeiderparti foreslår at DNA gjør framstøt for å få kontroll over oljeproduksjonen.

Motivering:

For at store verdier ikke skal falle på utenlandske og på private hender.

A 63: *Østre Kolbu Arbeiderlag:*

Hull i skatteloven.

Østre Kolbu Arbeiderlag, hvis medlemmer for en stor del består av bortearbeidere, har på sitt møte kommet inn på endel skjevheter innen skattepolitikken. Vi skal her få komme inn på et konkret tilfelle som i særlig grad opptar oss bortearbeidere og lønnsmottakere.

Mange gårdbrukere utover bygdene har gått over til nokså ensidig korndyrking, de få dyrene som måtte være på gården tar kona seg av. Gårdbrukeren får dermed en masse ledig tid, og han tar seg derfor lønnet arbeid ved siden av. Han er dermed både selvstendig næringsdrivende og lønnstaker. Men vi ser til stadighet at han ikke blir skattet som lønnsmottaker. De pengene som han tjener som lønnsmottaker blir puttet i huller som de får til å oppstå ved gårdsdriften, f. eks. avskrivninger. Da dette gjelder større korndyrkere og dermed større gårdbrukere, skulle en tro dette ikke var nødvendig, da gården ved riktig bruk skulle kunne stå på egne ben.

Når en av oss vanlige lønnsmottakere tar på oss overtidsjobber, blir vi straffeliknet ved at vi får en trekkprosent på opptil 50 prosent, og lysten til å jobbe overtid blir dermed betraktelig redusert.

Vårt forslag er at en må komme fram til ens regler på dette punkt i skatteloven. Gårdbrukeren som tar seg arbeid ved siden av, må skattes som vanlig lønnsmottaker av det han tjener som sådan, på lik linje med en vanlig lønnsmottaker som tar seg arbeid ved siden av for å greie sine forpliktelser.

A 64: *Ski Arbeiderlag:*

Rettferdig fordeling av skattebyrdene.

Vi er kjent med at DNA har satt ned en ny skattekomité med stortingsmann Odvar Nordli som formann. Vi regner med at partiet ved stortingsvalget i 1973 vil få rent flertall. Når dette er en realitet, må DNA *snarest* rette opp den arbeiderfiendtlige skatteordning vi har i dag.

Vi er klar over at det offentlige trenger enorme inntekter for å få løst oppgaver til beste for fellesskapet i dette land. Men siden de borgerlige fikk makten, har skattetrykket blitt større og større og mer og mer urettferdig, og det rammer sterkest vanlige lønnsmot-

takere, barnefamilier og pensjonister. Dette kan ikke fortsette lenger og må søkes stoppet med alle midler.

Vi tror at alle aksepterer skatter og avgifter, men DNA må gjøre alt som står i menneskelig makt for å få fordelingen av dem så rettferdig som mulig.

A 65: *Tanum Arbeiderparti, Brunlanes Arbeiderparti:*

Folketrygdpremien bør være fradragspost på selvangivelsen.

Vi må sette folketrygden og den private pensjonsforsikring på samme linje når det gjelder beskatning. Så lenge forsikringspremien til private forsikringer er fritatt for beskatning, skal folketrygdpremien også være det.

Motivering:

Vi mener at folketrygdavgiften er av så stor verdi, og er samfunnsfinansierende for de fleste av våre sosiale trygder, at den bør være fradragsberettiget post på selvangivelsen.

I og med at også syketrygden m. m. er kommet med i forskuddstrekkordningen, så begynner nå forskuddstrekken med alle sine skatter, avgifter, trygder osv. å anta slike dimensjoner at det føles hardt for mange, og da især for lavtlønnsgruppene.

A 66: *Kaldfjord og Omegn Arbeiderlag:*

Skatteskjevhet.

Kaldfjord og Omegn Arbeiderlag mener at skjevheten i skattesystemet for kyst- og bankfiskere i henhold til kystrutefarten ellers for øvrig må bli endret til å komme inn under sjømannsskatt.

Motivering:

Da det er stor misnøye blant våre kyst- og bankfiskere, som har verdens hardeste yrke og må drifte ute i all slags vær.

A 67: *Askim Arbeiderparti:*

Vedr. skatte- og avgiftspolitikken.

Etter at kommunene landet over har nyttet den tillatte beskatning fullt ut, er det tydelig at man nå i stor utstrekning øker de kommunale avgifter for å skaffe hardt trengte inntekter.

Askim Arbeiderparti vil peke på at dette er en beskatningsform hvor alle betaler like mye, helt uavhengig av den enkeltes økonomiske situasjon.

Askim Arbeiderparti ser denne utvikling som meget uheldig for de som er dårligst stilt, og vi vil be Det norske Arbeiderparti ha dette for øye når det skal utarbeides en ny skatte- og avgiftspolitikk.

A 68: *Lilleaker kretslag av DNA:*

Endring i nåværende ekspropriasjonslovgivning.

I § 2 i Loven om oreigning av fast eigedom er det satt opp mange forskjellige formål som det kan eksproprieres til, men rettsspørsmålene i forbindelse med ekspropriasjon har i praksis vist seg å være ofte både vanskelige og tvilsomme, spesielt erstatningsspørsmålene. Vi må få en endring i nåværende lovgivning som gjør det lettere og mer økonomisk mulig for kommuner å erverve arealer til boligbygging, veiutvidelser m. m. Om nødvendig en endring av Grunnlovens § 105, som faktisk legger et bånd på lovgivningsmakten.

A 69: *Ski Arbeiderlag:*

Omsetning av byggegrunn.

Vi forstår at DNA må intensivere sine anstrengelser for ved lov å få satt en stopper for den galopperende prisstigning på all byggegrunn og spesielt på grunn for boligbygg.

Det må ikke gå lenger at vanlige lønnstakere og andre med begrensede inntekter skal få sine boutgifter hevet til et slikt nivå at de ikke får råd til å leve, bare eksistere.

Ved omsetning av råarealer som senere skal gjøres byggeklare må bruksverdien legges til grunn for takseringen. Likningsprotokollen kan gi god hjelp i så måte.

Det må bli slutt på at jordeiere tjener seg rike på at folk *må* ha byggegrunn. Jorden er etter vår mening ikke bare forvalterens eiendom, men hele folkets, og den må nyttes etter det.

A 70: *Metallindustriens Partilag av DNA:*

foreslår at DNA går inn for hurtig gjennomføring av *likelønnsstillingen mellom arbeider og funksjonær når det gjelder lønn og annen sosial hjelp i forbindelse med sykdom.*

Motivering:

Som en kjenner til, har en del bedrifter gjennomført avtalen om lønn fra første dag en arbeidstaker blir sykmeldt, samt likestilling

også for andre sosiale fordeler som hittil bare har vært forbeholdt funksjonærer. Vi er klar over at flere av de største bedriftene i landet arbeider med slike tiltak. Det er derfor viktig at man tar skritt til å sikre at også de som er ansatt på de mindre bedrifter får samme rett til sosiale goder. Det vil derfor være nødvendig at partiet i sine sosiale utredninger tar med dette spørsmål og finner fram til praktiske løsninger.

A 71: *Nordtvedt Arbeidersamfunn, Oslo:*
Utvidet bostønadsordning for ungdom.

Det settes snarest mulig i verk en utvidet bostønadsordning for unge familier som flytter inn i bygg med høye innskudd og husleier. En slik utvidet bostønadsordning må i særlig grad ta sikte på hjelp til selvhjelp for ungdom som setter bo før læretida er fullført.

Motivering:

Bokostnadene har under den borgerlige regjering fått en betydelig verre sosial slagside enn før. Det må være DNA's plikt og oppgave i størst mulig omfang å redusere de skadevirkninger som det borgerlige vanstyre på dette felt har ført til.

De høye innskudd og husleier det er nødvendig å betale for å sette bo i dag, har ført til store sosiale problemer, depresjoner og andre menneskelige tragedier. Det vil være langt billigere for samfunnet å tre inn med hjelp i god tid enn å prøve å løyse de vansker som er til stede etter at tragedien er et faktum. I tillegg til at det blir større utgifter ved å bøte på skadene etterpå, kommer den meget viktige faktor at det nesten aldri vil gi det resultat for det enkelte individ som medmenneske, som det kan gjøre dersom hjelpen kommer i tide. Dette betyr langt mer enn at utgiftene vil bli større. Hjelp etter at de store vansker er oppstått er for sein hjelp. Bedre føre var enn etter snar. Når vi har nådd så langt sosialt sett som i dag, må den sosialpolitiske linje rette seg mer mot de enkelte tilfeller enn før.

A 72: *Metallindustriens Partilag av DNA, Oslo:*
Fond til dekning av lønn og feriepenger i forbindelse med konkurser.

Metallindustriens Partilag av DNA foreslår at det reises krav om at det i statlig regi opprettes et fond hvis oppgave er å utbetale lønn

og feriepenger til arbeidstakere som er ansatt i bedrifter som går konkurs.

Motivering:

Tid om annen går bedrifter konkurs, og ofte rammer konkursen arbeidstakere. Vi er klar over den prioritet som lønn og feriepenger har i et konkursbo. Likevel er det ikke sjelden at arbeidstakere lider tap, fordi det ikke er midler nok til å dekke lønn og feriepenger. I tillegg til dette må de som har noe å kreve, vente i årevis på at boet skal bli gjort opp. Dette føles urimelig for de som blir rammet.

Ved konkurser er det ofte slik at arbeidstakerne må slutte på kort varsel. Vi mener derfor at fondet bør dekke lønn i den oppsigelsestid den enkelte arbeidstaker har krav på etter Arbeidervernlovens bestemmelser.

De utgifter som fondet yter i ovennevnte tilfeller, skal selvfølgelig gjøres til gjenstand for krav i konkursboet.

Midler i dette fondet bæres i sin helhet av arbeidsgiveren.

A 73: *Kristiansand Bygningsarbeiderforening:*

Det lovfestes full og ubetinget erstatningsplikt for arbeidsgiverne ved ulykker i arbeidslivet. (Objektivt erstatningsansvar).

Motivering:

Vi finner vår lovgivning urettferdig når det gjelder ulykker som inntrer i arbeidslivet. Bestemmelsen i Yrkesskadetrygdlovens § 42 — som nå er inntatt i Folketrygden — nemlig, at arbeidsgiver ikke er erstatningspliktig med mindre skaden er forvoldt forsettlig eller ved grov uaktsomhet — må fjernes og endres dithen at de skadelidde gis full erstatning.

Ved dødsulykker rammes som regel etterlatte, kone og barn, særlig hardt. I tillegg til sorg og savn stilles de i dag overfor økonomiske bekymringer og usikkerhet. Full erstatning vil i betydelig grad minske deres økonomiske bekymringer.

En engangserstatning må selvsagt gis som tillegg til nåværende trygder og offentlige ytelser.

Vi mener at Det norske Arbeiderparti nå må fremme konkret lovforslag i Stortinget om objektivt erstatningsansvar ved ulykker i arbeidslivet, og for øvrig programfeste dette.

A 74: *Kristiansand Arbeiderparti:*

Kristiansand Arbeiderparti vil oppfordre DNA om å støtte opp om de forslag Norsk Jern- og Metallarbeiderforbund har framsatt for å bedre arbeidervernet i vårt land. DNA må ta et politisk initiativ for å få en ny revidert og bedre arbeidervernlov.

Motivering:

Vår arbeidervernlov lider av store svakheter både på det sikkerhetsmessige området og i spørsmål om vern om saklig oppsigelse, erstatningsspørsmål og overtidsspørsmål.

Både fra fagforbund og fra de ansatte i arbeidslivet framføres klager på den nåværende lov, og en revisjon er derfor høyst påkrevet.

A 75: *Årnes Arbeiderkvinnelag:*

Årnes Arbeiderkvinnelag sender hermed en henstilling til Det norske Arbeiderparti, hvor vi ber om at det må bli slutt på all *tigging* til de krigsherjede områder, f. eks. Vietnam. Vi ber dere inderlig om at dette blir tatt opp på landsmøtet.

Vi synes det er helt meningsløst at vi skal sende penger for å hjelpe så lenge de større makter bare ødelegger. De som river ned, får også reise det nedrevne opp igjen.

Vi synes at et så lite land som Norge har nok med å ta vare på seg selv og sine egne, så lenge det er mange her som har nok med å klare seg selv. Det heter at vi bor i et velferdssamfunn, men det er ikke alle som har den glede å få være med om denne velferden. Vi ber om at de som sitter i styre og stell tar seg en tur rundt i landet og nøye gransker hvordan hver enkelt har det.

Vi tenker på de unge som gifter seg og skal sette bo. Når huset er ferdig, makter de ikke utgiftene, eller de får ikke begynt å bygge på grunn av manglende kapital. Likevel får de trekk i lønningsposen for å støtte opp om u-landene. Det er jo nesten ikke en dag uten at det ligger tiggerbrev i postkassen.

Vi makter det ikke, vi som bare er alminnelige lønnsmottakere, og det er ikke bare de unge, vi har de gamle og handicappede som også trenger sin del av velferden. Deres del er så altfor liten.

Vi er ikke imot å hjelpe til i de katastrofeherjede områder, for det mener vi blir en helt annen ting. Nei, vårt motto er: Først slutt på krigen, så skal vi være med å hjelpe.

A 76: *Jern og Metall, avd. 65, Kristiansand:*

Markedssituasjonen.

Landsmøtet ber Sentralstyret i Det norske Arbeiderparti arbeide aktivt for at forhandlingene i Bryssel blir brutt. I stedet må kreftene settes inn for å få et nærmere nordisk samarbeid i markedsspørsmålet, med det nærliggende mål å oppta felles eller samtidige forhandlinger om en handelsavtale med EE.

Motivering:

Den stadig voksende motstand innen arbeiderbevegelsen mot norsk medlemskap i EEC er både naturlig og forståelig hvis man holder arbeiderbevegelsens målsetting om en sosialistisk samfunnsordning opp mot EEC-byråkratiets markeds- og kapital-liberalisme.

DNA-ledelsens hypotese om norsk arbeiderbevegelses misjonerende innflytelse på arbeiderbevegelsene i EEC-landene er etter vår mening altfor optimistisk, og solidaritetsbegrepet for snevert.

Varige særordninger som er basert på militærstrategiske vurderinger, mener vi er lite framtidsrettet, da de forutsetter spenningstilstand mellom de eksisterende maktgrupperinger i Europa.

A 77: *Sagene Arbeidersamfund:*

Offentlig kontroll over bank- og kredittvesenet.

Arbeiderpartiet bør sosialisere bank- og kredittvesenet i Norge, og gå inn for:

— Offentlig overtakelse av de største forretningsbanker og forsikringsselskaper.

— Utbygging av offentlige institusjoner for å styre omstillingene i næringslivet.

— Bruke folketrygdmidlene til å finansiere de offentlige kredittinstitusjonene.

— Sikre de offentlige myndigheter kontrollen over kredittmarkedet gjennom en aktiv penge- og kredittpolitikk.

Motivering:

For å styre samfunnsutviklinga i sosialistisk retning må offentlige organer ha fullt herredømme over hvordan våre ressurser brukes.

Spesielt viktig er det å ha kontroll over kredittgivningen for å kunne avgjøre fordelingen av investeringer på næringer og distrikter.

A 78: *Lesja Arbeiderparti:*

Radio- og TV — Lytter- og seerforhold.

Lesja Arbeiderparti ber landsmøtet ta opp til behandling de dårlige radio- og TV-forholdene som er i utkantstrøkene, og videre pålegge Televerket at det må settes fortgang i utbyggingen, der det fremdeles ikke er skikkelig utbygd FM og TV.

Motivering:

Som eksempel: Nordvestre del av Lesja kommune har helt uholdbare lytterforhold, og TV kan ikke sees i det hele tatt. Forholdene er likedan i øvre del av Romsdal. Lesja Arbeiderparti mener Televerket må bygge ut slik at det blir *gode* lytter- og seerforhold over hele landet. Det må gå foran utbyggingen av fargefjernsyn.

A 79: *Norderhov Arbeiderlag/Ringerike Arbeiderparti:*

Effektivisering av arbeidstilsynet.

Landsmøtet går inn for at arbeidstilsynet skal effektiviseres og styrkes, ved at det så snart som mulig ansettes faste inspektører i alle landets kommuner. Der hvor det er ønskelig, kan flere mindre kommuner underlegges samme inspektør. Inspektøren ligger administrativt under distriktssjefen. Inspeksjonene foretas i samarbeid med de kommunale arbeidstilsyn, som bør opprettholdes.

Inspektørene lønnes av staten.

Motivering:

Grunnen til at forslaget stilles er den manglende interesse staten viser for sikkerhet og trivsel på arbeidsplassene. Vi viser til Tranakomitéens innstilling og Odelstingsprop. nr. 68 for 1966—67 og nr. 22 for 1967—68. Disse er svært lite positive, og det er fremdeles ikke skjedd noen forandringer til det bedre ute i kommunene. Dette virker på oss som om arbeidstilsynet fremdeles blir regnet som mindre nødvendig av landets fremste politikere. Om disse kunne ta seg tid til å reise litt rundt på arbeidsplassene, så ville de lettere forstå det behov som er til stede for en effektivisering. Faste inspektører vil hjelpe både de som er engasjert i de kommunale tilsyn og tillitsmennene (verneombud) på arbeidsplassene.

A 80: *Oslo Arbeiderparti:*

Oppgavene i Oslo-regionen.

I partiets arbeidsprogram for 1970—73 forutsettes det å gjøre en særlig innsats for å løse Oslo-regionens spesielle problemer. Oslo står dessuten i en særstilling i forhold til landets øvrige fylker. En rekke service-ytelser må det være rimelig at staten yter sin støtte til. I stedet stiller staten Oslo i en ugunstig særstilling.

Statsmyndighetene har gjennom mange år vært aktivt interessert i å utforme en effektiv distriktspolitikk. Det er i like stor grad et behov for en avklaring av statens oppfatning av den ønskede utvikling i pressområdene, ikke minst i Oslo-regionen. Presset mot Oslo-regionen må i vesentlig grad registreres som en følge av en hittil nærmest resultatløs distriktspolitikk.

Om få år vil ⅓ av landets befolkning være bosatt i området rundt Oslo-fjorden. De miljøproblemer med forurensing av vann og luft og store trafikkopphopninger som oppstår vil ikke kommunene i dette området kunne løse. Det er derfor all grunn til å etterlyse et statlig initiativ med sikte på å gjøre noe effektivt med disse problemer før det er for sent.

Oslo er som by og hovedstad belastet med sterkt økende trafikk som påfører byen uforholdsmessig store utgifter til veianlegg og vedlikehold. Stadig større krav til trafikksikkerhet og naturvern vil øke anleggskostnadene betydelig. Oslo er pålagt å dele disse utgifter med staten, mens landets øvrige fylker har en betydelig mindre refusjonsplikt. Oslo kan ikke passivt se på at utviklingen bærer i ugunstig retning. Det er viktig å finne muligheter for bedre å styre den. Oslo må stille disse krav til staten:

1. Veilovens bestemmelser om at Oslo må stille *kostnadsfritt* til rådighet den grunn som trenges til riksveiutbyggingen, oppheves.
2. Oslos andel i utgiftene til riksveier reduseres slik at byens utgifter blir forholdsmessig de samme som andre fylkers.
3. Utbygging av tunnelbanene må bli å betrakte som riksveiutbyggingen, med samme fordeling av utgiftene mellom staten og Oslo.
4. Staten må aktivt søke å redusere økingen i antall arbeidsplasser innenfor statens egne virksomheter i Oslo — og legge forholdene til rette for et balansert næringsliv og for en redusert vekst i antall arbeidsplasser i Oslo totalt.

5. Et klart formulert, forpliktende initiativ fra statens side for løsning av Oslo-områdets økende miljø- og naturvernproblemer.

A 81: *Høyanger Arbeiderparti:*

Ferjefraktene.

Ferjefraktene bortfaller i alle riksveisamband. Utgiftene dekkes i stedet over veibudsjettene.

Motivering:

Et vilkår for framgang og vekst i et distrikt er gode kommunikasjoner, så vel internt som med landet for øvrig. Spesielt må veinettet utbygges til den standard som moderne transport krever. Transportøkonomien er av vesentlig betydning om i en i utkant-Norge skal bevare det næringsliv en har og etablere nytt. Ferjefraktene har vist seg å være en hemsko i så måte.

Høyanger Arbeiderparti mener at prinsipielt bør transportkostnadene bli mest mulig ens for hele landet. Etter den nåværende ordning er ferjefraktene en ekstraskatt på de distrikter som har minst evne til å bære dem. Først og fremst reduserer det konkurranseevnen for bedrifter som fra før av gjerne ligger langt borte fra de større markedsområdene. Ferjefraktene harmonerer m. a. o. dårlig med intensjonene i distriktspolitikken, da det som regel er i utbyggingsdistriktene man finner de fleste ferjestrekningene. Høyanger Arbeiderparti mener derfor at ferjene må bli å betrakte som en del av veien, ikke bare i navnet, men også i gavnet.

A 82: *Asker Arbeiderparti:*

Trafikksikkerhet.

1. Kommunal- og Arbeidsdepartementet anmodes om å utarbeide forslag til vedtekter for regulering av boligstrøk som ivaretar trafikksikkerheten for boligområdets beboere.

   Motivering:

   Faglig forsvarlige undersøkelser fra flere land har vist en meget stor reduksjon i ulykkesmengden i områder som er regulert eller sanert etter spesielle prinsipper. Sverige har allerede brukt sine til Stadplanering, spesielt med henblikk på Trafikksikkerhet, i mange år.
2. Det utarbeides retningslinjer for kommunene for behandling av

trafikksikkerhets-saker. I den utstrekning det nedsettes nye trafikksikkerhets-utvalg, eller tidligere trafikkutvalg omgjøres til slike, må disse få seg tillagt ekspertise. Disse utvalg må i en viss utstrekning gis besluttende og bevilgende myndighet.

Motivering:

Enkelte trafikksikkerhetsforslag som i dag fremmes fra skolemyndigheter, velgergrupper, partilag eller andre interessegrupper, beveger seg erfaringsmessig gjennom en rekke komitéer og folkevalgte utvalg uten at effektive beslutninger blir tatt — og satt ut i livet. Dette kan bare skyldes at ansvarsforhold *ikke* er klart definert. Derfor trengs så vel et handlekraftig organ som raske behandlingsrutiner.

A 83: *Alta Arbeiderparti:*

Sennalandsvegen.

Alta Arbeiderparti foreslår at landsmøtet i DNA slutter seg til følgende uttalelse om Sennalandsvegen: (Uttalelsen sendes til samferdselsministeren.)

En vil på det sterkeste understreke den betydning Sennalandsvegen har for folket i Alta, Loppa og Kautokeino kommune. I dette området bor det ca. 15 000 mennesker som er avhengige av en sikker forbindelse. Spesielt nevnes Vest-Finnmark Sentralsjukehus' beliggenhet i Hammerfest.

En ber om at de sentrale myndigheter intensiverer arbeidet med å gjøre veien til permanent helårsvei, dog ikke på bekostning av andre vegplaner i distriktet.

A 84: *Alta Arbeiderparti:*

Utbygging av Alta-vassdraget:

Alta Arbeiderparti støtter opp om det vedtak som Finnmark Fylkesting gjorde den 14. desember 1970 i forbindelse med spørsmålet om utbygging av Alta-vassdraget.

Vedtaket støttes på følgende punkter:

1. Fylkestinget tiltrer fylkesmannens tilråding.
2. Fylkestinget slutter seg til nemndas betraktninger og vil på vegne av fylket og de berørte kommuner anmode om at alle alternativer må undersøkes, og at Vassdragsvesenet setter i gang

og bekoster de undersøkelser som er nødvendige for vurdering av de forskjellige utbyggingsalternativer, som:

a) Laksefisket i Altaelva.
b) Innlandsfisket i området.
c) Isforholdene i Altafjorden og Altavassdragets nedslagsområde.
d) Beiteforholdene, jordbruks- og bærplukkingsforhold.
e) Naturvernforhold.

En ber om at vårt landsmøte støtter dette vedtak overfor våre sentralmyndigheter.

A 85: *Høyanger Arbeiderparti:*

Kraftutbyggingen.

Høyanger Arbeiderparti ber om at landsmøtet i Det norske Arbeiderparti tar opp til grundig drøfting hva som kan gjøres for på ny å øke takten i kraftutbyggingen, blant annet for å sikre kraftkrevende industri i næringssvake distrikter den energitilgang de trenger for så vel utvidelser som nyetableringer.

Stagnasjonen i kraftutbyggingen under det borgerlige styret har ført til at deler av denne industrien ikke har fått sitt energibehov dekket, og således ikke kan komme i gang med planlagte utvidelser. Det skulle være unødvendig å nevne de distriktspolitiske konsekvensene av dette, men Høyanger Arbeiderparti vil likevel henlede oppmerksomheten på at mens de store kraftressursene i så vel Aurland som Lærdal nå skal overføres til pressområdene på Østlandet, får ikke aluminiumindustrien i det industrifattige utbyggingsfylket Sogn og Fjordane den kraft som trenges til videre utbygging og dermed sikring av hårdt tiltrengte arbeidsplasser. Det siktes her spesielt til ÅSV's planer om en øking av aluminiumproduksjonen i Høyanger fra ca. 30 000 tonn til 70—80 000 tonn, en utvidelse en ikke kan komme i gang med fordi en ikke kan anvise den nødvendige kraft i en rimelig framtid, og særlig ikke om Stortinget følger opp Sperstad-utvalgets forslag om båndlegging av en rekke større utbyggbare kraftkilder i fylket for 10 år framover.

På grunn av rasjonalisering m. v. har Høyanger kommune i løpet av et par år tapt ca. 200 industriarbeidsplasser, noe som er meget følbart for en kommune, hvis eksistens i hovedsaken er knyttet til denne ene bedriften, Høyanger Arbeiderparti mener det må være like god distriktspolitikk å bevare de lokalsamfunn en har

som å etablere nye, og det gjør man ikke med den kraftpolitikk som føres i dag.

A 86: *Strindheim Arbeiderlag:*

Vannkraftutbyggingen i vårt land.

Strindheim Arbeiderlag vil be DNA holde fram med vannkraftutbyggingen i vårt land til alle nyttbare ressurser er bygd ut. Det er viktig for distriktene at de tilgjengelige ressurser nyttes i befolkningens tjeneste, og at det kan skapes nye arbeidsplasser.

Motivering:

Vi mener det er galt at deler av vårt land skal legges ut til rekreasjonsområder for det best betalte sjikt i vårt samfunn, mens de som bor der i områdene må flytte ut for å skaffe seg levemåte. I altfor mange tilfelle må de ta det tyngste og dårligst betalte arbeid der de kommer. Vi vil også peke på de mange perler i naturen som moderne kraftutbygging har skapt: f. eks. Sylsjøen, Aursjøen og andre.

A 87: *Asker Sentrum Partilag:*

Det henstilles til DNA's landsmøte å nedsette et utvalg som straks kan utrede spørsmålet om oppretting av en finansinstitusjon med formål å finansiere grunnlagsinvesteringer i nye boligfelt.

A 88: *Skedsmo Arbeiderparti:*

Verdistigning på grunn.

Skedsmo Arbeiderparti vil henlede oppmerksomheten på den sterke spekulasjon i eiendommer som finner sted i så vel pressområder som på fjellet, ved sjøen og i områder egnet for fritidsformål.

Verdistigning på grunn skyldes ikke grunneiernes egen innsats, men den alminnelige samfunnsutvikling. Det er de offentlige utbyggingsplaner og investeringer i vei, vann og kloakk som hovedsakelig forårsaker økte tomteverdier. På denne bakgrunn foreslår Skedsmo Arbeiderparti overfor landsmøtet at DNA prioriterer den nødvendige endring av ekspropriasjonsreglene eller/og innfører klare og administrativt enkle regler om refusjon fra grunneiere til stat og kommune for derved å tilbakeføre til samfunnet den verdistigning som grunneierne i dag nyter godt av.

A 89: *Skedsmo Arbeiderparti:*

Bank- og kredittvesen.

I samsvar med DNA's prinsipprogram vil Skedsmo Arbeiderparti fremme forslag om at det snarest blir utarbeidet en tidsplan for sosialisering av bank- og kredittvesenet.

Skedsmo Arbeiderparti mener at det er urimelig at små grupper i finanskretser skal bestemme over resultatet av folkets arbeid. Sosialisering av bank- og kredittvesenet må derfor bli en programpost som DNA forplikter seg til å gjennomføre når det kommer i regjeringsposisjon.

A 90: *Skedsmo Arbeiderparti:*

Kommunelovens § 23.

Skedsmo Arbeiderparti foreslår for landsmøtet at DNA går inn for å endre Kommuneloven slik at § 23 utgår.

A 91: *Stranda Arbeiderparti:*

Sentraldirigert husleige for off. stillingar.

Det vil vere velkjent at det omkring i kommunane er sterk misnøye med at departementet fastsett ei «høvleg» husleige for ein del off. embets- og tenestemenn som kommunane pliktar eller bør skaffe hus, og dette gjeld tildels dyre «standsmessige» boligar.

Leiga som blir fastsett er i dei fleste tilfelle langt under det som er boutgifter for folk flest.

Stranda Arbeidarparti meiner at når staten først stiller krav til standarden av bustadane, må kommunane heilt fritakast for å ha noko med kostnadena å gjere. Det må vere opp til staten kor mykje subsidiering det skal vere.

Arbeidarpartiet må fylgje opp denne saka.

A 92: *Stranda Arbeidarparti:*

Fergetakstane.

Utkantane i landet vårt har kommunikasjonane som sitt hovedproblem. For mange kantar av landet er fergetrafikken ein vesentleg del av dette. Det norske Arbeidarparti må arbeide aktivt for at det skal koste det same å fylgje ferge og køyre bil same strekning.

Skal vi ta vare på busetnaden i utkantane, må det førast ein målbevisst distriktspolitikk, og vi meiner denne saka er ein viktig del i denne samanheng.

A 93: *Stranda Arbeidarparti:*

Skattefri banksparing.

Vi er klar over at den skattefri banksparing har den uheldige side at dei som har størst inntekt tener mest på ordninga samstundes som dei med lågare inntekter kan ha vanskar med å nytte seg av spareordninga i det heile.

Ein må likevel vere klar over at ein stor del av dei som har oppretta sparekonto er lønsmottakarar, desse ser ordninga som ein av dei få sjansar dei har til å trekke noko ekstra frå på si likningsoppgåve. Ut frå dette er det slett ikkje så populært som ein skulle tru å gjere framlegg om å ta bort spareordninga. Personar med høge inntekter finn gjerne ei ordning med å få store fråtrekk i alle fall.

Politisk sett meiner vi derfor det vil vere uklokt berre å seie at den skattefri banksparinga skal bort. Vårt framlegg er at *Det norske Arbeidarparti må arbeide ut eit klart alternativ til den nåverande ordning for skattefri banksparing.*

Det må vere eit alternativ som så vidt mogleg gir dei ulike inntekter like fordeler.

A 94: *Røyse Arbeiderlag:*

Folketannrøkt for hele folket.

Motivering:

At tannpleie skal bli hele folket til del, og ikke bare for de mennesker som har råd til det. Tannpleien skal gjelde alle alderstrinn, og ordnes gjennom landets trygdekasser på lik linje med annet helsebevarende arbeid/tiltak.

Dette må DNA sette alt inn på å få bragt til en ordning.

A 95: *Sør-Trøndelag Arbeiderparti:*

Forslagsstiller: Sverre Pettersen.

Sør-Trøndelag Arbeiderparti ber DNA's landsmøte fatte vedtak om at Det norske Arbeiderparti vil gå inn for å opprette et helstatlig norsk oljeselskap med enerett til utvinning fra og foredling av olje og gassprodukter som måtte finnes nord for den 62. breddegrad.

Motivering:

Det er nå helt tydelig at de private kapitalinteresser grupperer seg med sikte på å delta i mulig oljeutvinning også nord for den 62. breddegrad.

De økonomiske verdier av de naturressurser som måtte finnes her, bør i sin helhet komme det norske folk til gode, og ikke bli gjenstand for fortjeneste for de som måtte ha kapital å sette inn i slik produksjon.

Det må også gjøres helt klart at en regjering utgått av Det norske Arbeiderparti ikke vil gi private produksjonstillatelser nord for 62. breddegrad.

A 96: *Buskerud Arbeiderpartis årsmøte:*

Forslagsstiller: Journalist Gjems, Fremtiden.

Prevensjonsopplysning i skolen.

Dette forslaget er framlagt til vårt fylkesprogram, og styret fant det rett å oversende det til landsmøtet. Forslaget lyder:

Arbeiderpartiet vil gå (sterkt) inn for utvidet forplantningslære i våre skoler. Årlig er det titusener av hverdagstragedier i Norge, i form av uønskede barn, illegale aborter og kjønnssykdommer. Statistikken viser en skremmende utvikling når det gjelder kjønnssykdommer og ungpikegraviditet i Norge.

Prevensjonsopplysning har hittil vært et tabuområde i vår skole. Nå må fortielse bli erstattet av sunn opplysning satt inn i en etisk sammenheng.

Motivering:

Buskerud Arbeiderpartis styre har behandlet forslaget i sitt møte om fylkesprogram. Det ble her fattet følgende vedtak:

Forslaget oversendes Landspartiet for eventuell innarbeidelse i DNA's kommunevalgprogram.

A 97: *AUF i Oslo:*

Forslag til uttalelse om storflyplass fra DNA's landsmøte:

Utbyggingen av en ny hovedflyplass for Østlandet er et spørsmål av stor samferdselspolitisk og lokaliseringspolitisk viktighet for hele landet. Tufte-Johnsen-komitéen forventer en utvikling av den sivile luftfart som krever en flyplass med kapasitet på linje med de største lufthavner i verden i dag.

Lufttransport har etter krigen blitt den dominerende oversjøiske persontransport. Den øker også stadig sin andel av person-transporten på kortere strekninger. Lufttransportens store fortrinn er den store reisehastigheten. Men luftfarten bringer også med seg betydelige miljøforstyrrelser, i første rekke støy, men også i form av luftforurensninger og beslagleggelse av dyrkingsjord.

Det er en samferdselspolitisk målsetting å unngå en flytransport av det omfang Tufte-Johnsen-komitéen forventer. Arbeiderpartiet vil ta i bruk de nødvendige virkemidler for å regulere utviklingen av flytransporten. Den beste form for begrensning er å regulere kapasiteten på strekninger der landverts transport tilnærmet kan konkurrere i total reisetid. (Fra bykjerne til bykjerne.) Teknisk sett er dette i dag mulig for avstander opp til 500 km.

Fornebu er i dag en av Oslo-områdets viktigste forurensningskilder. Det omfatter først og fremst flystøyen som rammer i særlig grad befolkningen i Nesodden, Bærum og Asker, og de sentrale og vestlige deler av Oslo. Det vil si en befolkning på over 200 000 mennesker. Østlandets hovedflyplass må ha en plassering som gjør at de miljømessige ulemper omfatter færrest mulig. Dette krav tilfredsstilles ikke for Fornebu. Arbeiderpartiet vil derfor gå inn for at det bygges en ny hovedflyplass for Østlandet, og at Fornebu, når denne nye lufthavn står ferdig, nedlegges som flyplass, så vel sivilt som militært.

Den nye flyplassen må plasseres i en slik avstand fra Oslo-området, at den økte sysselsetting ikke fører med seg vesentlig befolkningspress i dette området. Arbeiderpartiet vil ikke støtte forslag som fører til betydelig tap av dyrkningsareal, eller til tap av vannressurser av stort omfang.

Eventuelle nødvendige kapasitetsøkinger før den nye flyplass er ferdig, må søkes løst ved å benytte eksisterende flyplasser som avlastningshavner for Fornebu. Det vil for disse bli nødvendig med endel utbygging av ekspedisjonsanleggene og muligens mindre utvidelser av rullebanene. Fornebu må ikke utvides ytterligere.

Ut fra ønsket om å styrke den miljøvennlige transport er det nødvendig å få ført en større andel av gods- og persontransporten fra fly- og veitransport til jernbane. For å oppnå dette må det tas i bruk reguleringsmessige virkemidler. For at den enkelte transportbruker ikke skal få et vesentlig dårligere transporttilbud, er det imidlertid også nødvendig å bygge ut jernbanen så vel rutemessig som teknisk.

Størrelsen av hovedflyplassen vil måtte avhenge av det som

teknisk og økonomisk lar seg utvikle av jernbanetransport på distansen opp til ca. 500 km. Det vil også avhenge av den samordning av storflyprosjekter en vil få på nordisk og europeisk plan.

Jernbanenettet må knyttes direkte til den nye hovedflyplassen. Det må utvikles en samordning av ruteopplegget for fly og mellom- og langdistansetogene. Jernbanen må være hovedtransportmidlet fra flyplassen til Oslo. Dette må det også tas hensyn til ved vurdering av veibehovet til flyplassen.

I forbindelse med den videre utbygging av flyplassnettet, må det legges avgjørende vekt på de støy- og andre miljøproblemer som den moderne luftfart skaper. Overflyvninger av passasjerfly i supersonisk hastighet bør forbys over norsk område. Det settes strenge krav til beskyttelse av boligmiljøer i nærheten av flyplasser. Forsøk og forskning omkring miljøproblemer forårsaket av flytrafikken gis høy prioritet.

A 98: *AUF i Oslo:*

Forslag til vedtak om kommunal hybelformidling fra DNA's landsmøte.

Boligsituasjonen i pressområdene — særlig i Oslo — blir stadig verre for dem som på grunn av vårt samfunnssystem må flytte inn til disse områdene i landet for å få arbeid eller for å ta videreutdanning.

Det å få tak i hybel eller leilighet er avhengig av den enkeltes økonomiske og sosiale situasjon. Det tas leier som ikke er i samsvar med det hybelen er verd, og ofte følger sterke restriksjoner på den personlige frihet med i leieforholdet, f. eks. røyke- og besøksforbud og plikter til barnevakt og annen småjobbing.

Det finnes i dag ingen rettsbeskyttelse for hybelboere. Verken husleieloven eller husreguleringsloven har gyldighet for hybelutleiere. Det inngås sjelden skriftlig kontrakt mellom leier og eier.

Når disse forhold kombineres med underskudd på tilfredsstillende hybler og hybelleiligheter, oppstår grunnlaget for spekulasjon og utnytting, og usikkerheten omkring boligen — redsel for å bli kastet på dagen f. eks. — skaper problemer for den enkelte hybelbeboer.

De mange hybelsøkendes behov dekkes best ved sjølstendige ferdigmøblerte og innskuddsfrie hybler med egen inngang og — eventuelt sammen med andre — toalett, bad og kjøkkenplass og godt utbygd fellesservice i form av portnertjeneste med sentralbord for telefon, kantine, fellesrom, vask av tøy osv.

Prinsipielt vil det være riktig å dekke dette behov ved innpassing av slike hybler i vanlige bomiljøer med godt utbygd service. Men for å skape en bedre balanse på hybelmarkedet, og for å bøte på det behovet som i dag eksisterer, må det offentlige snarest sørge for at det blir bygd egne hybelbygg med høy kollektiv service i landets største byer.

Selve hybelformidlingen er for de fleste ungdommer et stort problem. Enkelte grupper — f. eks. universitetsstudentene — har egne formidlingsordninger som er til stor hjelp. Sjøl om studentene likevel har problemer på hybelmarkedet, er det først og fremst yrkesskoleelever, lærlinger og unge arbeidere vi må hjelpe.

DNA vil derfor gå inn for:

— at det opprettes kommunal hybelformidling i landets største byer. Formidlinga skal omfatte alle hybelsøkende. Formidlinga skal formidle salg og utleie av hybler, og den skal gjennomføres med meldeplikt for alle de som har hybler å leie ut,

— at hybelboerne snarest gis rettsbeskyttelse gjennom utarbeiding av normalkontrakter for leie av hybel — som angir minimumskrav til arealstandard og rettigheter med tilhørende maksimumspriser. Normalkontrakten må administreres og godkjennes av hybelformidlinga, og denne skal føre kontroll med at kontraktene blir overholdt,

— at utleie uten bruk av normalkontrakt straffes med bot,

— at det offentlige i sin boligpolitikk tar hensyn til de ulike behov som ulike husholdningstyper har, og at det legges større vekt på ensliges behov. Det må satses på større fleksibilitet, på høy kollektiv boservice, og på innpassing av flere hybler i den vanlige boligmasse,

— at det snarest blir satt i gang bygging av egne hybelbygg i de største byene, basert på høy kollektiv service. Kommunene og det offentlige bør i denne forbindelse knytte et nært samarbeid med A/L Norske Boligbyggelags Landsforbund og de lokale boligbyggelag,

— at den kommunale hybelformidling disponerer og formidler hybler i hybelbygg og hybler inkorporert i de vanlige bomiljøer.

A 99: *AUF i Oslo:*

Forslag til uttalelse om miljøspørsmål fra DNA's landsmøte.

De indre problemer i bedriftene er fortsatt et alvorlig problem. I tillegg til disse kommer også andre problemer knyttet til arbeidslivet som f. eks. de problemer pendlerne står overfor.

DNA's landsmøte krever også på bakgrunn av dette at Statens Arbeidstilsyn blir styrket og bygget videre ut. Det vil videre kreve at Arbeidervernloven blir tatt opp til grundig revisjon, og at adgangen til dispensasjoner fra denne blir sterkt begrenset.

Yrkeshygienisk Institutt er i dag den eneste institusjon som driver vitenskapelige helseundersøkelser i arbeidslivet. Dette instituttet er i dag hemmet i sitt arbeid av manglende bevilgninger, og en ufri stilling overfor bedriftslederne. Instituttet har videre taushetsplikt om forhold som angår «drifts- og forretningsmessige» forhold, noe som sterkt begrenser dets mulighet til å informere offentligheten om forholdene i arbeidslivet.

DNA's landsmøte vil derfor kreve at Yrkeshygienisk Institutt blir styrket og gjort til et offentlig organ knyttet til Statens Arbeidstilsyn, og at det får muligheter til å foreta undersøkelser også ut fra fagbevegelsens premisser.

A 100: *Bryggeriarbeidernes Forening, Trondheim:*

EEC. Forhandlingene i Bryssel.

Det norske Arbeiderparti må gå inn for å bryte forhandlingene om medlemskap i Fellesmarkedet.

Motivering:

Det norske folk vil som medlem av EEC miste sin nasjonale suverenitet. Vi mener det vil koste for meget både sosialt, kulturelt og økonomisk.

A 101: *Bryggeriarbeidernes Forening, Trondheim:*

Samling av de nordiske land.

Det norske Arbeiderparti må programforplikte seg til å arbeide for en samling av de nordiske land, etter mønster fra «Nordøk».

Motivering:

Det er en naturlig konsekvens av opprettelsen av EEC som nødvendiggjør en samling av de nordiske land.

A 102: *Arbeiderpartiets Sosialreformkomité:*

Utkast til sosialpolitisk uttalelse fra DNA's landsmøte 9.—11. mai 1971.

Sosialpolitikkens hovedoppgaver har hittil vært å lindre nød og rette opp de største sosiale skjevheter i vårt samfunn. En stadig større del av samfunnets ressurser er blitt avsatt til disse formål. Likevel synes de sosiale oppgavene å øke. De svakeste gruppene blir liggende stadig lengre etter i velstandsutviklingen. Vårt medisinske og sosiale hjelpeapparat er overbelastet. Det gjelder særlig på det lokale plan.

Den sterke økonomiske utviklingen de siste ti-år har vært en grunnleggende forutsetning for å løse mange store sosiale oppgaver. Fortsatt vil en rekke framstøt innen helse- og sosialsektoren være betinget av en gunstig økonomisk utvikling. Det er imidlertid klart at den tekniske og økonomiske utviklingen også skaper en rekke nye sosiale problemer. Den sterke urbaniseringen og strukturrasjonaliseringen bringer med seg usikkerhet og rotløshet for store grupper. Kravene til effektivitet og produktivitet gjør også mange til tapere i vårt skolesystem. Disse utviklingstendensene rammer i særlig grad de dårligst stilte i samfunnet.

Disse problemene kan ikke løses bare ved tradisjonell behandling og omsorg. Skal de overvinnes, må vi få en målrettet, effektiv styring av de krefter i samfunnsutviklingen som skaper sosiale problemer. Etter Arbeiderpartiets syn må en i all samfunnsplanlegging legge avgjørende vekt på det enkelte menneskets helse og velferd. En målrettet planlegging krever en omlegging av den offentlige administrasjon på alle plan, og en sterk politisk styring.

Trass i omfattende støtteordninger finnes det ennå et Fattig-Norge. Det skyldes dels at noen faller mellom de ulike støtteordningene. Andre søker ikke den støtte de har krav på. Det må bli en sentral politisk oppgave å sørge for at alle mennesker får en forsvarlig levestandard. Støtten må gis uavhengig av årsakene til hjelpebehovet.

Arbeiderpartiet går derfor inn for:

— at staten overtar finansieringen av den kommunale omsorg,
— at de som får sosialstønad sikres et minstebeløp på størrelse med Folketrygdens grunnbeløp,
— en betydelig øking i Folketrygdens grunnsatser,
— at vi på lengre sikt får en ordning med garantert minsteinntekt for alle.

Vårt medisinske og sosiale hjelpeapparat er i dag oppsplittet på en rekke institusjoner med ulik kompetanse, økonomi og ansvarsområde. Samordningen mellom de ulike organene er lite effektiv. Det oppsplittede hjelpeapparatet gjør at mange mennesker ikke finner fram til det rette hjelpeorgan. Ofte gjelder dette de svakeste gruppene i samfunnet. Arbeiderpartiet kan ikke akseptere at mange hjelpetrengende faller utenom hjelpeapparatet. For å sikre at alle får den hjelp de har behov for, vil Arbeiderpartiet gå inn for:

— at de medisinske og sosiale hjelpeorganene i kommunene samordnes i et lokalt helse- og sosialsenter,
— at de lokale helse- og sosialsentrene bemannes slik at de kan drive effektiv, oppsøkende virksomhet,
— at det offentlige overtar hele helsetjenesten, herunder legetjenesten utenfor sykehus,
— at sosialstyret, barnevernsnemnda, edruskapsnemnda og helserådet slås sammen til en nemnd som har ansvaret for helse- og sosialtjenesten i kommunen,
— at det psykiske helsevern og åndssvakeomsorgen samordnes med den øvrige helse- og sosialtjenesten i distriktene,
— at helse- og sosialadministrasjonen i fylkene og på sentralt plan samordnes,
— at vi i hvert fylke får et folkevalgt organ med ansvar for utbyggingen av helse- og sosialtjenesten.

Det er i dag stor mangel på kvalifisert personell i helse- og sosialsektoren. Videre er det en distriktsvis ujevn fordeling av dette personellet. Mange grupper av spesialisert fagpersonell har i virkeligheten svært like oppgaver overfor klientene. Dette fører ofte til oppsplitting av behandlingen og kompetansestrid mellom de ulike personellgruppene, til skade for klientene. Det er derfor ønskelig å få en mer enhetlig utdanning for arbeid i helse- og sosialsektoren.

På mange områder innen denne sektoren belønnes administrativt arbeid langt bedre enn direkte arbeid med klientene. Dette fører til at det direkte klientarbeidet i stor grad blir overlatt til mennesker uten spesiell utdanning for disse oppgavene.

En omlegging av utdannings-, arbeids- og lønnsforhold for helse- og sosialsektoren er en nødvendig forutsetning for å gjennomgå andre ønskede reformer innen denne sektoren. Arbeiderpartiet vil derfor gå inn for:

— at vi får en felles grunnutdanning for de fleste grupper helse- og sosialpersonell,

— at spesialiseringen og etterutdanningen i stor grad skal skje ved institusjonene, og i tilknytning til praktisk arbeid,
— at de som nå arbeider i denne sektoren uten spesiell utdanning for disse oppgavene får et smidig utdanningstilbud som gir kompetanse på lik linje med ordinær utdanning,
— at arbeidsforholdene for helse- og sosialpersonell legges til rette, slik at flest mulig kan bli i yrket når de stifter familie,
— at lønnsforholdene for en rekke personellgrupper endres slik at de stimulerer til direkte arbeid med klientene,
— at vi får en rimelig fordeling av helse- og sosialpersonell utover landet.

LANDSSTYRETS INNSTILLINGER TIL LANDSMØTET

A. Forslag vedr. Den aktuelle politiske situasjon

(herunder internasjonale spørsmål).
Jfr. forslagene i landsmøteheftene 1, 2 og 3.

A 1 t. o. m. A 34:

Landsstyret foreslår overfor landsmøtet at forslag A 12 oversendes LO, og at forslagene A 1—A 11 og A 13—A 34 oversendes landsmøtets respektive redaksjonskomitéer.

A 35:

Eventuelle framstøt for lovfestet organisasjonsplikt bør partiet som ordinært bare foreta i nært samarbeid med fagbevegelsen. Sentralstyret innstiller derfor på at landsstyret foreslår overfor landsmøtet at forslaget blir tatt opp til drøfting med Landsorganisasjonen.

A 36:

Arbeiderpartiet har i Stortinget talt og stemt mot den førtidspensjonsordning som regjeringen Borten foreslo og det borgerlige flertall gjennomførte. Så sent som i trontaledebatten høsten 1970 fremmet stortingsgruppa forslag om at den vedtatte ordning skulle erstattes med en mer tilfredsstillende ordning. Forslaget ble imidlertid avvist av det borgerlige flertall.

Landsmøtet finner den vedtatte ordning urettferdig overfor de grupper som må benytte seg av den. Helt urimelig blir den ved at folk som nå går av med førtidspensjon, skal få redusert sin pensjon

livet ut, trass i at det bare er et tidsspørsmål før den generelle pensjonsalder reduseres til 67 år.

Landsmøtet ber Regjeringen om snarest å ta et initiativ i denne saken, med sikte på å finne fram til en mer rettferdig ordning for dem det her gjelder.

A 37, A 40, A 71, A 80, A 87, A 91, A 92, A 96—A 99, A 102 og A 103:

Forslagene oversendes redaksjonskomitéen.

A 38:

Forslaget oversendes redaksjonskomitéen.

A 39:

Den målsetting som forslaget fra Haugesund Arbeiderparti gir uttrykk for, ligger til grunn for Arbeiderpartiets politikk på de områder som er nevnt i forslaget. Landsstyret vil understreke denne målsettingen. Det er en offentlig oppgave å drive slike institusjoner, og på lengre sikt må målsettingen innfris fullt ut.

I mellomtiden må den offentlige kontroll med de institusjoner som driver i privat regi, bygges videre ut, slik at en er sikret at driften foregår i former som er i samsvar så vel med den enkeltes som med samfunnets interesser.

Landsstyret anbefaler derfor landsmøtet forslaget oversendt det nye sentralstyret med sikte på programbehandlingen i forbindelse med neste stortingsvalg.

A 41, A 42, A 58—A 62 og A 95:

Forslagene oversendes redaksjonskomitéen.

A 43:

I regjeringen Brattelis tiltredelseserklæring heter det:

«Regjeringen vil gjennomføre en omfattende modernisering av den sentrale statsadministrasjon, derunder en revisjon av departementsinndelingen. En tar bl. a. sikte på å få et departement med særlig ansvar for miljøspørsmål.»

Landsmøtet gir sin tilslutning til dette opplegget fra Regjeringens side og mener at dette også dekker intensjonene i forslaget fra Oslo Stein-, jord- og sementarbeideres forenings partigruppe.

A 52:

I arbeidsprogrammet for perioden 1969—73 har partiets landsmøte fastlagt en utdanningspolitikk som er basert på idéen om menneskenes likeverd, og som tar sikte på en nyforming av hele utdanningssystemet. Dette er også AUF's målsetting.

Landsmøtet er av den oppfatning at det er arbeidsprogrammet som må være retningsgivende for partiets skolepolitikk i inneværende periode.

Forslaget fra Selfors AUL bør oversendes partiets utvalg for skole og utdanning.

A 56 og A 57:

Forslagene oversendes partiutvalget som utreder spørsmålet om en felles velferdslov for alle utdanningssøkende.

A 63—A 67 og A 93:

Forslagene oversendes LO—DNA's skattekomité.

A 68, A 69 og A 88:

Forslagene oversendes redaksjonskomitéen.

A 70, A 72—A 74 og A 79:

Forslagene oversendes Samarbeidskomitéen LO/DNA for videre behandling der.

A 75:

Landsstyret kan ikke være enig i det prinsipp som forslaget gir uttrykk for, nemlig at det ikke skal ytes hjelp til befolkningen i et krigsherjet område så lenge det pågår krigshandlinger der. Kanskje er det nettopp mens krigshandlingene pågår at behovet for hjelpeinnsats og solidaritetshandlinger utenfra er aller størst.

Landsstyret er heller ikke enig i det syn at Norge ikke bør yte økonomisk hjelp til utviklingsland så lenge det finnes uløste oppgaver på det sosiale område i vårt eget land.

Samtidig med at vi søker å løse de oppgaver som trenger på innenfor våre egne grenser, må vi yte det som er mulig for å skape levelige kår for folk også i andre land. Dette er i samsvar med det solidaritetssyn som alltid har preget norsk arbeiderbevegelse, og som vi vil skal prege hele det norske samfunn.

Landsstyret må derfor anbefale at forslaget ikke bifalles.

A 77 og A 89:

Forslagene oversendes landsstyret og landsmøtet sammen med en revidert programframstilling fra Arbeidsgruppa for demokrati og likestilling.

A 78:

Forslaget oversendes redaksjonskomitéen.

A 90:

Etter at Stortinget nå har innført en ordning som gir statsstøtte til de politiske partier, er det ikke lenger grunnlag for å opprettholde en lovbestemmelse som hindrer kommunene i å innføre liknende ordninger.

Landsmøtet vil be Sentralstyret om å arbeide videre med denne saken, med sikte på å skape grunnlag for at det kan gis økonomisk støtte til de politiske partier også fra kommunenes side.

A 94:

I arbeidsprogrammet for inneværende periode er det tatt opp krav om at syketrygden bør dekke mer av utgiftene til tannpleie. Dette ser landsmøtet som et ledd i en utvikling mot en folketannpleie som — når det er økonomisk og personellmessig grunnlag for det — skal omfatte hele folket.

A 44 t. o. m. A 55, A 76, A 100 og A 101:

Forslagene oversendes redaksjonskomitéen.

(Forslag A 33 er gått ut. Det erstattes med A 102.)

OVERSENDELSER TIL REDAKSJONSKOMITÉENE

Dirigenten fremmet dette forslaget i forbindelse med innsendte forslag, lovendringsforslag og landsmøtets sakliste punktene 4 og 5:

Ordinært blir bare forslag som blir tatt opp i landsmøtet oversendt til behandling i møtets redaksjonskomitéer.

Avdelingene har foran landsmøtet lagt vekt på å utarbeide forslag til landsmøtet, og Sentralstyret har oppmuntret avdelingene til det.

Sentralstyret og landsstyret har deretter utarbeidd innstillinger til forslagene. Dirigentene mener derfor at alle forslagene bør bli

behandlet i redaksjonskomitéene. Vi foreslår at alle forslag vedlagt landsstyrets innstillinger oversendes redaksjonskomitéene slik:

Til Redaksjonskomitéen for demokrati i hverdagen, miljø-, bolig- og sosialpolitikk:

(Landsmøteheftene 1, 2 og 3.)

Forslagene fra og med A 1 til og med A 6, A 5, fra og med A 20 til og med A 26, fra og med A 34 til og med A 39, A 52, A 56, A 57, fra og med A 68 til og med A 71, A 77 og A 80, fra og med A 87 til og med A 90, A 94, A 96, A 98, A 102, A 103. (Forslag nr. 33 har gått ut. Det erstattes med A 102.)

Forslagene fra og med B 1—B 31, inklusive to forslag med nr. B 24. I tillegg oversendes revidert programinnstilling fra arbeidsgruppen for demokrati og likestilling.

Til Redaksjonskomitéen for politiske saker (derunder utenrikspolitikk):

(Landsmøteheftene 1 og 2.)

Forslagene fra og med A 7 til og med A 14, fra og med A 16 til og med A 19, fra og med A 27 til og med A 32, fra og med A 40 til og med A 51, fra og med A 53 til og med A 55, fra og med A 58 til og med A 67, fra og med A 72 til og med A 76, A 78, A 79, fra og med A 81 til og med A 86, fra og med A 91 til og med A 93, A 95, A 97, fra og med A 99 til og med A 101.

(Landsmøteheftene 1, 2 og 3.)

Forslagene fra og med C 1 til og med C 19 og lovendringsforslagene fra og med 1 til og med 5.

(Forslag C 18 går ut. Det er tatt inn som C 10.)

Dirigentens forslag ble enstemmig vedtatt.

ORDSKIFTET

Thorbjørn Berntsen, Oslo, var første taler: — På flere landsmøter de siste ti år har vi diskutert Norges forhold til EEC. Samtidig har vi blant annet diskutert det nordiske spørsmålet. Alle som var til stede på landsmøtet i 1969 vil huske at forhandlingene om Nordøk sto sentralt, og det var i første rekke dette som opptok oss. Den gang ble det hevdet at politiske forhold gjorde at EEC-spørsmålet måtte skytes langt ut i framtida. Følgelig var tida inne til å få ny

fart i og større bredde over det nordiske samarbeidet. Etter den tid har det skjedd mye som vi ikke hadde full oversikt over da. Langt hurtigere enn noen trodde fikk de land som hadde søkt om medlemskap i Fellesmarkedet tilbud om å åpne forhandlingene igjen på dette grunnlag. Nordøk-traktaten brøt sammen, og de videre drøftinger om nordisk samarbeid ble preget av lammelse.

De seneste vedtak og beslutninger i EEC viser at det har pågått en sterk integrasjonsprosess innen EEC. Det er ikke lenger aktuelt å tale om verken Fellesmarkedet eller det europeiske økonomiske fellesskap. Det har selv døpt seg om til en mer dekkende betegnelse: Det europeiske Fellesskap. Vi kan nå trygt slå fast at de pågående forhandlinger ikke først og fremst dreier seg om en utvidelse av et handelsmarked, men om en økonomisk og politisk integrert europeisk union.

Det vi videre vet er at Sverige og Finland ikke vil bli medlemmer av EEC. Da Stortinget behandlet saken i fjor fremmet jeg selv et forslag om at Norge skulle trekke sin søknad tilbake, og sammen med de andre nordiske land utarbeide et fellesnordisk opplegg som ikke førte til medlemskap.

Jeg tror vi bare må erkjenne at det ikke nytter å utvikle det nordiske samarbeid videre etter sine egne forutsetninger og på fritt grunnlag under disse forhold. Norge og Danmark vil gradvis integreres i en økonomisk og politisk union som setter helt klare begrensninger for den selvstendige nordiske løsning, bl. a. fordi at de land som er medlemmer av E. F. må innordne seg under Romatraktatens bestemmelser og for øvrig den felles politikk som Brüssel til enhver tid trekker opp.

Det er ingen gitt på det nåværende tidspunkt å si noe om denne *såkalte markedsløsning* vil føre til handelspolitiske problemer mellom de nordiske land som går inn, og de som blir stående utenfor E. F. Imidlertid tror jeg, som tidligere nevnt, at det vil oppstå forhold på det politiske område som på lenger sikt ikke vil styrke den nordiske enhet, men svekke den.

Dersom vi er opptatt av å videreføre prinsippene i den demokratiske sosialismen, så er det vel ingen steder vi har bedre forutsetning for dette enn i Norden. Det er flere ganger blitt hevdet at dersom det var arbeiderbevegelsen som skulle formet Romatraktaten til eget bruk, så ville den vært annerledes. Ingen steder har arbeiderbevegelsen bedre anledning til å forme samfunnene i sitt eget mønster enn her i Norden.

«Politikk er att vilja», for å sitere Palme. Selv om man får

erkjenne at det også må være muligheter til stede. For min del mener jeg at mulighetene for å gjenoppta konkrete drøftelser er til stede, det står mer på viljen. Veien til et Norden skapt av oss selv, går ikke via Brüssel. Derfor vil jeg betrakte det som litt av en inkonsekvens at vårt bidrag til å styrke det sosialdemokratiske Europa skulle være å svekke det nordiske fundament.

Jeg tror vi må velge. Vi må prioritere. For meg gir svaret seg selv: Norden først.

Nordens forhold til E. F. byr det seg anledninger til å vurdere i framtida. Men går vi med i E. F. nå, ja, da er veien på mange måter stengt til å utvikle den nordiske region på et fritt og selvstendig grunnlag. Derfor bør vi etter min mening legge om våre forhandlinger med E. F. slik at de ikke ender med medlemskap, men med et handelsarrangement, og som er den eneste mulighet for å få Norden-spørsmålet på rett kjøl igjen.

Det er flere viktige faktorer som teller for meg når jeg mener at Norge ikke bør bli medlem, de får jeg ikke tid til å gå inn på. Men det nordiske spørsmålet er for meg så sentralt at det må komme helt i forgrunnen.

Erling Aune, Inn-Trøndelag, sa at det er tvil om hvilken nytte Norge vil ha av EEC. Ingen kan gi oss svar på spørsmål om det, derfor har vi tvilen. Det vi ønsker, er frihet på alle områder. Men vi ser at situasjonen i Europa er meget ustabil for tiden.

De sosialdemokratiske partier i Norden står sterkere om de opptrer sammen enn enkeltvis. Det reiser seg mange spørsmål — og ikke bare om jordbruket. Vi har 150 000 bruk over 10 dekar. Her kan vi ikke bruke Mansholtplanen når det gjelder bruksstruktur eller lønnsomhet. Det vi glemmer, er alle de næringene som vil komme i vansker hvis jordbruket trappes ned.

Vi ønsker et sosialistisk styresett, slik at det blir mulig for oss å realisere alle de oppgaver som er skissert i demokratiprogrammet.

I tillegg til markedsproblematikken har vi endel andre viktige områder vi må vie oppmerksomhet. For noen år siden var skattesvikten beregnet til 3 milliarder kroner. Hvis det tallet ble beregnet på ny i dag, ville sikkert tallet bli høyere. Vi har også kontrollen med prisene. Et punkt vi må ofre stor oppmerksomhet er distriktspolitikken. Der skjer det lite — bortsett fra at fraflyttingen fra utkantstrøkene øker. Her kommer skolepolitikken inn som et viktig punkt. Vi må få fart i voksenopplæringen, og vi må få bygd ut et bedre skolestell.

Rune Gerhardsen: Jeg deler Trygve Brattelis håp om at markedsdebatten ikke må komme til å skade arbeiderbevegelsen. Den politiske situasjon da vi søkte om medlemskap, var en annen enn i dag. Da ble det sagt at England ville komme med, at Danmark ville komme med, og at Sverige ville få en ordning. I dag er det et åpent spørsmål med Storbritannia, i Danmark vokser motstanden mot medlemskap og Sverige vil ikke ha medlemskap.

Forrige gang var det mange som la avgjørende vekt på at de nordiske land kunne stå sammen i markedspolitikken. Vi bør ta opp en skikkelig kontakt med våre nordiske naboland. Situasjonen i dag krever en omlegging av vår markedspolitikk. Jeg kan ikke skjønne at det er om å gjøre å komme så raskt som mulig inn i EEC.

Forhandlingene om Nordøk brøt sammen, men Nordentanken er ikke død. Jeg er ikke sikker på at de har rett, de som hevder at forutsetningene for et nordisk samarbeid ikke er til stede. Men hvis *det* skulle være tilfelle, så la oss skape de forutsetningene. Vi liker å si at vi har en sterk arbeiderbevegelse i Norden. Det er riktig, vi har det. Riktignok er Krag i opposisjon i Danmark, men i Finland deltar sosialdemokratene i regjeringen, og i Sverige og Norge har vi sosialdemokratiske regjeringer. Hvis vi da ikke greier å skape et samarbeid i Norden, så greier vi ikke å sette noe preg på et europeisk samarbeid. Det nordiske samarbeidet blir vår prøvestein.

Finansminister *Ragnar Christiansen* uttalte:

Den økonomiske situasjon ved regjeringsskiftet innbyr til en betydelig grad av nøkternhet. Den økonomisk-politiske arv etter Borten-regjeringen er en økonomi ute av balanse og preget av manglende styring.

Vi har bak oss et år med en prisstigning på over 13 prosent. Det er i vår utløst indekstillegg langt mer omfattende enn vanlig. Underskuddet i utenriksøkonomien ventes å bli omlag 2700 mill. kroner i 1971. Dette er en dobling fra i fjor og ny rekordhøyde. Trass i presset i økonomien og sterk sysselsettingsøking ble produksjonsveksten i 1970 langt lavere enn forutsatt og produktivitetsutviklingen den svakeste på mer enn 10 år. Fondsopplegget i folketrygden ser ut til å svikte med om lag 700 mill. kroner i 1971.

Det er ikke noe økonomisk konkursbo vi har overtatt, men disse eksempler viser at det er dekning for regjeringserklæringens ord om at landet står overfor meget store problemer på det økonomiske området. Det blir en sentral oppgave for den nye regjeringen å

arbeide for å oppnå en bedre balanse og sikrere styring. Dette er simpelthen en nødvendig forutsetning for å kunne gjennomføre den reformpolitikk som vi alle er meget ivrige etter å komme i gang med.

Oppgaven er ikke enkel. Det finnes ingen trylleformular, og de berømte stikkordløsninger duger ikke. Det vil kreves både politisk mot og handlekraft å tackle de problemer vi står overfor. Det vil kreve en stor grad av selvbeherskelse.

Den økonomiske situasjon ved regjeringsskiftet gjorde det uomgjengelig nødvendig med visse lite populære tiltak. Tiltakene er imidlertid begrensede og de er gitt en utforming som tar sikte på å unngå sosiale skadevirkninger.

Inntil vi er kommet over på et sikrere økonomisk grunnlag, må vi prioritere meget strengt. Alle oppgaver kan ikke løses på én gang. Det er hyggelig å kunne si ja, men det er nødvendig å ha mot til også å si nei. Det kan også bli aktuelt med omprioriteringer i den forstand at vi kutter ut lavere prioriterte oppgaver for å få plass til dem vi prioriterer høyere. Det er ingen løsning bare å legge nye oppgaver på toppen av dem vi allerede har tatt på oss. Vi må nytte produksjonsfaktorene fullt ut, men ikke sette i gang med mer enn vi har evne til å bære fram. Hvis vi ikke makter å avveie oppgavene innenfor en realistisk ramme, blir resultatet forsinkelser, mindre vekst, prispress og valutavansker. Sporene skremmer.

På litt lengre sikt er det naturligvis først og fremst de konstruktive og positive tiltak som vil være denne regjeringens handlingslinje i den økonomiske politikken. Vi ønsker styring og plan for å oppnå en fortsatt rask økonomisk vekst, og vi ønsker styring og plan for å kunne nytte den økonomiske veksten på en måte som særlig kommer de økonomisk svake grupper i samfunnet til gode. Et sentralt ledd i denne politikk vil være å sikre en bedre tilfredsstillelse av de behov som best dekkes gjennom fellesforbruket. Bevisst må vi gradvis styre utviklingen mot et bedre tilbud av fellesgoder som undervisning, helsestell, samferdsel, rekreasjonsmuligheter og kulturgoder.

Samtidig står vi overfor den utfordring å forene den økonomiske veksten med økt vern om landets naturherligheter og en mer effektiv bekjempelse av forurensningene.

Tiltak for å sikre en sterkere utbygging av næringssvake distrikter går inn i vårt opplegg fra første stund. Derfor har regjeringen foreslått å kanalisere folketrygdmidler til Vestlandet og

Nord-Norge. Derfor er det foreslått en ordning med investeringstilskott til bedrifter som reises i næringssvake distrikter og det vil bli vurdert å gi kredittrestriksjonene en geografisk tilpassing.

I den økonomiske politikken må vi ikke forveksle mål og midler. Målsettingen går klart fram av partiets program. Plan og styring forutsetter at samfunnet bruker de virkemidler som trengs for å nå målene. Hvilke virkemidler som skal benyttes, er avhengig av situasjonen. Her vil det dels være tale om å effektivisere tradisjonelle virkemidler som penge- og kredittpolitikken, statens budsjettpolitikk og skatte- og avgiftspolitikken. Men ikke bare det; det vil også være behov for å skape nye typer av virkemidler, kanskje mer direkte virkemidler. Et hovedsynspunkt ved utformingen av virkemidler må være at de gjøres det økonomene kaller selektive. Det er ingen logikk i å bruke virkemidler som virker like restriktive både i pressområder og i utkantdistrikter, og det er heller ingen logikk i å bruke de samme stimuleringstiltak i pressområder som i utkanstrøk. Det er ikke først og fremst *generelle,* men tvert om mer nyanserte virkemidler det er behov for.

Jeg ser arbeidet for et mer rettferdig og tjenlig skattesystem som en helt sentral oppgave for mitt virke i Finansdepartementet. Det trengs en gjennomgripende opprydning i den skattepolitiske og skattetekniske jungel vi befinner oss i. Enklere regler og mer oversiktlige bestemmelser er siktepunktet for et rettferdigere system som skal være egnet til å

— sikre en fornuftig bruk av produksjonsressursene,
— brukes som virkemiddel i konjunkturreguleringspolitikken,
— brukes til utjamning av formuer og inntekter i samfunnet,
— tilfredsstille samfunnets behov for midler til å løse fellesoppgavene.

I løpet av de siste år har det i Arbeiderpartiets og LOs regi vært lagt ned et betydelig arbeid for å skissere hovedtrekk i et slikt skattesystem, og dette arbeid må føres videre.

Flertall i Stortinget for Arbeiderpartiet er en nødvendig forutsetning for en mer fundamental skatteomlegging. Vi vil fram til et rasjonelt lønnsskattesystem som fører til at selvangivelsen faller bort for hovedtyngden av lønnstakere, og likningsetaten kan ofre mer tid og arbeid på mer «interessante» skattytere.

Vi vil føre en produksjonsvennlig skattepolitikk som bidrar til utbygging og trygge arbeidsplasser, men ikke tillate at det resul-

terer i skattemessige privilegier og store skattefrie formuesopplegg for enkeltpersoner.

Vi vil foreta en skattepolitisk vri i den retning vi ønsker allerede ved framleggelsen av budsjettet for 1972, selv om framstøtet nødvendigvis vil måtte preges av at vi ikke har noe flertall i Stortinget.

Vi har allerede lagt fram forslag om å oppheve de betingede skattefritak ved ekspropriasjon av fast eiendom og foreslått adgang til økte særfradrag for skattytere med liten skatteevne.

Samtidig vil vi forberede tiltak for å begrense omfanget av skattesnyteriet. I samarbeid mellom Justisdepartementet og Finansdepartementet vil det bli vurdert å skjerpe straffebestemmelsene for bevisste skatteunndragelser.

For de borgerlige partier har den økonomiske utvikling i de siste år representert det totale sammenbrudd for den løftepolitikk de sto for sist de var i opposisjon. For Arbeiderpartiet er utgangsstillingen langt bedre. Omstillingen fra en nøktern opposisjonspolitikk til regjeringsansvar er ikke stor. Men manglende flertall i Stortinget gjør at oppgaven blir vanskelig.

Billig popularitetsjakt eller ønske om å beholde taburettene lengst mulig må imidlertid ikke avholde oss fra å foreta de operasjoner som er nødvendige og riktige. Men siktepunktet for disse operasjoner skal være å rette opp skjevheter og urettferdigheter i vårt nåværende system og bidra til at byrdene blir mer rettferdig fordelt.

Bernt H. Lund, Oslo, uttalte bl. a.: Utgangspunktet for hele vår tilnærming til Fellesmarkedet har vært, og er stadig, at det påstås å tjene våre økonomiske interesser, totalt sett og på lengre sikt. Ved en nærmere analyse av dette spørsmål er to ting blitt klarere og klarere: For det første: Norge vil ikke bli skadelidende ved å stå utenfor fellesskapet.

For det annet: en eventuell norsk tilslutning vil skape en rekke struktur- og fordelingsproblemer her hjemme. Selv entusiaster som for to måneder siden karakteriserte det som det rene tøv når EEC-motstanderne hevdet at utenlandske fiskere ville fiske opp i fjæresteinene våre, har nå fremmet et opplegg i Brüssel som nettopp tar sikte på å unngå slik konkurranse. En blir m.a.o. mer og mer bekymret for konsekvensene.

Personlig anser jeg det ikke som umulig at norsk næringsliv totalt og på lengre sikt vil tjene på norsk tilslutning til fellesskapet. Det er

nemlig de deler av næringslivet som har de største vekstmulighetene som vil tjene på det. Men noen avgjørende vekt behøver en ikke legge på de økonomiske momentene.

At de befolkningsgruppene som er knyttet til de næringer som vil tape på norsk tilslutning, bekjemper en slik politikk, er ikke annet enn rimelig.

Hvor stor vekt skal vi da tillegge maksimal økonomisk vekst? Jeg er klar over at det ikke er noe politisk parti som hittil virkelig har våget å sette spørsmålstegn ved maksimal økonomisk vekst som en primær målsetting. I politikken er økonomisk vekst tegnet på suksess akkurat som i privatlivet.

Det er imidlertid tegn som tyder på at andre verdier begynner å gjøre seg gjeldende. I de senere årene har miljøvernproblematikken vært et bevis på dette. Vår intektspolitikk — ja hele vår sosialpolitikk har også hatt elementer som har gått på tvers av den økonomiske vekst.

Det er i avveiingen mellom det ønskelige i maksimal økonomisk vekst på den ene side, og en del andre sentrale verdier på den annen side, at jeg er kommet fram til at vi bør avvise tanken på fullt medlemskap i EEC.

Ikke minst den senere tids utvikling i EEC, som til tross for en masse overgangsvansker og akutte kriser tydelig viser seg å være på vei mot en full økonomisk og politisk union, har gjort det klart at vi står i ferd med å gi fra oss retten til selv å utforme vårt eget samfunn.

Unioner er ikke skadelige i seg selv. Hvis to mennesker eller to folk er enige om visse sentrale verdier, og finner at disse verdiene er best tjent med at en går sammen i en union, så er det utmerket.

Men hvilke verdier er det vi vil prioritere? Jeg og mange med meg, vil gi prioritet til en politikk som tar sikte på disse mål og verdier:

For det første: *Fredens bevaring.* Et lite land kan best tjene fredens sak ved å føre en saklig og smidig utenrikspolitikk. Ved å utvikle sin handlefrihet, gjerne i nær kontakt med de øvrige nordiske land, kan Norge bli et nyttig meklingsinstrument i internasjonale kriser. Det har vi en rekke eksempler på i konflikter der ikke NATO har vært den ene part. Ved å gå inn i EEC gir vi i enda større grad enn tidligere avkall på vår handlefrihet, og blokkpolitikken festner sitt grep.

Noen hevder at EEC har en fredsbevarende effekt ved at den knytter sammen gamle arvefiender. Javel, det er utmerket, men det

er ikke forrige verdenskrig jeg ønsker å unngå, men den neste, og den vil ikke starte ved den tysk-franske grensen.

En annen sentral verdi for meg, og den danner basis for mitt medlemskap i DNA, er: Reell demokratisk styring av samfunnet med sikte på en aktiv utjevningspolitikk, og utvikling av et miljø som tilfredsstiller menneskenes psykiske og fysiske behov.

Jeg tror at Fellesmarkedet, hvis det overlever sine fødselsvansker, vil kunne bli et egnet redskap for økonomisk ekspansjon.

Den nylig lanserte Werner-planen og de mange programtaler om økonomisk og pengemessig union vil i den utstrekning de gjennomføres, bety en innsnevring i vår handlefrihet når det gjelder vår egen innenrikspolitikk. Både skattepolitikken, budsjettpolitikken generelt og penge- og kredittpolitikken skal integreres og innpasses med sikte på å nå hovedmålsettingen. Det er et dristig eksperiment hvis en er enig i hovedmålsettingen, men skremmende hvis en ikke er det.

Kapitalbevegelsene skal frigjøres. Noen har vært redd for at vi vil bli overskyllet av utenlandsk kapital. Jeg hadde nær sagt: Hadde det ennå vært så vel! Nei, det vi må frykte er at det lille vi har av bevegelig kapital vil søke seg ut på det utenlandske marked der avkastningen er større.

Så lenge vårt parti ikke ønsker å ta i bruk kraftigere og mer direkte virkemidler i den økonomiske politikken, er vi nettopp henvist til disse indirekte virkemidlene: skatte- og budsjettpolitikken og rente- og kredittpolitikken. Nå står vi i fare for å gi avkall på disse virkemidlene også. De vil nok bli brukt, men med en annen målsetting enn vår egen.

Så sier de i vårt parti som er tilhengere av norsk medlemskap i EEC: Vi må gå *inn* i EEC for å *påvirke* hovedmålsettingen, for å drive en aktiv sosialistisk politikk i EEC. Sosialdemokrater i Vest-Europa: foren dere.

Dette er uttrykk for en optimisme som grenser til ønsketenkning. Selv vår venn og partifelle Willy Brandt advarer mot ideologiseringen av Europa-politikken. Ellers er vel nettopp han og hans koalisjonsregjering det som gir håp for Europa. Men hvor trygt sitter den? Skal vi også satse vår framtid på 5—6 fridemokrater? Og lokker noen med Brandt, kan andre skremme med Strauss. Han og hans meningsfeller tar også mål av seg til å utforme Europas framtid.

Hvis vi trekker fram Strauss og likesinnede, så er ikke det uttrykk for nasjonalt hovmod. Vi har hatt dem helt innpå oss her hjemme også, vi kjenner dem på gangen.

Jeg ønsker et internasjonalt engasjement, men på grunnlag av verdier og mål jeg tror på. Og dem finner jeg naturlig nok først og fremst i Norden. Hadde ikke vi og danskene vært så opptatt med å vifte med EEC-flagget, så hadde vi kanskje hatt et nærmere samarbeid i Norden i dag.

Gi opp EEC og se om ikke Norden vil få en ny sjanse.

Ivar Mathiesen, Oslo: Med en liten spøk vil jeg si at det er ikke to mennesker som er så sterkt avhengig av fremmed kapital som Bernt Lund og undertegnede.

Det er noe eiendommelig å komme til landsmøtet i Det norske Arbeiderparti i det år vi har kommunevalg. Vi som da har den glede å arbeide med partiets program i de organer, vi har alltid et lønnlig håp om at i år skal kommunevalget stå i brennpunktet. Men det opplever vi aldri. Det er en naturgitt ting at det er en eller annen sak av større rekkevidde som opptar landsmøtets hovedinteresse, og slik vil det vel alltid være. Når jeg vil si noen få ord om EEC-situasjonen, så er det med denne basis jeg har, å arbeide med kommunepolitikk og ikke til daglig med internasjonale spørsmål. Det vi i dag vel gjerne vil diskutere, det er først og fremst behandlingen av dette spørsmålet videre framover. Partiformannen sa i sitt utmerkede foredrag at inntil nå har debatten vært mer preget av tro og følelser enn av vilje. Og slik er det vel. Særlig kommer dette med tro og følelser sterkt til uttrykk for dem som har nådd fram til et klart standpunkt mot. Og det er vel slik nesten i alle saker, at det er lettere å engasjere seg med tro og følelser mot i saker av vanskelig karakter enn å engasjere seg sterkt for.

Men det er endel tankekors i denne problemstillingen som partiformannen også tok fram. Han stilte det enkle spørsmål om vi her i Norge og i Norden har noe å gi i dette samarbeid på et større internasjonalt felt.

Jeg tror at noen hver av oss, ikke minst vi nordmenn, om vi er ærlige, må erkjenne at vi nesten alltid spør i sammenheng med internasjonale konferanser og samarbeid: Hva kan vi få? Og det som da melder seg som et neste tankekors, er jo dette at mens vi i arbeiderbevegelsen har bygd hele vårt arbeid på solidaritet og samarbeid, så møter vi nå en situasjon hvor de fleste har kommet fram til den oppfatning at vi — Bratteli sa det pent, vi er kommet lengre på noen områder, kanskje kortere på andre områder, enn Vest-Europa. Jeg tror de fleste mennesker rent generelt oppfatter det slik at vi har nådd lengre og at vi må gå i forsvarsposisjon for å

bevare dette at vi er kommet lenger. Og da mener jeg at en har grunn til å stille et spørsmålstegn ved vår holdning. Det er helt klinkende klart at vi har nådd langt på mange områder, og det må også være klart at vi på mange måter godt kunne stoppe noe opp i tempoet i den økonomiske vekst hvis vi med det kunne være med å gi noe til andre som står dårligere til i denne utvikling.

Bratteli stilte spørsmålet videre om vi ønsker å være en del av Vest-Europa, om vi ønsker å ha noen innflytelse på den utvikling som der skjer og vil skje. Ja, jeg tror at de fleste av oss, iallfall den delen av oss som har nådd fram til den alder jeg er i, vil nokså ubetinget svare ja på at vi ønsker å ta del i vesteuropeisk utvikling, at vi gjerne vil forsøke å påvirke den utviklingen i den retning vi gjerne vil. Og hvis man først svarer ja på denne problemstilling, vil det neste være hvor, fra hvilken posisjon vil vi kunne øve best innflytelse i Vest-Europa, enten ved å stille oss helt negativt til et samarbeid med EEC, eller ved å føre forhandlingene videre for å nå fram til et forhandlingsresultat. Jeg synes det er grunn til å understreke de erfaringer Trygve Bratteli ga uttrykk for her i sin tale etter en rundreise i Europa. Ikke en rundreise til regjeringer og andre, men først og fremst en rundreise til de sosialdemokratiske partier og fagbevegelsen i Europa. Og hva ønsker de av norsk arbeiderbevegelse? Ønsker de at vi skal fremfor alt bare konsentrere oss om oss selv og i beste fall se og utvikle så langt vi kan, samarbeidet med våre skandinaviske brødre? Dette er litt av et tankekors og det som forundrer meg, er fremfor alt den sterke tro og de sterke følelser som ungdommen her legger i sin holdning til denne saken om å bryte disse forhandlinger som man jo etter en behandling både i landsmøtet og i Stortinget, har nådd fram til dette standpunkt om å føre forhandlinger fram med sikte på et medlemskap. Og hvis disse forhandlinger ikke fører fram, er jo saken grei. Fører de fram til et forhandlingsresultat, skal dette i alle fall legges fram i en folkeavstemning for det norske folk. Jeg er litt overrasket over at man på dette tidspunkt aksentuerer det synspunkt at man bør bryte forhandlingene, ikke for å bryte kontakten, som Rune Gerhardsen sa, men for å komme i en annen posisjon. Jeg er ganske overbevist om at når vi fram til et forhandlingsresultat som skal presenteres det norske folk, så kan vi trygt overlate til hver enkelt velger i dette land å fortelle de politiske partiene i dette land vårt om hvilken holdning de tar til dette viktige spørsmål. Og jeg tror at det i den prosessen og fram til dette tidspunkt, vil være alle muligheter til å informere om alle sider av disse meget vanskelige

spørsmål. Men jeg synes for Det norske Arbeiderpartis skyld, må vi også stille det spørsmål om rimeligheten av i dag å ta fram det synspunkt at man skal bryte forhandlingene. Det norske Arbeiderparti er landets største parti, vi sitter i regjeringsposisjon. Vi har tidligere gjennom en ansvarlig stortingsbehandling gitt uttrykk for partiets holdning. Jeg tror det er viktig for det politiske liv at det er en holdning i et parti som vårt i behandlingen av et så viktig politisk spørsmål. Og jeg tror det er viktig at vi holder fast ved den linje som er valgt, en ansvarlig organisasjonsmessig og parlamentarisk behandling. Jeg kan ikke i dag se at det er noen grunn til å bryte den linjen som er valgt, og jeg tror også det er all mulig grunn og tid og at vi får alle muligheter for i ro og fred diskutere alle sider ved et slikt vanskelig spørsmål.

La meg bare til slutt si et par ord om det som ligger meg fremfor alt på hjertet i tillegg til det som allerede er nevnt, og det er dette at vi i Norge har snakket om distriktspolitikk i mange år, ikke minst Det norske Arbeiderparti har snakket om det. Og det er nødvendig å ha en distriktspolitikk. Det er nødvendig å arbeide daglig og intenst med å prøve å løse distriktenes problemer bedre enn vi har lykkes til i dag.

Men tiden er forlengst moden for at man også på statlig hold, dvs. i storting og regjering, har en oppfatning av den politikk som Det norske Arbeiderparti skal eksponere i pressområdene. Hvis vi ikke klarer dette, klarer vi heller ikke distriktspolitikk. Inntil i dag må jeg si at etter hva jeg registrerer, har vi oppnådd meget små resultater i distriktsutbyggingen. Jeg håper vi i fellesskap kan nå fram til de retningslinjer og botemidler som er nødvendige for å styre utviklingen i pressområdene og derigjennom være med å bygge ut landet på en fornuftig måte.

Handelsminister *Per Kleppe:* Jeg vil ta mitt utgangspunkt i det vedtaket som partiets landsstyre gjorde i februar om *behandlingen* av markedsspørsmålet. Dette vedtaket var enstemmig, også AUF's representant stemte for det. Det går inn for en bred og saklig debatt om markedsspørsmålene, og en informasjon som belyser alle sider av saken, både fordeler og ulemper ut fra arbeiderbevegelsens syn. Det heter videre at meningsbrytningene innen partiet må gjennomføres på en måte som ikke fører til skadevirkninger, men tvert om bidrar til å styrke arbeiderbevegelsen innad og utad. Det standpunkt som partiet *etter* en slik debatt kommer fram til, må være forankret i Det norske Arbeiderpartis program og prinsipper.

Dette er altså våre retningslinjer for den videre behandling av markedsspørsmålene. Hvordan skal vi så omsette retningslinjene i praktisk handling? Innen partiet har Markedsutvalget, der de ulike oppfatninger er representert, fulgt opp retningslinjene ved en allsidig drøfting av en lang rekke sider av dette store problemkomplekset. Noen foreløpige resultater av dette arbeidet ligger i landsmøtemappene. Jeg vil særlig peke på de *premissene* for vårt markedsarbeid som hele Markedsutvalget er enige i.

Men også i *regjerings*arbeidet vil disse retningslinjene være rettledende for vårt arbeid. I den erklæring som utenriksministeren på Regjeringens vegne la fram i Brüssel den 30. mars, understreket vi ikke bare de problemer vi står overfor når det gjelder landbruk, fiske og liknende områder. I erklæringen i Brüssel sammenfattet vi også det som er arbeiderbevegelsens bærende idéer — utjamning av ulikhetene, demokratisering på alle områder, nødvendigheten av en sterk samfunnsstyring, ivaretaking av interessene til de store folkegruppene — lønnstakere, jordbrukere og fiskere.

Mange av de spørsmål som betyr noe for oss, forhandler vi ikke om i Brüssel, fordi det ikke finnes EEC-ordninger mer enn for noen begrensede områder. Nå kan det være at disse og mange andre områder *indirekte* kan bli påvirket av et EEC-medlemskap. Derfor setter de retningslinjer partiet har fastlagt, *krav* til oss ikke bare til en allsidig og nøktern drøfting av de ting vi kan og må forhandle om eller få oppklart i Brüssel. Retningslinjene setter også krav til oss om å få klarlagt — så langt det i det hele tatt lar seg gjøre — *alle* de *andre* sidene av markedsspørsmålet. Med alle de problemer som etter hvert er brakt inn i norsk markedsdebatt, er det et veldig felt som må analyseres, drøftes og behandles. Den stortingsmelding om markedsspørsmålet som Regjeringen snart vil legge fram, vil bare kunne dekke *endel* av dette store feltet. Det vil bli et skritt på veien i den avklaringsprosess som vi må igjennom *før* vi kan ta standpunkt til spørsmålet om vi bør bli medlem av Det europeiske fellesskap eller ikke.

Jeg understreker *omfanget* av oppgaven så sterkt, fordi jeg ikke kan se hvordan vi kan følge opp landsstyrets retningslinjer, uten at vi går gjennom denne tidkrevende prosessen der problemene blir allsidig og saklig analysert, og der vi gjennom en omfattende informasjonsvirksomhet trekker flest mulig inn i drøftingene.

Enkelte har ikke hatt tid til å vente på resultatet av denne avklaringsprosessen. De har allerede *tatt* standpunkt *for* eller *mot*. Av mangel på viten om de faktiske forhold, er det i betydelig ut-

strekning gjort bruk av appell til følelser og fordommer, med utnyttelse av den usikkerhet som de fleste av oss føler når vi blir stilt overfor et stort og ukjent sakskompleks som markedsspørsmålet. Arbeiderbevegelsen er ikke tjent med å bli revet med av en følelsesbølge. Tvert om er vi, både i partiet og nå i regjeringsstilling, forpliktet til å holde fast ved saklighet og allsidighet og vilje til å endre standpunkt når nye kjennsgjerninger legges på bordet.

Jeg er enig i at et positivt standpunkt til norsk medlemskap i EEC må være avhengig av at vi kan fortsette vårt arbeid for å skape et samfunn basert på demokratisk sosialisme. Jeg er *ikke* enig i at vi *i dag* kan si at EEC og sosialisme er uforenlige. Et slikt syn baseres på tro og ikke på viten. Derfor må vi få vite mer om arbeiderbevegelsens muligheter i et utvidet fellesskap.

Det er ikke slik at noen tror at vi i den nærmeste framtid kan skape et sosialistisk Europa, likeså lite som vi i de nærmeste år kan skape et sosialistisk Norge. Det som vi derimot må få *klarlagt*, gjennom vår egen innsats, er *mulighetene* for å forfølge en sosialistisk politikk i Europa på samme måte som i Norge.

Bare ved å gjennomføre forhandlingene om norsk medlemskap i EEC, kan vi få klarhet over om dette kan forenes med Norges og arbeiderbevegelsens interesser.

«Forhandlingene driver oss inn i medlemskap,» sier skeptikerne. La meg understreke dette: Gjennom forhandlingene har vi *ikke* bundet oss til medlemskap. Standpunktet vil bli truffet når alt materiale av betydning foreligger og når vi har gjennomført en bred drøfting i våre grunnorganisasjoner og i norsk offentlighet. Alle partier i Stortinget er enig om at det i tilfelle bør holdes en folkeavstemning før det endelige standpunkt blir truffet.

I Regjeringens arbeid vil vi — punkt for punkt — utforme utspill som vi mener er nødvendige for å sikre våre interesser. Vårt forslag i Brüssel om en nyordning for fiske innenfor 12-milsgrensen er det første eksemplet på dette. Det vil ikke bli det siste. Jeg tror ikke at man skal kunne si, når vi er gjennom forhandlingene i Brüssel, at vi på noe punkt har sviktet det syn arbeiderbevegelsen står for.

Men hva med de områder der det ennå ikke eksisterer EEC-ordninger, og der det altså ikke kan forhandles? Hva med den økonomiske og pengemessige union, der det bare foreligger en skisse og ingen forpliktende vedtak? Også på slike områder må vi — og også Regjeringen — gi klart uttrykk for syn basert på arbeiderbevegelsens prinsipper. I slike saker vil det kreves enstemmig-

het i EEC's ministerråd. Det er grunn til allerede nå å slå fast at om Norge blir medlem av fellesskapet, vil landet gjøre bruk av den rett som enstemmighetsregelen gir oss, i saker som vi betrakter som vitale.

La meg understreke at vi legger en avgjørende vekt på «å styrke og fordype det nordiske samarbeidet» — for å bruke Olof Palmes ord fra i dag — uansett hvilken markedsløsning de nordiske land måtte få. En klarlegging av disse spørsmål blir en meget viktig del av vårt videre arbeid med markedsspørsmålet. Det må ikke bli noen *motsetning* mellom nordisk og europeisk samarbeid. Flere har sagt her at Norden er et *alternativ* til Europa. Jeg tror ikke at det er slik, men også dette spørsmålet må vi selvsagt få klarlagt fullt ut i det videre arbeid.

La meg til slutt gå tilbake til mitt utgangspunkt, landsstyrets retningslinjer: La oss få en *allsidig* og *saklig* debatt, la oss ta *den tid* som trenges til dette. Regjeringen, for sin del, vil bidra til at vi får en debatt som ikke *skader* arbeiderbevegelsen, men tvert om bidrar til å *styrke* den.

Jostein Nyhamar, Oslo: *Demokrati i hverdagen* er det ideologiske stikkord i det omfattende programarbeid som har foregått i arbeiderbevegelsen det siste året, og som har nedfelt seg i det handlingsprogram vi senere skal ta for oss her på landsmøtet.

I arbeidet med å virkeliggjøre et reelt hverdagsdemokrati, er *desentralisering* av makt og avgjørelsesmyndighet et hovedspørsmål. Desentraliseringskravet går derfor som en rød tråd gjennom utkastet til det demokratiprogram som er lagt fram. For å sitere en prinsipp-formulering i demokratiprogrammets første avsnitt:

«For å utvide demokratiet må det overføres makt *fra sentrale* organer til *lokale* organer, og de lokale folkevalgte organer må styrkes.»

Det forekommer meg at dette programmet kolliderer front mot front med den politiske filosofi EEC bygger på. Medlemskap i EEC innebærer at man i stor utstrekning overfører makt *fra* lokale organer *til* sentrale organer — som dessuten bare i moderat utstrekning er folkevalgt.

EEC er i hele sin struktur preget av en omfattende maktsentralisering, og jeg har ennå ikke hørt noen bestride at dets byråkrati har en ganske usedvanlig sterk posisjon, og spiller en dominerende rolle i avgjørelsesprosessen innenfor organisasjonen.

Det er min overbevisning at norsk medlemskap i EEC — med den overføring av beslutningsmyndighet det innebærer på en lang, lang rekke områder — i høy grad vil *vanskeliggjøre* vårt arbeid med å realisere det hverdagsdemokrati hvis definisjon lyder at alle mennesker skal ha mulighet til å øve innflytelse på de avgjørelser som angår dem.

I det hele tatt er jeg av den oppfatning at selve den politisk-økonomiske ideologi Roma-traktaten og EEC bygger på — en markedsøkonomisk liberalisme — ikke er noe tjenlig instrument til å fremme *våre* politiske målsettinger. Den vil i høy grad vanskeliggjøre en sosialistisk likeverds- og utjamningspolitikk, både nasjonalt og internasjonalt.

Det er i løpet av det siste året skjedd to ting som jeg synes må tillegges avgjørende vekt ved vurderingen av vårt partis holdning til EEC.

Det ene som har hendt, er Ministerrådets prinsipp-bekjennelse i år til de retningslinjer som er staket ut i Wernerrapporten.

Det andre er den svenske regjerings klargjøring av at medlemskap i EEC er utelukket for Sveriges vedkommende.

På sitt mtøe 8. og 9. februar ga Ministerrådet sin tilslutning til Wernerplanen, bekreftet i en resolusjon at medlemmene var bestemt på å bygge ut EEC til en økonomisk og monetær union i løpet av en 10-årsperiode, og vedtok samtidig — med bindende virkning — å gå i gang med realiseringen av første etappe. Ministerrådet holdt altså fast ved det som hele tiden har vært EEEC's endelige målsetting: en politisk og økonomisk union; en vest-europeisk forbundsstat, om man vil.

Jeg synes ikke at man skal bagatellisere betydningen av det som skjedde i Ministerrådet.

Den svenske regjering, utgått av vårt broderparti i Sverige, har iallfall *ikke* gjort det. Den offisielle svenske begrunnelsen for å avvise medlemskap, *er* nettopp den stilling EEC har tatt til Wernerplanen, og dens kursretning som er angitt gjennom den.

Jeg har for øvrig lyst til å sitere litt fra den redegjørelsen hvor den svenske regjeringen avviste medlemskap:

«I den senere tid har den svenske regjering ved flere anledninger gitt utrykk for økt tvil angående våre muligheter for å forene medlemskap med vår nøytralitetspolitikk og med en *realisering av vår politikk på andre viktige områder.*»

Jeg ber forsamlingen merke seg den siste delen av setningen. Det er ikke *bare* hensynet til nøytraliteten som har fått Sverige til å si nei til EEC, men *også* hensynet til mulighetene for det svenske arbeiderparti til å realisere sin politikk på *andre* viktige områder — med andre ord, *også* en klar politisk forankret motstand, i slekt med den man finner hos EEC-motstandere innenfor norsk arbeiderbevegelse.

Det er altså på det rene at Sverige vil stå utenfor EEC.

Vi vet at Finland vil stå utenfor.

Hvilke perspektiver åpner det for Norden hvis *den* situasjon skulle oppstå at vi får et Norden der to land, Norge og Danmark, er gått inn i EEC — og to står utenfor?

Vi bør tenke litt over det.

Vi bør være oppmerksom på faren for en tollmur tvers gjennom Norden — og la meg i denne forbindelse si, at det er jo litt snurrig at norsk EEC-medlemskap så betingelsesløst er knyttet til *britisk* medlemskap, når det faktisk er et spørsmål om meget kort tid før Sverige går forbi Storbritannia som vår viktigste handelspartner.

Vi bør i *høy* grad være oppmerksom på en annen fare — faren for politiske grenser i Norden. I det øyeblikk EEC utvikler seg til det som er den erklærte målsetting, en politisk union der også de politiske beslutninger i økende grad blir tatt i Brüssel, er denne faren en realitet.

Jeg vil gjerne i *denne* forbindelse si at de politiske konsekvenser i Norden av en slik deling i forholdet til EEC vil være langt mer vidtrekkende enn følgende av de nordiske lands forskjellige veier i sikkerhetspolitikken.

Medlemskap i EEC er det samme som ja til en utvikling som er irreversibel. Det er for så vidt et rent akademisk spørsmål hvorvidt Roma-traktaten er evig, eller om Norge kan melde seg ut. Med det tempo det nå er i integrasjonen i Europa, vil en utmeldelse under enhver omstendighet bare være en *teoretisk* mulighet. Det går i virkeligheten ingen vei tilbake.

Velger Norge EEC, velger vi også å skape større politisk avstand mellom Norge og Sverige — to land hvor arbeiderbevegelsen står sterkere enn *noe* annet sted i Europa, og hvor det er større muligheter enn *noen* andre steder for å få gjennomslag for en demokratisk sosialistisk politikk — hvilket også kan gi perspektiver til våre forbundsfeller på kontinentet.

Konfrontert med denne situasjon, synes jeg at vårt parti i dag skal prioritere det nordiske samarbeid, og ta et nytt initiativ for å

få i gang forhandlinger med sikte på et nærmere politisk, økonomisk og kulturelt samarbeid i Norden.

Intet er statisk i denne verden. Nordøks skipbrudd er ikke nødvendigvis det endelige sammenbrudd for den nordiske samarbeidstanken. Jeg tror forutsetningene for et nytt nordisk initiativ i dag er andre enn de var for ett års tid siden.

Til sist bare dette:

Vi har en 1. mai bak oss.

1. mai-toget i Oslo var preget av motstand mot EEC — «så vidt vi kunne registrere, var det ikke en eneste transparent som hadde tekst til fordel for EEC-medlemskap», skriver Arbeiderbladet.

Av lokalavisene er det gått fram at nøyaktig det samme var tilfelle i demonstrasjonstogene utover landet.

Vi *vet* fra gallupundersøkelser — som vi i andre forbindelser tillegger stor pålitelighet — at det er en ytterst liten del av det norske folk som gjerne ser Norge som medlem av EEC.

Denne EEC-motstanden har paralleller i andre søkerland.

Den siste meningsmålingen fra Danmark viser at det snart er like mange motstandere som tilhengere av EEC, og at motstandernes antall i prosent er blitt mer enn 3-doblet i løpet av ett år.

Tre riktignok noe motstridende meningsmålinger fra Storbritannia er iallfall enige om én ting — at det er et massivt flertall av motstandere mot tilknytning til EEC.

Hva *kommer* denne motstanden av? Og *hvorfor* er den voksende? Og hvorfor er den spesielt sterk innenfor arbeiderbevegelsen?

Er det så at det er bare Dovregubber alle vegne, *bare* nasjonalister, bare vær-seg-selv-nok-dyrkende suverenitetsreligiøse?

Jeg tror ikke vi skal si det.

Jo, jo — noe av motstanden har et grumset innslag, jeg skal åpent innrømme det, og enkelte innslag i EEC-motstanden har bekommet meg ille — på samme måte som jeg for øvrig tror at EEC-tilhengerne her *også* vil ta avstand fra premissene hos en del av sine meningsfeller.

Men i *hovedsak* tror jeg motstanden bunner i et sunt og sikkert instinkt. I et Europa der desentraliseringstanken i dag er en politisk hovedkraft, der kravet om desentralisering av makt og avgjørelsesmyndighet er det primære i kampen for et utvidet demokrati, der revolterer menneskene mot tanken på å gi seg inn i et EEC med dets sentraliserte maktutøvelse og beslutningsapparat.

Vi bør velge NORDEN.

Utenriksminister Andreas Cappelen: — Vår regjering sa i sin tiltredelseserklæring i mars at vi ville holde fast ved den sikkerhetspolitiske hovedlinje som Norge har fulgt. Om dette er det for tiden ikke noen stor strid i vårt parti. Vår nærmeste del av verden — de nordiske land — har nå i mange år, på basis av forskjellige sikkerhetspolitiske løsninger utgjort et rolig hjørne av verden. Til sammen er det her skapt en sikkerhetspolitisk balanse som er akseptert og som nyter tillit av alle stater i verden. Denne balanse som har gitt Norden sin sikkerhet i en ellers urolig verden representerer så store verdier at vi ikke selv må ta skritt som vil rokke eller svekke den. På vår side forstår og aksepterer vi det når de øvrige nordiske land heller ikke vil ta skritt som de selv vil måtte anse som et avvik fra sin sikkerhetspolitiske linje. Derfor forstår vi og godkjenner fullt ut at den svenske sosialdemokratiske regjering på grunnlag av sin tradisjonelle og vel prøvede nøytralitetspolitikk har besluttet ikke å søke om medlemskap i de Europeiske Fellesskap. Men dette standpunkt hindrer ikke, som Olof Palme sa i sin hilsningstale, at Sverige vil ta aktiv del i løsningen av de europeiske markedsproblemer som nå er i ferd med å finne sin løsning i et utvidet samarbeid i Europa. Og dette skal heller ikke hindre at de nordiske land kan utvikle videre sitt samarbeid og utdype det på stadig flere områder. Det vi har etablert av samarbeid i Norden, skal ikke kunne brytes ned om vi får ulike tilknytningsformer til et eventuelt utvidet Europeisk Fellesskap. Dette vil vi ha for øyet under våre videre forhandlinger i Brussel.

Vår regjering har, i pakt med partiets markedspolitiske hovedlinje, vedtatt på siste landsmøte, og på basis av tre tidligere stortingsvedtak — det siste truffet i juni 1970 — nå ansvaret for de forhandlinger som fra norsk side føres med de seks stater som utgjør de Europeiske Fellesskap, for å bringe vilkårene for et medlemskap på det rene. Vår regjering må ha dette landsmøte bak seg for å føre de innledende forhandlinger videre.

Til de mer eller mindre uklare forslag om at vi nå skulle oppta forhandlinger på et annet grunnlag, søke andre løsninger enn medlemskap, eller at vi nå parallelt skulle utrede andre tilknytningsformer for oss, vil jeg for det første si at det jo ville stille vårt land i en ganske eiendommelig stilling utad og i forhold til de Seks om vi nå plutselig trekker vår søknad om forhandlinger om medlemskap tilbake. Det er neppe mulig å gi en fullgyldig forklaring på en slik kuvending nå, så meget mer som vi ikke vil vite hva alternativene kan være eller bli. Å føre parallelle og samtidige for-

handlinger etter to linjer, ville jo enhver kunne forstå ikke lar seg gjøre. De forhandlinger Sverige nå vil måtte føre på linje med de øvrige europeiske stater som søker tilknytning til Fellesmarkedet uten medlemskap — alle på grunnlag av sin sikkerhetsmessige nøytralitet — bare disse vil for dem vise hva andre former enn medlemskap i realiteten vil kunne innebære.

Det er under debatten, bl. a. fra Rune Gerhardsen, gjort gjeldende at situasjonen i dag er annerledes enn da Stortinget traff sitt vedtak i juni 1970. Han henviste i denne forbindelse til de meningsmålinger som har funnet sted i England og Danmark og som viser økende motstand mot medlemskap. Han viste også til at Sverige nå har erklært at det ikke søker medlemskap. Men det som er realiteten er fremdeles at den engelske regjering forhandler med sikte på medlemskap. Det samme er tilfelle for Danmarks vedkommende. Det norske standpunkt fra juni 1970 var ikke knyttet til forutsetningen at Sverige ville søke om medlemskap. Heller ikke for Finlands vedkommende kan man si at det foreligger noe endret standpunkt.

Det er intet skjedd innenfor Fellesmarkedet som nødvendiggjør eller kan begrunne at vi skulle ta et annet standpunkt til forhandlingsutgangspunktet. Verken det politiske samarbeid på basis av konsultasjoner som finner sted mellom medlemmene av Fellesmarkedet, eller de vedtak som hittil er truffet om utviklingen av det økonomiske samarbeid på flere felter, representerer noe som stiller oss overfor noe vesentlig annet enn det som var forholdet da vi sist behandlet markedsspørsmålet. Når man snakker med folk i Europa, er de forbauset over den intense diskusjon som føres i Norge om den såkalte Werner-rapporten. Werner-rapporten er i realiteten foreløpig lagt på hyllen, men som partiformannen nevnte i sitt innlegg, viser de siste dagers begivenheter vedrørende valutaproblemene at det er behov for utviklingen av et nærere økonomisk samarbeid i Europa. Men utviklingen går ikke fort, og ingen må tro at regjeringene i Europa uten videre er villige til å kaste sine økonomiske virkemidler opp i en slags «fellespott» i Brussel. Dette vil de først gjøre når de finner det ganske nødvendig og bare i den utstrekning de blir enige om det.

Bare videreføring av forhandlingene på det grunnlag Norge nå har forhandlet i snart ett år, vil kunne fortelle oss noe bestemt om betingelsene og vilkårene for et medlemskap for Norge.

Når vi i sin tid skal ta standpunkt til det endelige opplegg for løsningen av de markedspolitiske problemer vi faktisk står overfor,

er det mange forhold vi må vurdere. Hovedsynspunktet under denne vurdering må være dette: Gir opplegget oss muligheter for bedre å løse våre framtidsoppgaver i vårt eget land? Gir det oss en bedre mulighet for å løse våre oppgaver etter Det norske Arbeiderpartis og den demokratiske sosialismes grunnprinsipper? Dette må bli prøvesteinen for oss. Det vil stille oss overfor en politisk vurderingsoppgave, ikke et sosialøkonomisk regnestykke. Men jeg vil nytte anledningen til å advare mot den oppfatning at økonomisk vekst ikke lenger betyr så meget. Vi må fremdeles ta sikte på økonomisk vekst. Det er forutsetningen for at vi også i framtiden skal kunne føre en politikk som gjør det mulig å bedre vilkårene for de grupper i vårt næringsliv som på grunn av sin plass i næringslivet ikke umiddelbart kan nyte godt av økonomisk vekst. Det er industrien som gir oss vekstmuligheter, og veksten her er en forutsetning for å bedre vilkårene for andre grupper.

Under debatten er man kommet inn på at det er andre verdier enn økonomisk vekst — miljøverdier. Til dette vil jeg si, at det er en misforståelse at det er bare vi som er opptatt av disse problemer. Alle europeiske land er opptatt av de samme problemer, og jeg vil i den forbindelse nevne, at da vi reiste spørsmålet om å bekjempe forurensningene i Nordsjøen, fikk vi en positiv reaksjon ikke minst fra tysk side.

45 talere gjenstår!

Dirigenten opplyste at det sto ennå 45 talere på lista. Han foreslo strek med de inntegnede talere og at taletiden ble satt til 5 minutter.

Dirigentens forslag ble enstemmig vedtatt. Ettermiddagsmøtet sluttet kl. 18.

Formiddagsmøtet mandag 10. mai kl. 9.

Møtet tok til presis kl. 9.00. *Ragnvald Støyva* fungerte som dirigent. Han opplyste at det var 45 taler på talerlista. Hvis alle disse ville utnytte sin taletid helt ut, ville det kreve atskillig tid. Dirigentene hadde derfor besluttet å sløyfe den kunstneriske underholdning fra nå av. De beklaget dette, men hvis man skulle klare å komme gjennom dagsordenen, var man nødt til dette. Han uttalte en varm takk til Sosialistiske kulturarbeideres forening for innslagene hittil. Denne uttalelsen ble mottatt med sterkt bifall.

Formannen i beretnings- og protokollkomitéen, *Leif Håkensen,* leste innstillingen om søndagens møter.

Dirigenten foreslo den godkjent.

Godkjenning ble gitt.

Dirigenten gjorde oppmerksom på at den trykte protokoll ikke var gjenstand for behandling på landsmøtet. De som mente seg feilaktig referert måtte sende sine rettelser til referentsjefen Henry Harm. Protokollen for tirsdagsmøtet ville bli ettersendt deltakerne alt onsdag formiddag.

DEN FORTSATTE DEBATT OM DEN POLITISKE SITUASJON

Landsmøtet tok deretter fatt på debatten der en slapp søndag kveld.

Norvald Strand, Hedmark: På landsmøtet i 1965 ble distriktsutbygginga viet stor plass og dette resulterte i at vår regjering utpekte endel vekstsentra som skulle virke som prøveprosjekt. Når det til tross for lunken innsats fra Borten-regjeringen kan vises til at vekstsenteridéen mange steder har synt seg som et meget brukbart alternativ, skyldes det en voldsom kommunal innsats, en ha-

sardiøs gjeldstiftelse, som etter hvert virker lammende på kommunen.

Erfaringene viser at det går an å snu utviklingen i positiv lei, med økende bosetting og jamn etablering av nye arbeidsplasser. Men på grunn av manglende statlig medvirkning er prøvesentrenes situasjon blitt slik at diskusjonen om trivselstiltak og utvidet demokrati nærmest har teoretisk interesse. Budsjettet gir ikke engang dekning for nødvendig vedlikehold og da er det vanskelig å lage programmer som gir løfte om noe som helst i forbindelse med kommunevalget.

Vassdragsvesenets krav til kloakkrensning for bolig og industriarealer fører til voldsomme utgifter ikke minst i disse vekstkommunene. *Regjeringen* må omgående fremme forslag om statstilskott til renseanlegg i størrelsesordenen 60—80 prosent, ellers vil utbygginga stoppe totalt opp og løsningen av forurensningsproblemene skytes langt inn i framtida. (Fristende å trekke sammenlikning med offentlige tilfluktsrom.)

Prøvesentrene er Arbeiderpartiets ekte fødte barn og etter at barna nå har vært overlatt stort sett til seg sjøl i 5½ år, regner vi med at når faren igjen har overtatt ansvar for barnas videre vekst og utvikling, vil dette raskt og rikelig komme til uttrykk også økonomisk. Dette kan best skje ved en bevilgning av *betydelige* tilskott til *grunnlagsinvesteringer i meget vid forstand.*

I den EEC-debatt, eller rettere sagt den agitasjon mot medlemskap som foregår omkring i landet, har også distriktsutbyggingen vært trukket inn. Det heter at medlemskap i EEC vil føre til avfolking. Personlig har jeg ingen tro på og intet ønske om at bosettingen skal være den samme i Norge i 1990 som den er i dag. Vi kan ikke bevilge oss ut av de strukturendringer som en naturlig utvikling av vårt folks livsmønster fører med seg.

Kraftsatsen om utenlandske trålere opp i fjæresteinene langs kysten vår, har vel mistet futten etter det forslag som er lagt fram og som i Brüssel blir betegnet som en helt innlysende brukbar løsning.

Men alle de *øvrige teser* som i stensilert form fra Folkebevegelsen er opplest på EEC-møter over hele landet og som danner grunnlag for resolusjoner og *beinharde oppfatninger,* de må også avsannes så *kraftig* at vi kan få et saklig grunnlag for en rådgivende folkeavstemning. Ellers er det all mulig grunn til å frykte at vårt folks framtid vil bli bestemt på grunnlag av demagogi og ikke på grunnlag av saklig informasjon.

Vi må nå *ut* til folk med de faktiske, saklige opplysninger om EEC og Europas plass i framtidas verden.

Men det er allerede skjedd så mye skade ved forvrengninger og mistolkninger at det må en virkelig *aktiv* opplysningskampanje til for å rette det opp igjen.

Rolf Lasse Lund, AUF, sa at den forrige taler hadde framstilt det som om ja eller nei til fellesskapet betyr ja eller nei til internasjonalisme. Selvfølgelig er det ikke slik. Men det er ikke likegyldig hvilken form denne internasjonalisme får. Vi skal si ja til europeisk samarbeid, men vi skal ikke la markedsintegreringen i Europa bestemme formen. Vi snakker om amerikanerne, men det er ingen grunn til å kopiere dem. For arbeiderbevegelsen ligger det snublende nær å legge opp til et samarbeid som kan bæres fram av den samlede bevegelse. EEC er ikke noen slik sammenslutning, men Norden kunne være det. La oss derfor bruke kreftene til et slikt samarbeid der det er mulig, — i Norden. La oss erkjenne at det er et enten—eller til det nordiske samarbeidet så lenge Sverige og Finland vil holde seg utenfor. Mens vi i vårt samfunn har en meget sterk fagbevegelse, er fagbevegelsen i de europeiske land splittet både religiøst og politisk. I vårt land er fagbevegelsen en faktor av betydning, men det vil ikke være det i europeisk sammenheng om vi går med i felleskapet. Det vil øke organisasjonsprosenten med mindre enn en prosent.

Arve Johnsen, Akershus: Det norske Arbeiderparti har i alle år etter krigen arbeidet for internasjonalt fellesskap. Vi har ment og mener at det er den rette veien å gå. Skal vi da i en situasjon hvor Europa er delt i et frihandelsforbund og et markedsfelleskap, unnlate å prøve å komme med i arbeidet for å forene disse to gruppene? For mitt eget vedkommende vil jeg svare at vi bør være med. Vi ville skjøtte våre interesser dårlig hvis vi bare vurderte på vårt eget snevre grunnlag.

La meg så si noen ord om industriens interesser i denne sammenheng. Det er en alt for lettvint påstand å hevde at det ikke vil spille noen særlig rolle for vår industri og for vår videre økonomiske vekst om vi kommer med i Fellesskapet eller ikke. Dersom en del andre land som i dag forhandler om tilknytting til Fellesskapet kommer med i et utvidet samarbeid, er det temmelig utvilsomt at norsk industri vil få tildels store problemer utenfor et slikt utvidet Fellesskap.

Industrien er i dag vår viktigste næring. Den sysselsetter ca. 400 000 personer, det er noe mer enn 25 prosent av landets totale sysselsetting. Industrien gir et vesentlig bidrag til nasjonalproduktet. Denne næringsgren har på mange måter vært *motoren* i den moderne velstandsutvikling. I stadig stigende grad har norsk industri funnet sine markeder utenfor Norge i etterkrigsårene. Utviklingen i disse år kan karakteriseres ved slike stikkord som — mer bearbeidede produkter, mer spesialisering og økt eksport.

Det videre utviklingsperspektiv for industrien vil være avhengig av en fortsatt utbygging av markedene — ikke bare i Norden — men også i en større sammenheng. Dette elementære faktum er det ingen som kan snakke seg forbi.

Forholdet til Fellesskapet er selvfølgelig noe langt mer i industriell sammenheng enn bare tollsatser. Hovedspørsmålet for norsk industri og forsking er først og fremst om vi skal delta mest mulig direkte i utformingen av et *industrielt miljø* i Europa. Det innebærer bl. a. utformingen av retningslinjer for vekstindustrier, for samfunnets holdning til strukturendringer, for miljøvernspørsmål og for hvilken rolle enkeltmennesket skal spille i den industrielle sammenheng. På alle disse felter har vi som sosialdemokrater og som nasjon verdifulle synspunkter som må bringes inn i en større europeisk sammenheng. Vi kan ikke undra oss den forpliktelse som det ligger i det å la andre få del i våre ordninger. Vi kan heller ikke forspille muligheter for vekst og utvikling hos oss selv ved å bli stående utenfor et eventuelt utvidet Fellesskap. I det 20 århundre — med nære tekniske, økonomiske, sosiale og politiske forbindelser — er det en nødvendighet at industrien får vekstvilkår langt ut over de nasjonale grenser. Det ligger ingen innrømmelse til kreftenes frie spill i dette standpunkt.

Samfunnsmessig styring er en klar forutsetning — og ingen som har orientert seg i sin samtid kan påstå at dette er en oppfatning som vi i Norge er alene om.

Det er et tidens vesen at forholdene endrer seg — det er et sentralt forhold i alle moderne samfunn. Vi skal ikke stoppe denne utviklingen — men vi skal styre den. Det kan vi ikke gjøre alene — det må skje gjennom et stadig stigende internasjonalt samarbeid. Derfor arbeider vi for et utvidet fellesskap i Europa.

Per Ryanes, Oslo: Jeg stiller meg helt på linje med de som tar opp det *nordiske samarbeidet,* og skal ikke utdype dette nærmere i mitt innlegg.

Det påstås fra EEC-tilhengere at Werner-planen er «lagt på is», men i februar i år vedtok Ministerrådet den såkalte «Etappe-planen» som i alle hovedtrekk svarer til første etappe av Werner-planen.

Så Werner-planen er nok langt fra lagt på is!

I en samtale med fransk fagbevegelses representanter i januar i år, stilte jeg følgende spørsmål:

Hvordan har utviklingen vært for fagbevegelsen i de 13 årene EEC har bestått?

Svaret var at det ikke var oppnådd noe vesentlig på EEC-basis, men at de hadde oppnådd *noe* på det nasjonale plan, men at det også her stadig ble vanskeligere.

Til et spørsmål om EEC's stilling til U-landene var svaret: Skandaløst. Det siste ble også bekreftet av belgisk LO.

Fagbevegelsens forum innen EEC-byråkratiet er den økonomiske og sosiale komité.

Fagbevegelsens muligheter til å gjøre seg gjeldende er små, dette på grunn av arbeidsordningen i komitéen, og etter min mening fagbevegelsens splittelse på kontinentet.

Opp i dette skulle så norsk fagbevegelse gjøre seg gjeldende?

Jeg er av den oppfatning at vi havner i samme håpløse stilling som fagbevegelsen innen EEC er, og mener derfor at vi hjelper våre kamerater på kontinentet bedre ved å stå utenfor, og heller utbygge våre kontakter på en bedre måte enn det er nå.

Vi som er imot fullt medlemskap blir ofte av motstandere beskyldt for å være nasjonalister.

Dette er en påstand som jeg synes slår ikke så lite tilbake på dem selv. Vi skal ikke være med i EEC hvis ikke England går med, og da synes jeg at deres solidaritetssnakk kommer i et noe underlig lys både for oss som er motstandere, og ikke minst for kameratene på kontinentet.

Hva skjer så innenfor dette paradiset vi muligens havner i? Bønder og jordbruksarbeidere blokkerer grensen mot Danmark. Og hvorfor? Grunnen er som det ble sagt: Skandaløs jordbrukspolitikk.

Hva skjer når EEC's fiskeripolitikk blir innført? Jo, franske fiskere blokkerer havnen i Marseilles mot italienske fiskere. I Brussel demonstrerer 100 000 mot EEC's politikk, folk blir drept og såret.

Hva skjer så her hjemme? Flere og flere stiller seg skeptisk til fullt medlemskap i EEC. Alle politiske ungdomsorganisasjoner går imot når vi unntar Unge Høyre, men til og med her forekommer

det opinion. Innen de politiske partiene merkes en stigende motstand mot fullt medlemskap.

1. mai-demonstrasjonen som ble arrangert her i Oslo av Samorg. og Oslo Arbeiderparti i fellesskap, viste ved de mange transparenter at motstanden stadig er økende.

Til 1. mai-komitéen kom det ikke inn et forslag om transparent for EEC.

Dette fortalte i hvert fall meg, at det standpunkt jeg har tatt, er på linje med den såkalte «grassrota»s mening om dette spørsmål.

Dette viser igjen at den påståtte tilslutning ledelsen i LO og partiet har blant medlemmene i grunnorganisasjonene, må være sterkt overdrevet. For meg får ord som «Fritt arbeidsmarked», «Fri kapitalbevegelse», «Fri etableringsordning» det til å skurre i ørene.

Stortingsrepresentant Tove Pihl sa på den årlige tillitsmannskonferanse her i Oslo, følgende:

«Det kan ikke være den riktige kursen vi velger når vi sitter i samme båt som Høyre.»

Det er også min mening at høyrepolitikk aldri har vært god politikk for arbeiderbevegelsen.

Trygve Bull ble av Dagbladet bedt om å si sin mening om EEC, og han sier til slutt i sitt innlegg:

«Det er derfor godt at det er mange som for alle tilfellers skyld holder sitt krutt tørt. Og særlig for det tilfelle at Venstre, ja, endog Arbeiderpartiet, vil svekke vår egen demokratiske norske stat og føre oss inn på baner som kan komme til å gi næringslivets menn, storindustrien og bankene, Arbeidsgiverforeningen og Høyrepartiet en makt de aldri i dette land har hatt, og som de aldri ellers ville fått.»

De som påstår at vi som er motstandere av fullt medlemskap i EEC legger opp til en splittelse i partiet, og bruker dette som et argument mot oss, vil jeg påstå farer med usannheter.

For mitt vedkommende vil det aldri bli tale om noe annet politisk medlemskap enn i Det norske Arbeiderparti.

Odd Hübenbecker, Oslo: Det er merkelig at man fører en så sterk strid for å bryte forhandlingene med EEC nå. Er man redd for mer informasjon? Vil man ikke stole på en folkeavstemning? Jeg var i sin tid enig i slagordet «Kjøp norske varer», fordi jeg ville støtte norsk industri og norske arbeidsplasser. Med samme begrunnelse er

jeg i dag for et EEC-medlemskap. Jeg har vært med en forbundsdelegasjon til Tyskland, Belgia og Nederland. Vi spurte fagbevegelsen i disse land om de kunne ha oppnådd det de har fått uten medlemskap i EEC. Det kunne de ikke svare på, *men vi har oppnådd det i EEC,* sa de, La det være klart at det industrielle demokrati er kommet lengre i Tyskland enn mange andre steder. I Fellesmarkedet har man også sosiale forhold som er gode. Man kan reise omkring i alle landene og opptjene pensjon på tvers av grensene. En fordel til: En sterk og samlet fagbevegelse i Europa kan føre felles forhandlinger med de store, kapitalsterke konsernene, de multinasjonale konsernene.

Dirigenten meddelte at tre innkomne forslag fra Kvinnekonferansen blir å oversende de respektive redaksjonskomitéer.

Dette ble tatt til etterretning.

KVINNER I ARBEIDSLIVET

Landskvinnekonferansen 22.—23. mars 1971 vedtok enstemmig følgende uttalelse:

Økonomisk selvstendighet og frihet til selv å velge yrke og livsform er en forutsetning for likestilling mellom kvinner og menn.

Statistisk Sentralbyrås intervjuundersøkelse høsten 1968 om gifte kvinners ønske om og behov for sysselsetting viste at under 10 prosent av de hjemmeværende husmødrene var hjemme fordi de trivdes best med det. Om lag en kvart million var interessert i arbeid utenfor hjemmet, og langt flere ville være det om ikke ansvaret for mindreårige barn gjorde det nødvendig for dem å være hjemme.

En rekke praktiske tiltak er nødvendig for å skape forutsetninger for gifte kvinners deltakelse i yrkeslivet:

Variert tilbud av arbeidsplasser.

Kvinner med barn vil være avhengig av å få en arbeidsplass i nærheten av hjemmet. Det må derfor være et viktig ledd i planleggingen og utbyggingen av arbeidslivet i distriktene at også kvinnenes behov for arbeidsplasser blir tatt med i beregningen, og at arbeidslivet blir så variert som mulig.

Ny fordeling av plikter og ansvar i forhold til familien.

Kvinnene møter vansker fordi de er pålagt et særlig ansvar for familien. En betingelse for yrkesdeltaking uten forskjellsbehandling

er et tilstrekkelig tilbud på daghjemsplasser og bedre dekning av hjemmenes behov for hjelp når barn blir syke. Dersom ikke hjelp kan skaffes, skal småbarnsforeldre ha rett til permisjon med dagpenger av syketrygden.

Kvinnenes oppgave som mødre gjør dem mindre ettertraktet som arbeidstakere. Den ekstra økonomiske belastningen som følger med, bør i sin helhet overføres til det offentlige trygdesystem. Retten til svangerskapspermisjon med dagpenger over syketrygden utvides til 6 måneder. Rett til permisjon også for faren de nærmeste 3 uker etter fødselen.

Utvidet adgang til deltidsarbeid.

Deltidsarbeid vil ofte være beste løsning for foreldre med små barn. Mulighetene for deltidsarbeid må økes, og arbeidsforholdene reguleres ved lov eller avtale mellom arbeidslivets organisasjoner.

På like vilkår.

Særlige tiltak er nødvendig dersom en vil skape grunnlag for likestilling i arbeidslivet. Kvinnene utgjør halvparten av de lavtlønte og har små sjanser for å oppnå ansvarsfullt og godt betalt arbeid. Myndighetene må pålegges et særlig ansvar for at likestillingsprinsippet håndheves i all offentlig virksomhet. Likelønnsrådet, som har i oppdrag å overvåke utviklingen i arbeidslivet, må få midler og myndighet til å gripe sterekere inn overfor diskriminerende praksis.

Adgang til utdanning og opplæring i voksen alder.

For å øke kvinnenes muligheter til å delta i arbeidslivet på like fot med menn, er det viktig å styrke kvinnenes kvalifikasjoner. Kvinner som ønsker å gå ut i arbeidslivet etter års virksomhet i hjemmet, vil ha et særlig behov for voksenopplæring. Det er viktig å sørge for at de får et allsidig tilbud om utdanning og yrkesopplæring og økonomiske og praktiske muligheter til å nytte dem så langt evner og krefter rekker. Eksisterende aldersgrenser oppad for opptak ved skoler må fjernes.

Arbeiderbevegelsens ansvar.

Retten til arbeid er grunnlovsfestet. Retten til så vidt mulig fritt å velge yrke og arbeid er en menneskerett. Den sterkeste hindring kvinnene møter for full utfoldelse i samfunn og arbeidsliv, er den

tradisjonelle oppfatningen av kvinner og kvinners verd. Å forandre holdninger blir derfor like viktig som praktiske tiltak for å legge forholdene bedre til rette.

Prinsippet om menneskers likeverd og likestilling er en av den demokratiske sosialismes bærende idéer. Arbeiderbevegelsen har derfor et særlig ansvar for at likestilling mellom kvinner og menn blir en realitet — med alle de forandringene dette forutsetter: i samfunnets utforming, på arbeidsplassen og i personlig livsførsel.

Derfor er det nødvendig at alle de problemer som knytter seg til gjennomføringen av likestilling mellom kvinner og menn blir gjenstand for alvorlig drøftelse og behandling på alle plan innen arbeiderbevegelsens organisasjoner. Også som arbeidsgivere bør de nøye overvåke at kvinnene ikke utsettes for forskjellsbehandling, men sørge for at likestillingsprinsippet håndheves fullt ut. Kvinnene har rett til å vente at mennene i parti og fagbevegelse støtter dem i deres krav.

KVINNERS RETTSLIGE STILLING

Landskvinnekonferansen 22.—23. mars 1971 vedtok enstemmig følgende uttalelse:

Arbeidsprogrammet for DNA 1970—73 har denne programpost: «Likestilling av kvinner og menn i arbeids- og samfunnsliv. Revisjon av lover og bestemmelser hvor det ennå er forskjellsbehandling.»

FN's generalforsamling vedtok 7. november 1967 en «Erklæring om avskaffelse av diskriminering mot kvinner», hvor det i artikkel 2 står: «alle egnede forholdsregler skal tas for å avskaffe eksisterende lovgivning, sedvaner, bestemmelser og praksis som er diskriminerende mot kvinner.»

Det er fremdeles bestemmelser i den norske lovgivning som stiller menn og kvinner ulikt. Blant disse er loven om *odels- og åseterett,* som setter kvinnens rettigheter bak mannens, *navneloven* som ikke gir mannen rett til å velge hustruens slektsnavn, mens hans slektsnavn både er hovedregelen for hustruen og for barn i ekteskap, selv om de har valgrett til å forandre navn, *riksborgerretten,* som ikke endrer ektefellenes tidligere statsborgerforhold, men som gjør farens statsborgerforhold til det avgjørende for barnet, mens barn utenfor ekteskap får morens statsborgerskap, *pensjonslovene,* som fortsatt har ulik regel om etterlattpensjon til ektefelle, for kvinne og mann, *skattelovene,* som fortsatt har en særlig bestemmelse om ektefellers fellesbedrift, som gjør at inntekten eventuelt regnes for å være

vunnet av mannen, en regel som får innflytelse på retten til å opparbeide tilleggspensjon i Folketrygden.

Arbeiderpartiet må være programforpliktet til å få den lovfestede forskjellsbehandling opphevet. Men vi kan neppe komme bort fra den eksisterende forskjellsbehandling bare ved en opprenskning i lovverket. Fortolkning og praktisering av gjeldende regler fører også indirekte til opprettholdelse av mannen og faren som familiens hovedperson og forsørger. Vi mener at det er hustruens og morens tradisjonelle stilling innen familien som er årsaken til forskjellsbehandlingen.

Derfor må kvinnens stilling innen familien tas opp til en grundig vurdering, og det må en omlegging til med sikte på å styrke hennes stilling og selvstendighet som medborger i samfunn og familie, bl. a. hennes økonomiske selvstendighet. Skal dette kunne skje, må også hennes mulighet til deltakelse i utdanningstilbudene og det alminnelige arbeidsliv legges til rette på en effektiv måte, samtidig som ektefellenes og foreldrenes ansvar innenfor familien og samfunnet må likestilles.

Landskvinnekonferansen henstiller til partiet at disse spørsmål må bli tatt opp til en grundig vurdering, og at det må tas skritt til å fremme forslag som kan realisere den likestillig kvinne og mann har krav på.

SOSIALPOLITIKK

Landskvinnekonferansen 22.—23. mars 1971 vedtok enstemmig følgende uttalelse:

Den sosialpolitiske målsetting må nå langt videre enn den har gjort hittil. Det moderne samfunn synes å skape nye sosiale problemer. Flytting og ny bosetting, omlegging og rasjonalisering i arbeidslivet fører med seg usikkerhet og rotløshet for mange mennesker. De store krav i skolesystemet gjør mange barn og ungdommer til tapere. Mange ensomme savner kontakt og menneskelig varme. Ofte vil dette ramme de som i forveien er blant de svakeste i samfunnet.

Vi må angripe samfunnssystemet der det synes å skape risiko for sosiale problemer, for å hindre at de oppstår. Det er nødvendig at et sosialt syn trenger igjennom i alle deler av samfunnspolitikken. Flest mulig må trekkes med i debatten om en ny sosialpolitikk.

Folketrygden dekker i dag økonomisk hjelp til store grupper. De som faller utenfor Folketrygdens ramme har også krav på samfun-

nets støtte. Alle enslige forsørgere bør få samme støtte som enker og ugifte mødre.

Kvinner som har sin arbeidsdag i hjemmet fordi de har små barn, får ikke pensjonspoeng i folketrygden og opptjener dermed ikke tilleggspensjon. Kvinner som går ut av arbeidslivet for kortere eller lengre tid, for å pleie syke eller eldre familiemedlemmer, får heller ikke pensjonspoeng. Dette må bli rettet på, slik at også kvinner som tar hånd om barn, søke og eldre, kan sikre sin alderdom som om deres innsats var lønnet.

Sosialpolitikk må omfatte mye mer enn økonomisk hjelp. For de eldre må det bli bygd flere, bedre og lettstelte boliger, slik at de som ønsker det, kan bo hjemme lengst mulig. Fritidsaktivitet for eldre må finansieres av samfunnet som en naturlig ytelse i vår eldreomsorg. Arbeidsmarkedspolitikken må samordnes med sosialpolitikken, slik at eldre som ønsker det, kan få mulighet til lettere arbeid og deltidsarbeid.

Det må bli bygd flere alders- og sykehjem som også i driftsmåte tar hensyn til enkeltinteresser som pensjonærene måtte ha.

Planlegging av arbeidet for de funksjonshemmede må være en naturlig del av vår samfunnsplanlegging. Ved bygging av undervisningsinstitusjoner, idrettsanlegg, teatre, kinoer, bibliotek, boliger, kontorer og offentlige befordringsmidler osv., må det tas hensyn til at også funksjonshemmede skal nytte dem. Det må legges vekt på at funksjonshemmede barn får plass i daginstitusjoner, skoler og spesialinstitusjoner. Det må bli flere undervisnigsplasser for småbarnpedagoger og spesiallærere for barn med fysiske og psykiske handikap.

Endringen i Løsgjengerloven har tydelig vist at behandlingen av alkoholskadde og narkomane har vært forsømt. Først og fremst må det skaffes nødvendige institusjoner som kan gi behandling til unge narkotikamisbrukere. Kurssteder og klinikker for alkoholskadde må utbygges slik at de unge og eldre kan bli behandlet atskilt.

Det må påligge de offentlige myndigheter å bygge et kurssted for alkoholskadde kvinner. Ettervernet for alle kategorier misbrukere av rusgifter må bygges ut. Tilbudene i attføringsarbeidet må være langt mer varierte, og ikke bare omfatte arbeid, men også utdanning og opplæring. Utbygging av vernet sysselsetting må forseres.

Mange kommuner har for svak økonomi til å gjennomføre en god sosialpolitikk, bygge institusjoner m. v. Det er derfor nødvendig med en nyvurdering av fordelingen av utgiftene mellom staten og kom-

munen. Staten bør snarest overta finansieringen av den kommunale sosialomsorg.

Det må drives en utstrakt forskning på det sosiale området, slik at vår sosialpolitikk kan bli formet ut for framtidens behov.

De som arbeider i sosialsektoren uten spesiell utdanning for disse oppgavene, må få et smidig utdanningstilbud som er likeverdig med vanlig utdanning.

DEN FORTSATTE DEBATT

Svein Welde, Inn-Trøndelag: Hovedoppgaven for norsk arbeiderbevegelse er å bekjempe kapitalismen. Motstanden mot EEC sprer seg. Se bare på oppslutningen om motstanden den 1. mai. Bare 10 prosent vil gå inn i EEC. Det må bli slutt på den tida vi sier ja takk til alt som kommer fra toppen i partiet. Også «vente-og-se»-tilhengerne blir færre. De er enten utrolig naive eller uhyre beregnende. Jeg tror det siste er riktig. Partiet må akseptere strømningene i bevegelsen. Bevegelsen marsjerer mot. Ledelsen har snudd og marsjerer mot bevegelsen. Dette vil kunne føre til sammenstøt, som en må ta konsekvensen av.

Åse Bjerkholt, Sentralstyret: Jeg syns det er uten mening å framstille denne saken som et valg mellom Norden og Europa. Jeg etterlyser begrunnelsen for dette. Alle vet at vi tidligere har knyttet oss til andre organisasjoner samtidig som det nordiske samarbeid holdes i høysetet. EEC er en utfordring til oss som sosialistiske internasjonalister. Jeg forstår ikke at man har denne motstanden, spesielt den fanatiske motstanden, mot noe man ennå ikke vet hva er. Men vi forhandler jo for å få rede på vilkår. Ellers syns jeg det er rart at det er de unge og ikke de eldre som stiller seg skeptisk til Europa. Det burde jo være de noe eldre av oss som burde frykte. Jeg er ellers enig med Ivar Mathisen, som peker på at vi ikke bare skal spørre om hva vi kan få, men også hva vi kan gi Europa. Høyre kan spørre om hvilke fordeler en kan høste, uten tanke på hva som skal gis. Som sosialister har vi mye å gi sammen med de andre sosialistene i Europa.

Bjørn Tore Godal, Sentralstyret, sa seg lei for foregående innlegg som kunne tyde på at AUF ikke hadde nådd fram med sin argumentasjon. De unge er like mye internasjonalister som andre. Etter den andre verdenskrigen har vi opplevd et gjennombrudd for de internasjonale synsmåtene, men dette betyr ikke at enhver inter-

nasjonalisme er av det gode. Statssekretær Arve Johnssen la stor vekt på synsmåter som var aktuelle i EEC-debatten for 8—10 år siden. I det siste året har vi økt vår eksport til fellesskapet med 27 prosent — mer enn til noe annet markedsområde. Den agitasjonen som føres her, er heller ikke realistisk sett fra andre synspunkter. La meg minne om at EFTA's ministerråd har sagt at man ikke vil akseptere tollmurer mellom noen av de nåværende medlemsland. Dette stiller argumentasjonen om tollkvoter osv. i et nokså urealistisk lys. Utenriksminister Cappelen hevdet at Roma-traktaten ikke er noen bibel. Men vi kommer ikke bort fra det sentrale at traktaten som en stalig samarbeidsavtale slår fast de sentrale prinsipper for internasjonale kapitalisme: fri kapitalbevegelse, fritt arbeidsmarked og fri etableringsrett.

Gerhard Michaelsen, Hordaland, gjennomgikk en del av debatten. Markedssaken gjelder ikke bare Det norske Arbeiderparti, men hele det norske folk. Jeg vil minne om Trygve Bulls ord i Arbeiderbladet: Arbeiderbevegelsen skal være en bevegelse med et godt blodomløp. Går Norge med i EEC, vil vi importere effektivitetskulturen. Vi har også ansvar for Norden. Det er ikke bare Sverige som bærer dette ansvaret. La oss vise at vi også tar vår del av ansvaret ved å gi vår tilslutning til følgende forslag:

Landsmøtet pålegger landsstyret å sørge for at partiet i samarbeid med det svenske og danske broderparti utarbeider et felles alternativ i markedspolitikken.
Alternativet har som forutsetning å bevare Nordens handelspolitiske enhet.

Dirigenten: Etter at strek er satt, er det i alminnelighet ikke anledning til å fremme forslag. Dirigenten vil likevel si at dette forslaget bør tas opp.
Enstemmig vedtatt.

Arne Nilsen, Stortingsgruppa, Hordaland: Med jevne mellomrom sies det at vi ikke bare må ta sikte på økonomisk vekst, andre sider må også prioriteres. Det stilles spørsmål ved den økonomiske velstanden. Når disse spørsmål blir reist, kommer de ofte fra folk som sitter både høyt og trygt, gjerne på den offentlige lønnsskalaen. Argumentasjonen er ikke alltid lett å forstå for dem som har vanskelig for å få endene til å møtes, for dem som må forlate sitt hjem for å få noe å gjøre. Vi må legge vekt på økonomisk vekst

også i framtida. En stor del av den totale velstandsøkingen må føres over til grupper som ellers ikke får del i den.

Det er reist spørsmål om vi skal gå med i EEC eller ikke. Bare resultatet av forhandlingene kan gi svar på et slikt spørsmål, og derfor bør forhandlingene sluttføres. Vi skal ikke glemme at det er stilt klare vilkår som må oppfylles hvis vi skal gå med. Her får vi ikke svar av Romatraktaten, men gjennom forhandlingene. Det norske folk må få nytte den demokratiske retten og se resultatet av forhandlingene før vi tar endelig stilling til medlemskap eller ikke.

Jan Otto Hauge, Oslo: Utenriksminister Cappelen sa at det ikke er noen stor strid i vårt parti om vår sikkerhetspolitikk. Jeg vil gjerne gjøre klart at dette ikke er tilfelle. På det siste landsmøtet var det en lang og hard debatt om NATO-medlemskapet som endte i en votering som partiets USA-tilhengere vant.

Fordi om NATO på dette landsmøtet ikke er noen hovedsak — må ingen forledes til å tro at ikke motstanden mot NATO i Arbeiderpartiet er like sterk i dag. Og en ny debatt om NATO-medlemskapet — som sikkert vil komme — føler jeg meg overbevist om vil vise at flere og flere stiller seg solidarisk med verdens fattige folk og ikke med det USA som i dag er selve eksponenten for utbytting og mental undertrykking i den tredje verden.

Jeg er svært opptatt av EEC-spørsmålet og er enig i at dette skal prege debatten, men på en måte er det synd at så mange andre viktige utenrikspolitiske spørsmål blir neglisjert i debatten. Vi får ikke diskutert på hvilken måte vårt parti kan bidra til etableringen av en europeisk sikkerhetskonferanse. Vietnam, Hellas og Portugal går oss forbi.

Jeg vil gjerne understreke dette fordi jeg frykter at det etterpå vil bli lagt ut som om landsmøtet fullt ut aksepterer den halehengspolitikk til USA og Vesten som Norge med få unntak har ført og fører i internasjonal sammenheng. I 1967 diskuterte landsmøtet Vietnam. I 1969 diskuterte landsmøtet NATO. I 1971 vil det hete at her diskuterte vi EEC.

Nå må vi snart få linjer i vår utenrikspolitiske debatt. Det er nemlig ingen diskusjon om enkeltsaker — polemikk mellom folk med forskjellige konklusjoner i atskilte politiske spørsmål. Det er en ideologisk debatt partiet er i ferd med å vokse seg inn i.

Åse Bjerkholt synes det er rart at de som er oppvokst med

verdenssamfunnet inn i stua ikke vil skape sosialisme i en større del av verden.

Det er og forblir nødvendig å definere den sosialisme en erklærer seg som tilhenger av. Vi som er motstandere av EEC, vi *vil* nettopp skape sosialisme internasjonalt og *derfor* sier vi et klart nei til Roma-traktaten som jo er en effektivisering og sentralisering av europeisk kapitalisme — og ikke har noe som helst med sosialisme å gjøre.

Bratteli sa at det var noen som synes å være svært pessimistiske for den demokratiske sosialismens muligheter i Vest-Europa. Han hadde ofte spurt seg selv om hvor den har sine muligheter, om ikke i denne del av verden.

Jeg er ikke enig med Bratteli i dette. Jeg synes ikke vi kan si at sosialistene har preget Europa.

Helge Sivertsen, Sentralstyret: Det var verdifullt at partiformannen gjekk så grundig inn på internasjonale spørsmål. Vi er i ein situasjon der utanrikspolitikken avgjer vår framtid, og vi må bruke krefter på internasjonalt arbeid.

Det ser ut som det kan gå mot ny storkrig. Rustningskappløpet er sterkere enn før, og vi ser gigantiske manøvrar for posisjon.

Europa er vårt nærområde og først og fremst er vårt land avhengig av fred i Europa. Spenninga mellom NATO og Warszawapakt kan bli lettare fordi Sovjet må satse på forsvaret i aust ved den kinesiske grensa. Men Tysklands-spørsmålet ligg likevel og stengjer for nedrustning og avspenning i Europa. Sovjet er redd Tyskland, og eventuell samling av Tyskland er derfor ikkje aktuell før etter nedrustning og ein lang periode med stabil fred. Vi må innrette vår politikk etter det og sette DDR på line med andre statar. Vi må gjere alt vi kan til å medvirke til å koma i gang med sikkerthetsforhandlingar i Europa. Ein europeisk sikkerhetskonferanse må koma raskt. Det kan haste å finne ei ordning. Freden i Europa er ikkje trygg.

Det er rett nok skjedd vesentlege ting i Vest-Europa etter den andre verdskrigen, og det kan vekse fram ei innstilling som gjer krigen mellom Tyskland og andre europeiske land utenkjeleg. Det europeiske fellesskapet er ein faktor i denne utviklinga. Noen seier at dette er gårdsdagens problem. Vi skal ikkje vera så trygge på det. Det er ikkje lenge sidan Tyskland utvikla den farlegaste nasjonalisme som noen gong har eksistert. Det har derfor vesentleg interesse for oss alle andre europeiske land at Vest-Tyskland står i eit for-

pliktande fellesskap med dei andre vest-europeiske landa så det ikkje igjen er risiko for nasjonalistiske utspel.

Eit utvida samarbeid der Storbritannia og nordiske land vart med, ville kunne sikre fredskreftene større overtak i Europa.

Eit Vest-Europa som ikkje spiller kreftene i innbyrdes konflikt, vil kunne ta opp dei store spørsmål i global målestokk og medvirke til å sikre fred og verne og utvikle ressurser. I Vest-Europa ikkje minst er det akutte naturvernoppgaver som berre kan løysast gjennom forpliktande statleg samarbeid.

Det talar og for ei samling av kreftene i Vest-Europa at vi då vart meir uavhengig av USA som enno fører imperialistisk krig.

Det ligg ein sjanse i eit forpliktande samarbeid i Europa som det fylgjer eit stort ansvar med ikkje å utnytte.

Men skal vi gå med, er det klart at vi med det må kunne trygge arbeidsplassar busetnad i landet. Derfor forhandlar vi om vilkår. Det er grunn til å gje kompliment til Regjeringa for opplegget i fiskeriforhandlingene. Det er vel begynt.

Når vi kjenner resultatet av forhandlingane skal vi ta endeleg standpunkt, og tidspunktet nærmar seg raskt. Vi burde då ha kunna legge i vektskåla eit forpliktande nordisk samarbeid av typen Nordøk eller inntil vidara Skandøk. Men det ser dessverre ikkje ut til å ligge ein slik politisk realitet i nordisk økonomisk samarbeid som noen av oss trudde. Om det skal bli mogleg å bygge opp eit statleg økonomisk samarbeid i Norden, må først og fremst Sverige intresserere seg for det. Måtte derfor Oluf Palmes helsingsord i går, som elles ikkje var altfor sterkt presiserte, bety at Sverige no vil gå inn i statleg forpliktande økonomisk samarbeid til det maksimum som situasjonen gjer mogleg.

Det ligg verdiar i nordisk livsform, i nordisk kultur som vi vanskeleg vil kunne utvikle og verne på lang sikt utan eit grunnlag i økonomisk samarbeid, og det avheng av Sverige. Frå norsk side bør vi prøve endå ein gong så snart det på nokon måte er mogleg å få gehør.

Tingingane i Brüssel er snart over, la oss då og få klarlagt om det finst reell interesse for økonomisk samarbeid på statleg plan i Norden.

Arne Kokkvold, Oslo: — Utenriksminister Cappelen polemiserte i går mot dem som ikke ser økonomisk vekst som noe betydelig. Det er ingen her som har hevdet det. Spørsmålet for meg er hva slags vekst? Hvordan skal vi utnytte veksten? Skal det utnyttes

til kortsiktig profitt, eller til planøkonomisk innsats? Hvordan skal den fordeles mellom indvider og landsdeler? For meg er økonomisk vekst likegyldig dersom den ikke blir brukt til å forhindre en skjev utvikling mellom folkegrupper og landsdeler. Framstående økonomer, som er for EEC, innrømmer at vi må regne med en skjevere inntektsfordeling i EEC. Den distriktspolitikk som skal drives i EEC blir bare krusninger på det kapitalistiske systems overflate. Jeg er redd vi får en sterkere avfolking av distriktene våre enn hittil. Avfolkningen vil ramme områder som til nå har vært spart.

Cappelen har fått vite at Werner-rapporten er lagt til side. Det sier man i Brüssel til ham. Men hva sier lederne i EEC-land til sine egne? Det motsatte. Den 6. november i fjor, erklærte Willy Brandt, som sin regjerings mål: «Opprettelse av en økonomisk og monetær union som skal videreføre og utfylle Roma-traktaten. Videreutvikling av det begynnende politiske samarbeid i Vest-Europa, slik at det kan vokse fram et politisk fellesskap. Etablering av partnerskapet mellom fellesskapet og Amerika og overtaking av verdenspolitisk ansvar innenfor en passende ramme.»

Alf Øverli, Nord-Helgeland: — Å fortsette forhandlingene er ikke det samme som at vi blir medlemmer. Jeg ønsker fortsatte forhandlinger for å få vite hva jeg skal svare ja eller nei til. Jeg går ut fra at medlemsmassen i DNA får høve til å holde en avstemning når alt er klart.

Det gleder meg at Trygve Bratteli nevnte at vi nå skal satse på en moderne distriktspolitikk — industrireising. Det var DNA's dristige industrireising i statsregi etter krigen som demmet opp for avfolkningen. Fem års borgerlig styre har skapt en annen stemning i disse distriktene. Avfolkingen er blitt større. Jeg er fra Nordland — et fylke med forholdsvis mye industri. Til og med der er det blitt depresjon. Derfor må man nå straks sette i gang med mer industrireising i statsregi. Og vi må ikke bare lage halvfabrikata i utkantdistriktene, for så å sende dem til de store sentra til videreforedling. La oss få industrireising i de strøkene der råstoffene fins, og foredle produktene ferdig på stedet. Det vil gi oss en ny vekstperiode, på linje med den vi hadde etter krigen.

Ole Flesvig, Oslo: — Einar Gerhardsen sa i går at han håpet dette landsmøtet ville bli et nytt skritt på veien mot et sosialistisk Norge. Jeg håper det blir et byks. Men den måten å bygge ut sosialismen på, som en inntreden i EEC innebærer, forstår jeg ikke. Man må

ikke overvurdere den medbestemmelse våre representanter vil få i Brüssel. De kan også bli sittende som gisler.

Arbeiderbevegelsen og fagbevegelsen i Norden har et godt samarbeid. Dette kan likevel bygges videre ut. Vi bygger dette samarbeidet på solidaritet. Med samarbeid i Brüssel kan vi ikke ta med ordet solidaritet. Det samarbeid vi alltid har hatt med kapitalkreftene, utføres bare fordi det gagner oss selv, men vi solidariserer oss ikke med dem for det. Norden kan bli et hjørne som resten av Europa og verden kan se hen til, hvis vi bygger ut sosialismen her.

Eilif Dahl, landsstyret: — Jeg vil snakke om miljøvern. I vårt velstandssamfunn har vi ikke løst fordelingsproblemene. Miljøvern er derfor også et sosialt problem. En sulten mann er ikke interessert i vakker utsikt. En rik mann kjøper seg et vakkert hus på Tjøme. Får både natur og rent vann. Andre må nøye seg med en dukkert i en forurenset indre Oslofjord. Vi må altså betale for miljøvern, og jeg ser ingen forskjell i å betale for det som å betale for å få ei ny skjorte. Rensing av utslipp blir nå pålagt nye bedrifter, og det slår ut i produkprisene. Nå skal snart også eldre bedrifter pålegges rensing. Mange klarer det kanskje ikke økonomisk. Derfor må vi ha samfunnsmidler til å trygge arbeidsplassene. Det gamle forslaget om et strukturomleggingsfond må tas opp igjen, og pengene derfra må også brukes til denne form for miljøvern. Et nytt miljøverndepartement må komme snart. Miljø angår også andre land enn oss. Derfor må vi snarest samordne de nordiske standpunktene.

Elsa Rastad Bråten, Kvinnesekretariatet, minnet om hva som har vært sagt: At EEC-motstanderne er nasjonalister og besatt av nisseluementalitet. Jeg er tilbøyelig til å tro at det er noe riktig i dette, fordi argumentasjonen er så urealistisk. Skal vi i framtiden bygge på det samme bosettingsmønsteret som nå, vil det bl. a. bli kvinnene som får betale — ved at de får dårligere muligheter på arbeidsmarkedet.

Forutsetningen for utviklingen er fortsatt industriell vekst, og den kan bare skje hvis vi får et skikkelig samarbeid med Europa. Det er sterk arbeiderbevegelse i mange land. I Vest-Tyskland sitter det en AUF-gutt som øverste leder. Den utviklingen arbeiderbevegelsen i alle land tar sikte på, er større likhet. Vi kan ikke sette oss selv utenfor det arbeidet som foregår på dette området i Europa.

Gunnar Berge, stortingsgruppa, Rogaland: Dersom det var spørsmål om enten sosialisme eller EEC, var det enkelt. Men selvfølgelig

er det ikke så enkelt. Vi må nå gå tilbake til utgangspunktet for debatten: Arbeiderbevegelsens holdning har vært at samarbeidet skal tjene utviklingen. Det må fortsatt være utgangspunktet. Vi i arbeiderbevegelsen ønsker internasjonal planøkonomi og arbeidsdeling. Jeg ser dette som noe av forutsetningen for et sosialistisk samfunn. Men dette forutsetter at vi etablerer organer på fellesskapsbasis. Når det gjelder den endelige avgjørelsen, vil det være urett å fri oss fra den mulighet til vurdering som vil ligge i forhandlingsresultatet. Brudd nå ville være galt. Selvfølgelig binder vi oss ikke til noen bestemt løsning fordi om vi fullfører forhandlingene.

Olav T. Laake, Rogaland, var glad for at det ble en åpen debatt om EEC her, men EEC er ikke den viktigste saken på møtet. Ved å gå inn i Fellesmarkedet vil vi være med på å styrke internasjonal arbeiderbevegelse. Det snakkes om at EEC ikke betyr noe for Norge. Det er kanskje riktig nå. Men vi må ikke tenke statisk. Oljen, f. eks., vil føre med seg mye både og godt og vondt. Skal det være noe mening i å utvinne den, må den kunne nyttiggjøres. Vi må etablere ny industri, og det krever nye avsetningsmuligheter. I EEC er tollen på petrokjemiske produkter 12—18 prosent. Slik industri vil altså bare kunne etableres hvis vi kommer med.

Jeg stiller meg noe skeptisk til uttalelsene om at arbeidstakerne er mot medlemskap. På de store arbeidsplassene er nok det tilfelle, men jevnt over tror jeg ikke det er slik. Det er sagt at EEC preger dette landsmøtet. Men vi skal huske at vi også har et viktig kommunevalg foran oss, og det drives en buskagitasjon mot partiet: La være å stemme i høst, så gir du partiet et skudd for baugen på grunn av EEC-saken. Det er nødvendig å være oppmerksom på dette.

Vi er takknemlig for demokratiprogrammet. La da dette landsmøtet munne ut i et forslag til løsning av de dagligdagse problemer.

Dirigenten: 22 talere står igjen — det betyr nesten to timers debatt.

Thorbjørn Karlsen, Oslo, gikk inn på partiets forutsetninger for å føre en EEC-debatt. I alminnelighet har partiet gode og våkne tillitsmenn, men i dette tilfellet har de ikke nådd fram. Tillitsmennene har øyensynlig følt seg presset ovenfra, og har ikke kanalisert videre den sterke motstanden mot medlemskap som fins ute blant folk. Den største oppgaven for dette landsmøtet er å bringe partiskuta på rett kurs igjen.

Arild Boman, Sentralstyret: Det er en plikt for oss å satse på solidaritet utad, og vi skal ikke dømme andre lands arbeiderbevegelser fordi de er svake. Det gjør jeg heller ikke. Men EEC tar ikke sikte på å bli noe samarbeidsorgan av det slaget vi kunne tenke oss. Cappelen sa i går at han ikke vil utrede alternativer til fullt medlemskap. Han gjorde det nærmest til et teknisk spørsmål. Men den tekniske siden er fullstendig underordnet her.

Hjalmar Seim, Oslo: Det er rimelig at spørsmålet om å delta i et internasjonalt samarbeid vekker debatt. Det fins to grupperinger: En gruppe som går mot, og en gruppe som vil forhandle og se forhandlingsresultatet. Vi har for så vidt samme utgangspunkt. Jeg har heller ikke oppdaget mange nye momenter i denne debatten. Men det virker noe underlig på meg, at de ikke vil forhandle, de som er redd for at forhandlingene vil føre til et resultat vi ikke kan godta. Jeg mener vi bør se forhandlingsresultatet, og så avgjøre om vi har noe å gi.

Eldrid Nordbø, Oslo, fryktet at mye av demokratiprogrammet bare ville bli en illusjon dersom Norge blir medlem av EEC. Avstanden mellom den menige mann og de sentra der de viktigste beslutningene blir tatt, vil øke ytterligere.

Hun regnet med at Norge som EEC-medlem stort sett vil kunne beholde trygdeordningene og de fleste sosialpolitiske hjelpetiltak som er utbygd — bortsett fra at vi må gi fra oss enkelte kontrollordninger innen legemiddelsektoren. Dette er imidlertid en mager trøst når en tar utgangspunkt i det nye sosialistiske perspektiv Arbeiderpartiet har utviklet, nemlig at en ikke kan se sosialpolitikken atskilt fra den generelle politikk som blir ført, sa hun. De fleste sosiale problemer er et produkt av det som skjer innen andre sektorer, f. eks. skole- og arbeidsliv. Eldrid Nordbø mente at urbaniseringsprosessen og flukten fra utkant-Norge vil bli aksellerert dersom vi får fullt medlemskap i EEC, og dette vil i annen omgang føre med seg store sosiale problemer. Hun fryktet videre at medlemskap i Fellesmarkedet kunne gjøre det vanskeligere å føre den fordelings- og utmaningspolitikk vi måtte finne ønskelig.

Ivar Ødegaard, Oslo: Jeg tilhører den gruppen som vil vente og se. Jeg tror dette er en stor gruppe i folket, som har få talsmenn utad. Jeg vil at hele folket skal si sin mening om markedssaken, og hvorfor vil ikke motstanderne la folket få si sin mening? Arbei-

derpartiet vil gi saken en bred behandling, og ingen kommer til å tvinge på det norske folk noe folket selv ikke vil ha.

Ellers berørte Ødegaard hovedsaklig transportpolitikken, der han ba om at det måtte foretas en grundig analyse av hvor vi står og hvilke transportbehov vi har for framtida.

— Transportpolitikken griper også inn i distriktspolitikken og i miljøpolitikken. Vi må finne skjæringspunktet mellom miljøpolitikk og transportpolitikk. Hva betaler vi for det fri valg vi i dag har på transportsektoren? Biltrafikken skaper enorme ulykker og skader på liv. Den skaper forurensninger. Dette må vurderes i det framtidige transportbildet, der utbyggingen av den kollektive transporten må komme i forgrunnen.

Ødegaard satte fram følgende forslag, som ble oversendt redaksjonskomitéen:

Vi ønsker en styrt utvikling i transportsektoren. Rutepliktige transportmidler må stimuleres til samarbeid i forpliktende former, slik at det kan opereres i større enheter og sammenhengende transportopplegg.

All transport, også ervervsmessig egentransport, må belastes med de reelle kostnader til veier, overvåking, helseskader og forurensning som påføres samfunnet.

Sigurd Danielsen, Oslo: Motstandernes opptreden forundrer meg. Det høres ut som om DNA har bestemt at vi skal bli medlemmer av EEC. Det har ikke partiledelsen sagt. Det vi gjør er å forhandle. Har vi tillit til vår ledelse eller har vi ikke? Den vil at vi skal forhandle for å se hva Norge kan få til når forhandlingene er sluttført. Deretter skal vi gi informasjon, det skal også gjøres under veis. Hvorfor alt snakket om utenlandsk kapital? Tusenvis av arbeidere i dette land er avhengig av denne kapitalen. Da jeg var ung, var det god sosialisme å snakke om at landegrensene skulle vekk.

Rolf Fjeldvær, Stortingsgruppa: Det er ikke uvanlig at vi har store stridsspørsmål på våre landsmøter. Forrige gang var det NATO. Det er konsekvensen av at vi er et masseparti. Dess større partiet blir, jo flere blir stridsspørsmålene. Det var lettere med solidariteten før, da bevegelsen var mindre, men da hadde vi ikke politisk makt. Dette problem er en utfordring til oss.

Det er ingen grunn til å trekke i tvil at dette landsmøtet er representativt for meningen blant våre partifeller. Det er en undervurdering av grunnorganisasjonene å mene noe sånt. Landsmøtet

er valgt etter en meget demokratisk prosess fra grunnorganisasjonene. Mer representativt enn plakatene i 1. mai-togene. Landsmøtet må ikke utvikle seg til en diskusjonsklubb, der folk rir kjepphester og personlig prestisje.

Ellers vil jeg også ta avstand fra outrerte naturvernfolk, som vil frede alt og alle, også folk som bor i bygdene. Jeg protesterer mot å bli redusert til en museumsgjenstand eller en gubbe som sitter og spytter snus ved fjæresteinene, bare fordi folk fra urbaniserte strøk skal komme tilbake og se på det de selv har forlatt av natur og miljø for lenge siden.

REISEFORDELINGEN

Eindride Sommerseth, formannen i reisefordelingskomitéen, la fram følgende innstilling, som ble godkjent av landsmøtet:

Til landsmøtet er det kommet 299 representanter som alle deltar i Reisefordelingen.

I henhold til partiets lover § 7, punkt 6, har komitéen godkjent billettutgifter til 1. plass på båt og 2. klasse jernbane for korteste reiserute. Dessuten har komitéen, i henhold til vedtak i landsstyret og retningslinjer sendt ut fra Partikontoret, godkjente utgifter til soveplass i de tilfelle det har vært naturlig å reise med natt-tog. Videre har en godkjent flybillett for representantene fra de tre nordligste fylker. Komitéen har påsett at den rabatt representantene oppnår på jernbanen er trukket fra i reiseregningen.

Reisefordelingen utgjør *kr. 120.00* pr. representant, og komitéen ber landsmøtet om fullmakt til å foreta reiseoppgjør etter ovenstående innstilling.

Oslo, den 10. mai 1971.

I REISEFORDELINGSKOMITÉEN:

Eindride Sommerseth, formann.	*Arne Nilsen.*	*Kjell Oppseth.*
Edith Ryanes.	*Leif Østlie.*	*Rolf Jørgensen,* sekretær.

FORTSATT DEBATT OM PUNKT 6

Karl Gunnar Gudmundsen, Oslo: — Partiledelsen som gikk i årets 1. mai-tog i Oslo, burde snudd seg og sett transparentene i toget. Det toget gikk ikke til Brüssel, og slik var situasjonen over hele landet 1. mai. Det er ingen oppslutning i arbeiderbevegelsen om medlemskap i EEC, men det er full enighet om å styrke samarbeidet i Norden. Vi løser riktignok ikke Europas problemer med dette, men det vil være et skritt på veien. Spørsmålet er hvem vi skal samarbeide med, hva vi skal samarbeide om og på hvilke premisser

vi skal samarbeide. Det er en underlig tanke at vi skal skape et sosialistisk Europa gjennom EEC. Den internasjonale sosialistiske solidaritet blir skapt gjennom samarbeid mellom sosialister — ikke samarbeid mellom stater. Det må da være en kalddusj for tilhengerne å høre hva Willy Brandt har sagt. Han har uttalt at det er like vanvittig å forestille seg et sosialistisk EEC som et kristeligdemokratisk EEC. Vi kjenner EEC's prinsipper i dag, og vi kan svare i dag. Vi svarer nei.

Georg Lieungh, Framfylkingen: Jeg møter på landsmøtet som gjest fra Framfylkingen og skal derfor ikke bruke tida til å begrunne hvorfor jeg helst ser at Norge søker handelsavtale med EEC og ikke fullt medlemskap.

Landsmøtet skal seinere drøfte demokratiproblemene. Vi vet at en forutsetning for demokratiet er en våken og interessert opinion. Demokratiet kan ikke læres som annet kunnskapsstoff i et skolefag. Det er en innstilling og en holdning som må utvikles.

I dette arbeidet spiller barne- og ungdomsorganisasjonene på mange måter en avgjørende rolle. Det er her de yngste blir konfrontert med ansvaret, får anledning til engasjement, plikter og rettigheter, læres opp til samarbeid og toleranse.

De frivillige organisasjonene er uttrykk for mer enn bare fritidssysselsetting. De er noe som går direkte inn i framtida.

Det nytter ikke med hvor mange leikeplasser og ungdomsklubber som opprettes i kommunal regi, de vil aldri kunne erstatte organisasjonslivets store oppdragende betydning i lokalmiljøet.

Det er grunn til å rope et varsko på vegne av dette frie organisasjonslivet, fordi det mangler nødvendige arbeidsmuligheter.

Framfylkingen er arbeiderbevegelsens egen barneorganisasjon. For å møte dagens oppgaver er den nå bygd ut til å bli en familieorganisasjon.

Ser det som en oppgave å engasjere foreldrene i et nært samarbeid med de yngre om et rikere miljø — hvor foreldrene kan finne felles engasjement med barna sine.

Vi tror at et slikt samarbeid, mellom yngre og voksne, kan gjøre det mulig å bryte ned noe av de generasjonsmotsetningene som i mange familier står som uoverstigelige barrièrer — og som ofte bygger på vanskene med å forstå hverandres språk.

Barneorganisasjonen vår har også en klar målrettet oppgave. I formålsparagrafen heter det:

«Framfylkingen er startet av arbeiderbevegelsen og har tilknytning til den. Den ser det som sin oppgave å sette nye slektledd i stand til å føre videre det kulturelle og sosiale frigjøringsverk som arbeiderbevegelsen har stått i spissen for.»

Vi som har ansvaret for ledelsen av barneorganisasjonen føler at vi ikke makter oppgaven så godt som den har krav på å bli løst. Vi føler at vi for ofte står alene om en oppgave som alle er enige om, men som bare en meget liten gruppe er satt til å løse.

Framfylkingen kan vanskelig bygge bare på egne lederkrefter, fordi medlemmene er barn. En barneorganisasjon kan bare arbeide og virke i den utstrekning voksne mennesker er villige til å gå inn i ledergjerningen.

Dere som sitter her representerer hver bygd og grend i landet vårt — steder hvor vi har og ikke har et organisert barnearbeid. På alle stedene er det behov for en håndsrekning.

Den yngre generasjonen jeg taler om, er de som om noen år også skal finne sin plass i denne forsamlingen.

Arbeidet blant barna er ingen politisk statusjobb, men det gir en opplevelse og rikdom mer enn noe annet. Arbeidet med barna er også en viktig politisk oppgave, både i den aktuelle samfunnssituasjon og på lengre sikt for å bære arbeiderbevegelsens idéer videre framover.

Arbeidet med de yngste i bevegelsen vår er å satse på framtida. Det er denne satsingen vi i Framfylkingen ber landsmøtet være med på.

Asbjørn Lillås, Stortingsgruppa, Vestfold: Einar Gerhardsen sa at vi skal ha brytning innad i bevegelsen, og deretter samlet opptreden utad. Dette har alltid gitt oss styrken. Nå ser det ut til at EEC-motstanderne lar brytningene utad bli sterkere enn innad. Mostanderne innad har jekket seg mange hakk ned og landet på et uklart Norden-prosjekt. Og ingen mener da vel at vi ikke skal og kan utbygge det nordiske samarbeidet. Jeg vil spørre dere i AUF om dere virkelig vet hva dere foreslår når dere vil bryte forhandlingene. Det er det samme som et mistillitsforslag til vår regjering. Skulle forslaget bli vedtatt på landsmøtet, vil det faktisk bety at DNA's landsmøte feller Arbeiderpartiets regjering. Har dere fulgt med i fylkespartienes årsmøter? De har vedtatt å slutte opp om forhandlingslinjen. I Vestfold var vedtaket enstemmig. Motstanderne har bare skaket opp, men ikke overbevist folket.

Og så spør mange hvorfor DNA samarbeider med Høyre om EEC-saken. Jeg vil spørre AUF hvorfor de har samarbeid — til og med organisert samarbeid med de reaksjonære kreftene i Senterpartiet. Jeg vil anbefale dere å lese Partiets lover, § 14, punkt 1 og 2.

(Fy-rop fra galleriet.)

Dirigenten: Mishagsytringer fra galleriet vil ikke bli tålt.

Knut Frydenlund, Stortingsgruppa: I sitt innlegg i går beklaget Ivar Mathiesen at dette ble en debatt om EEC og ikke om hvordan vi skulle vinne høstens kommunevalg. På den annen side, hvis det kan være en trøst for Ivar Mathiesen, er grunnproblemet i dag mye det samme, hva enten det gjelder kommuner eller det gjelder nasjonalstater. Oppgaven i vår tid er å finne fram til nye samarbeidsformer, nye organisasjonsformer på alle plan. Oslo har for sin del tatt konsekvensen av den utvikling og går inn for å bygge ut nye samarbeidsformer og nye samarbeidsinstitusjoner med de omkringliggende kommuner. Dette er en nødvendig og logisk riktig framgangsmåte for å løse de problemer som Oslo etter hvert er blitt for liten til å løse alene. Men det er den samme logikk som ligger bak utformingen av EEC. Det er ikke ønsket om å skape verken en kapitalistisk eller sosialistisk superstat. Det er ønsket om i fellesskap å løse de problemer de enkelte land ikke lenger er i stand til å løse alene, og de oppgaver blir stadig flere etter som den innbyrdes avhengighet mellom landene stadig øker. Og derfor ser vi også at den framgangsmåte som benyttes, det er ikke å slå disse landene sammen, men det er å overføre så mye suverenitet til de felles organer som til enhver tid er nødvendig for å løse de felles oppgaver. Ikke mindre, ikke mer, Werner-plan eller ikke. Som Andreas Cappelen sa det i går, ingen av medlemslandene i EEC overfører mer suverenitet til de felles organer enn de finner er i sin egen nasjonale interesse til enhver tid. Jeg er derfor ikke enig i de synspunkter som Jostein Nyhamar, Eldrid Nordbø og Ole Flesvik har gjort gjeldende her for å konstruere motsetningsforhold mellom det å forhandle med EEC, og det å gå inn for å vedta et demokratiprogram på dette landsmøte. Det er ikke et enten/eller, det er et både-og. Vår tid står overfor to nødvendigheter, to imperativer. Den ene nødvendigheten er å desentralisere så mye av avgjørelsesmyndigheten som er mulig til de lokale organer for å engasjere det enkelte menneske i demokratiet i hverdagen. Den annen nødvendighet består i å overføre så

mye suverenitet som nødvendig for å løse de problemer nasjonene har i fellesskap. Og problemet oppstår når man blir så opptatt av den ene av disse nødvendighetene at man ikke ser den annen. Situasjonen er i dag en helt annen enn da landsmøtet for to år siden gjorde sitt markedsvedtak, sa Rune Gerhardsen i går. Jo, det er riktig det. Men det er bare det at det er ikke den situasjon som ville foreligge i dag som lå til grunn for landsmøtets eller senere for stortingsgruppas vedtak. Dette vedtaket var siktet mot den situasjon som ville oppstå dersom Englands forhandlinger med EEC førte fram, dersom EFTA gikk i oppløsning og dersom de andre EFTA-land, i den ene eller annen form, sluttet seg til EEC. Det er ut fra disse forutsetninger vi forhandler, og det er på dette grunnlag forhandlingene må videreføres. I dag er det en sterk folkebevegelse mot norsk medlemskap i EEC. Dette må vi som parti ta hensyn til. Men som parti kan vi heller ikke som Per Kleppe sa i går, la oss rive med av noe som kan vise seg å være en stemningsbølge. Den folkebevegelse vi skal ta stilling til, det er den som består når og hvis forhandlingene blir sluttført, når den enkelte gårdbruker, den enkelte fisker, den enkelte industriarbeider i dette land vet hva det vil innebære for hans egen livssituasjon, når vi får klargjort mulighetene for å gjennomføre vår samfunnspolitiske målsetting innenfor et eventuelt utvidet EEC, når vi kjenner totalbildet som vil bestå når forhandlingene er sluttført både for de nordiske land og for Vest-Europa som helhet. Det er denne situasjon vi skal ta stilling til, og det er denne avgjørelse vi må forberede oss på, fordi det vi skal slutte oss til, er noe alle land har samarbeidet seg imellom om i 13 år. Det er klart at det skaper helt spesielle problemer for oss. Det er en viktig avgjørelse vi står overfor, og det er en komplisert sak. Derfor er det nødvendig å bruke denne tiden til informasjon, til debatt og sette oss inn i saken, slik at det endelige vedtak som skal treffes, er i samsvar med arbeiderbevegelsens interesser og med oppfatningen til våre medlemmer.

Einar Førde, Sentralstyret: Den alvorligaste feilen dette landsmøtet kan gjere når det i morgon skal gjere eit vedtak i marknadssaka, er ikkje å ta omsyn til den sterke motstanden mot norsk medlemskap i EEC nettopp i dei gruppene av folket som alltid har sokna til Arbeiderpartiet. Den farligaste linja for partiet vil vere å ignorere den omfatande og reflekterte motstanden blant lønstakarar, bønder og fiskarar — og ikkje minst blant ungdommen.

Denne motstanden kan ikkje begatelliserast ved å stemplast som nasjonalisme og sneversyn. Årsakene til denne motstanden er ikkje uvitenhet og manglande informasjon om kva saka gjeld. Eit intensivert informasjonsopplegg frå Regjeringa vil ikkje gjere det ringaste til eller frå. Motstanden kjem til å vekse også etter at Utanriksdepartementet har sendt ut sine brosjyrer. Medlemskapstilhengjarane har alt lenge hatt hand over storparten av informasjonsflommen om EEC. Aftenporten og Arbeiderbladet har langt større opplag enn brosjyrene frå Folkebevegelsen. Men ikkje så stor effekt.

Eit parti som alltid har hatt som sitt fornemste fortrinn ei evne til å lytte til dei brede lag av folket, kan ikkje nå bagatellisere EEC-motstanden. Ingen vil nekte at denne motstanden kan ha si rot i snever nasjonalisme og vankunne. Men det er ikkje dei primære årsakene. Dei primære årsakene finn vi i at EEC-motstanden har fanga opp noen av dei mest politisk livskraftige tendensane i vårt land akkurat nå. Det går ikkje berre ei bølge av isolasjon og nasjonalisme over Europa akkurat nå. Viktigare er den bølgja av desentraliseringskrav som går over Europa nå. Det er ei bølgje som stiller seg kritisk til det etablerte Vest-Europas evne til å fornye demokratiet i vår del av verda. Det EEC om er tufta på idear om føremonene ved dei store marknadene og på nytten av å skape eit sterkt og uavhengig Europa ved å gjere det så likt Amerika som mogleg, kjempar i motvind om dagen. Berre dei færraste av dei som kjenner makttilhøva innanfor EEC, tror at vår veg til sosial utjamning og tryggleik i forandringane går om Brüssel.

Men alt dette er politiske straumar som til nå ikkje har blitt fanga opp av Arbeiderpartiets marknadspolitikk. Vi har ikkje anna svar enn fullt medlemskap å tilby opinionen trass i at det berre er eit lite mindretal av det norske folket som prioriterer ei slik løysing. På bakgrunn av utviklinga innanfor opinionen her i landet, i Storbritannia og i Danmark, av at første etappe av Werner-planen alt er sett i verk og ikkje minst på bakgrunn av Finlands og Sveriges forhold til EEC, er det på tide å endre signal.

Fullt medlemskap i EEC er ikkje den prioriterte løysinga for det norske folket. På bakgrunn av det eg nettopp nemnde, tror eg heller ikkje at dette er den mest *realistiske* løysinga for Norge. Denne forhandlingsrunden kjem neppe til å ende med fullt medlemskap i EEC. Kvifor er det så siktemålet med forhandlingane i Brüssel? Utanriksminister Cappelen avviste i sitt innlegg i går på ny alle forsøk på å innstille seg på ei slik meir realistisk linje. Men argu-

menta hans var ikkje overtydande. Han sa at vi ikkje kan endre forhandlingsopplegget fordi det ikkje ville bli forstått i Brüssel. Om kravet om alternative forhandlingsopplegg sa han at alle må skjøne at vi ikkje kan forhandle om det andre når vi også forhandlar om det eine.

Men det er ikkje alle som skjønar det utan vidare. Kvifor kan ikkje *vi* forhandle om ei anna løysing enn medlemskap når det alt er ei rad land som gjer det? Blant dei er også vår viktigaste handelspartnar Sverige, som dessutan geografisk og politisk er vår næraste nabo. Eg vil nødig vere patetisk, men likevel tillate meg å hevde at omsynet til kva som blir forstått eller ikkje forstått i Brüssel i denne saka må vere eit annanrangs omsyn i forhold til det behovet Det norske Arbeiderparti har akkurat nå for å kome betre på linje med norsk opinion i marknadsspørsmålet.

Gunnar Alf Larsen, Stortingsgruppa: Det er Norden som er blitt kjørt i forgrunnen her. Det er klart at hvis vi kunne få en Nordenløsning, ville alle være glad for det. Men det har ikke lykkes. Det har vært arbeidet med det i 20 — 30 — 40 — 50 år, uten at det har lykkes, ganske enkelt fordi politikerne ikke har klart å finne fram til noen løsning. Grunnen til at det heller ikke lykkes i denne omgang, er at de forskjellige nordiske land har forskjellige interesser i forhold til Europa.

Det sies at det foreligger en ny situasjon, men det er neppe riktig. Ingen trodde at Sverige ville bli medlem av EEC. Heller ikke i Danmark er det noen ny situasjon. Danskene forhandler akkurat som vi gjør det. Skal vi så snu det hele om, og si at vi ikke kan gå mot Sverige? Da må vi i tilfelle gå mot Danmark.

Det er mulig de har rett, de som sier at folkeflertallet er mot medlemskap. Blir resultatet at vi ikke blir medlem, ja da er vi like langt i vårt medlemskap.

Ragnar Kalheim, Oslo: La meg først få benytte anledningen til å dementere den oppfatning som enkelte øyensynlig har fått da de leste denne dagboken til Stoltenberg i Arbeiderbladet for noen dager siden, hvor det fremkom at jeg skulle ha gjort en telefonhenvendelse til Stoltenbrg og meddelt at jeg befinner meg på retrett i forhold til det standpunkt jeg tidligere har inntatt i EEC-saken. Det er tydeligvis enkelte som ikke har lest det skikkelig. Som kjent sto det i dagboken at det var en drømmedagbok, og det er selvfølgelig også en drøm for EEC-tilhengere å forbinde meg med

noen retrett i spørsmålet om min holdning til norsk medlemskap i EEC.

Bratteli sa i går at Arbeiderpartiet er vant til å behandle vanskelige saker. Jeg går ut fra som en selvfølge at det Bratteli hadde i tankene, det var da den vanskelige saken vi har nå når det gjelder Arbeiderpartiets forhold til arbeiderbevegelsen og til det norske folk når det gjelder norsk EEC-medlemskap. Selvfølgelig er det slik at vi som bevegelse og som tillitsmenn ikke uten videre kan kapitulere i vårt standpunkt dersom vi øyner en motstand. Det er umulig å skape nye ting og gjøre prinsipielle endringer i vårt samfunn hvis man ikke har en sterk selvstendig overbevisning om hva som er riktig. Så det er selvfølgelig ikke noe argument i seg selv at motstanden mot en sak må resultere i at vedkommende som fremfører saken, må snu. Men det er imidlertid et viktig forhold som kommer inn: Hvis motstanden er så sterk, er så overbevisende, omfatter så mange grupper av befolkningen, kan motstanden i seg selv nødvendigvis bety at man må endre standpunkt. En annen ting, som er viktigere, det er å holde en kritisk holdning til sitt eget standpunkt, slik at man undersøker i kampens hete, kanskje jeg har tatt feil, kanskje jeg må snu, kort og godt fordi motstanderne har rett. Dette å gi uttrykk for resonnementer i den retning tror jeg er veldig viktig når det gjelder å holde en bevegelse sammen. Det har nå pågått en EEC-debatt i vårt land i 10—12 år med vekslende styrke. De som har hevdet at Norge bør gå inn i EEC, det er praktisk talt alt det som i vårt land går under betegnelsen makteliten. Det er de som hele tiden har forfektet at Norge bør gå inn i EEC. Hva er resultatet av 10—12 års sammenhengende debatt? Resultatet er at EEC-tilhengerne er blitt en minoritet i vårt land. Det er ingen subjektiv påstand, det er uten videre en kjensgjerning. Hvor var EEC-tilhengerne i Oslo 1. mai. Demokratiet virket fullt ut i forbindelse med forberedelsene av årets 1. mai-feiring i Oslo. Partilagene, verkstedklubbene, fagforeningene bestemte selv suverent hvilket politisk innhold de ville ha i 1. mai-feiringen. Hvorfor var ikke EEC-tilhengerne fremme med sine synspunkter? Ganske enkelt av den grunn at EEC-medlemskap for Norge hviler på ørkensand. Det er ingen umiddelbar dekning i folket for norsk EEC-medlemskap. Hele begrunnelsen henger i luften. Man har ingen følelse av at dette har noen sammenheng med de forskjellige folkegrupper i vårt land. Det er ingen EEC-tilslutning, fordi det løser ikke problemet til fiskerne, til jordbrukerne og til de fagorganiserte, og derfor er

det iallfall nødvendig at vi i partiledelsen får visse tanker som går på tvil, og ikke så selvsikkert som det vi hittil har hørt. Det er Norden som er og blir det som har støtte i norsk arbeiderparti, og i fagbevegelsen og i det norske folk, og vi har en kjempeoppgave for oss under forutsetning av at vi kan beholde vår nasjonale enhet.

Arvid Johanson, (Stortingsgruppa) Østfold, repliserte til Kalheim og sa at hvis en skulle trekke konsekvensen av hans uttalelser, måtte en gå mot folkeavstemning om EEC. Jeg tror ikke det vil være riktig å gjøre noe slikt, men jeg er enig i en del av de argumenter Jostein Nyhamar brakte fram i går. Det gjelder særlig spørsmålet om faren for økt byråkrati.

Kalheim og flere har nevnt eksemplet med Sverige. Hva er Sveriges stilling? Skal vi følge Sverige? Sverige er så vidt jeg vet innstilt på ikke å be om særordninger for jordbruk og fiske, det er andre ting som bestemmer landets nektelse av medlemskap. Men svenskene er innstilt på å kople den svenske økonomi til det europeiske nett uten særordninger for jordbruk og fiske. Er det noen i Norge som vil gå inn for en slik ordning? Det vil være en ordning som vil være ødeleggende for norsk jordbruk og skape store problemer for norsk fiske.

Kalheim snakket om at det bare var en liten maktelite som var for EEC. Hvis dette er rett behøver en ikke være redd for en folkeavstemning. Det er den sikkerhetsventtil vi har om vi fortsetter forhandlingene og legger resultatet fram for folket i en folkeavstemning. Det er «demokrati i hverdagen» å gå inn for en ordning med en slik folkeavstemning.

Jeg vil si at debatten innad i arbeiderbevegelsen om denne sak har vært saklig. Vi kan være bekjent av den. For meg er det viktig at vi fortsetter den kurs vi har staket ut. Det er et spørsmål om tillit. Vi kan ikke sjangle veggimellom som en full mann. Vi må holde fast med forhandlingslinjen og ta vårt standpunkt når de konkrete alternativer foreligger.

Ingvald Ulveseth, stortingsgruppa: Vi har kome langt i arbeidet med å løysa viktige samfunnsoppgåver her i landet. Likevel er vi alle klåre over at det er mange oppgåver som framleis er uløyste og mange oppgåver som vi ønskjer å løysa betre. Det går fram av dei mange framlegg som er sendt til dette landsmøtet, og eg er viss om at drøftingane desse dagane vil utdjupa dette nærare.

Vi ønskjer å bygga ut skule- og utdanningstilbodet over heile landet. Vi ønskjer å skapa eit rikare kulturtilbod til alle. Vi ønskjer å løysa dei sosiale oppgåver på ein meir tilfredsstillande måte, og særleg syta for at dei funksjonshemma og andre som treng sosial hjelp kan få det i samsvar med den krevjande målsetting vi har trekt opp. Eit viktig mål er det også å setta ned pensjonsalderen til 67 år, og gradvis redusera arbeidstida i takt med andre industrialiserte land.

Det er og klårt for oss at det vert turvande å få til ei langt større utjamning mellom enkeltmenneske og grupper, og mellom dei ymse landsdelar. Eit viktig krav vert det då å skaffa dei mange arbeidsplassar som trengst i dei delar av landet der vi har ei urimeleg sterk utflytting. Vi kan såleis ikkje slå oss til tols med at utflyttinga frå Nord-Noreg aukar år for år. I fjor var det nærare 7000 personar som flytta ut frå Nord-Noreg. Også for Sogn og Fjordane har vi liknande tilhøve. I innstillinga frå Vestlandskomitéen rekna vi med at folketalet skulle auka med ca. 1000 pr. år i samsvar med den naturlege folketilvoksteren i fylket. I staden har det vorte ein folkeauke på nærare 200 pr. år, og siste året knapt nokon auke i det heile. Skal vi snu denne utviklinga, må det skapast nye arbeidsplassar, og vi må driva ein meir aktiv næringspolitikk, som gjev oss det økonomiske grunnlag som er turvande om vi vil føra ein reformpolitikk. Dette er ikkje nokor ny innstilling for Arbeidarpartiet. I alle år har vi sett at vi er nøydde til å føra ein realistisk og aktiv næringspolitikk dersom vi ønskjer å innfri dei lovnader som er gjevne i våre program og i den politiske debatt.

Diverre er det dei som ikkje har dette heilt klårt for seg. I ein del høve hender det såleis at særleg folk med dei høgaste inntekter og dei beste levevilkår talar om at nå kan vi bremsa på den økonomiske voksteren. Dei gløymer altfor lett at vi framleis har folk her i landet som lever i vanskelege økonomiske og sosiale tilhøve. Lat oss vera samde om ein ting: Økonomisk vokster er ikkje noko mål i seg sjølv. Men kan vi gjennom innsats på dette område legga det økonomiske fundament som må til for å skapa større utjamning og tryggare kår for heile folket, så bør vi framleis føra vidare vår næringsøkonomiske politikk frå tidlegare år. Etter mi meining bør vi difor nytta ut alle dei ressursar vi rår over i vårt samfunn på ein forstandig måte.

Eg trur vi kan slå fast at det er mykje som peikar mot at menneskemateriellet i framtida vil verta vår viktigaste ressurs. Vår stabile og velutdanna arbeidskraft vil truleg etter kvart få større

betydning for utviklinga i dei fleste næringar, og ikkje minst innanfor industrisektoren. Vi bør målmedvete gå inn for å fremja denne utvikling. Det kan vi m. a. gjera ved auka innsats i utdaning og forsking. Men like viktig er opplæringa og tilpassinga til eit moderne demokrati. Slik eg ser det, vil sjølve demokratiseringsprosessen i vårt samfunn vera ei særleg verdfull drivkraft. Derfor er det så viktig at det lovgrunnlaget som vi treng for å fremja den formelle sida ved demokratiseringsprosessen vert framskunda. Det må vera eit klårt krav til regjeringa vår at det snarast vert lagt fram lovproposisjon om gjennomføringa av industrielt demokrati. Etter mi meining bør vi gå vidare enn den komitéinnstilling som ligg føre. Vi bør ikkje knyta det nye lovframlegget til verksemder med over 200 tilsette. Også dei mindre verksemdene bør få styrerepresentasjon frå dei tilsette. Det vil vera eit stort framsteg for verksemdene og ein garanti for ei positiv utvikling av miljøet i arbeidslivet.

Guttorm Hansen, Stortingsgruppa: Da landsmøtet i 1969 gjorde vedtak i de internasjonale spørsmål, var det to saker i Europa-politikken som sto i forgrunnen. Det var arbeidet for den europeiske sikkerhetskonferanse og det var Norges forhold til de europeiske markedsdannelser. Uten å se disse sakene i sammenheng, vil Europapolitikken vår mangle det riktige perspektiv. Arbeiderpartiet vil arbeide aktivt for å få en bedre europeisk situasjon enn den vi i dag har. Noen gir av og til uttrykk for at de store konflikter i dag ikke er i Europa, men andre steder, og det er riktig at de internasjonale brennpunktene i dag er utenfor Europa. Men vi har ikke råd til å glemme at det er her i vår egen verdensdel, på den politiske delestreken at de største militære styrker i verden står mot hverandre. Vi må ikke glemme at Europa er delt, at tilværelsen er unormal, at den andre verdenskrigens arr ennå tynger oss, ennå man i all vår politikk og ennå bestemmer mange av våre beslutninger. Det vil kreve dristighet, mot og styrke å bryte denne tilstanden i Europa. En begynnelse vil det være å få en alleuropeisk sikkerhetskonferanse der alle land i Europa og Nord-Amerika kan møtes. Men i nær sammenheng med arbeidet for en avspenning, står spørsmålet om et utvidet samarbeid i Vest-Europa. Forutsetningen for en alleuropeisk ordning er samarbeid og styrke i Vest-Europa. Uten denne forutsetning vil våre skritt bli fryktsomme og tvilrådige. Arbeiderpartiets landsmøte i 1969 gjorde et programvedtak om opprettholdelse av søknad om medlemskap i EEC. Arbeiderpartiets stortingsgruppe med

unntak av 7 medlemmer, fulgte dette programvedtaket. Det var en programforpliktelse som Vietnam-vedtaket var det, som vedtaket om Øst-Tyskland var det, som vedtaket om Hellas osv. var det. Vi følte disse vedtak som forpliktende. Det samme gjorde gruppa i EEC-saken. Men i denne saken gjør nå en del seg til talsmenn for et annet syn. Arbeiderpartiets program bør ikke være forpliktende i EEC-saken. Ja, mer enn det, nå skal, heter det, bl. a. i en annonse, Arbeiderpartiet velge mellom EEC og sosialismen. Hvor var dette valget i 1969 da programmet ble godkjent? Hvorfor gjorde man ikke dette syn gjeldende den gang? For Stortingsgruppa er og må programmet være vårt arbeidsgrunnlag, og det er dette program som er vår rettesnor i vårt arbeid. Dette har vi fulgt i markedssaken som i andre saker.

Vi har på grunnlag av det øvrige program formulert våre premisser for medlemskap i EEC. Det gjelder både premisser for de utsatte næringsgrupper og interesser, som det gjelder politiske premisser. Det foreligger for dette landsmøte et forslag om å bryte forhandlingene som er begynt med EEC.

Et slikt standpunkt kan i dag etter min mening ikke ha noen politisk bakgrunn. Vi må stå sammen i dette arbeidet nå for å få klarlagt om de premisser vi har satt for vårt medlemskap, kan oppfylles. Først da kan parti som stortingsgruppe ta sin beslutning. Men i denne prosess må vi ikke glemme det fredsbevarende element som ligger i et nært og forpliktende samarbeid i Vest-Europa for å gi Vest-Europa styrke og mot til å arbeide for en europeisk avspenning.

Kristian Jørstad, Oslo, hadde med ærlig vilje søkt å følge med i det som er gjort for å motivere folket for medlemskap i Fellesmarkedet. Jeg er ikke blitt motivert for medlemskap. Jeg ser ikke fordelen ved at Norge blir med i en kapitalistisk blokk med front mot sine omgivelser. Jeg tror ikke at blokkdannelser vil løse menneskenes problemer. I vår verden i dag er det utviklet våpen som kan utslette alt liv. I en slik verden er det viktig at hver nasjon kan tale med sin stemme, og jeg er redd for at Norges stemme ville forstumme i fellesskapet. Norge og Norden har en respektert stemme og et tilsvarende ansvar. Vi må vise at vi er fortjent til dette, men det gjør vi ikke ved full tilslutning til fellesskapet. Jeg er mot norsk tilslutning.

Rolf Hansen, sentralstyret: Jeg tror det er viktig at partiet prioriterer miljøproblemene. Det bør nå skje en omprioritering i retning

av de lokale miljøene. Jeg ser ikke noen frontalkollisjon mellom EEC og miljøpolitikken. Europa-politikken er vanskelig, men den har ikke vært vanskelig for meg som medlem av Sentralstyret. Et klart landsmøtevedtak om saken på forrige landsmøte har trukket opp retningslinjene for vårt arbeid. Likevel har det særlig det siste året vært reist kritikk mot partiledelsen. Det er bl. a. blitt sagt at partiledelsen ikke har god nok kontakt med grunnplanet. Det er en kolossal overdrivelse fra motstandernes side. Her er det gjort et nummer av 1. mai-demonstrasjonene i Oslo, hvor det ble demonstrert mot EEC. La meg da nevne, at det er 300 foreninger, lag og klubber i Oslo som kan stille opp i 1. mai-toget. 10—12 av dem valgte å demonstrere mot norsk medlemskap. Grunnplanet i Det norske Arbeiderparti er verken ekstremt eller ytterliggående. Annerledes forholder det seg med ungdomsbevegelsen som i seinere år har gått sine egne veier i forhold til partiet. Det er ikke sjelden at de unge har visdomsord å si partiets folk om europeisk politikk osv.

Torild Lien, Kvinnesekretariatet: EEC er et fellesskap, — for de sterke kapitalinteresser i de rike vest-europeiske land. EEC-landa har industrier som trenger råvarer og markeder for å selge sine produkter.

Derfor er u-landa av interesse for EEC! EEC er verdens største importør av råvarer. Det er varer som er nødvendige for EEC's storindustri. Det er i u-landa slike råvarer finnes. I 1968 kjøpte EEC for 50,4 millioner norske kroner fra u-landa. Disse råvarene blir bearbeidet innenfor EEC. Endel finner veien tilbake til u-landa igjen.

Dette er et velkjent mønster i verdenshandelen. Det er på dette grunnlag vestlig industri er bygget opp. Man kjøper råvarer fra u-land og selger ferdigvarer. Råvarer gir dårlige inntekter — og dersom etterspørselen blir mindre, forsvinner selv den beskjedne inntekten. Derfor kan u-land ikke spare opp den kapital som skal til for å bygge egen industri — som selvsagt er i u-landas interesse.

EEC har et utviklingsfond som gir hjelp til assosierte u-land. Hittil er bare *en prosent* av alle bevilgninger gått til industriformål. Det tallet taler for seg selv.

Hjelp til land som Nord-Vietnam eller Cuba blir svært vanskelig i EEC. Den svenske Vietnampolitikken er allerede blitt angrepet av ledende EEC-politikere. Oppfatningen er at Sveriges linje ikke passer inn i EEC.

Her hjemme har vi kommet fram til at vi skal prioritere nasjonale og sosiale frigjøringsbevegelser ved vår u-hjelp. En av de organisasjoner vi har funnet å ville prioritere, er Frelimo i Portugals koloni, Mosambique.

Vår viktigste støttespiller i EEC — Willy Brandt — gir *statsstøtte* til Camborra Bossa-prosjektet — et prosjekt som er en direkte trussel mot Frelimos eksistens.

Ingvar Bakken, stortingsgruppa: Det er all grunn til å holde dette landsmøtet i en optimistisk atmosfære. Motgangen ved valget i 1965 ble møtt med hardt arbeid og godt samhold. Det har gitt resultater, og nå er vi igjen i regjeringsposisjon. I 1965 var det forretningsfolk som hengte opp skilt «Stengt på grunn av glede». Da den borgerlige regjering brøt sammen, var det ingen som stengte på grunn av sorg. Nå har de borgerlige selv fått smake resultatene av borgerlig politikk.

Selv om Arbeiderpartiet ikke har noe flertall, er det klart at vi kan få gjort mer i regjeringsposisjon enn i opposisjon. Vi har nå anledning til å foreta utspillene igjen selv.

EEC er bare ett spørsmål som det skal tas standpunkt til. Vi har valgt forhandlingsveien, og det er for sent å ombestemme seg. Man kan ikke skifte melding midt i spillet. La oss se forhandlingsresultatet. Uansett hva det vil bli, må vi leve videre i Europa.

Andre viktige saker som vi må gjennomdrøfte er programmet for demokrati i hverdagen. På ett punkt stiller jeg meg noe tvilende i dette opplegget, og det er forslaget om å innføre parlamentarisme i fylkene. Det må vi gjennomdiskutere.

Distriktsutbyggingen må vi ta alvorlig. Her er det heldigvis slik at pressområder og utflyttingsområder faktisk har sammenfallende interesser. Problemer det ene sted skaper — eller er en følge av problemer det andre sted.

Men den viktigste saken for oss i år, har ikke en gang vært nevnt her. Det er kommunevalget. Et skikkelig resultat ved kommunevalget er den beste garanti for at vår regjering vil bli sittende. Gjennom grundig arbeid i partiet må vi nå vise folket at vi kan løfte i flokk.

Thorvald Stoltenberg, Oslo, fikk bare i korte trekk nevnt noe av det han har omhandlet grundigere i et skrift som var utlagt hos samtlige representanter. Han viste til dette, på grunn av den korte taletida. Sitt standpunkt markerte han bl. a. slik:

— Mange sier at vi skal starte med å sosialisere Norge og Norden, men dette kan vi ikke gjøre uavhengig av andre land. Mange avgjørelser tas i andre land, og de påvirker oss. Derfor blir vi aldri alene om å bestemme hvordan vi vil bygge ut Norge eller Norden. Vi må bli med der hvor avgjørelsene tas, slik at vi kan være med å bestemme også den del av avgjørelsesprosessen. Som et eksempel nevner jeg arbeidet med å utvikle bedriftsdemokratiet, men hva hjelper det å ha gjennomført et bedriftsdemokrati her hjemme, når avgjørelser tas f. eks. i Nederland eller Belgia? Derfra kan det f. eks. besluttes innskrenkning, nedlegging, omstilling eller flytting av en bedrift på Fauske.

Mange snakker foraktelig om glasshuset i Brüssel, men det er nå iallfall ikke et glasshus som huser banker og forsikringsselskaper, slik man ellers er vant til. Det er første gang i det internasjonale samfunn at et organ på politisk grunnlag gjennom forpliktende samarbeid forsøker på å integrere, planlegge og kontrollere utviklinger som før har vært uten politisk kontroll. Det Norge nå gjør er å forhandle og oppklare følgene av medlemskap for alle sider ved det norske samfunn. Vi vil få vite hvordan et medlemskap vil virke. Det blir lagt fram for oss når runden er ferdig, og da tar vi standpunkt. Det er ikke snakk om Norden eller EEC. Vi har ikke råd til en enten — eller, men både — og spørsmålstilling i vår utenrikspolitiske strategi. Det er snakk om Norges plass i Norden og i Europa, i forholdet til De forente Stater og til utviklingslandene, — land som Chile, Cuba, Tanzania, Nord-Vietnam og resten av verden. Virkelighetens verden. Det er det norsk politikk skal gå ut på.

BRATTELIS SLUTTINNLEGG

Trygve Bratteli hadde ordet til slutt og sa: Jeg skal ikke nå holde noe nytt foredrag, og jeg skal derfor heller ikke gå inn på særlig mange av de punkter som er gått igjen i denne debatt, men mer generelt si litt omkring den og omkring situasjonen. For min del tror jeg de har vært nyttige de lange møter vi nå har hatt, hvor dette er blitt diskutert. Jeg tror det i alle tilfelle er gagnlig å få en slik gjennomgåelse hvor både meninger og følelser i noen grad kan lufte seg. Men jeg må jo si at jeg tror nok det er nokså mange i denne sal som fremdeles vil sitte igjen med en følelse av at det er ikke slik at folk rundt omkring nå er så informert om Europa, vårt forhold til Europa, at det er tindrende klart hva vår politikk her skal være i noe lengre framtid. Det har falt i min lodd — og det er en av de ting jeg er takknemlig for — fra min grønneste

ungdom i organisasjonsmessig oppdrag av og til i offentlig oppdrag, å reise mye rundt i det nå i dag meget omdiskuterte Vest-Europa, slik at jeg også i noen grad som øyenvitne har kunne se den utvikling som har skjedd der, i bl. a. det som har vært min levetid som voksent menneske, og jeg sier det rett ut at en hører av og til beskrivelser av dette Europa som gjør det for meg aldeles ugjenkjennelig i forhold til det en kan møte hvis en søker å studere denne verdensdel med rimelig åpent sinn. En kan jo av og til høre framstillinger som bringer ens tanker inn på at det De seks har gjort, er å oppfinne et meget sinnrikt apparat for meget omfattende nasjonale selvpinsler. Tror noen for fullt alvor at det er det de gjør? En må jo være klar over — og jeg gjentar hva jeg sa her i går — at dette er mennesker som du og jeg, som strever med å prøve å finne vei til sin framtid og prøver å finne sine løsninger. Og hvis det var så at det her var funnet eller eventuelt at det hadde utviklet seg uten at noen hadde ønsket det, et slikt sinnrikt apparat, synes en da det låter rimelig at våre sosialdemokratiske partivenner og fagforeningskamerater i disse landene overhodet ikke har oppdaget det? For de sier noe ganske annet om Europa og Fellesskapet. De er glad i sine land, de er stolte av sine land — kanskje ikke fullt så mye som vi er det, men noe i samme retning. F. eks. når det i denne debatt blir uttrykt slik at det de er opptatt med i Europa i dag, er å kopiere det verste i Amerika. Tror en virkelig at det er det de er opptatt med? Og jeg vil gjerne si dette på denne måte, fordi dette er helt uavhengig av hvilke former vi velger for vårt samarbeid med dette Europa. Dette har med den alminnelige vurdering å gjøre av den del av verden som vi under alle omstendigheter og uansett i hvilke former det blir, er nødt til å ha svært mye med å gjøre. Jeg sier rett ut at jeg for min del når det gjelder forholdene i Fellesskapet, legger større vekt på vitnemål fra dem som har levd og lever der, enn på mer om jeg må si — litterært formulerte beskrivelser, ofte ganske fantasirike beskrivelser av dette Europa, og som iallfall på en god del kontrollerbare områder åpenbart ligger hinsides virkeligheten. Etter min vurdering understreker dette behovet for informasjon. Og jeg vil gjerne si rent generelt — og det er ikke bare fordi vi er et lite folk på fremdeles mindre enn 4 mill. mennesker i det internasjonale folkehavet — det er ikke bare derfor jeg sier det, men jeg tror at enhver overveielse av den framtid vi er på vei inn i, både med de farer den inneholder og de muligheter den byr, tilsier menneskene i dag at de med åpent sinn må møte andre na-

sjoner og andre mennesker. Uten det vil det aldri bli noe internasjonalt samarbeid, men ikke i enhver form, og at en vil velge de former som tjener sosialismen. Ja, selvfølgelig vil vi det. Det er et av de vurderingsgrunnlag det hele tiden har vært arbeidet med i det samarbeid mellom Arbeiderpartiet og Landsorganisasjonen som hele tiden har vært drevet i markedssaken. Men ikke i enhver form. Men hvordan skal man så finne formen? Dette er jo også realpolitikk, det er ikke bare idédiskusjon. Kan vi fra Norge gå ut til sosialdemokrater og fagforeningsfolk i det nåværende fellesskap og si at vi er voldsomt for internasjonalt samarbeid, men vi vil ikke lytte til hva de har for råd om hvordan slike samarbeid skal drives. Det skal vi komme med en oppskrift på. Tror en at det blir noe internasjonalt samarbeid etter en slik framgangsmåte? Vi er nødt til med åpent sinn å gå ut til de ledende sosialdemokratiske partier og faglige organisasjoner som er i de land vi vil samarbeide med og snakke ut med dem om etter hvilke former vi så skal søke å tilrettelegge dette samarbeid. Jeg har faktisk hørt her i debatten i dag gjentatt dette, eller var det i går — jeg har hørt det både i går og i dag, forresten — at vi er jo så sterke her i Norge og Norden, vi er så sterke at vi må ikke øde våre krefter på å etablere forbindelser med noen utenfor det nordiske område.

Jeg vil om det bare si at jeg tror ikke noe på det, det er et resonnement for meg omtrent som at en ville si til våre skøyteløpere at reis ikke til disse forferdelige internasjonale stevnene, men spar kreftene til de norske stevnene. Og dette er viktig, for dette er ikke spørsmål om EEC eller ikke EEC, det gjelder internasjonalt samarbeid i det hele tatt og det gjelder et sosialistisk parti i det internasjonale perspektiv. Jeg er overbevist om at en blir ikke svakere hjemme ved å delta i et samarbeid ute, — ikke som parti, ikke som land. Jeg understreker bare i forbifarten den vekt vi alltid vil legge på et nært samarbeid i Norden, et samarbeid som må drives ut fra hver tids aktuelle vilkår og drives så langt som det overhodet der er mulig å nå med det. Men vi må også være ganske klar over at like lite som det enkelte land i Norden kan isolere seg, like lite kan Norden isolere seg. Bortsett fra nøytralitetshensynene, tror en at Sverige isolerer seg? Bortsett fra det som følger av nøytralitetspolitikken, er Sverige interessert i de videst mulige samarbeidsformer med Fellesskapet, og det er en hel rekke ting som for oss fortoner seg som store betenkeligheter, som de der ikke har. I virkeligheten er det så at Sverige allerede har en hel rekke bein plassert innenfor

Fellesskapets område, med avleggere fra de store svenske privatkonsernene. De er ikke interessert i å isolere seg, og jeg gjentar — for dette er et evig problem for oss, jeg vil ikke kalle det noe evig dilemma, jeg synes ikke det er noe dilemma, men det vil i all evighet være slik at ingen nordisk ordning, hvor vidtgående den enn er, løser Nordens eller de enkelte lands forhold til den omliggende verdensdel. Hvis en vil studere det som skjer rundt i praktisk talt alle land i verden i dag, så møter en igjen praktisk talt all den diskusjon som en også er opptatt med her i dag, f. eks. dette med omvurderingen av alle verdier, spørsmålet om verdien av økonomisk vekst i forhold til andre verdier; spørsmålet om naturvern og miljøvern og alt dette, det er i dag en internasjonal sak, og vi skal ikke være så overbevist om at vi alltid er noe ledende land på slike områder. Dette er problemer vi er opptatt med i alle land rundt omkring i verden. Jeg tror ikke det blir noen tollmurer som følge av den utvikling som nå kommer til å skje hvis det blir en utvidelse. Jeg tror det forsett at det ikke skal gjenopprettes tollmurer som er fjernet, at det er i dag en allmenn politikk både fra de seks lands side og fra andre lands side. Jeg vil også advare mot at en tror at vi framfor alle andre driver en fremragende og uselvisk politikk i forhold til utviklingslandene. Det med industrialisering av utviklingslandene er ikke bare et spørsmål om ond eller god vilje fra europeiske makter. Det falt i min lodd i fjor da utenrikskomitéen var i Øst-Afrika, å bli informert om de nye 5-årsplaner både i Tanzania, Uganda og Kenya. Alle disse 5-årsplaner hadde ett trekk, og de var utarbeidet av meget talentfulle afrikanere med høy utdannelse. Det vil muligens glede økonomer om det er noen av dem her, at disse ser til en forveksling ut som våre egne nasjonalbudsjetter, med de samme begrepene og de samme tabellene. Men det gikk ett trekk gjennom dem, og det var at de vil selv ikke ha noen hurtig industrialisering i de nærmeste 5 årene av rent sosiale grunner. Det er ikke tid til her å gå inn på hvorfor dette er sånn i disse landene med det økonomiske nivå som der er utgangspunktet. Men vi skal være glad til i Norge hvis vi kan følge med de andre europeiske land når det gjelder utviklingshjelp. Vi ligger ikke foran dem på noen måte, heller ikke er det her noen moralske eller andre stengsler for å søke å finne fram til en ordning. Det var Boman som for øvrig sa noen forstandige ord om dette som også enkelte ga uttrykk for, at vi ikke må samarbeide med land som har svakere arbeiderbevegelse enn vi. Boman har tatt avstand fra det før, jeg er helt enig med ham på dette punktet. Men jeg tror også en kan reise spørsmålet om å infor-

mere om mer enn ett alternativ. Jeg tror ikke det er det sentrale. Også etter at jeg har hørt debatten i går og i dag her, er det sentrale ikke å bli informert om det en kan kalle alternativer for Norges tilknytning til EEC. For dem som har krefter til det kan jeg vise til, at det i nær framtid kommer en stortingsmelding — det er litterært sett noe av det mest uleselige som kan tenkes — men det vil iallfall gi en bred framstilling om hvordan en vurderer den foreliggende situasjon og perspektivene for våre forhandlinger. Men det vi trenger i dette land, er bl. a. informasjon om problemer av den karakter som her har vært diskutert nå i to dager. Er det slik at de andre er ubehjelpelige sinker i sosialpolitikken, at de f. eks. ikke har oppdaget sammenhengen mellom sosialpolitikk og samfunnspolitikk. Vi ligger alle etter på de områder. I vårt land er det et stort nybrottsarbeid som foreløpig befinner seg i papirene, men som skal over i virkeligheten. Det gjør det vel i stor utstrekning også i andre land, men det er slike ting vi her trenger å bli orientert om. Hva er reelt sett arbeidsmarkedspolitikken rundt i de land vi under alle omstendigheter må arbeide sammen med, hva enten det blir medlemskap eller det ikke blir det. Jeg vil akkurat på dette trinn da få referere til det Regjeringen sa. Dette er også gruppebehandlet, det var behandlet i landsstyret. Det var ingen dissens om Regjeringens erklæring i de organer hvor den ble behandlet. Det en sier om akkurat det punkt som har vært mest diskutert her, er dette: Regjeringen vil på grunnlag av Stortingets vedtak sluttføre forhandlingene med Det europeiske fellesskap. Den vil i denne sammenheng vurdere alle sider av markedsspørsmålet for å få klarlagt forutsetningene for norsk medlemskap. Stortinget vil bli holdt orientert om alle sider av denne saken. Regjeringen vil aktivt bidra til at det norske folk får pålitelige og allsidige informasjoner der alle sider av spørsmålet blir belyst. Ved behandlingen av markedssaken vil Regjeringen legge avgjørende vekt på kravet om gode og trygge kår for de store folkegrupper, lønnstakere, jordbrukere og fiskere. Regjeringen forutsetter at det holdes rådgivende folkeavstemning før Stortinget treffer sitt endelige vedtak.

Det er den arbeidslinje som er lagt opp, det enkelte her har kalt forhandlingslinjen — og det er et faktum at rundt omkring i det ene distriktsmøte etter det andre har de gitt tilslutning til denne forhandlingslinje. Fra delvis enstemmige distriktsmøter til møter hvor det har vært dissentere som har villet bryte forhandlingene straks. Men i alle distrikter har det vært en tilslutning til at vi bør føre denne forhandlingslinjen fram, få grunnlaget for en endelig vurdering og

så ta vårt standpunkt og gjennomføre en folkeavstemning før stortingsbehandlingen.

Det kunne være fristende for meg å komme inn på andre temaer som har vært behandlet, men som har kommet i skyggen av denne sak. Jeg skal nå for å spare tid, ikke gjøre det. Jeg vil slutte dette innlegg med å si at ingen av oss vet med sikkerhet hva framtida vil bringe. Men det jeg tror vi vet, det er at bare et stadig videre samarbeid mellom nasjonene kan trygge denne ukjente framtid for oss. Vi vet ikke hva formene for dette samarbeidet vil bli i noen lang framtid. Det dreier seg her om levende samfunn, om levende samarbeid, hvor formene stadig på ny skifter. Men sikkert er det at et parti som vil ta på seg den oppgave — og det er ethvert politisk partis ærgjerrighet, ethvert parti som vil ta på seg den oppgave å lede en nasjon, bør også søke å finne en konkret løsning når det gjelder landets forhold til omverdenen. Det er dette som ligger i den forhandlingslinje som her er lagt opp, og som jeg for min del er overbevist om at partiet gjør rett i å følge til vi er ferdig med den.

Dirigenten: Debatten er nå avsluttet, og jeg foreslår at vi avslutter møtet.

Formiddagsmøtet sluttet kl. 12.50.

Ettermiddagsmøtet mandag.

Møtet ble satt kl. 15.00. Dirigent: *Liv Stubberud,* Østfold.

Dirigenten leste opp dette telegrammet:

«Til landsmøtet i DNA.

Vi hilser landsmøtet og ønsker lykke til med arbeidet. Samtidig nytter vi høvet til å kreve at ledelsen i DNA tar initiativ for å få løst U-skolesaka i Bø kommune. Dette er en meget viktig sak for oss, og Arbeiderpartiet må nå vise politisk vilje til å praktisere desentraliseringen. Viser til stortingsrepresentant Per Karstensen for detaljer.

STEINE ARBEIDERKVINNELAG BØSTRAND ARBEIDERLAG
STEINE ARBEIDERLAG»

Landsmøtet tok telegrammet til etterretning.

SAKLISTAS PUNKT 2:

«Innstilling om beretning 1969/70».

Formannen i beretnings- og protokollkomitéen, *Leif Håkensen,* la fram denne innstillingen fra komitéen:

— Beretnings- og protokollkomitéen har gjennomgått partiets beretning for årene 1969 og 1970. Komitéen fremmer følgende innstilling om partiets virksomhet i de nevnte år:

Generelt vil Beretnings- og protokollkomitéen påpeke at beretningen er greit og oversiktlig oppbygd. Det er lett å finne fram i beretningen.

Fra landsstyrets møter har en merket seg brev til Regjeringen om senking av den alminnelige pensjonsalder til 67 år, og vedtakene om det nordiske samarbeid, «Demokrati og likestilling», om den økonomiske situasjon og EEC.

Det er i perioden avviklet tre fellesmøter mellom LO's sekretariat og Sentralstyret i DNA, ett fellesmøte mellom Landsstyret, den nye stortingsgruppa, representanter fra Kvinnesekretariatet, AUF, LO's sekretariat og redaktørene for A-pressen, ett fellesmøte mellom gruppestyret, fraksjonsformennene, fraksjonen i Finanskomitéen og Sentralstyret, og et fellesmøte mellom sentralstyrene i DNA og AUF. Komitéen er av den oppfatning at disse fellesmøtene har stor politiske verdi. Av konkrete resultater vil en i denne forbindelse vise til følgende:

Brev til Regjeringen fra fellesmøte mellom LO og DNA 3. februar 1969 om «Naturvern og miljø», — brev til Regjeringen fra fellesmøte mellom LO og DNA av 14. februar 1969 om «Nordisk økonomisk samarbeid», — brev til Regjeringen fra fellesmøte mellom Landsstyret, Stortingsgruppa, representanter fra Kvinnesekretariatet, AUF, LO's sekretariat og redaktørene fra A-pressen om skattepolitikken, — og uttalelse fra fellesmøte mellom LO og DNA 31. november 1970, hvor en slutter seg til Stortingets vedtak om at Norge skal føre forhandlinger om medlemskap i Det europeiske økonomiske felleskap.

I avsnittet om partiets distriktssekretærer foreligger det en feil, idet det framgår at partisekretæren for Agder-fylkene, Thor Egil Gruer, skal ha sluttet i perioden. Dette er galt, da han har begynt i perioden.

I perioden har en kunnet registrere en gledelig utvikling i partiets organisasjonsmessige arbeid. En vil i denne forbindelse spesielt understreke langtidsplanen for partiarbeidet. Komitéen mener at en slik langtidsplan bør gjøres gjeldende for alle organisasjoner innen arbeiderbevegelsen, slik at en kan unngå kollisjoner ved gjennomføring av større aksjoner. Det er videre gledelig at en har kunnet utvide kontakten med partiets distriktssekretærer gjennom å øke antall sekretærkonferanser. Det synes som om toveiskommunikasjonen går mye bedre på denne måten.

Det organisasjonsmessige enkelttiltak, som vel har hatt størst betydning i perioden er Rådslags-aksjonen «Demokrati i hverdagen». Både det politiske innholdet og den organisasjonsmessige gjennomføringen av aksjonen er meget bra. Når 1500 rådslagsgrupper har deltatt i aksjonen, er komitéen av den oppfatning at det er en politisk aktivitetsform som så avgjort har sin plass i partiet. Komitéen vil imidlertid peke på at det i enkelte tilfelle tok noe for lang tid før gruppene fikk tilbake besvarelsene med eventuelle kommentarer. En er klar over at når aksjonen fikk så stor tilslutning som den gjorde, er dette et veldig vanskelig arbeid. Men for framtidige aksjoner bør dette organiseres bedre.

Den 19. juni 1970 vedtok Stortinget å bevilge statsstøtte til de politiske partier. Bevilgningen er på 8 mill. kroner pr. år. Fordelingen til de enkelte partier skjer på grunnlag av den prosentvise andel av stemmene ved siste

stortingsvalg. For Det norske Arbeiderpartis vedkommende betyr dette 3 723 891 kroner. Under forutsetning av at partiets tidligere inntektskilder holdes ved like, som kontingenter og denslags, vil statsstøtten kunne få stor betydning for partiets politiske og organisasjonsmessige virksomhet i tida framover. De prinsipielle retningslinjer for forvaltningen av statsstøtten er vedtatt av landsstyret. Landsstyret har valgt et økonomi-utvalg bestående av 8 medlemmer. Ved sammensetningen av dette økonomi-utvalg skal det legges vekt på at fylkespartiene er godt representert. Økonomi-utvalget skal hvert år komme med forslag til fordeling av statsstøtten. Det er imidlertid Sentralstyret som skal foreta de endelige godkjenninger. Sentralstyret har også ansvaret for at statsstøtten blir forvaltet på den mest lønnsomme og hensiktsmessige måte.

Det faglig-politiske arbeidet har også i denne perioden vært bra. Det er avviklet en rekke både sentrale og lokale konferanser. Komitéen vil særlig peke på konferansen om «Industristedenes problemer» og de to serier med lokale konferanser for arbeidsplasskontaktene som er gjennomført henholdsvis foran stortingsvalget i 1969 og i forbindelse med oppstartingen av Demokrati-aksjonen.

Stortingsvalget 1969 ble et meget godt valg for Det norske Arbeiderparti. For første gang fikk partiet tilslutning fra over 1 million velgere. Vår prosentvise andel ble 46,6, som igjen ga 6 nye mandater i Stortinget. Arbeiderpartiet økte tilslutning over hele landet. Størst var imidlertid økningen i de tre nordligste fylkene. Det ble også registrert en betydelig framgang i fiskerikommunene sørover langs kysten og i typiske industri- og byområder. Det er tatt inn i beretningen fylkesvis oversikt med sammenlikning fra 1965-valget.

Om avviklingen av valgkampen har komitéen merket seg den sterke satsingen på Nord-Norge og Vestlandet. Dette har åpenbart gitt resultater. Valgkampinnspurten ble etter komitéens mening meget god, med familiestevnet på Kongsvinger og presentasjonen av 100-dagers-programmet på Gjøvik som de mest utadvendte tiltak.

Omleggingen av A-lotteriet ved salg gjennom fylkespartiene har vist seg å være vellykket. Såvel i 1969 som i 1970 kan en regne A-lotteriet som utsolgt. Det har blitt et overskudd på nær 500 000 kroner. Den totale omsetning er på 1 million lodd pr. år.

Arbeiderbevegelsens Utredningskontor har også i denne perioden nedlagt et stort og godt arbeid. Beretnings- og protokollkomitéen vil spesielt framheve det arbeid som Utredningskontoret har gjort i forbindelse med å fungere som sekretariat for en rekke komitéer partiet har oppnevnt. Vi vil i denne forbindelse nevne Sosialreformkomitéen, Miljøkomitéen, Arbeidsgruppa for forskningspolitikk, Skatteutvalget LO/DNA, Arbeidsgruppa for demokrati og likestilling, en komité om pendlernes problemer og en komité om «Det nye bygdesamfunnet». En har også merket seg at kontoret har ytt betydelig assistanse til Arbeiderpartiets stortingsgruppe, bl. a. i forbindelse med behandling av skattesaken, Regjeringens langtidsprogram og statsbudsjettene for 1970 og 1971.

Arbeiderpartiets stortingsgruppe har i perioden søkt å realisere mest mulig av arbeidsprogrammet og 100-dagers-programmet, samt aksjonsprogrammene for Vestlandet og Nord-Norge. Beretnings- og protokollkomitéen vil spesielt framheve gruppas innsats ved å fremme klare alternative forslag i nær

sagt alle sammenheng. En tror at dette har økt opinionens tiltro til Det norske Arbeiderparti, som igjen har slått ut i økt tilslutning ved de månedlige gallup-undersøkelser.

Kvinnebevegelsen har i inneværende periode lagt hovedvekten av sitt arbeid på den organisasjonsmessige side. En har her gjennomdrøftet kvinnebevegelsens stilling og rolle som et selvstendig element innen den politiske arbeiderbevegelse. Det er videre grunn til å peke på den betydelige innsats kvinnebevegelsen har gjort i rådslags-aksjonen «Demokrati i hverdagen». «Arbeiderkvinnen» kom ut 6 ganger i 1969 og 6 ganger i 1970. Det er i dag vel 7000 betalende abonnenter. Det er etter komitéens mening bra. Utbredelsen av denne informasjonskilde bør imidlertid økes, da «Arbeiderkvinnen» slett ikke bare er et kvinneblad.

Arbeidernes Ungdomsfylking har i perioden avviklet et ekstraordinært landsmøte. Dette landsmøte har skapt en avklaring politisk for Fylkingens arbeid. Tida etter landsmøtet har også vist at grunnorganisasjonene har sluttet opp om de vedtak det ekstraordinære landsmøte gjorde. Komitéen har med glede registrert at tilslutningen fra fagorganisert ungdom er økende i Fylkingen. «Fritt Slag» strir fortsatt med dårlig økonomi. Opplaget har etter hvert kommet opp i 30 000. Det er etablert om lag 150 nye kommisjonærer, som forhåpentlig kan øke antallet på individuelle abonnenter.

Komitéen konstaterer at våre aviser har økt sine opplag både i 1969 og 1970. Av den samlede opplagsøkning i 1969 hadde A-pressen alene 30,9 prosent. Overgangen til offset fortsetter, og en regner med at innen utgangen av mars 1971 vil hele 29 av våre 40 aviser bli trykt i offset. Våre aviser har etter hvert utviklet seg til å bli en betydelig arbeidsplass. I dag er det i alt sysselsatt 1773 heldags ansatte.

Av andre informasjonskilder vil komitéen nevne «Sosialistisk Perspektiv». «Perspektivet» viser fortsatt framgang. Opplaget er imidlertid ennå lavt, og det er behov for å sette i verk tiltak for å øke utbredelsen.

Arbeiderbevegelsens Solidaritetsfond har i perioden vært engasjert med oppfølgingstiltak overfor tidligere igangsatte prosjekter.

Hovedinntrykket av beretningen er at den politiske og organisasjonsmessige virksomheten i partiet har vært god. Den har vært ført på en ansvarsfull måte og under en ansvarsfull ledelse. Grunnlaget for et godt kommunevalg skulle etter komitéens oppfatning være lagt til rette gjennom virksomheten de to siste årene.

Beretnings- og protokollkomitéen foreslår for landsmøtet at Det norske Arbeiderpartis beretning for årene 1969 og 1970 godkjennes.

Oslo, den 9. mai 1971.

BERETNINGS- OG PROTOKOLLKOMITÉEN

Leif Håkensen,
formann.

Karl Bjerkeli. *Berit Aasland.* *Frode Christiansen.* *Odd Wivegh.*

Øivind Hvattum,
sekretær.

Følgende hadde ordet før landsmøtet enstemmig godkjente innstillingen:

Bjørn Tore Godal, AUF's formann, sentralstyret: Partiet kunne ha kommet bedre ut av markedsdebatten, dersom man hadde hatt et *bredt* sammensatt informasjonsutvalg der alle synspunkter kunne vært representert på et tidligere tidspunkt. Når man så endelig fikk det bredere sammensatte utvalg, fikk det ingen faktisk innflytelse på det informasjonsmateriale som ble sendt ut. En annen behandlingsmåte ville gitt bedre grunnlag for debatten. Ellers er det grunnlag for å komme inn på disse spørsmål noe nærmere seinere under debatten på landsmøtet.

Reiulf Steen, sentralstyret: Jeg vil bare komme med noen merknader til innstillingens avsnitt om arbeiderpressen. Jeg gjør oppmerksom på at norsk arbeiderpresse er verdens sterkeste arbeiderpresse. Det er mange som samlet har gjort den til det, og egentlig skulle man ikke trekke fram enkeltpersoner, og gi spesielle æren for det. Likevel må jeg få rette en varm takk til Johan Ona for hans innsats gjennom mange år. Etter langvarig sykdom er han nå blant oss igjen. (Bifall.)

Rolf Hansen, sentralstyret: Det var den form håndteringen av programmet har hatt jeg tok opp med Godal. Han har snudd det i retning av mangelfull informasjon. Hvis man mener det, kan man jo bare fremme et forslag på landsmøtet å få satt det under votering.

REVISJONSNEMNDAS BERETNING

Formannen i Revisjonsnemnda, *Frank Hansen,* refererte følgende beretning:

I henhold til partiets lover er det landsstyret som sluttbehandler regnskapene. Disse blir således ikke å forelegge landsmøtet. Revisjonsnemnda skal i stedet legge fram sin beretning sammen med oversikten over partiets økonomiske stiling på grunnlag av regnskapene.

Det dalige revisjonsarbeid utføres av DNA's revisjonskontor. Ved kontoret er ansatt 3 mann, og kontorets leder er Rolf Jørgensen.

Det organisasjonsmessige ansvar for revisjonen er tillagt revisjonsnemnda, som i perioden har hatt 10 møter sammen med revisjonen. I henhold til sitt mandat har nemnda gjennomgått Sentralstyrets og andre institusjoners møteprotokoller. Likeledes er revisjonsprotokollen gjennomgått. Nemnda sender utskrift av sin møtebok til Sentralstyret etter hvert. Hovedrevisor holder nemnda à jour med revisjonens gang og den regnskapsmessige stilling i de

foretak som sorterer under nemnda og kontoret. Melding fra nemnda og revisjonsberetning til hvert enkelt regnskap sendes landsstyret sammen med regnskapene.

Flere av de virksomheter som får sine regnskaper revidert av kontoret, har egne kontrollkomitéer eller revisjonsutvalg. Denne beretningen gjelder derfor bare de regnskaper som sorterer direkte under partiets organer. For selskapet Arbeiderbladet og Aktietrykkeriet A/S forelegges nemndas og revisjonens beretninger for ganeralforsamlingen i samsvar med aksjeloven. Det samme gjelder for Arbeiderpressens Samvirke A/L.

Partiets økonomi.

I de siste år har partiets inntekter vært temmelig konstante. På grunn av den alminnelige prisstigning og stadig økte krav til virksomheten har partiet i flere år hatt til dels betydelige underskudd i sine regnskaper. I denne utviklingen har inntektene blitt for små, gjelden har økt, og ofte har det vært vanskelig å skaffe penger til den daglige driften ved partikontoret.

I henhold til vedtak i Stortinget er statsstøtte til de politiske partier gjennomført fra og med året 1970. Det beløp som partiet mottokk som slik støtte i 1970, 3724 000 kroner, er disponert i henhold til vedtak i Sentralstyret. Som direkte driftstilskudd er det av statsstøtten for 1970 inntektsført det budsjetterte beløp 1 150 000 kroner. Denne nye inntektsposten i regnskapet har gjort det mulig for partiet å sanere sin egen gjeld. I tillegg til dette har en kunnet bevilge betydelig midler til ungdomsfylkingen og distriktspartiene til det samme formål. Over budsjettet er dekket utgifter til ombygging av kontorene, anskaffelse av nytt og hensiktsmessig kontorutstyr og til å møte utgifter i 1971 er det avsatt i alt 704 000 kroner.

Den vesentligste posten i partiets ordinære inntekter er kontingenten. For inneværende periode utgjør denne 1 083 000 kroner, eller 12 400 kroner mer enn i forrige 2-årsperiode. Som kontingent til Arbeiderbevegelsens Solidaritetsfond er det for årene 1969 og 1970 avregnet tilsammen 123 445 kroner.

De samlede innbetalinger til Støttefondet er noe høyere enn i forrige periode. I regnskapet er inntektsført 130 450 kroner. Det samme beløp er overført til distriktspartiene. Om lag 1300 partifeller har innbetalt sitt bidrag til Støttefondet.

En årviss inntektspost, til delvis dekning av partiets studie- og opplysningsvirksomhet, er andelen av A-lotteriets overskudd. Fra 1. januar 1969 ble virksomheten i lotteriet lagt noe om, slik at den vesentligste del av loddsalget foregår gjennom distriktspartiene. Omleggingen har ført til at de midler som tilfaller organisasjonene er større enn i de senere år. Partiets andel for 1969 og 1970 er tilsammen 248 300 kroner, eller 15 800 kroner mer enn i forrige periode.

Bladet Arbeiderkvinnen kom ut med 6 nummer både i 1969 og 1970. Det samlede underskudd på bladet for perioden, 55 418 kroner, er dekket av partiet.

Det regnskapsmessige overskudd for perioden er kr. 353 440.30, som er lagt til kapitalkonto. Denne viser pr. 31. desember 1970 en saldo på kr. 1 167 519.97. Av dette beløp er 720 000 kroner aksjer i Arbeiderbladet og Aksjetrykkeriet A/S.

Pr. 31. desember 1970 hadde partiet et ubokført kausjons- og garantiansvar på 3 650 000 kroner. Av dette gjelder 275 300 kroner garantier for lån til boliger og tjenestebiler for ansatte i partiet, mensresten vedrører kassa-

kredittlån til Arbeiderbladet og Aktietrykkeriet A/S, Tiden Norsk Fo g A/S og Lotteriservice A/S. Utover dette har partiet, så vidt revisj n kjenner til, ingen forpliktelser som ikke går fram av status.

Revisjonsnemnda legger hermed fram sin beretning til landsmøte for perioden 1969/70. Mer detaljerte opplysninger til bedømmelse av p iets regnskapsmessige og økonomiske stilling er gitt i revisjonsberetninge og i nemndas beretning som er sendt landsstyret sammen med de enkelte regnskapene.

Oslo, 20. april 1971.

DNA's REVISJONSNEMND

Kåre W. Larsen. *Frank Hansen,* formann. *Signe Sulutvedt.*

Beretningen ble tatt til etterretning.

Landsmøtet tok deretter fatt på behandling av punktene 4 B og 7.

DEMOKRATI I HVERDAGEN HANDLINGSPROGRAM FOR 1970-ÅRENE

Et virkelig folkestyre.

Demokrati betyr folkestyre. Arbeiderbevegelsen mener det må føre til at alle mennesker skal ha mulighet til innflytelse på de avgjørelser som gjelder dem selv.

I Norge har vi etter hvert tilkjempet oss viktige demokratiske rettigheter. Vi har alminnelig stemmerett og sterke organisasjoner til å ta vare på våre interesser. Arbeiderbevegelsen har spilt en viktig rolle i denne kampen.

De fleste menesker har fortsatt liten innflytelse på de avgjørelser som griper sterkest inn i deres hverdag. I det lokale miljø, på arbeidsplassen, i skolen og på andre områder blir det enkelte menneske ofte utsatt for avgjørelser andre har tatt.

Det er mange grunner til dette.

Den private eiendomsretten gir grunnlag for avgjørelser om hva som skal produseres, hvor det skal produseres, hvordan det skal produseres. Dette er blant annet bestemmende for tilbudet av varer, trivsel i arbeidslivet og hvor folk skal arbeide og bo.

Arbeiderbevegelsen vil arbeide for en begrensning av den private eiendomsretten, slik at ingen skal kunne bestemme over andre menneskers tilværelse eller hindre demokratiets utvikling bare fordi de eier penger, bedrifter eller grunn.

I den delen av samfunnslivets som er underlagt folkevalgt kontroll, er avgjørelsene ofte mer preget av ekspertene enn av de folke-

valgte. For å utvide demokratiet må det overføres makt fra sentrale organer til lokale organer, og de lokale folkevalgte organer må styrkes. Hensynet til likhet krever imidlertid ofte nasjonale regler og sterk sentral myndighet. Enkeltmennesker og minoriteter må beskyttes mot overgrep.

En forutsetning for et med fullstendig demokrati er at de brede lag av folket har mulighet og vilje til å ta ansvar og delta i beslutningene. I skolen og det daglige miljø må menneskene fra den tidligste barndom opplæres og stimuleres til demokratisk medansvar og aktivitet.

Større innflytelse for folkets brede lag vil bety at priviligerte grupper vil få mindre makt og innflytelse. En utvidelse av demokratiet kan derfor ikke skje uten strid. Arbeiderbevegelsen vil være det viktigste redskapet for demokrati i hverdagen.

Det lokale miljø.

Demokrati og likestilling i familien.

Det som skjer i familien, har stor betydning for den enkelte og dermed for samfunnet. Arbeiderbevegelsen vil føre en aktiv familiepolitikk som stimulerer til demokrati, sosialt medansvar og likestilling mellom kjønnene.

Arbeiderbevegelsen går inn for:

+ Hver *husstand* skal kunne eie sin egen bolig, selv eller gjennom boligsamvirke. Boligfinansieringen må legges om slik at boutgiftene står i rimelig forhold til den enkeltes betalingsevne. Leieboere i private leiegårder må få mulighet til å overta sine boliger.
+ Mulighetene til deltidsarbeid økes. Det bør vedtas en lov og en finansieringsordning som gjør bygging av daginstitusjoner for barn like selvfølgelig som bygging av skoler.

Fellesskap og frihet i bomiljøet.

Bomiljøet skal dekke behovene for trygghet, avkopling, leik, fritidssysler og vakre omgivelser. Samtidig som vi ønsker frihet til å velge vår egen livsform, ønsker vi også mulighet til fellesskap med andre mennesker.

Arbeiderbevegelsen går inn for:

+ De som skal bo i et område, må trekkes direkte med i planleggingen, i den grad det er mulig.

+ En utforming av bomiljøene som tar mer hensyn til barna. Bilen må ikke frarøve barna trygghet og plass til leik og utfoldelse. Alle bo-områder må planlegges eller omformes med sikte på trafikksikkerhet.
+ De eldre og funksjonshemmedes muligheter til å beholde kontakt med familie og lokalmiljø må bedres. Egnede boliger innpasses i ny bebyggelse. Variert alderssammensetning må være en målsetting i nye bomiljøer. Hjemmehjelpsordningen må bygges ut.
+ Det må innpasses lokaler i ny og eldre bebyggelse med sikte på kontakt mellom og fritidsaktivitet for alle aldersgrupper.
+ Det må satses mer på boservice i kommunal eller kooperativ regi. Det kan blant annet være formidling av beskjeder, barnevakt, renhold og reparasjoner.
+ Til vern om naturmiljøet må det bygges ut effektive lokale kontrollorganer, basert på en samordning av lovverket.

Det nye bygdesamfunnet.

I bygdene er det ofte bedre kontakt og større fellesskap mellom folk enn i de store tettstedene. Nedgangen i antall arbeidsplasser utgjør imidlertid mange steder en trusel mot det sosiale liv.

Arbeiderbevegelsen går inn for:

+ Bygdeplaner som kan gi grunnlag for et mer variert og vekstkraftig næringsliv. Planene må utarbeides i nær kontakt med bygdefolket, *og med hjelp av fylkenes utbyggingsavdelinger. Planene må samordnes av folkevalgte fylkesorganer.*
+ De lokale myndigheter må i samarbeid med folket i bygda og den sentrale forvaltning utforme tiltak med sikte på å effektivisere jordbruk, skogbruk og fiske og igangsetting av industri. Statsstøtten til jordbruk og fiske bør omlegges med sikte på løsning av bygdesamfunnets problemer generelt sett.
+ Det må gjøres lett å komme til bygdesenteret ved hensiktsmessige opplegg av bilruter og andre samferdselstiltak.

Demokrati i lokalmiljøet.

Med det lokale miljø mener vi grenda, bydelen, tettstedet — alt det som er våre nærmeste omgivelser.

Det indre fellesskap i det lokale miljø må omorganiseres på

en demokratisk møte. I mange kommuner er kontakten mellom den enkelte og de som sitter i kommunestyret, dårlig.

Det lokale miljø må derfor få bedre muligheter til å uttrykke sine oppfatninger overfor de kommunale organer. Mange oppgaver kan dessuten med fordel løses av en mindre enhet enn kommunen.

Arbeiderbevegelsen går inn for:

+ Det skal kunne opprettes lokalutvalg i kommunene. Utvalgene skal omfatte en geografisk avgrenset del av kommunen. De skal ha et myndighetsområde som bare gjelder det området utvalget er valgt for. Lokalutvalgene skal sammensettes på politisk grunnlag.
+ Lokalutvalget må få rett til å ta opp alle saker som gjelder de lokale miljø overfor kommunen. Kommunen må ha plikt til å innhente uttalelse fra lokalutvalget i spørsmål som angår området. Lokalutvalget må trekkes inn i god tid når det gjelder den videre planlegging av området.

Eiendomsretten til grunn.

Den private eiendomsretten til grunn gir grunnlag for en betydelig innskrenkning av vårt demokrati. Samfunnsmessig utbygging og utvikling utnyttes til å skru eiendomsprisene i været. Dette har innflytelse på kommunenes muligheter til utbygging og fører mange steder til stigning i boligprisene. Den private eiendomsretten nyttes også ofte til å begrense folks adgang til naturen.

Arbeiderbevegelsen går inn for:

+ Prisstigning som skyldes samfunnsmessig utvikling eller utbygging skal ikke regnes med ved skjønnsfastsetting av pris på grunn.
+ Det oppnevnes skjønnskommisjoner for hvert lagdømme med sikte på mest mulig ensartede priser og forenkling av skjønnsbehandlingen.

Den offentlige forvaltning.

Kommuner og fylker må gis slike virkemidler at de kan øve en bestemmende innflytelse på utviklingen i lokalsamfunnet. De må organiseres slik at de folkevalgte får en avgjørende innflytelse på lokalpolitikken. Den enkelte må gis større mulighet til å følge med i og å påvirke politikken i det lokalsamfunn han lever i.

Staten og lokalpolitikken.

Staten må gjennom lovgivning, spesielle tiltak og økonomisk støtte sikre kommuner og fylker virkemuligheter. Hvis ikke dette skjer, blir kravene om lokalt initiativ bare talemåter.

Arbeiderbevegelsen går inn for:

+ Kommuner og fylker sikres et bedre økonomisk grunnlag for sin virksomhet. Det innføres en direkte skatt, samfunnsskatt, *der Stortinget fordeler* inntektene mellom stat, fylker og kommuner i forhold til de oppgaver de skal løse.
+ Det foretas en omfordeling av oppgavene mellom staten, fylkene og kommunene, med særlig vekt på en desentralisering av oppgaver og avgjørelser som i dag ligger hos sentrale myndigheter. Oppgavene som blir desentralisert, må legges under lokal folkevalgt kontroll.
+ Lovgivningen om planlegging og arealdisponering samordnes og utbygges, slik at ansvarsdelingen og samarbeidet mellom sentrale og ulike lokale organ klarlegges. Landsdels- og fylkesplanlegging må få lovgrunnlag og knyttes til folkevalgte organ i distriktene.

Demokrati i fylket.

Fylkeskommunen er blitt en langt viktigere del av den offentlige forvaltning og må bli tillagt de oppgaver som naturlig bør løses på distriktsplanet. Den offentlige virksomheten på fylkesplanet må underlegges effektiv folkevalgt styring.

Arbeiderbevegelsen går inn for:

+ Direkte valg til fylkestinget, med fylket som en valgkrets.
+ En rekke fylkestingssamlinger i året. Faste nemnder valgt for hele perioden.
+ Fylkesutvalget bør sammensettes etter parlamentariske prinsipper, slik at det parti eller de partier som er i flertall i fylkestinget, får alle medlemmer av utvalget. Opposisjonen må sikres gode arbeidsmuligheter.
+ Det må bli mulighet til å lønne fylkesordfører og andre ledende fylkespolitikere på heltidsbasis.
+ Alle avgjørelser som gjelder fylkesenheten, legges under fylkestinget, såframt ikke helt spesielle grunner taler for at de bør forbli statsoppgaver. Administrasjonen samordnes og under-

legges fylkestinget. Effektive samarbeiderordninger med den statsadministrasjon som blir igjen på fylkesplanet.

+ Fylkesmannens dobbeltrolle avskaffes. På lengre sikt bør stillingen falle bort.

Levendegjøring av demokratiet i kommunen.

De folkevalgte bør sikres større makt i forhold til administrasjonen, og alle medlemmer av kommunestyret må trekkes effektivt med i avgjørelsesprosessen. Alle grupper skal ha samme mulighet til å bli med i kommunale styrer og råd.

Arbeiderbevegelsen går inn for:

+ Formannskapet bør bli et generelt samordningsorgan. Formannskapets møter bør være åpne. Kommunestyrets medlemmer fordeles på utvalg med besluttende myndighet innen rammen av retningslinjer og budsjett. Rett for mindretallet til å anke avgjørelser til kommunestyret. Langt flere enn nå av kommunestyrets medlemmer og av nemnd- og utvalgsmedlemmer vil dermed få reell innflytelse, mens formannskapets makt reduseres. De folkevalgte må fastlegge mål og retningslinjer for planene for utvikling av lokalsamfunnet og delta aktivt i alle faser av planleggingen. Det vil begrense ekspertenes innflytelse.
+ Ved lov må alle sikres rett til fri fra arbeid og tilfredsstillende økonomisk vederlag for tap av inntekt eller dekning av utgifter ved å skjøtte offentlige verv.
+ Kommunene gis anledning til å lønne et antall folkevalgte på heltidsbasis, om nødvendig gjennom endring av kommuneloven.

Demokratiet skal gjelde alle.

De fleste mennesker må regne med å tilbringe kortere eller lengre tid på sykehus, aldershjem eller i andre institusjoner. Demokratiets prinsipper er i mindre grad satt ut i livet i disse institusjonene enn i samfunnet omkring. Det gjelder også for de ansatte. Den bestemmende makt er oftest samlet hos lederen. De underordnede har ikke større innflytelse. Demokratiske styreformer må også gjelde i institusjonene.

Arbeiderbevegelsen går inn for:

+ Reglementene for alle institusjonene må endres slik at de som oppholder seg der, så langt det er mulig, kan få innrette sitt liv like fritt som andre mennesker.

+ Innenfor institusjonene må alle, både underordnet personale og klienter — i den grad det er mulig — trekkes med i beslutningene, særlig når det gjelder trivsel og utfoldelsesmuligheter. Systemet med selvstyrende grupper bør tas i bruk.
+ Både de underordnede og klientene bør være representert i institusjonenes styrende organer.

Verneplikt og demokrati.

Den mannlige delen av befolkningen tilbringer minst et år av sitt liv i militære forlegninger eller sivilarbeid. Soldatene er fratatt en del av de demokratiske rettighetene. De lever også under utilfredsstillende sosiale og økonomiske kår.

Arbeiderbevegelsen går inn for:

+ Vernepliktige og sivilarbeidere skal ha full anledning til å drive politisk virksomhet og andre former for organisasjonsarbeid.
+ Tillitsmannsordningen i forsvaret må endres slik at soldatenes tillitsmenn velges på fritt grunnlag.
+ Støtte arbeidet for en uavhengig interesseorganisasjon, som er åpen for alle soldater i tjeneste. Den skal ivareta de vernepliktiges sosiale og økonomiske interesser.

En skole for demokrati.

Skolen er en av de faktorer som øver sterkest innflytelse på holdninger og oppfatninger hos mennesket. Det er ikke mulig å undervise eller oppdra uten å øve påvirkning gjennom valg av stoff, arbeidsmåter og andre virkemidler. I skolesamfunnet utvikles bestemte vaner og holdninger, og dette har innflytelse på hele samfunnsutviklingen.

Utgangspunktet for fastleggingen av skolens mål og form og innhold må ikke være hvordan skolen kan tilpasse seg utviklingen, men hvordan skolen kan være med å fremme den utvikling vi ønsker skal skje. Arbeiderbevegelsen ønsker at skolen skal tjene en demokratisk samfunnsutvikling. Det krever omfattende reformer i hele vårt skoleverk — både når det gjelder innhold og organisasjon.

Arbeiderbevegelsen går inn for:

+ Skolen skal fremme utviklingen mot et reelt demokrati. Lærestoffet i skolen må utformes slik at det er i samsvar med de

hovedmål som er stilt opp for skolen. Omorganisering av skoleverket, slik at alle utdanningsveier blir likestilte.

+ *Skolen må arbeide i nær kontakt med samfunnet og arbeidslivet, og gi informasjoner om arbeidslivets organisasjoner.*
+ Skolen må få arbeidsformer som utvikler evne og vilje til demokratisk deltakelse. Det må også gjennomføres demokratiske beslutningsformer innenfor den enkelte skole. Alle som er tilknyttet skolesamfunnet, må ha mulighet til å delta i skolens indre demokrati. Formene for skoledemokrati må tilpasses de forskjellige alderstrinn.
+ Desentralisering av avgjørelsesmyndighet fra departementet til fylker, kommuner og skoleenheter, samtidig med at den enkeltes demokratiske rettigheter blir sikret.
+ Skolen skal gi den enkelte elev muligheter til å vokse på sitt eget grunnlag. Undervisningen må derfor i størst mulig grad ta utgangspunkt i den enkeltes evner og forutsetninger, med de store individuelle variasjoner det fører med seg. Standardkrav som gjelder alle, må falle bort.
+ Voksenopplæringen bygges ut som et sentralt ledd i utdanningssystemet. Det må legges særlig vekt på å redusere forskjellene i utdanningsnivå mellom generasjonene.

Arbeidsplassens demokrati.

Arbeidsplassen spiller en sentral rolle i vårt liv. Det er i arbeidslivet grunnlaget for levestandard og økonomi i samfunnet blir lagt. I vårt arbeid for å endre klassesamfunnet må vi ta utgangspunkt i at stilling og status i arbeidslivet i stor grad er bestemmende for de sosiale skiller i samfunnet. Forholdene på arbeidsplassen har stor innflytelse på folks helse og alminnelige trivsel. I arbeidslivet tas det ennå for lite hensyn til kravene om trygghet og utfoldelse for alle.

I dagens samfunn har de som skaper verdiene i arbeidslivet, bare begrenset innflytelse på resultatene av sitt eget arbeid. Demokratiet må utvikles i alle deler av arbeidslivet, det gjelder i vareproduksjon og i offentlig og privat tjenesteyting.

Et stykke på veg.

Gjennom fagbevegelsens aktivitet og utvikling har de ansatte fått større innflytelse og flere rettigheter i arbeidslivet. Denne utviklingen har ført til oppretting av samarbeidsorganer mellom ar-

beidsgivere og arbeidstakere. En videre utvikling av dette vil være skritt på vegen mot demokrati i arbeidslivet.

I samarbeid mellom fagbevegelsen og arbeidsgiverne er det i Norge eksperimentert med en ny bedriftsorganisasjon, der de ansatte i det daglige arbeid i større grad får mulighet til å ta avgjørelser som gjelder produksjonens gang og organiseringen av arbeidet. Dette bidrar ikke bare til større trivsel, men kan også føre til økt produksjon.

Arbeiderbevegelsen går inn for:

+ Forsøksvirksomheten med delvis selvstyrte grupper og nye styringsformer må utvides til nye områder innen bedriftene og settes i gang i stadig flere bedrifter. Dette arbeidet må ikke minst ta sikte på å skape andre samarbeidsformer i det daglige arbeid og en annen omgangstone.
+ I offentlig virksomhet må det utvikles nye samarbeidsformer på linje med de som praktiseres i LO's og N.A.F.'s samarbeidsprosjekt.
+ Tillitsmennenes innflytelse må styrkes ved at de organer som er opprettet i samarbeidsavtalen mellom LO og N.A.F. får besluttende myndighet på bestemte områder. Dette må også gjelde offentlig virksomhet, der de ansatte må få avgjørende innflytelse i spørsmål som gjelder arbeidsforholdene.
+ Skillet mellom funksjonærer og arbeidere må bort. *Reell likestilling mellom kvinner og menn i arbeidslivet.* Lønnssystemene må utformes slik at de ikke hindrer utviklingen av demokratiet.
+ Innsatsen i skolering for bedriftsdemokrati må vesentlig styrkes.

Samarbeid ikke nok.

Samarbeid med arbeidsgiverne har sine klare begrensninger. Bedriftsdemokratiet kan ikke fullt ut oppnås gjennom samarbeid. Det ligger i samarbeidets karakter at det ikke kan rokke ved selve styringsretten i bedriften. Det må utvikles nye organer som basis for demokratiet i arbeidslivet.

Arbeiderbevegelsen går inn for:

+ En endring av aksjelovgivningen som bestemmer at det skal opprettes demokratiske bedriftsforsamlinger i bedrifter med mer enn 200 ansatte.
+ Bedriftsforsamlingen skal velge styre i bedriften og behandle regnskaper, produksjonsopplegg og framtidsplaner.

+ De ansatte skal selv velge 1/3 av medlemmene i bedriftsforsamlingen. Kommunale og fylkeskommunale myndigheter må få rett til å være representert i bedriftsforsamlingen.

Et mindretall foreslår:

Representanter valgt av de ansatte og av de lokale folkevalgte organer, skal utgjøre flertallet i bedriftsforsamlingen.

+ Bedriftene må pålegges å rapportere til de kommunale og fylkeskommunale myndigheter om regnskap og alle planer som får vesentlig innflytelse på lokalsamfunnet.
+ I bedrifter med mindre enn 200 ansatte skal de ansatte kunne velge 1/3 av medlemmene i styret. Etter hvert bør alle bedrifter med mer enn 20 ansatte organiseres med eget styre.
+ Demokratiet må også utvikles i de virksomheter som stat, fylker og kommuner helt eller delvis eier. De nåværende representasjonsformer i statsbedriftene må snarest utvides til demokratiske bedriftsforsamlinger. De ansatte må ha minst like sterk representasjon som i de private bedrifter.

Det økonomiske liv.

Arbeidsplassenes beliggenhet er avgjørende for hvor folk bosetter seg. De beslutningene som treffes i det økonomiske liv, kan ha dyptgripende virkning for den enkeltes muligheter og velferd, ofte større enn vedtak som treffes av offentlige organer. Demokrati betyr at den enkelte skal ha mulighet til å påvirke det som er av betydning for ham. Innenfor det økonomiske liv blir dette i dag sterkt begrenset av den private eiendomsretten og aksjonærenes makt. Å få større innflytelse over de økonomiske avgjørelsene er en sentral del av arbeidet for lokalt demokrati. Kommunene og fylkene har nå lite å si overfor næringslivet og mangler stort sett muligheter til å følge med i næringsutviklingen.

Arbeiderbevegelsen går inn for:

+ Staten må få en effektiv styring av utviklingen i næringslivet. Den statseide og statsdominerte delen av industrien må samordnes og utvides.
+ Fylker og kommuner må settes i stand til å føre en aktiv næringspolitikk innen den rammen som staten legger opp. Fylkenes utbyggingsavdelinger må styrkes til hjelp i næringspolitikken i kommuner, regioner og fylker.

+ Bedriftene må få plikt til i god tid å melde fra til de lokale myndigheter om alle planer om innskrenkninger og nedlegging av bedrifter, større investeringer og andre forandringer som vil få betydning for naturmiljøet og lokalsamfunnet ellers.

Bankene og samfunnet.

Bankene skal utføre en viktig servicefunksjon, både overfor næringslivet, myndighetene og publikum. Gjennom de prinsippene de nå følger og ved sammensetningen av styret er de nærmere knyttet til private næringsinteresser enn til folkevalgte organer. Derfor tjener bankene i dag ofte spesielle næringsinteresser i stedet for fellesinteresser. Bankene bør følge retningslinjer som støtter de folkevalgte organers politikk.

Arbeiderbevegelsen går inn for:

+ Sparebankene slås sammen til større enheter, for å bli bedre i stand til å yte de tjenester som lokalsamfunnet har behov for.
+ Flertallet av sparebankenes forstanderskap oppnevnes av fylkestinget. Det etableres filialstyrer i de enkelte kommuner og flertallet av filialstyret oppnevnes av kommunestyret.
+ Forretningsbanker og livsforsikringsselskaper må snarest utvikles til samfunnsinstitusjoner, der regjering og storting avgjør valget til de styrende organer og fastlegger retningslinjene for virksomheten.

Forbrukerdemokrati.

Den enkelte møter det økonomiske liv også som forbruker, men har liten innflytelse over tilbudet av varer og tjenester. Han kan bare i begrenset utstrekning vurdere kvaliteter og priser, og er stadig utsatt for reklame.

Det må bli et ledd i demokratiet å gi den enkelte større innflytelse også som forbruker.

Arbeiderbevegelsen går inn for:

+ Spredning av informasjon og tjeneste gjennom massemedia, trykksaker og opplysningskontorer.
+ Utbygging av en offentlig produktkontroll, som grunnlag for forbud og reguleringer og for informasjon.
+ Skarpt offentlig kontroll med reklamens innhold og form, avtalevilkår og service. Økt informasjon om fellesforbruket, de tjenestene som de offentlige organene yter.

+ Kommunale forbrukerutvalg med tilknytning til de store folkelige organisasjonene. De folkevalgte i kommunene og de lokale utvalg må gis stor innflytelse på anlegg av veier og driftsplaner for baner, stasjoner og stoppesteder, fergeleier og andre forhold av betydning for transportforholdene.
+ Styrking og levendegjøring av forbrukerkooperasjonen med sikte på en sterkere stilling for forbrukerne.

Massemedia og demokrati.

Dersom demokratiet skal fungere, må informasjoner og synspunkter kunne formidles fritt. Informasjonen må gi et mest mulig sant bilde av samfunnet. Informasjon må ikke bli et redskap for snevre maktinteresser i samfunnet. Det gjelder radio, fjernsyn, dagspresse og ukepresse.

Staten og pressen.

I stor utstrekning blir pressen finansiert ved annonseinntekter. Dette fører som regel til at de store avisene blir rikere og større. Men de mindre avisene får stadig større problemer med å klare seg. Det samme gjelder ukepressen, der kvalitetsbladene ofte først blir rammet av vanskeligheter.

I de senere år er det blitt mer og mer godtatt at staten har en forpliktelse til å sikre en presse som bringer informasjoner fra forskjellige deler av landet og fra forskjellige synsvinkler. Derfor gis det nå forskjellige former for økonomisk støtte til pressen.

Arbeiderbevegelsen går inn for:

+ Staten må gi støtte til dags- og ukepresse etter retningslinjer som garanterer pressens redaksjonelle uavhengighet av staten.
+ Reklamen må bli gjenstand for kontroll for å unngå villedende reklame.

Kringkasting og demokrati.

Radio og fjernsyn skal eies av staten. Den monopolstilling NRK har, må føre til at institusjonen organiseres på en slik måte at ulike syn kommer mest mulig fram. Selv om kringkastingen er statseid, må den sikres uavhengighet overfor de politiske organene i sin programvirksomhet. Det er imidlertid nødvendig og viktig at NRK utsettes for konstruktiv kritikk fra forskjellige grupperinger i samfunnet.

Arbeiderbevegelsen går inn for:

+ Kringkastingens indre organisasjon bør endres med sikte på oppbygging av innbyrdes uavhengige programgrupper. Dette kan fremme kvalitet og gi større bredde i synspunkter.
+ Det stortingsoppnevnte kringkastingsråds stilling og arbeidsmuligheter styrkes. I tillegg må det oppnevnes lokale programråd med rådgivende myndighet overfor riksprogrammet.
+ Lokalstasjonene bør bygges ut og få ansvar for en større del av riksprogrammet.

Organisasjonene.

Gjennom organisasjonene har folket fått større muligheter til å øve innflytelse på de avgjørelser som treffes. For at organisasjonene alltid skal gi utrykk for medlemmenes synspunkter, er det viktig å opprettholde og styrke det indre demokrati i organisasjonene.

Blant de viktigste organisasjonene i vårt samfunn er de politiske partiene. Gjennom partiene får bredere grupper av folket mulighet til å drøfte og øve innflytelse på de beslutninger som treffes i offentlige organer. De folkevalgte får på sin side mulighet til kontakt med de grupper de er valgt til å representere.

Arbeiderbevegelsen går inn for:

+ Samfunnet må gi de politiske partiene arbeidsmuligheter som setter dem i stand til å løse sine oppgaver.
+ De politiske partiene må få mulighet til offentlig støtte også i kommuner og fylker.

Arbeiderbevegelsen.

Arbeiderbevegelsen er et organisert fellesskap av dem som enkeltvis har minst makt i samfunnet. Ved samholdet mellom disse gruppene er arbeiderbevegelsen etter hvert blitt en viktig maktfaktor.

Arbeiderbevegelsen er den viktigste folkeorganisasjon i vårt samfunn og samtidig den sterkeste drivkraft bak utviklingen av demokratiet. Dersom arbeiderbevegelsen skal lykkes i dette, må demokratiet være levende i bevegelsen selv. Derfor må vi hele tiden passe på at våre organisasjonsformer fungerer i samsvar med demokratiske prinsipper. Det må være åpne kanaler for kontakt og medinnflytelse mellom alle ledd i bevegelsen.

Arbeiderbevegelsen går inn for:

+ Videre utvikling av arbeiderbevegelsens organisasjoner, særlig med sikte på å trekke med grupper som i dag er svakt representert.
+ Bygge ut organisasjonsformer som gir det enkelte medlem større muligheter til å motta informasjon og øve innflytelse. Det må bli lagt særlig vekt på å bygge ut rådslagsgruppene, som et verdifullt tillegg til det tradisjonelle organisasjonsmønster.
+ Gi organisasjonene innflytelse over de politiske beslutningene som treffes lokalt, distriktsvis og sentralt. Alle viktige saker skal behandles av våre organisasjoner før de folkevalgte tillitsmenn tar endelig standpunkt.
+ En bedre skolering av tillitsmenn og medlemmer for innsats i organisasjoner og i de politiske organene.

* * *

Arbeidsgruppens endringer etter behandlingen av forslagene fra partiets grunnorganisasjoner, er *understreket.*

B. FORSLAG VEDR. DEMOKRATI I HVERDAGEN

B 1: *Hvittingfoss AUL:*

Nasjonalisering av det norske bank- og kredittvesen.

Hvittingfoss AUL henstiller følgende: «DNA går inn for å nasjonalisere bank- og kredittvesenet i Norge.»

Motivering:

Hvittingfoss AUL har i den senere tid sett og erfart at enkelte banker har bestemt strukturrasjonaliseringen i samfunnet vårt. Et eksempel her er hendelsen ved Vestfos Cellulose fabrikk.

Vi er av den oppfatning at det er de folkevalgte organer som burde ha den utøvende myndighet i dagens samfunn på det foran nevnte området. Dette er en umulighet så lenge vi har private bank- og kredittinstitusjoner som forvalter en kapital som er større enn det norske statsbudsjett.

Den norske arbeiderklassen er ikke tjent med at private forretningsmenn styrer utviklingen i samfunnet. Det burde derfor bli en hovedoppgave for partiet å gå inn for å legge disse institusjoner inn under de folkevalgte kontroll. Dette ville videre være et skritt nær-

mere målet vi i arbeiderbevegelsen sikter mot, nemlig *et sosialistisk samfunn.*

B. 2: *Kragerø Arbeiderparti:*

Bank- og forsikringsvesen.

Kragerø Arbeiderparti foreslår at bank- og forsikringsvesenet blir nasjonalisert.

Motivering:

For å få kontroll over kapitalen i de nevnt organer.

B 3: *Stord Arbeiderparti:*

Sosialisering av bank- og kredittinstitusjoner.

Motivering:

Spørsmålet om sosialisering av bank- og kredittinstitusjonene har etter vår mening ikke vært viet tilstrekkelig oppmerksomhet i partiet i de senere år.

Ved at bank- og kredittvesen blir isolert, kan disse på en sunn, regulerende måte virke demokratisk på den økonomiske utvikling i bedriftslivet.

Partiet må også gå sterkere inn for etableringskontroll, reising av et statlig finansieringsinstitutt for vekst og omstilling i industrien, og stadig være våken på lengre sikt for strukturendring, for i tide å ta sine forholdsregler og dermed sikre stabile vilkår for industri og arbeidsplasser.

Dette på bakgrunn av det som har skjedd i den senere tid med vår industrivirksomhet og nedleggelse av arbeidsplasser.

B 4: *Mur- og Murarbeidernes forening og Murernes Union:*
(tiltrådt av Mur- og Murarbeidernes Partilag)

Bank- og kredittvesenet.

I Arbeiderpartiets prinsipprogram som ble vedtatt på landsmøtet i mai 1969, blir det slått fast som et viktig prinsipp at samfunnet må få herredømme over landets bank- og kdedittvesen.

Et slikt krav om sosialisering av Bank- og kredittvesen kan motiveres på flere måter. Et av de viktigste argumenter ligger i en sosialistisk oppfatning av hvem som skal ha råderetten over de

verdier som skapes i samfunnet. For arbeiderbevegelsen står det klart at bare demokratiske organer underlagt fellesskapet i vårt samfunn har rett til å disponere de verdier og ressurser som skapes. Et sosialt bank- og kredittvesen vil gi samfunnet herredømme over forvaltningen av store kapitalmengder, og vil således være et viktig virkemiddel i den videre politiske kamp for å skape en sosialistisk økonomi.

Etter at sosialisering av bank- og kredittvesenet er slått fast som en prinsipiell målsetting, blir det neste skritt å formulere et slikt prinsipp i et konkret politisk program som må gjennomføres når arbeiderbevegelsen igjen kommer i regjeringsposisjon.

Norge har i dag en borgerlig regjering som åpenbart har mistet styringen over den økonomiske utviklingen. Alternativet til Regejringens politikk er en sosialistisk økonomisk politikk som legger hovedvekten på en styring av landets ressurser til beste for arbeidsfolk her i landet. I denne sammenheng er kontrollen over bank- og kredittvesenet et viktig ledd.

Det private bank- og kredittvesen forvalter i dag store verdier. Forvaltningskapitalen innenfor det private kredittvesen svarer til godt og vel det tredobbelte av det som årlig kanaliseres over statsbudsjettet.

Vi har gjennom en periode nå sett at bankene aktivt motarbeider Regjeringens politikk, og undergraver de kredittpolitiske tiltak myndighetene setter ut i livet. En slik holdning fra bankenes side må bidra til at kravet om samfunnsmessig styring av disse institusjonen forsterkes.

Mur- og Murarbeidernes Partilag av DNA foreslår derfor at Arbeiderpartiets landsmøte 1971 uttaler.

Landsmøtet vil gjenta kravet om en samfunnsmessig overtakelse av kredittvesenet. Dette må skje gjennom en omfattende sosialisering som bringer hele landets kredittvesen under demokratisk herredømmet og kontroll. Dette kravet må snarest mulig formuleres som et politisk krav i en konkret utforming, slik at det kan gjennomføres når regjeringsmakten igjen kommer på arbeiderbevegelsens hender.

Landsmøtet vil derfor pålegge Sentralstyret å utrede spørsmålet om hvordan en slik sosialisering kan skje. En slik utredning må foreligge i god tid før neste landsmøte, slik at saken kan få en forsvarlig behandling i partiets grunnorganisasjoner før landsmøtet i 1973 behandler dette spørsmålet.

B 5. *Sagen Arbeidersamfunn, Oslo:*

Offentlig kontroll over bank- og kredittvesenet.

Arbeiderpartiet bør sosialisere bank- og kredittvesen i Norge og gå inn for: Offentlig overtakelse av de største forettningsbanker og forsikringsselskaper. Utbygging av offentlige institusjoner for å styre omstillingne i næringslivet. Bruke folketrygdemidlene til å finansiere de offentlige kredittinstitusjonene. Sikre de offentlige myndigheter kontrollen over kredittmarkedet gjennom en aktiv penge- og kredittpolitikk.

For å styre samfunnsutviklinga i sosialistisk retning må offentlige organer ha fullt herredømme over hvordan våre ressurser brukes. Spesielt viktig er det å ha kontroll over kredittgivningen for å kunne foreta en riktig fordeling av investeringer til næringer og distrikter.

B 6: *Oslo Arbeidersamfunn, Sosialiseringsgruppa:*

Sosialisering av bank- og kredittvesenet.

Oslo Arbeidersamfunn vil foreslå at Landsmøtet uttaler:

Landsmøtet vi gjenta og forsterke kravet om en samfunnsmessig overtakelse av kredittvesenet. Dette må skje gjennom en omfattende sosialisering som bringer hele landets kredittvesen under demokratisk herredømme og kontroll. Dette kravet må snarest mulig formuleres som et politisk krav i konkret utforming, slik at en samfunnsovertakelse av kredittvesenet kan skje når regjeringsmakten igjen kommer på arbeiderbevegelsens hender.

Landsmøte vil derfor pålegge Sentralstyret å utrede spørsmålet om *hvordan en sosialisering av bank- og kredittvesenet kan gjennomføres.*

En slik utredning må foreligge i god tid før neste landsmøte, slik at saken kan få en forsvarlig behandling i partiets grunnorganisasjoner før landsmøtet i 1973 behandler dette spørsmålet.

B 7: *Oslo kommunelag av DNA:*

Bedriftsdemokrati.

Med utgangspunkt i partiets lovforslag om bedriftsforsamlinger, foreslår vi at partiet nå må sette alle krefter inn for å gjøre *offentlige bedrifter* (statlige og kommunale til *retningskapende enheter,* for på denne måte å vise at bedriftsdemokratiet kan gjennomføres.

Dette arbeid må gis høy prioritet i partiets stortingsgruppe, og forholdene må legges til rette for partiets grupper i kommunestyrene for at disse kan medvirke til gjennomføringen.

Motivering:

Denne saka er ikke ny i laget, idet vi allerede i januar 1969 uttalte oss når det gjaldt forholdene i Oslo. Uttalelsen ble gitt etter anmodning fra Oslo Arbeiderparti, og hadde sin bakgrunn i at spørsmålet var tatt opp til drøfting av Oslo AUF og Lysverkeernes Arbeider- og funksjonærforening.

B 8: *Oslo Arbeidersamfunn:*

Arbeiderpareiet går inn for at ansatte i kommunale og statlige bedrifter skal velge representanter til bedriftens styre, med tale-, forslags- og stemmerett.

B 9: *Innlandets Arbeiderlag, Kristiansund N.:*

Medbestemmelse i offentlig virksomhet.

På bakgrunn av DNA og LO's debattopplegg «Demokrati i hverdagen» vil landsmøtet gå foran og bevirke at medbestemmelsesrett for de ansatte i fylkeskommunal, interkomunal og kommunal virksomhet må bli en realitet snarest mulig.

Motivering:

Gjennom debattopplegget «Demokrati i hverdagen» er medbestemmelse vist stor oppmerksomhet.

Begrepet medbestemmelse omfatter all virksomhet i et moderne samfunn. Det vil derfor være en stor oppgave for vårt parti at det medvirker til at medbestemmelse for de ansatte blir innført i all virksomhet der partiet har mulighet for å gjennomføre dette.

Med utgangspunkt i det kommende kommunevalg er det derfor overmåte viktig at det kan fattes landsmøtevedtak som klart sier fra at de ansatte skal ha representasjon i utvalg, styrer og råd i fylkeskommunal, interkommunal og kommunal virksomhet når det gjelder arbeidsplassen. En vil spesielt framheve saker vedrørende ansettelser, oppsigelser, rasjonalisering, omorganisering og andre avgjørelser som har konsekvenser for de ansatte.

B 10: *Innlandets Arbeiderlag, Kristiansund N.:*

Ansettelsesråd for kommunale, interkommunale og fylkeskommunale ansettelser.

Landsmøtet vil arbeide for at det blir opprettet ansettelsesråd for ansettelser i all kommunal, fylkeskommunal og interkommunal virksomhet. Ansettelsesrådet må gis betydelig representasjon for de ansatte.

Motivering:

På bakgrunn av atskillige usaklige ansettelser i de ovenfor nevnte organer, mener en at en slik ordning som den foreslåtte ville gi et langt mer demokratisk, saklig og rettferdig resultat samt mer ro på arbeidsplassen.

B 11: *Tåsen Kretslag, Oslo:*

Utvidet demokrati på institusjoner og hjem.

En foreslår at DNA får utredet spørsmålet om å sikre bedre demokratiske rettigheter for mennesker som må tilbringe en større eller mindre del av sitt liv på institusjoner eller hjem. Siktepunktet med utredningen må være å etablere klare retningslinjer for sykehus, hjem og institusjoner på dette området.

Forslaget til nye forskrifter må gi beboerne ved slike institusjoner større herredømme over sin egen situasjon i alle dagliglivets gjøremål, og det må sikres en demokratisk representasjon fra klientenes side i styret for institusjonen.

Motivering:

Store deler av befolkningen er i perioder nødt til å tilbringe en viss tid på sykehus, i helseinstitusjoner og aldershjem. Mange er henvist til å leve hele sitt liv på slike institusjoner.

De fleste institusjoner har et reglement som gjelder for de institusjonsplasserte. Reglementet er ment å være et ledd i den alminnelige administrasjon av anstaltene og tar sikte på å ivareta behovet for stell, tilsyn, orden osv. Et reglement og forskrifter for opphold i slike institusjoner er nok påkrevet, men ofte vil en kunne få den oppfatning at reglementet og forskriftene går lenger enn dette hensyn krever. En må kunne tro at forskriftene har et videre siktepunkt enn det som er nødvendig for å administrere institusjonen.

Mange regler setter forbud mot virksomhet som mennesker utenfor institusjoner oppfatter som selvfølgelige rettigheter. Det kan her nevnes forbud mot røyking, kortspill, dans osv.

I vår tid er en meget opptatt av å utvide demokratibegrepet på en rekke områder der de demokratiske rettigheter har manglet. Det er nå et klart og påtrengende behov for å sikre slike rettigheter også for de som er i institusjoner. Det er ikke bare et behov for å endre forskrifter og reglement, men også å skape demokratiske organer innenfor institusjonene, slik som klientrepresentasjon i institusjonens styre, tillitsmannsordninger, større faktisk mulighet til å bestemme over sin egen situasjon.

B 12: *Norsk Sjømannsforbunds Haugesundavdeling:*

Alminnelig stemmerett.

Arbeiderpartiet går inn for at alle stemmeberettigede norske statsborgere får anledning til å delta i folkeavstemninger som holdes her i landet, slik tilfellet er ved stortings- og kommunevalg.

Motivering:

Det har vist seg at slik enkelte lovbestemmelser er formet i dag vedrørende folkeavstemning, er det ikke gitt adgang til forhåndsstemmegivning. Dette rammer alle som ikke er på hjemstedet valgdagen. Det gjelder i første rekke sjøfolk, fiskere og slike som har sitt arbeid utenfor hjemstedet. De som blir rammet av dette, føler bestemmelsen som en stor urettferdighet ved at de ikke er likestilt med andre norske statsborgere.

B 13: *Follafoss Arbeiderlag:*

Kommunerepresentantenes godtgjørelse.

Vi foreslår at kommunevalgloven forandres slik at det tas med en bestemmelse om at medlemmer av kommunale ombud skal få full dekning av arbeidstap og andre utgifter ved å delta i kommunalt arbeid.

Motivering:

I et flertall av våre kommuner dekkes ikke alle utgifter en har ved å delta i kommunalt arbeid. Dette er særlig tilfelle i kommuner med borgerlig flertall, eller der vi har et flertall av funksjonærer eller fastlønte. Følgen blir at det blir vanskeligere og vanskeligere å få vanlige lønnsmottakere til å motta kommunale verv. Dette er en utvikling vi ikke kan være tilfreds med. Vi mener derfor at vi i lovs form må få bestemmelse om at ingen skal ha økonomisk tap ved å delta i kommunalt arbeid.

B. FORSLAG VEDRØRENDE DEMOKRATI I HVERDAGEN

B. 14: *Innlandets Arbeiderlag, Kristiansund N.:*

Vedr. avsnittet «En skole for demokrati» tilføyes:

Yrkesskolen må bygges ut i et hurtigere tempo. Elever fra den 9-årige skole som på grunn av kursplan blir utestengt fra videregående skoler, skal gjennom yrkesskolen gis mulighet til kompetanse for opptak på tekniske skoler.

Vedr. avsnittet «Arbeidsplassens demokrati»

støttes mindretallets forslag.

Vedr. avsnittet «Det økonomiske liv »tilføyes:

Forsikringsselskaper og banker bør ikke få adgang til å beregne seg større fortjeneste enn hva som er nødvendig for å sikre den forretningsmessige drift.

B. 15: *Røyse Arbeiderlag:*

Lik arbeidstid for alle grupper av folket.

Motivering:

At tiden forlengst er moden for at alle grupper i vårt land skal gis lik arbeidstid. DNA må derfor snarest gå i brodden for at dette skal bli en realitet. En må også bort med gruppebetegnelsene arbeider/funksjonær.

Dette vil være med på å skape bedre og sunnere forhold på arbeidsplassene i såvel det private næringsliv som i stat og kommune.

La Norge bli et foregangsland og DNA et foregangsparti.

B. 16: *Elektromontørenes Forening, Oslo:*

Ansatte ved offentlige bedrifter og/eller etater skal være representert i vedkommende styrer/råd. De skal ha samme rettigheter som de øvrige medlemmer, med forslags- og stemmerett.

Motivering:

Til landsmøtet i NEKF høsten 1970 ble det fra mange representanter fremmet krav om at ansatte ved kommunale og statlige bedrifter må få representanter i styret for bedrifter/etater og da med fulle rettigheter.

Vi er klar over at de ansatte i mange kommuner er gitt anledning til å være representert i styrene for de kommunale bedrifter/etater, det samme gjelder i statsbedrifter, men da med sterk begrensning av deres rettigheter.

B 17: *Eidsvoll Arbeiderparti:*

Det velges folkevalgte organer:

Statens samferdselsråd.
Fylkets samferdselsutvalg.
Kommunal samferdselsnemnd.

Arbeidsområde er all samferdsel og kommunikasjon.

Motivering:

Vi vil gi flere anledning til å øve innflytelse på avgjørelser som blir tatt innen samferdselssektoren. Det er behov for et bedre samarbeid under planleggingen, slik at alle hensyn blir tatt.

— At lokalisering av den kollektive transport passer med tid og sted.
— At veiplaner passer med utbygging av boliger og industristrøk.
— At telekommunikasjoner har kapasitet til å fylle behovet, og at både trivsels- og yrkesproblemer i forbindelse med samferdsel blir tatt hånd om av disse organer.

B 18: *Raufoss Partilag av DNA:*

a) Det nye bygdesamfunnet.

Arbeiderpartiet går inn for at jordbrukerne, så langt det er råd, motiveres for samvirketiltak og samarbeid, slik at de kan få ferie, ordnet arbeidstid og lønn som andre grupper i samfunnet. Støtte til enkelttiltakene fra det offentlige må koordineres og være et ledd i samvirketiltakene for å sikre arbeidsplassene og miljøet i jordbruket og for å få størst mulig effektivitet og lønnsomhet.

b) Demokrati skal gjelde alle.

Vernepliktige og sivilarbeidere som har husbank-finansierte hus eller leiligheter må slippe å betale renter og avdrag i den tid de er innkalt. Denne lettelse må også gjelde andre som måtte ha behov for det (f. eks. ved langvarige sykehusopphold eller liknende).

c) En skole for demokrati.

Innholdet i grunnskolens lærebøker tas opp til vurdering. Det må legges spesiell vekt på at historiebøkene gir en bedre plass til arbeiderbevegelsens rolle.

B 19: *Veitvedt og Linderud Arbeidersamfunn:*

Veitvedt og Linderud Arbeidersamfunn gir sin tilslutning til det alt vesentlige i forslaget til Demokrati-program.

B 20: *Berg og Ljøterud Arbeiderlag:*

Vi støtter fullt opp om forslaget til Demokrati-program.

B 21: *Sellebakk og omegn Arbeiderpartilag:*

Handlingsprogram for 1970-årene «Demokrati i hverdagen».

Når det gjelder LO's og DNA's forslag til handlingsprogram, som nå er oversendt til avdelingene, er vi enige i de punkter som er tatt opp, bortsett fra avsnittet som omhandler *lokalutvalg.*

Her mener vi at lokalutvalg vil føre til en tungvint behandlingsmåte, og at det ville være riktig å opprette og styrke Vel-foreninger, hvor folk i lokalsamfunnet kan ta opp sine problemer gjennom de lokale Vel-foreningene. Vi har ikke noe imot grupper som har til formål å fremme velferd og trivsel i lokalsamfunnet, men de må ikke velges på politisk grunnlag.

B 22: *Oslo Arbeiderpartis Kvinneutvalg:*

Oeslo Arbeiderpartis Kvinneutvalg har i styremøte den 1. april 1917 behandlet utkast til Demokrati-program og vil i den anledning peke på følgende:

a) Demokrati og likestilling i familien.

Oslo Arbeiderpartis Kvinneutvalg vil påpeke at det etter vår oppfatning mangler et meget viktig punkt. Verken Demokrati-aksjonen eller Demokrati-programmet har lagt nødvendig vekt på det som er det vesentligste, nemlig demokrati i familien. Det er umulig å gjennomføre et reelt demokrati uten å ta utgangspunkt i familien. Vi vil påpeke at hvis abeiderbevegelsen skal stimulere til og gjennomføre likestilling mellom kjønnene, må vi gjennom vår virksomhet rette søkelyset mot årsakene til det kjønnsrollemønster som er rådende. Dette må også være forpliktende for arbeiderbevegelsens egen praksis og holdning til problemet.

b) Det økonomiske liv.

Under bankene og samfunnet går vi inn for den dissens som mindretallet fremmet om sosialisering av bank- og kredittvesenet, idet vi viser til partiets prinsipp- og perspektivprogram.

B 23: *Skarnes Arbeiderlag:*

Det lokale miljø — eiendomsretten til grunn.

Alle de midler en rår over må nyttes for å skaffe folk adgang til naturen, og hvis de någjeldende lover ikke er tilstrekkelige, må det gås inn for å skaffe de nødvendige lovregler, slik at almenheten kan skaffes fri ferdsel.

B 24: *Sauland avdeling av DNA:*

Sammenslåing av sparebanker.

Hvis det med sammenslåing betyr at småbanker i utkantstrøkene skal legges ned og slåes sammen med større banker, så er en imot en slik utvikling. I den senere tid har utviklingen ført til at bankene har blitt nødt for å påta seg en rekke serviceoppdrag for kundene. I alle fall er dette et typisk trekk ved bankene i bygdene. De forskjellige næringsorganisasjoner, f. eks. meierier, slakterier og andre andelslag sender nå sine medlemmers oppgjør direkte til bankene, og her møter da kundene opp og får ordnet med en rekke oppdrag som f. eks. betaling av skatt og avgifter og mange andre krav.

Banken er med andre ord av så vital betydning for et distrikt at en nedleggelse vil bli et følelig tap for stedet. En slik utvikling vil vel dessuten påskynde flukten fra bygdene istedenfor å bremse på den.

Samfunnsskatt.

Det er tatt med en setning om innføring av samfunnsskatt. En er selvsagt klar over at en kan bli nødt til å innføre ekstra skatter for å gjennomføre spesielle ting, men rent generelt må en si at skattetrykket nå er hardt nok, og en bør så vidt mulig unngå å øke trykket.

B 25: *Våler Arbeiderlag:*

Våler Arbeiderlag ser meget positivt på det handlingsprogram som nå er lagt fram, og en tror utkastet vil gi et godt arbeidsgrunnlag

for en demokratisering og sosialisering ut gjennom 70-årene. Enkelte detaljer må laget si seg uenig i, og en må også beklage at enkelte viktige momenter er uteblitt. Vi har bl. a. festet oss ved disse:

Lokalutvalg er ikke en absolutt nødvendighet. Kommunale komitéer kan utmerket godt erstatte disse i mindre kommuner.

Formannskapsmøtene bør heller ikke være åpne. Den fri, utvungne og fruktbare meningsutveksling i et formannskap vil likevel komme til uttrykk i kommunestyret, under forutsetning av at forbindelsen formannskap/kommunestyre styrkes.

Statens overtakelse av alle gårdsnummer og retten til all grunn slik at brukerne får forvalte bruksnummer og bruksretten så lenge det ikke drives vanskjøtsel, må være et siktepunkt og en selvfølgelighet å få gjennomført i de kommende decennier.

B 26: *Flisa Arbeiderlag:*

Flisa Arbeiderlag har i medlemsmøte 6. mars behandlet det foreliggende forslag til handlingsprogram. Laget sier seg stort sett fornøyd med framlegget. Når det gjelder eiendomsretten, vil vi slutte oss til lagets rådslagningsgruppe, som uttaler følgende:

«Staten må sette ned et utvalg for å utarbeide faste prinsipper for de enkelte regioner, men dette forutsetter lovendringer.»

B 27: *Løken Arbeiderforening:*

På et utvidet styremøte i Løken Arbeiderforening drøftet vi forslaget til demokratiprogram. Styret fant det merkelig ai ikke demokratigruppene spesielt skulle sluttbehandle dette forslag. Vårt styre fant det derfor rimelig at forslaget ble drøftet sammen med stedets demokratigruppe.

Vi fant forslaget meget positivt, men vi vil allikevel få bemerke følgende:

Under avsnittet «*Demokrati skal gjelde alle*», sitat: «Tillitsmannsordningen i forsvaret må endres slik at soldatenes tillitsmenn velger på fritt grunnlag».

Vi er enige i det som ellers står om verneplikt og demokrati, men finner nettopp dette påpekte avsnitt noe uklart. Flere av oss har avtjent vår verneplikt enten som befal eller menig, og ingen av oss kan si at ikke tillitsmennene blir valgt på fritt grunnlag. Det kan kanskje sies at i rekruttskolene blir tillitsmnenene valgt på et for tidlig tidspunkt, slik at soldatene er blitt dårlig kjent med

hverandre. Men i de stående avdelinger og ved rep-øvelser blir gode tillitsmenn valgt på fritt grunnlag. En annen ting er selvfølgelig at de ønsker og krav tillitsmennene kommer med blir feid til side av befalet.

Under avsnittet «En skole for demokrati»: Vi vil her påpeke lærerutdanningen. Den må også legges om, slik at ikke lærerne blir opplært til denne autoritære holdning.

Ellers vil vi påpeke at de elever som blir hengende etter blir tatt godt vare på, så de ikke føler seg som samfunnets tapere og derved kommer skjevt ut i livet.

Under avsnittet *«Arbeidsplassens demokrati»:* Vi støtter flertallets forslag om at de ansatte skal velge 1/3 av medlemmene, men at det gradvis blir arbeidet for at de ansatte og medlemmer fra de folkevalgte organer skal utgjøre flertallet i bedriftsforsamlingene.

Ellers mener vi at tallet 200 er altfor høyt for å danne demokratiske bedriftsforsamlinger i aksjeeide bedrifter. Når først Aksjeloven må endres, bør tallet alt fra begynnelsen av senkes til 20, slik at de aller fleste kan dra fordel av denne endring.

Under avsnittet *«Den offentlige forvaltning»:* Vi vil her sette et spørsmålstegn ved åpne formannskapsmøter. Styret tror at ved denne endring vil ikke medlemmene lenger kunne diskutere så fortrolig med hverandre, og møtene vil bli mye stivere i formen, og dette vil ikke tjene samfunnet til del.

Vi vil også sette et spørsmålstegn ved fylkesutvalg valgt på parlamentariske prinsipper. Det kan mange ganger for flertallet være en fordel å vite opposisjonens mening, og et flertall i utvalget er jo sikret.

B 28: *Jessheim Arbeidersamfunn:*

Arbeidsplassens demokrati.

En slutter seg fullt ut til innstillingen fra mindretallet i «Arbeidsgruppa for demokrati og likestilling», og henstiller til landsmøtet å fatte vedtak i samsvar med denne.

B 29: *Nordbygda Arbeiderkvinnelag:*

Åpne formannskapsmøter.

Laget går enstemmig imot åpne formannskapsmøter, og foreslår den nåværende ordning opprettholdt.

B 30: *Partigruppa av DNA på Norcem Paper Mill, Drammen:*
Avsnittet «Et virkelig folkestyre».

Etter setningen: «Enkeltmennesker og minoriteter må beskyttes mot overgrep» ville vi gjerne ha med følgende tillegg:

«Dette gjelder også mot enkelte flertallsvedtak i demokratiske forsamlinger».

Motivering:

Vår mening er at demokratiet må bygges opp på en grunnmur av respekt for enkeltmennesker og mindretallsgrupper. Rent konkret kan vi som eksempel nevne at folk som ikke ønsker en bestemt medisinsk behandling, ikke skal tvinges av et flertallsvedtak i et kommunestyre om medisinering gjennom vannverket.

Avsnittet «Lokalutvalg i kommunene».

Vi synes fomuleringene er vage. Ut fra grunnprinsippet om medinnflytelse på saker som har betydning for dem det gjelder, vil vi gjerne tro at våre meninger er dekket, men vår fagforening har i noen år vært opptatt av «valget» av representanter til fagkongressen, og vi er såvidt skeptiske at vi foreslår følgende blir tatt med:

«Det er kun de som bor i lokalkretsen som skal ha innstillingsrett og stemmerett til et lokalutvalg i en kommune».

Avsnittet «Arbeiderbevegelsen».

I sitt arbeid med «Demokrati i hverdagen» fant vår studiegruppe god støtte i den lille prinsippformuleringen angående medinnflytelse i alle saker som har betydning for dem det gjelder. Partiets prinsippprogram ble delvis undersøkt for å få rettledning, men synes å være dårlig egnet for et slikt formål. Vi vil derfor foreslå et ekstra punkt i «demokratiseringsprogrammet», som er viet selve prinsipprogrammet:

«Det forrige landsmøtevedtaket i DNA om en kontinuerlig diskusjon og bearbeiding av partiets prinsipprogram, vil søkes løst gjennom de nye erfaringene som «demokratiaksjonen» har ført med seg. For å kunne trekke rådslagsgruppene inn i vanskelige, men viktige vurderinger, vil det kunne bli nødvendig å ta for seg hvilket «verktøy» et prinsipprogram bør være under dagens situasjon og under framtidige forhold. Videre vil det kunne være nødvendig å arbeide med hvilke hensyn og formål arbeiderbevegelsens politiske arbeid skal være rettet mot på kort og lang sikt.»

B 31: *Haugesund Arbeiderparti:*

Avsnittet «Verneplikt og demokrati» tilføyes:

De vernepliktige må i god tid før sesjon gis opplysninger om de valgmuligheter for avtjening av verneplikten som foreligger. Slike opplysninger kan også eventuelt innføres i ungdomsskolene.

Avsnittet «En skole for demokrati» tilføyes:

I skolene innføres reelle og saklige opplysninger om arbeidslivets organisasjoner og om den innflytelse disse øver på samfunnsutviklingen.

Til slik undervisning benyttes fortrinnsvis folk med nær tilknytning til disse organisasjoner.

B 32: *Dal Arbeiderlag:*

1. Demokrati og likestilling i familien.

Dal Arbeiderlag vil foreslå at boligbygging og kjøp av leiegårder eller leiligheter i spekulativ øyemed gjøres gjennom lov umulig. All boligbygging eller kjøp av leiegårder må ha som formål at den enkelte leieboer skal være eier enten gjennom boliglag eller selveier.

Motivering:

Vi mener det er ikke nok at leieborene bare skal gis mulighet til å kunne overta sine leiligheter. Det må settes en stopper for at pengesterke folk kan kjøpe flere leiegårder og spekulere i folks bolignød. Disse tjener store penger ikke bare gjennom «innskudd» og husleie, men også på såkalt «penger under bordet» og et dårlig vedlikehold av leiegården, som figurerer i regnskapet med store utgitfer.

Pengesterke entreprenører som i dag ikke bare dominerer boligmarkedet, men også forsøker å dirigere de kommunale myndigheter, må isteden utnyttes i samfunnets tjeneste og ikke i privat spekulasjon.

2. Samarbeid ikke nok.

Dal Arbeiderlag går inn for følgende:

a) En endring av aksjeloven som bestemmer at det skal opprettes demokratiske bedriftsforsamlinger i bedrifter med mer enn 200 ansatte.
b) Bedriftsforsamlingen skal velge styre i bedriften og behandle regnskaper, produksjonsopplegg og framtidsplaner.

c) De ansatte skal selv velge 1/3 av medlemmene i bedriftsforsamlingen, kommunale og fylkeskommunale myndigheter må få rett til å være representert i bedriftsforsamlingen.
d) Bedriften må pålegges å rapportere til de kommunale og fylkeskommunale myndigheter om regnskapet og alle planer som får vesentlig innflytelse på lokalsamfunnet.
e) Demokratiet må også utvikles i de virksomheter som stat, fylker og kommuner helt eller delvis eier. De nåværende representasjonsformer i statsbedriftene må snarest utvides til demokratiske bedriftsforsamlinger. De ansatte og ledelsen skal ha lik representasjon.

Motivering:

Vi mener det ikke er nok at bare kommunale og fykeskommunale myndigheter får rett til å være representert. Mindretallets forslag med pålegg om å rapportere vil utfylle dette.

Vi mener også det er en selvfølge at demokratiet må utvikles i de offentlige bedrifter. Representasjonen mener vi kan være høyere her. Det demokrati som det skulle være mulig å utvikle i offentlige bedrifter kan danne mønster for bedriftsdemokrati i de private bedrifter.

Enstemmig vedtatt.

3. Folkevalgte bedriftsorganer.

Dal Arbeiderlag vil foreslå at det oppnevnes folkevalgte bedriftsorganer:

Statens bedriftsråd.
Fylkeskommunalt bedriftsutvalg.
Kommunal bedriftsnemnd.

Motivering:

Med innføring av demokrati i arbeidslivet har de offentlige myndigheter rett til å være representert. Ved dannelse av aktive organer som har innstillingsrettighet overfor de respektive myndigheter, vil disse fylle denne oppgaven.

Et stykke på veg.

Skillet mellom funksjonær og arbeider, likeså kvinne og mann, må bort. Lønningssystemet må utformes slik at det skal være lik lønn for likt arbeid. Systemer som kan hindre en demokratisk utvikling må fjernes.

Motivering:

Vi mener at fjerning av skiller må uttrykkes mer bestemt. Likeså bør uttrykk som funksjonær og arbeider kunne erstattes med et annet uttrykk, så som ansatte.

4. Staten og pressen.

Dal Arbeiderlag foreslår at støtte til pressa gis gjennom informasjonsabonnement. Det offentlige sender informasjon, rundskriv etc. gjennom pressa, trykket i hendig spalteformat som kan klippes ut. Staten tegner fast årsabonnement i forhold til avisas størrelse.

Motivering:

Vi er enig i forslaget om støtte til pressa, men vi mener det offentlige bruker mye til trykksaker som kan spares til fordel for pressa. Denne form for utsendelse av informasjon vil nå enhver som leser en avis. Avtale om abonnementspris i forhold til avisas størrelse foretas gjennom forhandlinger. Pressa vil få støtte uten andre betingelser fra staten.

5. Demokrati i fylket.

Dal Arbeiderlag foreslår at valg til fylkestinget blir i likhet med stortingsvalget. Alle kommuners representasjon sikres gjennom en fordelingsnøkkel tilpasset hvert fylke. Valget foretas samtidig med kommunevalget.

Motivering:

Vi mener at fylket som en valgkrets vil kunne utelukke de små og utkantkommunene fra representasjon. Dette har vi eksempel på ved kommunevalg, og valgkretser innen kommuner er blitt strøket fra listene. Vi ser ingen garanti for at ikke dette også vil skje ved et fylkesvalg. I et fykesting skal alle kommuner være representert.

LANDSSTYRETS INNSTILLING

B. Forslag vedr. Demokrati i hverdagen.

(Jfr. forslagene i landsmøteheftene nr. 1 og 2 og revidert programinnstilling fra Arbeidsgruppa for demokrati og likestilling.)
B 1—B 31:

Forslagene oversendes landsmøtet sammen med revidert programinnstilling for Arbeidsgruppa for demokrati og likestilling.

REIULF STEENS INNLEDNINGSFOREDRAG OM DEMOKRATI I HVERDAGEN

Reiulf Steen holdt dette innledningsforedraget:

Grunnlaget for det arbeid som nå legges fram for landsmøtet, finner vi i et vedtak som ble gjort på forrige landsmøte i partiet. I forbindelse med behandlingen av prinsipprogrammet, vedtok landsmøtet enstemmig en uttalelse, der det het: «Landsmøtet vil understreke betydningen av at det føres en kontinuerlig idépolitisk debatt i arbeiderbevegelsen. Sosialismens grunnsyn og prinsipper må alltid stå i forgrunnen for partiets politikk og være retningsgivende for det politiske hverdagsarbeidet både nasjonalt og internasjonalt.» Og så heter det: «Landsmøtet vil særlig understreke betydningen av at debatten blir konkretisert og knyttet til hovedmålene for vår politikk. Omorganisering av produksjonssystemet slik at det tjener menneskelig velferd, ikke private profitt-interesser. Et samfunn preget av likhet. Et samfunn der demokratiet er en realitet i alle livets forhold.»

Den debatt vi nå har hatt gjennom snart to år — med deltakelse fra over 10 000 medlemmer i parti- og fagbevegelse — er med andre ord en videreføring av den prinsippdebatt vi hadde før 1969, og som førte til vedtakelsen av partiets nye prinsipprogram. Jeg legger stor vekt på dette av to grunner:

1. Vi må alltid anstrenge oss for å knytte prinsippene sammen med den konkrete politikken. Prinsipprogrammet må aldri bli et festprogram som bare tas fram ved jubiléer og andre høytidelige anledninger, men et verktøy for vårt daglige arbeid med omformingen av samfunnet.

2. Politikken er alltid dynamisk, aldri statisk. De midler vi benytter må derfor være under kontinuerlig prøving, sett i lys av de prinsipielle mål vi stiller for samfunnsutviklingen.

Omformingen av samfunnet til et virkelig demokrati vil alltid være et av de viktigste elementer i et sosialistisk program. Under utformingen av «Demokrati i hverdagen» har vi søkt å finne ut hvor demokratiet ikke fungerer, hvor det fungerer utilfredsstillende, og vi har dessuten søkt å skaffe oss kunnskaper om de krefter som hindrer full utfoldelse av demokratiet. Når det gjelder det siste, som i virkeligheten er et spørsmål om maktfordelingen i vårt samfunn, er vi ikke kommet til veis ende. Det står mye igjen før vi virkelig har avsløret hvilke krefter som øver innflytelse over samfunnsutviklingen. Det er dette som er bakgrunnen for at regjeringen

Bratteli vil foreta en grundig undersøkelse av de faktiske maktforhold i Norge.

Men mangel på fullstendige kunnskaper og hel innsikt må ikke hindre oss fra å gjøre konkrete reformer i dag. Og i virkeligheten er det ikke så lite vi vet: Vi vet at demokratiet i kommunene fungerer utilfredsstillinde, og at det er blitt svekket gjennom de senere år. Vi vet at det ikke eksisterer demokrati i arbeidslivet, selv om de faglige organisasjoner øver *sin* betydelige innflytelse. Vi vet at fylkeskommunene har fått en stadig økende betydning på meget viktige områder av samfunnslivet, uten at det er skjedd en tilsvarende demokratisering av den fylkeskommunale forvaltning. Vi vet at skolen på mange måter er autoritær og byråkratisert. Vi kjenner som mennesker i våre daglige miljøer at vi bare har små muligheter for å øve innflytelse på hvordan våre lokalsamfunn skal se ut.

Alt dette vet vi, og det er med utgangspunkt i disse kunnskaper at vi har utformet vårt forslag til program.

Jeg vil gjøre noen betraktninger omkring den tidssituasjon som alltid må danne bakgrunnen for vårt politiske arbeid. At vi lever i en voldsom brytningstid — i vårt samfunn og i verdenssamfunnet — er det ikke lenger nødvendig å dvele ved. Derimot er det i høy grad nødvendig å analysere hva brytningene består i.

Daglig er vi omgitt av en forvirrende mengde begreper: ungdomsopprør, ny-marxisme, ny-feminisme, pluralisme, maoisme, populisme, grønn sosialisme — for bare å plukke ut noen blomster fra den rikholdige buketten av dels dunkle, dens innbyrdes motstridende begreper som i så stor grad farger den aktuelle samfunnsdebatten. Og det fikk nå være som det ville med begrepene, dersom de ikke hadde vært annet enn ord som man spilte med. Men det viktige er jo nettopp at den mengde av nye ord som svirrer omkring oss, samtidig gir et bilde av tiden: Vi er i oppbrudd, og som i alle oppbruddstider hersker det forvirring, en forvirring som ikke minst gjør seg gjeldende på det idéologiske område.

Det er min dype overbevisning at vi her finner en av tidens viktige utfordringer: Vi er stilt overfor et idéologisk tomrom. Vi finner dette tomrom mellom de grupper som på den ene side vil løse problemene ved hjelp av totalitære metoder, og på den annen side de grupper som er besatt av en blind utviklingstro. I arbeiderbevegelsen må vi — dersom vi skal gjøre oss forhåpninger om å fylle dette tomrom — stille oss følgende spørsmål: Hvordan kan tidens bryt-

ninger virke handlingsfremmende i stedet for å føre til urokkelige frontdannelser som lammer handlingsevnen?

Jeg vil gjerne gi en beskrivelse av det som etter min mening er det dårligst tenkelige utgangspunkt. Opprørerne mot «det etablerte» isolerer seg fra alt som har med det eksisterende samfunn å gjøre, stanger pannebrasken mot muren, for til slutt å rette et avsindig og avmektig skrik mot månen. På den annen side forsvarerne av «det etablerte» som i mett selvtilfredshet avfeier alle tegn på opprør som utidige rønnerstreker forøvet av bortskjemt og forvorpen ungdom. Dersom vi innenfor arbeiderbevegelsen skulle etablere oss med slike holdninger, kan vi være nokså sikre på hvor vi ville ende.

Om ikke menneskene — ubundet av dogmer og overleverte forestillinger — har mot til å benytte sine evner til å tenke, vil vi heller ikke være i stand til å produsere nye idéer, og uten en stadig tilførsel av nytt idétilfang, vil sosialismen være død. Eller for å sitere Julius Nyerere: «Det forekommer meg at mennesket fortsatt står overfor den oppgave å løse problemet med å leve i et samfunn, og at hver og en av oss kan bidra til å løse de problemer dette medfører. Det er absolutt nødvendig at sosialister fortsetter å tenke.» La meg for egen regning føye til: Denne tenkning må få følge av handling. Det er ved å akseptere brytningene, la dem føre til et fruktbart samspill mellom ny tenkning og dristig handling, at vi kan skape et alternativ til de fastfrosne tankesystemer.

Mange av de som rundt omkring i verden gjør opprør, har sett noe som «de etablerte» har hatt en tendens til å overse: Det tradisjonelle maskineri for samfunnsstyring holder ikke lenger mål. Så velger en del av dem løsninger som arbeiderbevegelsen må forkaste. De gir avkall på demokratiet, og velger som alternativer det som med litt uklare uttrykk kalles «demokratisk sentralisme» eller proletariatets diktatur». Akkurat dette representerer likevel ikke den største fare for demokratiet i vårt land. Den størse fare vil oppstå dersom vi som er bekjennende demokrater blir stående som forsvarere av det stillestående samfunn, i stedet for å bruke våre krefter til å utvikle demokratiet til et tilstrekkelig fascinerende og handlekraftig alternativ. Og med «handlekraftig» mener jeg ikke det effektive samfunn i strømlinjeformet forstand, heller ikke søker jeg den «sterke ledelse». Det jeg har i tankene, er et samfunn der selve demokratiet er handlingskraftig, slik at det engasjerer de mange i beslutningsprosessene, og der menneskene deltar i bevisstheten om at deltakelse er meningsfylt.

Nå vil kanskje noen spørre: Hva har disse prinsipielle og idéolo-

giske betraktninger å gjøre med praktiske reformer i kommunepolitikken, i fylkespolitikken, på arbeidsplassene, i skolene og i de offentlige institusjonene? La meg — for å unngå enhver misforståelse — si at vi ikke er så forfengelige å tro at vi med dette programforslaget løser fundamentale problemer av den karakter jeg har skissert innledningsvis. Langt derifra. Men det må etter min mening trekkes en klar forbindelseslinje mellom de prinsipielle mål og de konkrete virkemidler. Kommunalpolitikk kan ikke for oss bare være et spørsmål om å finne de praktiske løsninger som flest mulig kan samles om. Politikken som føres i kommunene og fylkeskommunene, må være ledd i den politikk vi fører for å nå de totale mål vi stiller for samfunnsutviklingen. Derfor er det viktig å plassere lokalpolitikken og regionalpolitikken inn i en idépolitisk ramme og sammenheng. I virkeligheten er det jo slik at summen av de beslutninger som treffes i våre kommunestyrer og fylkesting, sannsynligvis har like stor innflytelse på hvordan samfunnet blir seende ut, som de beslutninger regjering og storting treffer. I enda høyere grad gjelder det for de disposisjoner som treffes av maktsentra utenfor demokratisk styring og kontroll.

Som jeg allerede har nevnt, er det 1500 arbeidsgrupper med over 10 000 deltakere som står bak utformingen av dette programmet. I løpet av vinteren har gruppene gått gjennom et ganske omfattende materiale, og har gitt uttrykk for synspunkter på noen hovedspørsmål med særlig tilknytning til menneskenes daglige liv og omgivelser. Naturlig nok var vi spente på hvordan denne nye arbeidsformen ville virke. La det med én gang være sagt: Erfaringene inspirerer til fortsettelse. Det er åpenbart at drøftinger i den lille gruppa, der alle er aktivt med, har imøtekommet sterke behov hos moderne mennesker, behovet for *deltakelse* og behovet for *innflytelse*. Vi har hatt praktiske problemer med gjennomføringen av aksjonen, men det skyldes i første rekke at vi ikke hadde bygd opp et sentralt apparat med tilstrekkelig kapasitet til å møte den enorme oppslutning aksjonen fikk.

Hvilke hovedsynspunkter er så kommet fram i svarene fra rådslagsgruppene? Jeg vil kort summere dem:

1. For arbeiderbevegelsen må det være en hovedoppgave å overføre makt fra organer utenfor folkevalgt kontroll til folkevalgte organer. Men samtidig reises det en advarende pekefinger fra mange grupper. Når vi taler om folkestyre, mener vi et *virkelig* folkestyre, eller som én av gruppene sier det: «Vi må ikke i navnet få overført makten til folkevalgte organer, mens det i

gavnet blir overført til ekspertisen». Eller en annen av gruppene: «Demokrati må ikke forveksles med byråkrati.»

2. Gruppene er temmelig entydige i sine svar på spørsmålet om hvor det er viktigst å sette inn demokratisk styring og kontroll: Det er bank- og kredittvesenet som i dag utøver den mest udemokratiske innflytelse over samfunnsutviklingen. Ellers pekes det i denne forbindelse på betydningen av en sterkere kontroll over de store bedriftenes disposisjoner, og nødvendigheten av at det offentlige får bedre muligheter til å disponere grunnarealer.
3. Det er bred enighet om at demokratiet i kommunene er blitt sterkt svekket gjennom de senere år. Det skyldes trang økonomi, men også en rekke andre forhold trekkes fram: Det vises til at kommunene har liten eller ingen innflytelse over det næringsliv i kommunen som jo på en grunnleggende måte er bestemmende for kommunens utvikling. Det vises til forholdet mellom de folkevalgte organer og de faglige instanser, administrasjon og profesjonelle planleggere på den annen. Også skjevheten i rekrutteringen til kommunale tillitsverv er svært mange grupper sterkt opptatt av. Kvinnene og de store lønnstakergruppene er alt for svakt representert.
4. Nødvendigheten av grunnleggende reformer i den fylkeskommunale forvaltning hersker det bastant enighet om. Vi må få direkte valg til fylkestingene, de folkevalgte må få full kontroll over fylkesadministrasjonens daglige ledelse.
5. Det hersker stor misnøye med skolen. Denne misnøye har en lang rekke årsaker, ikke alle med tilknytning til demokratiet. Når det gjelder oppfatningene om den rolle skolene i dag spiller for en videre utvikling av demokratiet, vil jeg sitere ett av gruppesvarene, fordi det er representativt for oppfatninger som mange har gjort gjeldende: «Skolen skal lære elevene om demokratiet som livsform, ikke bare som system.» Med andre ord: Gjennom det daglige liv i skolen skal man erfare demokratiet som virkelighet, ikke bare lære det som teori.
6. Nesten alle gruppesvar som behandler demokratiet i arbeidslivet, bærer preg av rastløshet. Ikke slik at deltakerne i rådslagsaksjonen på dette område har vært himmelstormere, men det er helt tydelig at man er kommet til veis ende med prinsippdiskusjonene: Nå må det tas konkrete skritt meget snart. De fleste mener at reformer må gjennomføres både gjennom avtaler mellom arbeidslivets parter og gjennom lovigivning i

Stortinget. Det er bred tilslutning til Aspengren-komitéens forslag om demokratiske bedriftsforsamlinger, det som nå er blitt mindretallsinnstillingen i den offentlige Eckhoff-komitéen.

Her vil jeg gjerne gjenta noe jeg har sagt før: Det som gjorde sterkest inntrykk ved gjennomlesningen av gruppesvar på dette område, er den underliggende angst som så tydelig trer fram, angsten for arbeidsmulighetene i framtida. Denne angsten kommer bl. a. til uttrykk i kravet om bedre informasjon: «Her må vi få bedre informasjoner, slik at vi slipper å få disse sjokkendringene og sjokkoppsigelsene og Gud vet hva som ikke er sjokkbehandling,» skriver én av gruppene. Og det dreier seg ikke bare om engstelse for bortfall av inntekt, kanskje mindre det enn frykten for at man om noen år ikke skal ha noe å beskjeftige seg med, at en vil bli overflødig.

7. Gruppene er samstemmige i sine sterke fordømmelser av den nåværende praksis ved ekspropriasjoner og skjønnsavgjørelser. Når Oddvar Berrefjord nå fremmer ny lovgivning på disse feltene, kan han gjøre det i trygg forvissning om at han har en bred opinion bak seg — ja, jeg vil neste si en aggressiv opinion.
8. Reklamen og reklamens virkninger har gruppene drøftet nøye. Flere gir uttrykk for at reklamen skaper falske behov og dessuten øker folks usikkerhet. Eller som én sier: «Dersom jeg ikke framtrer slik som reklamen krever av meg, vil jeg ikke bli akseptert.»
9. Det kommer til uttrykk et stort behov for faktisk veiledning i forbrukerspørsmål. Forbrukerrådet og Forbruker-rapporten får mange anerkjennende attester, samtidig som det blir understreket at det ikke er tilstrekkelig med informasjon. Gruppene mener at vi også må få en lovgivning som gir sterkere beskyttelse til forbrukerne. Kvinnebevegelsen har tydeligvis gjort en nyttig gjerning når den nå har tatt opp forbrukerpolitikken i full bredde.
10. Gruppene er opptatt av det indre demokrati i arbeiderbevegelsen. Selve rådslagssystemet mener gruppene vil trekke bredere grupper av mennesker med i vårt aktive arbeid, la flere mennesker få adgang til å øve innflytelse over utformingen av arbeiderbevegelsens politikk.

Helt siden demokratiaksjonen startet, har vi lagt vekt på å understreke at det er arbeidsgruppene som skal ha den avgjørende innflytelse på programmet. Da programkomitéen behandlet det ende-

lige utkast til program, tok vi hele tiden utgangspunkt i svarene fra gruppene. Så langt det overhodet har vært mulig for oss, er oppfatningene fra rådslagsgruppene nedfelt i det endelige programutkastet.

Før jeg går over til å behandle noen konkrete enkeltspørsmål, vil jeg gjerne kommentere et bestemt forhold. Det er mange som vil nikke gjenkjennende til en rekke av de forslag som er fremmet i programutkastet. Flere av dem har vært drøftet gjennom en lang rekke år — det gjelder bedriftsdemokratiet, skoledemokratiet, fylkesforvaltningen og flere andre områder. Når disse gamle forslag er trukket fram igjen i dette programmet, skyldes det ikke — i hvert fall ikke i denne forbindelse — mangel på evne til å tenke originalt. Årsaken er enkel: Det er nå på høy tid å gjøre disse forslag til forpliktende program for hele arbeiderbevegelsen. Av den grunn har vi også lagt vekt på å kalle programmet et «*Handlingsprogram for 70-årene*». Innenfor en bestemt tidsramme er de vedtak landsmøtet nå skal gjøre, *forpliktende*. Det vil bl. a. ha den praktiske følge at Regjeringen straks vil begynne arbeidet med å omforme programmet til konkrete reformforslag, at Landsorganisasjonen som gjennom sitt representantskap allerede har sluttet opp om programmet, setter ut i livet de forslag som vedrører fagbevegelsen og at partiet gjør det samme. I det øyeblikk landsmøtet har vedtatt programmet, er det blitt en arbeidstegning for arbeiderbevegelsens organisasjoner og for våre representanter i offentlige organer. Det er nødvendig å forme programmer, men den viktigste og vanskeligste jobben gjenstår: å gjøre programmet til et effektivt redskap for omforming av det som nå er virkeligheten, slik at menneskene etter hvert kan kjenne programpostene igjen når de vandrer ut i sin hverdag.

Den hverdag de fleste av oss opplever sterkest, er familien. Jeg tror det er på høy tid at vi får en familiepolitisk debatt, men la meg i samme åndedrag innrømme at vi i programkomitéen har veket noe tilbake for å ta familieproblemene opp i sin fulle dybde og bredde. Familien er den minste organisasjon og den minste forvaltningsenhet i vårt samfunn, samtidig som den skal dekke flere av våre mest fundamentale behov: behovet for kjærlighet, behovet for nærhet til andre mennesker, behovet for aktivitet, behovet for kunnskapstilegnelse, behovet for materiell velferd. Men hvordan er familien i vår tid i stand til å løse alle disse store oppgavene? Her vil jeg la spørsmålet stå åpent, i håp om at det kan bli reist i debatten, og begrense meg til å påpeke tre tankevekkende kjensgjerninger:

Hvert fjerde ekteskap som inngås i Oslo, blir oppløst ved skilsmisse, med mellomrom kan vi registrere at det finner sted en ganske omfattende barnemishandling, i stor utstrekning innenfor hjemmets ramme, barne- og ungdomskriminaliteten er sterkt økende.

I de siste år har vi hatt en debatt om hvorvidt det er godt å bo i byen, eller om det er best å bo på landet. Jeg tror det er en forfeilet problemstilling. Mennesker skal bo *både* i byen *og* i bygdesamfunnet. Hva angår by-miljøene, kan vi ikke spørre om det er selve by-tilværelsen som befordrer vantrivsel. By-tilværelsen kan oppleves på et utall av forskjellige måter. Utgangspunktet for utformingen av miljøpolitikken i byene må være: Hvilke faktorer er det som hindrer utfoldelse av menneskelige egenskaper og aktivitetstrang, hvordan kan vi forme miljøer som gir menneskene muligheter til personlighetsutfoldelse og dermed trivsel? En av årsakene til at det har vist seg nesten umulig å skape levende bo-miljøer i de større byene, er de store folkeflyttingene, og dermed står vi igjen overfor en slående illustrasjon på hvoran samfunnsoppgavene må sees i sammenheng. Byplanleggerne i Oslo står overfor en nærmest håpløs oppgave dersom vi ikke på andre områder er rede til å bruke kraftige virkemidler som kan dempe presset på storbyen.

Bygdesamfunnet står overfor det samme problem, med omvendt fortegn. Vi kan ikke stille *alle* mennesker overfor det definitive valg mellom by og bygd. Også for bygdesamfunnets vedkommende må vi spørre: Hvilke konkrete tiltak kan vi fremme for at bygdesamfunnet kan gi menneskene velferd, tilgang på kulturopplevelser og en bred kontaktflate med hele det øvrige samfunn. Men igjen, vi må gi levemuligheter for alle aldersgrupper og flere yrkesgrupper i bygdesamfunnet om dette skal bli mulig.

Naturlig nok har det i debatten knyttet seg særlig interesse til våre forslag til omorganisering av den kommunale og fylkeskommunale forvaltning. Arbeiderpartiets kommunalpolitiske ideolog gjennom en rekke år, Arvid *Dyrendahl*, har lansert en interessant modell til nyorganisering av det kommunale styret. Selve samfunnsutviklingen har ført til at de folkevalgtes innflytelse i stor utstrekning er blitt redusert. Formannskapet er blitt alfa og omega i kommunalforvaltningen. Det har i dag fullmakt til å treffe vedtak i et stort antall saker som tidligere ble lagt fram for kommunestyrene. Dette har ført til en enorm øking i arbeidsbyrden for formannskapsmedlemmene. Det er blitt så tids- og arbeidskrevende å være med i formannskapet at de fleste medlemmer må rekrutteres blant offentlige tjenestemenn, fastlønte tillitsmenn og funksjonærer

i de store faglige og økonomiske organisasjoner, eller fra andre grupper som når som helst kan forlate sitt arbeid for å skjøtte offentlige tillitsverv uten å tape arbeidsinntekt. Hvordan skal vi få foretatt en omfordeling av arbeidsbyrden og dermed også av innflytelsen blant de folkevalgte?

Her minner Arvid Dyrendahl om at vi ved siden av formannskapet og kommunestyret, har skolestyret og sosialstyret som innenfor sin tildelte budsjettramme er beslutningsdyktige forvaltningsorganer. De som er med i disse styrene, kommer langt sterkere med i saksforberedelser enn tilfellet er for dem som bare er med i kommunestyret. Han mener at det bør være aktuelt å utvide denne ordningen til å omfatte flere saksområder. Han nevner et eget styre for de tekniske etater, et styre som kan overta alle saker som har med næringspolitikken å gjøre, et som kan ha kulturoppgavene som arbeidsfelt. Det han så har i tankene, er at kommunestyrets medlemmer på denne måten skal fordeles på 4—5 ulike styrer som overtar den tilrettelegging av sakene for kommunestyret som i dag er formannskapets oppgave.

Vi har i stor utstrekning fulgt denne skissen i vårt forslag til en omorganisering av kommunestyrets virksomhet. Vi foreslår at formannskapet blir et generelt samordningsorgan og at kommunestyrets medlemmer fordeles på utvalg med besluttende myndighet innenfor rammen av retningslinjer og budsjett. Personlig har jeg tro på at en slik omorganisering kan føre til å gi det såkalte menige kommunestyremedlem langt større innflytelse over forvaltningen av sin kommune enn hun og han har i dag.

Så kommer jeg til et punkt som vi vet at det er delte meninger om — også i denne forsamlingen. Et medlem av regjeringen har dessuten bebudet dissens om denne saken. Det gjelder den fylkeskommunale forvaltning. I løpet av årene etter krigen er fylkene pålagt stadig større oppgaver. F. eks. er hele det videregående skoleverk fylkenes ansvarsområde. Det samme gjelder sykehusstellet, store deler av samferdselen og meget viktige deler av planleggings- og utviklingsarbeidet. På tross av dette eksisterer fylkeskommunene nesten ikke i den politiske debatten. Den av Kongen oppnevnte fylkesmann har fortsatt den dominerende innflytelse i den fylkeskommunale forvaltning.

Det er enighet om at det er nødvendig med omfattende reformer for fylkene, det gjelder direkte valg til fylkestingene, opphevelse av fylkesmannens dobbeltfunksjon, at fylkenes økonomi blir selvstendig i forhold til primærkommunenes økonomi. Det er særlig på

ett punkt at uenigheten melder seg. Vi har foreslått at fylkesutvalgene skal sammensettes etter parlamentariske prinsipper, slik at det parti eller de partier som er i flertall i fylkestinget, får alle medlemmer av utvalget. Samtidig understreker vi at opposisjonen må få gode arbeidsmuligheter.

Hvorfor har vi fremmet dette forslaget? Begrunnelsen bygger på de erfaringer vi har høstet med fylkespolitikken gjennom en årrekke. Jeg tror trygt vi kan innrømme at vi ikke har lykkes med å trekke opp faste politiske retningslinjer for utviklingen i fylkene. Forhandlingene i fylkestingene skjer stort sett på grunnlag av avtaler mellom representanter for primærkommunene. Jeg tror de fleste vil være enige om at drøftingene omkring fylkespolitikken i altfor stor utstrekning har vært dominert av hestehandlermentalitet. Dersom vi lot styret i fylkeskommunene i større grad basere seg på parlamentariske prinsipper, ville det skape klarere skillelinjer og gi folk alternativer å velge mellom. Det ville dessuten pålegge de folkevalgte et klarere politisk ansvar, knyttet til det program som de er valgt på. Jeg tror også at det kunne føre med seg en mer meningsfylt programbehandling i de politiske partiene, der en ser hele fylkesutviklingen under en mer enhetlig synsvinkel enn hva vi er i stand til i dag.

Endelig kunne vi oppnå å plassere fylkeskommunen mer i brennpunktet for den politiske interesse og allmenne debatt, enn hva tilfellet nå er.

Arbeidsgruppa for demokrati og likestilling, som har hatt ansvaret for utformingen av de forslag som nå ligger på representantenes bord, har hele tida vært opptatt av at programmet må representere et helhetssyn, der forslagene til reformer på enkeltområder ikke er viktige dersom de ikke sees i nøye sammenheng med reformer på andre områder. Skoledemokrati og bedriftsdemokrati hører sammen. Samfunnsmessig styring over bank- og kredittinstitusjonene har stor innflytelse over kommunenes økonomiske muligheter, og dermed over det kommunale selvstyre. Heller ikke er dette et program som utelukkende legger oppgaver på våre representanter i offentlige organer. Ikke mindre legger det klare forpliktelser på arbeiderbevegelsens egne organisasjoner. En arbeiderregjering, en stortingsgruppe, grupper utgått av arbeiderbevegelsen i fylkesting og kommunestyrer, er noen — *men bare noen* — av de mange viktige midler som står til vår rådighet. Det viktigste er bevegelsen selv, og den innflytelsen hele bevegelsen gjennom sin daglige virksomhet øver.

Framfor alt er dette programmet formet i forvissningen om at det er *mer* enn et slagord når vi sier at

— sosialisme kan ikke gjennomføres uten demokrati,
— demokrati kan ikke virkeliggjøres uten sosialisme.

ORDSKIFTET

Dirigenten: Det er inntegnet 36 talere. Med 10 minutter taletid vil det bety 6 timers debatt, og planen for møtet vil være sprengt. Dirigenten vil derfor foreslå at de tre første talerne — en fra Kvinnesekretariatet, en fra AUF og en fra Sentralstyret får 10 minutter hver, de øvrige 5 minutter. Videre ser dirigenten seg nødt til å foreslå strek med de inntegnede talere.

Sonja Ludvigsen, Kvinnesekretariatet: Jeg vil be om — siden strek settes nå — at vi får lov til å fremme en del forslag. Forslagene vil bli nærmere begrunnet under debatten, og jeg går ikke nærmere inn på dem nå.

De forslag hun tok opp, var disse:

DAGINSTITUSJONER FOR BARN

Landskvinnekonferansen 22.—23. mars 1971 vedtok enstemmig følgende uttalelse:

Barn under skolealder er en stor folkegruppe i vårt land. Deres muligheter for sunn utvikling, utfoldelse og kontakt blir stadig mer hindret av det moderne samfunns bosettingsmønster og trafikkutvikling.

Samfunnet har bare i liten utstrekning søkt å oppveie dette. Småbarnas behov og interesser har hittil vært lavt prioritert i samfunnsutbyggingen. En av de viktigste reformer er å gi tilbud om daginstitusjoner for barn.

Sammenliknet med land både i og utenfor Skandinavia, ligger Norge langt etter når det gjelder daginstitusjonsplasser. Ifølge en behovsundersøkelse som ble foretatt av Statistisk Sentralbyrå i 1968—69, ønsker norske foreldre å ha 50—60 prosent av førskolebarna i daginstitusjoner, av ulike årsaker. I byer og tettbygde steder var behovet oppe i 70—90 prosent.

I 1970 hadde Norge 12 779 daginstitusjonsplasser — en dekning på ca. 2,5 prosent av alle barn mellom 0—6 år. I 1975 vil det være over en halv million barn mellom 0—6 år her i landet, og skulle

et behov på f. eks. 50 prosent dekkes, måtte vi ha over 250 000 daginstitusjonsplasser.

DNA's landskvinnekonferanse krever derfor:

«Arbeiderpartiet går inn for en utbygging av daginstitusjoner på 125 000 plasser i 1970-åra. Oppgaven må prioriteres slik at alle praktiske muligheter legges til rette for å nå dette målet. Staten må komme sterkere inn i bildet når det gjelder ansvarsforholdet for bygging og drift av institusjonene. Vi må få klare lovregler på dette området.

Tallet på utdannede barnehagelærere må utvides sterkt. En bør trekke de vanlige lærerskolene inn i utdanningen av barnehagelærere, slik Arbeiderpartiets landsmøte i 1969 vedtok. I tillegg bør lønnsforholdene vurderes, slik at avgangen fra yrket ikke fortsetter i samme omfang som tilfellet er i dag.

En bør legge sterk vekt på at daginstitusjonene blir bygget slik at handikappede barn har mulighet for å nyte godt av slike institusjoner.»

FORBRUKERPOLITISK HANDLINGSPROGRAM

Dette program ble vedtatt på landskvinnekonferansen 1971:

Forbrukerspørsmålet vil i de nærmeste år bli en meget sentral politisk sak. Allerede nå må partiet og fagbevegelsen bidra til at forbrukerproblemene blir trukket med i den politiske debatt og virksomhet. Det er gjennom bred politisk debatt at en får tatt opp og løst forbrukerproblemene, som angår både den enkelte og familiens hverdag.

Forbruk er ikke bare de varer vi bruker i husholdningen, men også bruk av fellesgoder som skoler, sykehus, veger, kollektive kommunikasjonsmidler, idrettsanlegg, kulturtilbud, skog, luft og vann. Etter hvert som den alminnelige velstand øker og forbrukernes nærmeste krav er dekket, vender interessen seg mot nye behov. Det oppstår behov for økt offentlig service, kulturtilbud og et bedre miljø totalt sett.

Disse behov kan i hovedsak dekkes ved økt offentlig innsats. Det gjør det nødvendig med en geenrell omlegging av vår økonomiske politikk. En større del av samfunnets samlede midler må nyttes til felles forbruk. Dette krever igjen at nærings- og handelspolitikk, vare- og produktutvikling må sees i nøye sammenheng med forbrukernes ønsker, interesser og behov.

Forbrukerne må få større innflytelse gjennom deltakelse i demokratiske organer. I denne sammenheng må de muligheter forbrukerkooperasjonen gir, utnyttes.

Gjennom aktivt medlemskap i kooperasjonen kan forbrukerne oppnå innflytelse og fremme sine interesser.

Lovverket må endres slik at det ivaretar forbrukernes interesser. Det blir nødvendig med omfattende forbrukerforskning for å klarlegge forbrukernes reelle behov når det gjelder varer, tjenester og offentlig service. Det må også drives forskning på varers og tjenesters egenskaper og kvalitet.

Opplysning er imidlertid ikke tilstrekkelig til å beskytte forbrukerne. Det offentlige må aktivt styre utviklingen av nye produkter og andre tilbud til forbrukerne. Forbrukerpolitikken må samordnes og ledes fra ett ansvarlig statlig organ.

Forbrukerpolitiske krav.

Det moderne samfunn, med høy levestandard, stiller store krav til forbrukerne. Vi har, og ønsker å ha, retten til å velge blant varer og tjenester, mellom privat og kollektivt forbruk.

Om vi skal være i stand til å velge det som gagner den enkelte og samfunnet, avhenger bl. a. av bedre innsikt, holdning og kunnskaper.

Utbygging av forbruksforskning er nødvendig, men like viktig er det at forskningsresultatene bringes ut til publikum i en så vidt mulig kortfattet og enkel form at de vil få innflytelse på forbrukernes holdning ved valg av varer.

Forbrukerne står svakt overfor næringslivet, overfor press fra reklame og annen påvirkning og har behov for informasjon, for økt innflytelse og beskyttelse.

Arbeiderpartiets landskvinnekonferanse krever derfor:

En systematisk og omfattende forbrukerforskning hvor det legges særlig vekt på:

a) å klarlegge de forhold som bestemmer forbrukerens holdning og handlemåter,
b) grunnleggende kvalitetsforskning,
c) vurdering av varenes egenskaper, og andre muligheter for å dekke samme behov.

Forbrukeropplæring i skoler og utdanningsinstitusjoner.

Økt og enkel informasjon om forskningsresultater og nye former

for forbrukeropplysning. Radio og fjernsyn bør i større grad delta i denne virksomheten.

Forbruker-rapportens virksomhet utvides. Den sendes gratis som prøveabonnement til alle nye familier.

Forbrukerrådet styrkes og omorganiseres. Forbrukerrepresentanter bør oppnevnes fra kooperasjonen, fagbevegelsen, politiske organisasjoner og husmorlag. Rådets virksomhet utvides ved distriktskontorer og lokale forbrukerutvalg i kommunene.

Det opprettes stilling for forbrukerombudsmann.

Markedsråd opprettes for å sikre offentlig kontroll med hva som skal produseres, reklame og andre markedsføringstiltak.

Undersøkelser av forskjellige typer familier (størrelse, inntekt, bosted) for å kunne vurdere prisutviklingens virkning for ulike grupper i samfunnet.

Fellesskapets forbruk.

Vi ønsker et samfunn med størst mulig likhet i levekår. Det krever økt utjamning mellom ulike sosialgrupper. Det er nødvendig med økt innsats for bedring av miljø, og sterk utbygging av de kollektive tilbud, slik at de når alle grupper av folket.

Forutsetningen for dette er at samfunnsorganene har tilstrekkelige midler å bruke, og at de fordeles på en måte som gagner denne målsetting.

Landskvinnekonferansen ber derfor myndighetene sørge for at:

Samfunnets samlede midler fordeles slik at den delen som skal brukes til å løse fellesskapets oppgaver blir større.

Fellesskapets midler i økt grad nyttes til bygging av nødvendige offentlige institusjoner, ytelser og servicetiltak (som f. eks. kollektive transportmidler) og til en jevnere fordeling av velstanden.

Myndighetene må på alle områder ta opp kampen mot forurensningene.

Systemet for skatte- og avgiftsinnkreving må legges om, kontrollen styrkes for å oppnå en mer rettferdig fordeling av byrdene.

Skatte- og avgiftspolitikken må sammen med budsjettpolitikken nyttes i sterkere grad med sikte på økt utjamning av velstanden.

Forretningsbanker og livsforsikringsselskaper må snarest utvikles til samfunnsinsitusjoner, der Regjering og Storting avgjør valget til de styrende organer og fastlegger retningslinjene for virksomheten.

Bedre kontroll med opprettelse av aksjeselskaper og den kapital som står bak disse.

Produktkontroll.

Den raske utvikling innen næringslivet i de siste tiår betyr på mange måter store og gledelige framskritt for forbrukerne. Moderne produksjonsteknikk har skapt rikere valgmuligheter. Flere behov kan dekkes.

På den annen side har det private næringsliv selv skapt behov og bidratt til en utvikling som gir næringslivet vinning på bekostning av forbrukernes og samfunnets viktige interesser.

Målsettingen for næringspolitikken må være å nytte de samlede ressurser, slik at det tjener samfunnet og forbrukerne best, både på kort og lengre sikt.

Landskvinnekonferansen vil derfor kreve at:

Offentlige kontrollorganer må nøye følge utviklingen i nærings- og produksjonslivet. Ingen nye produkter skal slippes ut på markedet før det er gitt garanti for at de ikke har skadelige virkninger. Bevisbyrden for dette ligger på produsenten. Det etableres en statens produktkontroll, som skal etterse at forbudet mot skadelige produkter håndheves.

Det må føres tilsyn med konkurranselovgivningen og settes i verk tiltak mot utilbørlig markedsføring.

Det må gjennomføres strengere kontroll med varers kvalitet og bruksverdi.

Det må føres kontroll med og eventuelt vedtas lov mot villledende og utilbørlig reklame.

a) Forbud mot alkohol- og tobakksreklame.
b) Forbud mot legemiddelreklame, i aviser og den kulørte ukepresse.
c) Nekting av reklame i TV og radio.
d) Gransking av reklamens påvirkningsevne og dens økonomiske betydning.

Kjøåpsloven av 1907 erstattes med en tidsmessig lov som bedre beskytter kjøperen.

Statens spesialitetskontroll for legemidler bygges ut for å styrke kontrollen.

Sosialisering av apotekervesenet utredes.

Forbrukernes rett til å velge, vite og bli hørt.

Forbrukerne har krav på sikkerhet for kvalitet og service i riktig forhold til betaling.

Endringene i vår næringsmiddelproduksjon gjør det nødvendig å gi forbrukerne bedre informasjon om varers sammensetning, næringsverdi, kunstige tilsetningsstoffer og framstillingsmåte.

Skal dette kravet imøtekommes, trengs nye lovbestemmelser for kjøp og salg, og økt kontroll.

Landskvinnekonferansen krever derfor:

Utbygging av Forbrukerrådet, Varefaktakomitéen og Statens institutt for forbruksforskning og vareundersøkelser.

Statens informasjonstjeneste og konsulentvirksomhet i husstell styrkes og utvides.

Lovgivning om merking og kvalitetskontroll av forbruksvarer.

Bedre og mer oversiktlig vareprising. Effektivt tilsyn med priser og konkurranseforhold.

Ved salg av utenlandske varer må varefakta og bruksanvisning oversettes til norsk i en klar og konsis form.

Innføring av lov om kjøp og tjeenster, som gir forbrukeren en viss sikkerhet for tjenestens omfang, kvalitet, pris m. v.

Endring av Prisloven for å oppnå mer tilfredsstillende behandling av klager på priser og tjenester. Prisnemndene styrkes for økt kontroll i detaljhandelen.

Avbetalingsloven endres for å styrke forbrukernes faktiske og rettslige stilling.

Strengere kontroll med (eventuelt lov) om avtalevilkår, garanti- og serviceordninger og standardkontrakter.

Lovbestemt angrefrist ved salg utenom fast utsalgssted o. l.

Tiltak for å fremme rasjonell vareomsetning samtidig som forbrukerne sikres påkrevet service med hensyn til utsalgenes beliggenhet, ombringelse av varer m. v.

Situasjonen i varehandelen bør bli bedre både for forbrukerne og de ansatte.

Dirigenten: Dirigenten vil stille seg imøtekommende når det gjelder forslag:

Gerd Hagen Schei, Kvinnesekretariatet: Partiets Landskvinnekonferanse som ble holdt i mars i år satte *søkelyset på forbrukerspørsmål* i vid forstand — på offentlig og privat forbruk og på forbrukernes stilling i dagens samfunn.

Utgangspunktet for drøftingene var ønsket om å utvikle et samfunn med størst mulig likhet i levekår. Dette krever økt utjamning mellom ulike sosialgrupper, og sterk utbygging av de kollektive

tilbud slik at de når alle grupper av folket, noe som igjen betinger at en *større* del av samfunnets midler forvaltes av fellesskapet.

Vi ser det slik at forbruk ikke bare er de *varer* vi bruker, men like mye bruk av fellesgoder som skoler og sykehus, veier, idrettsanlegg, kulturtilbud, skog, luft og vann for nevne noe.

For å få en mest mulig riktig fordeling av godene og utnytting av de moderne produkter mener vi det er riktig at forbrukerne gjennom demokratiske organer får større innflytelse på fordeling, på hva som skal produseres, på hvordan varer og tjenester skal markedsføres. Dette avhenger igjen av at vi har innsikt og kunnskaper om tingene.

På bakgrunn av dette vedtok Landskvinnekonferansen enstemmig et forbrukerpolitisk handlingsprogram som vi har lagt ut i landsmøtedeltakernes mapper. Vi peker i dette programmet på en rekke tiltak som vi anser nødvendige: Det gjelder en systematisk og omfattende forbrukerforsking, undervisning i skoler, informasjon gjennom massemedia, styrking av forbrukerrådets virksomhet, opprettelse av lokale forbrukerutvalg. Videre ber vi om opprettelse av offentlige kontrollorganer for produktutvikling og markedsføring, tiltak mot utilbørlig og villedende reklame, vi krever hardere kamp mot naturforurensninger og endringer i lover som angår kjøp av varer og tjenester.

DET ØKONOMISKE LIV — FORBRUKERDEMOKRATI

Kvinnesekretariatets forslag til Demokratiprogrammet:

Utvidet forbrukerundervisning i skoler og utdanningsinstitusjoner.

Økt spredning av informasjon gjennom massemedia, trykksaker og opplysningskontorer.

Økt informasjon om fellesforbruket og om de tjenester og ytelser som gis av offentlige organer.

Forbrukerrådet styrkes og omorganiseres. Forbrukerrepresentanter velges fra fagbevegelsen, kooperasjonen, politiske og andre folkelige store organisasjoner.

Rådets virksomhet utvides med distriktskontorer.

Lokale forbrukerutvalg opprettes i kommunene. Disse har representanter fra de samme organisasjoner som Forbrukerrådet.

Stilling opprettes for forbrukerombudsmann.

Styrking og levendegjøring av forbrukerkooperasjonen med sikte på en sterkere stilling for forbrukerne.

Offentlig produktskontroll etableres som grunnlag for forbud og regulering og for informasjon.

Markedsråd opprettes for skarp offentlig kontroll med reklame og andre markedsføringstiltak.

Prisloven må sikre tilfredsstillende behandling av klager på priser og tjenester. Prisnemndene styrkes og effektiviseres for økt kontroll også i detaljhandelen.

Det må føres tilsyn med avtalevilkår og standardkontrakter, garanti- og serviceordninger.

Kjøpere sikres lovbestemt angrefrist ved salg utenom fast utsalgssted.

Deler av dette handlingsprogrammet — de punkter som gjelder informasjon, medbestemmelse — og kontroll gjennom demokratiske organer vil vi foreslå innarbeidet i handlingsprogrammet for Demokrati i hverdagen.

Derfor skal jeg ikke gå mer i detaljer om programmets innhold, men legger det fram her og ber på vegne av en enstemmig Landskvinnekonferanse om at landsmøtet i *prinsippet* slutter seg til det.

Statsråd Odvar Nordli: Ut fra vårt idégrunnlag setter vi folkestyret i en ledende posisjon. Mer enn noe annet krever dette at vi i vår praktiske politikk gir folkestyret et klart mandat og effektive muligheter til å lede og å forme.

Men det krever også at vi har vilje og evne til å tilpasse folkestyrets organisasjon til de oppgaver disse skal løse.

Det kommunale selvstyret har historisk sett bidratt til å sette et særpreg på vårt demokrati. Det var et radikalt framskritt den gangen formannskapsloven ble skrevet.

Men kanskje særlig på dette feltet ser vi i dag resultatene av at en i for liten grad har vært villig til å bryte seg ut av tradisjonene for å gi det lokale folkestyret en sjanse i vår tid og overfor vår tids utfordringer.

I frykten for å røre ved nasjonale klenodier har vi i realiteten i grunnleggende trekk bevart vårt organisasjonssystem i den lokale forvaltningen fra den tiden da hovedoppgavene for våre kommuner var å ta hånd om ei fattigkasse, en omgangsskole og noen veiroder. Vi har *flikket* på systemet, vi har ikke endret det. Det er *dette* systemet vi har søkt å plassere i den situasjon at det skal, gjennom plan og utbygging, påvirke utviklingen i elektronhjernens og automasjonens tidsalder.

Resultatet er blitt det selvfølgelige at denne sentrale delen av

hele vårt folkestyre i stor utstrekning er blitt nøytralisert i en maktesløs situasjon.

Jeg vil gjerne her for ikke å bli misforstått understreke at jeg ikke tenker på i første rekke den *forvaltningen* som i dag er lagt til kommunene våre. Det kan dokumenteres med klare tall at våre kommuner aldri har forvaltet større del av våre felles midler enn nå. Men i stor utstrekning spiller de kassererens rolle. De tar inn og betaler ut bundne midler uten at de derved i realiteten kan øve noen vesentlig innflytelse på den utviklingen som blir resultatet.

Det går heller neppe noen vei tilbake til den tid da de lokale folkestyreorganene i noen vesentlig grad kan influere på sin egen skattlegging og dermed sine egne disponible midler.

I vårt samfunn ville dette bare føre til en konservering av offentlig fattigdom i distrikter der en ut fra distriktshensyn vil en forsert utbygging.

Mulighetene for en gjenreising av det reelle innholdet i det lokale selvstyret ligger i en *organisering* av dette slik at det kan få faktisk innflytelse over den grunnleggende planleggingen som skal være basisen for å forme lokalsamfunnene i framtida.

Gjennom år har vi diskutert den såkalte funksjonsdelingen mellom stat, fylker og kommuner. I realiteten har vi vel i svært liten grad trengt oss inn mot kjernen i spørsmålet om arbeidsfordelingen mellom disse leddene. Vi har beveget oss i vannskorpen av en utgifts- og inntektsfordeling.

Vi må ta som utgangspunkt for en slik gjennomgripende vurdering av arbeidsdelingen at i realiteten finnes det ingen klare kommunale, fylkeskommunale og statlige arbeidsoppgaver. De er alle fellesoppgaver som skal løses.

Spørsmålet blir hvor de ulike oppgaver best kan løses ut fra ønsket om en rasjonell og effektiv bruk av skattemidler. Videre er spørsmålet hvor oppgaven best hører hjemme ut fra ønsket om en demokratisk ledelse av planlegging og utbygging.

En slik grunnleggende vurdering må nå finne sted. Vi må som utgangspunkt for dette arbeid sette oss som målsetting å gi det lokale nærdemokrati flest mulige arbeidsoppgaver. Her kommer de foreslåtte lokalutvalg og kommunene inn. Men i dette perspektivet kommer også fylkeskommunene, som etter all sannsynlighet i framtida vil måtte bli formet til en enhetlig del av det lokale folkestyret med store arbeidsoppgaver overført fra de sentrale statsorganer.

Vi må imidlertid ikke tape av syne at virksomheten i storting og regjering også er en viktig del av vårt demokrati.

Vesentlige sider av det koordinerende og tilretteleggende arbeid må ligge i statsapparatet, dette fordi det bare kan gjøres der.

Riktig arbeidsdeling, samordning og samarbeid vil bli nøkler for at folkestyret totalt sett skal fungere som ledelse av en omfattende samfunnsutforming.

Gjennom en ny form for samfunnsskatt må det økonomiske grunnlaget legges til rette for at kommuner og fylker på en bedre måte skal kunne løse sine oppgaver. Vi har sett hevdet at idéen om samfunnsskatt, dersom den blir ført ut i livet, vil gå det lokale selvstyret for nær. Dette beror på en misforståelse både av den situasjon kommunene våre i realiteten er i i dag, og hva som ligger i idéskissen om en samfunnsskatt.

I realiteten er kommunene våre i dag økonomisk i alt overveiende grad avhengig av rent administrative beslutninger i stats- og fylkesadministrasjonen. Det er tildelinger av bevilgninger i disse administrasjonene som i vesentlig grad avgjør hvilken virksomhet det alt overveiende antall av våre kommuner skal kunne drive. Dertil kommer at det er et gap mellom de oppgavene mange kommuner må løse, og de midler de har til rådighet for å løse dem. Hovedårsaken til dette igjen er at det skattesystem vi har, og praktiseringen av dette, hindrer mulighetene for å se totalen i skatteinnektene mot summen av de samfunnsoppgaver som skal løses. Dette har i første rekke rammet kommunene. Det er her hovedårsaken ligger til den pressede økonomiske situasjon våre folkevalgte i kommunene er i. Samfunnsskatten legger andre muligheter til rette. Den gir videre muligheter for sterkere innflytelse fra de folkevalgte i fordeling av skattemidlene. Videre gir den anledning til å kunne frigjøre lokalorganenes arbeidsmuligheter fra det rent lokale skattegrunnlaget. Ikke minst i utbyggingskommunene vil dette åpne for en betydelig sunnere økonomi. Målsettingen for samfunnsskatten er å bidra til å styrke det lokale folkestyret, ikke å svekke det.

På regjeringsplanet er det forberedende arbeidet allerede gjort for å ta fatt på det brede utredningsarbeidet for reformene av det lokale folkestyret.

I samarbeid med den såkalte lokalforvaltningskomitéen og den komitéen som har arbeidet med fylkets administrasjon, vil en drøfte endringer i mandat og arbeidsform for disse komitéene.

Det vil bli søkt opprettet en rekke komitéer som skal få som oppdrag å utrede deler av det store komplekset som ligger i en reform av vår lokale forvaltning og en styrking av det lokale demokratiet. En regner med å kunne få delinnstillinger slik at det

vil bli mulig f. eks. å gjennomføre direkte valg til fylkestingene allerede i 1973.

Det omfattende komitésystemet en regner med å få, vil bli samordnet i en bredt sammensatt styringsgruppe. Det vil videre bli bygget opp et sterkt sekretariat som skal bistå såvel underkomtiéene som styringsgruppen.

Arbeidet er videre tatt opp for en reform av vår planleggingslovgivning. Dette for å få et samlende planleggingslovverk for all fysisk planlegging. Videre for på dette feltet å plassere de folkevalgte organer mer direkte som ledere av planleggingsvirksomheten.

Regjeringen har videre som mål å legge fram lovforslag om bedriftsdemokratiet så tidlig som mulig i år.

Det er min faste overbevisning at vi her har tatt fatt på et reformarbeid som vil bety en ny giv for demokratiet i vårt land.

Rune Gerhardsen, AUF: Dette programmet for 70-åra sier noe om de mål vi har for denne tida, men mindre om den konkrete gjennomføringen. De mål vi setter oss, må naturligvis ikke fastsettes en gang for alle, men utvikles i takt med den generelle politiske utvikling som foregår i samfunnet. Jeg vil ta for meg et av punktene, nemlig bank- og kredittvesenet. Våre motiver for å ønske en sosialisering er flere.

Kravet om en samfunnsmessig styring av landets ressurser. I denne sammenheng spiller kredittvesenet en sentral rolle, fordi det er gjennom kredittvesenet at næringslivet finansierer det meste av sine investeringer.

Foruten denne mer prinsippielle motivering for sosialisering, fins det en rekke rent praktiske motiver. Jeg sikter her til rasjonaliseringsgevinster og kostnadsbegrensninger. Den umiddelbare målsetting må være å skape et kredittvesen som kan være et redskap i den økonomiske politikk, slik denne er trukket opp gjennom en demokratisk planlegging. Samfunnsmessige organer på alle plan må kunne bruke kredittvesenet direkte for å oppfylle de mål som er satt opp. I dag er det slik at folkevalgte organer bare kan håpe at bankene vil gi de kreditter en ønsker.

Når en gjennom den eksisterende lovgivning ønsker å fastsette retningslinjer for bankenes virksomhet, så oppdager en at bankene gjør alle mulige krumspring for å underminere de tiltak myndighetene setter i verk. Om bankene og livsforsikringsselskapene står det i forslaget til demokratiprogram at de må utvikles til samfunns-

institusjoner, der regjering og storting avgjør valget til de styrende organer og fastlegger retningslinjer for virksomheten. Her trekkes det opp en målsetting, men noe handlingsprogram er det egentlig ikke.

Dette er et komplisert spørsmål som ikke er diskutert grundig nok i vår bevegelse. Denne delen av programmet må derfor videreutvikles, og gis en konkret utforming. Dette blir neste del av jobben.

I praksis kan sosialisering av kredittvesenet tenkes gjennomført på flere måter.

1. Disposisjonsretten overføres til samfunnsmessige organer. Dette krever ikke en formell overtakelse av eiendomsretten, men eiendomsretten blir betydningsløs som kilde til makt og herredømme over kredittgivningen gjennom disse institusjoner.
2. Samfunnsmessige organer sikrer seg styrerepresentasjon.
3. En full overtakelse av kredittinstitusjonene, som altså innebærer en eiendomsoverdragelse.

Trygve Bratteli har tidligere sagt at staten har andre ting å bruke pengene til enn å kjøpe banker, men dette behøver ikke å koste voldsomme summer i forhold til de store kapitalmengder en får herredømme over. Aksjekapitalen er gjerne liten i forhold til de pengene som blir forvaltet. Også gjennom utstedelse av obligasjoner og plasseringsplikt vil en kunne komme ut av det på en rimeligere måte enn de fleste i dag i grunnen forestiller seg.

Dette er spørsmål vi nå, etter landsmøtet når programmet er vedtatt, må begynne å arbeide med. Spørsmålet bør utredes til neste landsmøte, slik at vi kan sette opp en strategi for hvordan vi skal overta herredømmet over bank- og kredittvesenet.

Ronald Rooth, Oslo, minnet om at han selv er medlem av en kommunal bedrift, Oslo Lysverker. De ansatte har to representanter der, og de har ofte gitt oss informasjoner vi har behov for. Jeg vil derfor ta opp forslagene B 8 og B 16. Jeg vil også ta opp et forslag som er sendt inn av vårt forbund. Dessverre er det ikke trykt, for det kom inn for seint. Forslaget lyder:

NEKF har på sin akkordkonferanse 26.—29. april 1971 drøftet verne- og sikkerhetstiltak på bygg og anlegg.

Forholdene på disse arbeidsplassene er under en stadig forandring, og dette er en klar årsak til at disse arbeidsplasser er farlige. Dette viser også den høye skadestatistikken for denne sektor.

Slik det statlige og kommunale arbeidstilsyn i dag er organisert, har de ikke det nødvendige personell for å ivarta denne sektor.

NEKF vil derfor foreslå at staten overtar alle kommunale arbeidstilsyns funksjoner og ansvar, og at tilsynet styrkes med nødvendig personell.

I den sammenheng vil vi peke på den mulighet for effektivisering som ligger i en nærmere lovmessig tilknytning for de av organisasjonenes fastlønte tillitsmenn som ferdes på bygg og anlegg.

Dette kan gjøres ved at fastlønte tillitsmenn får lovhjemmel for å pålegge verne- og sikkerhetstiltak.

Når det gjelder forbrukerdemokratiet vil jeg minne om at Sveriges radio har en fast post som kommer med jevne mellomrom, og hvor forbrukerne får veiledning. Jeg vil foreslå at Forbrukerrådet får en liknende ordning med NRK.

Alf Hildrum, Bergen: Et av de viktigste områder, langt viktigere enn markedsspørsmålet, er oljepolitikken. Vi må få et handlingsprogram for en norsk olje-politikk. Den økonomiske gevinst av våre oljeresurser må tilfalle norske interesser. Det vil ha langt større betydning for norsk økonomi enn de påståtte fordeler ved norsk medlemskap i EEC. Et vilkår for at vi skal kunne føre en oljepolitikk, er at vi får et statlig oljeselskap. Det er hevdet at vi ikke har råd til å drive dette for egne ressurser. Men Ekofisk-feltet vil gi staten 500 mill. kroner årlig om noen år, og andre felt kommer kanskje også inn. Vi bør forsøke å basere vår oljepolitikk på egne ressurser, men låneopptak er også en mulighet. Vi har i dag to store raffinerier i landet, på Slagen og på Sola. Det er meningsløst at vi skal bruke utenlandsk kapital hvis vi kan bruke norsk. Det bør være en målsetting at raffineriene blir nasjonalisert. Hydros planer på Mongstad bør støttes og innpasses i en statlig oljepolitikk.

En sosialistisk oljepolitikk vil ikke bli godtatt av de private oljeselskapene som ser sitt verdensherredømme på dette området truet. Vi bør drøfte dette og legge opp en strategi. Det er vanskelig å føre en statlig oljepolitikk i Norge, men det er også en utfordring.

Arne Strand Bakken, Oslo: Det er ett punkt jeg vil ta opp, og jeg skal gjøre det kort. På side 10 står det noe om demokrati på arbeidsplassen. Det er noe vi har diskutert lenge, og vi er kommet et stykke på vei. Men styringsretten er for arbeidsgiverne en hellig ku som helst ikke må røres. Vi kan spørre hvem som har skaffet dem den? Det er arbeiderne gjennom sin innsats. Jeg nevnte at vi er kommet et stykke på vei, og tenkte da på bedriftsutvalgene. Men når det gjelder avgjørelser, er de uten betydning. Derfor må det komme i lovs form at de ansatte blir representert i styrene.

Elsa Rastad Bråten, Kvinnesekretariatet: Arbeiderpartiets landskvinnekonferanse vedtok en uttalelse om kvinnelig arbeidskraft som jeg vil be landsmøtet slutte seg til.

Jeg tror jeg kan si at det var en ganske amper stemning på landskvinnekonferansen i år. For første gang så vidt jeg kan huske var kvinnene aggressive. Jeg kan vel sammenfatte stemningen ved å si at de nå er lei av å koke kaffe for sosialismen eller være en knapphullsblomst på mannssamfunnets blådress. Jeg anbefaler forslaget som er oversendt tidligere.

Leif Skau: Jeg holdt nesten på å si unnskyld at jeg tar opp en del av demokratiprogrammet. Under et av de punktene som for øvrig kommer inn under hovedpunktet arbeidsplassens demokrati, er det nevnt i en setning hvor det heter: Skillet mellom funksjonærer og arbeidere må bort. Det er en komité som har navnet arbeidsgruppe for demokrati og likestilling som har arbeidet med dette, og vi snakker om demokrati i hverdagen i samme forbindelse. Jeg er fullstendig enig i denne setningen som står her, men jeg hadde lyst til å gi noen kommentarer til den. Hva tenker vi på når vi snakker om at skillet mellom funksjonærer og arbeidere må bort? Jo, vi tenker straks på spørsmålet om lønn under sykdom, månedslønn osv. For meg er dette et langt større spørsmål. For meg er det et prinsipp. Det er et spørsmål om å skape likestilling innenfor bedriftsporten, det er spørsmål om å rive ned gamle klasseskiller. Det er konservativt, det er gammeldags i dag å snakke om funksjonærer og arbeidere inne på en moderne bedrift. Vi går sammen i partilag, enten man gjør det ene eller andre på bedriften. Men med en gang vi skal innenfor bedriftsporten, med en gang vi skal snakke om våre lønns- og arbeidsforhold, skal det være et skille både tariffmessig og et skille på annen måte. Jeg tror vi må raskest mulig ta opp dette spørsmålet. Vi må snakke om ansatte, vi må finne former for lønns- og arbeidsforhold som river ned de klasseskillene. Dette er også og kanskje spesielt et spørsmål om organisasjonsstrukturen. Når jeg nevner det her, er det fordi jeg tror det er viktig å gjøre partiets landsmøte merksam på at dette er noe mer enn et spørsmål om fagbevegelsens indre problemer. Det er et spørsmål om å skape grunnlag for et virkelig demokrati innenfor bedriftsporten, og da må også den politiske bevegelse, alle våre ledd her, må være med på å bringe dette spørsmålet fram til en løsning. For det annet: Vi vil reell medbestemmelse innenfor våre bedrifter. Jeg vil her vise til en bestemt side av hverdagen på arbeidsplassene. Det står i demokratipro-

grammet at vi har forsøksvirksomhet for selvstyrte grupper. Dette kan være en del av en demokratisk utvikling innenfor våre bedrifter. På den annen side står vi overfor det spørsmålet i moderne bedrifter i dag at man bruker nye planleggingssystemer, man bruker regnemaskiner som legger resultatet på bordet for våre tillitsmenn uten at de har hatt anledning til noen innvirkning på hva denne regnemaskinen har vært matet med. Dette er, tror jeg, reelt et virkelig stort problem i vårt framtidige bedriftsliv dette at vi må innordne oss eventuelt en regnemaskin og de moderne systemer som kommer. Dette vil frata oss den medbestemmelse vi reelt søker gjennom formelle organer. Her har vi fra Jern og Metalls side satt i gang en forsøksvirksomhet gjennom et bestemt forskningsinstitutt for at vi nettopp skal undersøke denne siden av problemene på bedriften. Når jeg reiser det her, er det fordi jeg tror at dette også er et spørsmål som betyr at vi rent politisk må sørge for å sette våre forskningsinstitusjoner i stand til ikke bare lenger å forske spørsmålet som gjelder bedriftsledelsens problemer, men at vi også setter våre forskningsinstitusjoner i stand til å forske de problemer som knytter seg til hverdagen innenfor bedriftsporten.

Statsråd *Oddvar Berrefjord* sluttet seg stort sett til det forslaget som var fremmet om demokrati i hverdagen. Han hadde imidlertid en del innvendinger, og det gjaldt spesielt punktet om parlamentarisk styresett i fylkeskommunene. Nå ville han riktignok protestere mot at han kom til å ta dissens i Regjeringen når denne saken blir fremmet. Han syntes imidlertid at det ville være uriktig når denne sak nå skulle utredes og mandatet for komitéen ennå ikke var utformet, å binde partiet og dermed Regjeringen til et bestemt standpunkt. Det er godt mulig at også jeg når saken skal realitetsbehandles, vil gå inn for parlamentarisk styresett i fylkeskommunene, men vi taper ikke noe på å vente til innstillingen og eventuelle uttalelser foreligger. Jeg kan være enig med Reiulf Steen i at forhandlingene i fylkeskommunene ofte kan fortone seg som ren hestehandel. Jeg har nettopp avsluttet en periode som fylkesordfører, og har således atskillig erfaring på dette området.

Berrefjord var uenig i et punkt i demokratiprogrammet, hvor eiendomsretten til grunn blir behandlet. Han ville her foreslå et endringsforslag og tok opp dette forslaget:

Demokrati i hverdagen:
Siste avsnitt under «Eiendomsretten til grunn», side 5, skal lyde:
Det bør oppnevnes skjønnsdomstoler, som omfatter større områder, f. eks.

fylker eller lagdømmer, med sikte på ensartede skjønnsavgjørelser og forenkling av skjønnsbehandlingen.

Norvald Strand, Hedmark: Jeg vil gjerne ha sagt at demokrati *ikke betyr* at man *ikke* skal ha ledelse. Kommunene har i dag en slik bredde av oppgaver at de kan sammenliknes med en stor bedrift. De vil ikke fungere uten en ledelse som ikke bare sitter og godkjenner andres forslag, men driver aktivt og gir oppgaver og impulser til sær-organene. Dette fører meg over til den tendens som kommer til syne i forslaget om at formannskapene bør vingeklippes. Jeg forstår ikke bakgrunnen for en slik vurdering og noterer meg også at ordførere antakelig skal likvideres eller reduseres til møteledere. Det er iallfall ikke nevnt et ord om disse pampene, mens fylkesordførerne derimot har fått hederlig omtale.

Et punkt jeg vil sette spørsmålstegn ved er: Hvorfor bør fylkesutvalget sammensettes etter parlamentariske prinsipper, når det samme ikke foreslåes i formannskapet, og hvorfor skal formannskapets møter være åpne, men ikke fylkesutvalgets? Etter mitt syn er det demokratisk med den nåværende ordning i begge disse organer.

Demokratiaksjonen bekrefter etter min mening at nærdemokratiet er *lokalsamfunnets* problem og utfordring. Grunnlag for demokrati kan nok legges til rette på riks- og fylkesplan, men det er forholdet til arbeidsplass, bomiljø, skoletilbud, fritidssysler osv. som egentlig oppfattes som *de nære ting* og som bestemmer trivsel og interesse for samfunnsspørsmål. Oppgaven som handlingsprogrammet skal utforme er da hvorvidt hver enkelt kan øve innflytelse på disse nære ting.

Det er ikke kritikk, men et forsøk på saklig vurdering, når jeg hevder at handlingsprogrammet på endel punkter er preget av Oslos og og andre store byers situasjon. For oss som kommer fra provinsen synes derfor endel synspunkter og forslag å være *overspilt*. Vi kjenner oss ikke igjen som de kommunale pamper vi tilsynelatende skulle være og vi kjenner heller ikke igjen avstanden mellom det enkelte menneske og de folkevalgte organer. Jeg føyer til at vi kjenner heller ikke igjen denne situasjon hvor eksperter og ansatte dominerer og hvor de folkevalgte nærmest *sitter hjelpeløse*. Det er nok et helt annet og variert bilde i våre kommuner, og det kan vel tenkes at endel gruppeuttalelser har litt for spedt grunnlag å bygge på. At formannskapets møter skal være åpne kan antakelig

passe for Oslo og de andre større byer, men i mindre kommuner vil det bare bety at den egentlige saksbehandling flyttes ut av formannskapet og til «forberedende statsråd». Ved en vettug offentlighet hvor alle saker som ikke skader enkeltpersoner sendes offentligheten samtidig som formannskapets medlemmer får dem, med pressekonferanser etter hvert møte og med åpen sans for offentliggjørelse av alle vesentlige ting på det tidligst mulige tidspunkt, må alle berettigede krav være oppfylt. *Man bruker ikke talerstol* i formannskapene rundt om i landets mindre *kommuner* og nettopp den frie, ledige form for drøfting av sakene gjør at alle deltar i debattene, mens svært mange ville bli tause dersom innleggene skal refereres. Jeg er ikke enig i at formannskapets makt, som det heter, skal reduseres. Formannskapet er i mindre og mellomstore kommuner *det sentralstyre* som virkelig leder kommunen og *gjør det mulig å få effektivitet* i det som ofte betegnes som den offentlige papirmølle.

Derimot er jeg enig i aktivisering av kommunestyret ved oppdeling i utvalg på de forskjellige sektorer. Men det bør ha som en konsekvens at en rekke lovbestemte utvalg som sosialstyre, bygningsråd, skolestyre osv. enten oppheves eller bemannes med de samme representanter fra kommunestyrets utvalg. Med andre ord, at f. eks. sosialstyret og kommunestyrets sosiale utvalg er ett og det samme. Det er også i kommunene *et berettiget krav fra innbyggerne til effektivitet i forvaltningen* og effektivitet bedrer man ikke ved nye behandlingsorganer som *sjølsagt også skal ha sin* saksforberedende administrasjon for hver mellomstasjon.

Hanne Marie Tjensvold, Kvinnesekretariatet: Landskvinnekonferansen vedtok en innstilling om kvinners rettsstilling med oppfordring til partiet om å gjøre sitt til at forskjellsbehandlingen av mann og kvinne må bli ryddet ut både av lovgivning og i praksis. Dette må bli et ledd i vårt demokrati-program. Vi er klar over at likestillingskravet ikke er bare en kvinnesak, men en samfunnssak. En menneskesak. Det er derfor påfallende at krav om likestilling for mannen, på de områder han ikke er likestilt, også er et krav som ligger kvinnene på hjertet. Jeg viser her til de senere endringer i ekteskapslovgivningen. Enkemannen må ha de samme rettigheter som enker, for eksempel.

Se for eksempel også på husmor-betegnelsene på våre valglister. Jeg har aldri sett «husfar» som tittel. Kvinner som gifter seg blir også automatisk ført opp som husmor i folkeregisteret. Endelig

minner jeg om det famøse folketellingsskjemaet, der man ble bedt om å fylle ut rubrikken om hvem som var hovedperson i husstanden.
Ellers henviste Hanne Marie Tjensvold til landskvinnekonferansens innstilling, som var utlagt i representantenes mapper.

Arne Nilsen, Stortingsgruppa, Hordaland, pekte på programmets formuleringer om spredning av makt til flere organer på det lokale plan. Dette vil være et gode. Det vil føre til at det lokale miljøet blir organisert på en annen måte. Den rolle fylkestingene har spilt hittil, står ikke i noe forhold til deres spinkle demokratiske opphav. Det er nå særlig sterkt behov for å gi fylkene en skarpere politisk profil. En fylkesregjering — med støtte i den politikk som har flertallet — vil trolig være det rette.

Arne Kokkvoll, Oslo: Jeg tror det er riktig å si at dette programmet viser at partiet har større vilje enn på meget lenge til å gjennomføre demokratiet. Trolig er dette det sterkeste dokumentet partiet noensinne har lagt fram. Bratteli sa i går at grunnlaget i folket vårt er radikalt. Jeg tror han har rett. Viljen til demokrati og viljen til aktiv motstand mot byråkratisme og makt utenfor samfunnets kontroll, preget hele forrige hundreår. Det har også preget norsk arbeiderbevegelse fra Martin Tranmæls fagopposisjon til våre dager. Jeg ser dette programmet under denne synsvinkelen, og jeg gjør det med glede. Likevel er det enkelte punkter jeg kunne ønske annerledes. Det gjelder bedriftsforsamlinger, og det gjelder kontrollen med bankene og forsikringsselskapene. Jeg tar opp forslag fra Oslo Arbeidersamfunn (som er innsendt tidligere) om at Sentralstyret utreder disse spørsmål i god tid før neste landsmøte.

Werner Skyllingstad, Finnmark, pekte innledningsvis på at en uforholdsmessig stor del av deltakerne i debatten etter finansministerens innlegg var hjemmehørende i Oslo og nærmeste omegn. Det kunne være noe å tenke på når man diskuterer demokratiprogrammet.
Neste demokratiaksjon bør ta sitt utgangspunkt i det lokale demokratiet. Jeg har levd både lengst sør og lengst nord i landet i flere år, og jeg vil si at problemene er omtrent de samme. Det folk spør seg selv om, det de engster seg for og er opptatt av, er om de fortsatt skal kunne bo der de bor, eller om de må dra ut for å finne levelige vilkår. I min egen kommune hadde kommunestyret igjen 9 prosent av bruttobudsjettet til å demokratisere med. I mitt parti-

lag har 10 prosent av medlemmene flyttet ut hvert år de siste fire år. Over halvparten av medlemmene er halvtbetalende, enten på grunn av ledighet eller uførhet.

Vi bør ofre større oppmerksomhet på distriktspolitikken enn vi har gjort, og utredningskomitéer som blir nedsatt, bør være sterkere preget av distriktene. Det kunne også være på sin plass å opprette enten et departement eller iallfall et direktorat for distriktspolitikk.

Else Wiker Gullvåg, Kvinnesekretariatet, omtalte endel av de forslag de har sendt inn til landsmøtet, og som hun gjerne ville ha innarbeidet i demokratiprogrammet. Forslagene gjelder bl. a. et nytt punkt om kvinnenes muligheter i arbeidslivet. De skaffer seg ikke alltid den utdanning de kan få, og dette får innflytelse på deres seinere yrkesinnsats. Kvinnesekretariatet vil be om at forholdene blir lagt bedre til rette for kvinnene. I programposten om skolen vil kvinnesekretariatet be om at kjønnsrollefordelingen blir tatt opp, og endelig bør det føyes til et nytt punkt som likestiller menn og kvinner når det gjelder rett til arbeid.

Torbjørn Berntsen, Oslo, talte om bedriftsdemokratiet. Vi opplever en veldig konsentrasjon i næringslivet, og dette får betydning for bedriftsdemokratiet. Når en rekke bedrifter går sammen i et konsern, blir den lokale ledelsen på de enkelte bedriftene gjerne en slags plasskommandanter uten innflytelse på de store avgjørelsene i konsernet. Derfor må vi forfølge saken også på dette planet. Vi er nødt til å få bedriftsforsamlinger også innen konsernene. Jeg tror dette er et av de spørsmål vi bør ta opp når Eckhoffkomitéens innstilling kommer til Stortinget, sa taleren og nevnte en rekke eksempler på bedrifter hvor avgjørelsene treffes på helt andre steder enn der hvor produksjonen foregår. Det gjelder f. eks. Standard, Findus, Årdal og Sunndal Verk, L. M. Ericsson og mange flere. Han fremmet til slutt dette forslaget:

Demokratiske bedriftsforsamlinger må også opprettes på det sentrale plan innenfor konsern-sammenslutninger. Disse bedriftsforsamlinger skal velge styre i konsernene.

Motivering

I mange konserner er det i dag en meget sentralisert avgjørelsesprosess på de fleste viktige områder. Selv om bedriftene som regel er juridisk selvstendige enheter, er deres selvstendighet i avgjørelser på viktige områder sentralisert til stabsorganer underlagt konsernledelsen. Derfor må bedriftsforsamlinger innføres på sentralt konsern-nivå i slike sammenslutninger.

Jan Helland Olsen, Vest-Agder: Jeg vil ta opp en sak som ikke er berørt i demokratiprogrammet, som riktignok fastslår at alle skal ha demokratiske rettigheter. En gruppe har ikke denne rett. Det er 115 000 funksjonshemmede. DNA må slå fast at disse skal få forhandlingsrett. Deres organisasjoner har reist dette kravet. I Danmark har de denne retten når det gjelder trygdeytelsene. I vårt store demokratiprogram vil dette være en relativt liten sak, men for de 115 000 er det en stor sak. De lever i en vanskeligere situasjon enn andre trygdede. Jeg viser i denne forbindelse til det forslag som er innlevert om denne saken. Det er sålydende:

Arbeiderbevegelsen vil arbeide for å gi de funksjonshemmede forhandlingsrett ved fastsettelse av deres trygdeytelser.
Begrunnelse:
De funksjonshemmedes egne organisasjoner har selv krevd forhandlingsrett.
Man vil anta at det er i overensstemmelse med intensjonene i demokratiprogrammet at også denne gruppe selv får øve innflytelse over sine egne inntektsvilkår.

Iver Ødegård, Inn-Trøndelag: Jeg har vært med i en gruppe som har behandlet demokratiopplegget, og det slo meg ganske tidlig at folkene i gruppa ikke var så forferdelig ivrige på å få en representant med i bedriftenes styrer. Det som opptok dem mest var disse forhold: Forskjellsbehandlingen av arbeidere og funksjonærer, at det i det hele tatt heter arbeidere og funksjonærer, i stedet for fellesbetegnelsen «personalet». De ville ha vekk stemplingsuret som benyttes av endel av personalet, men ikke blir pålagt andre grupper i en bedrift. De vil ha vekk forskjellen i arbeidstid mellom personalgrupper, forskjellen i sosiale forhold, så som lønn under sykdom, og så videre.

Endelig tror jeg at man ved opprettelse av lokalutvalg burde ta hensyn til forskjellen på by og land. I landkommunene er det ikke sikkert de vil være så effektive. Vi har lokale arbeiderlag som kan effektiviseres og brukes.

Dirigenten meddelte at det gjensto 24 på talerlista, og at man ville ta pause fram til kl. 19.

Leif Skau, Oslo, ba om ordet til forretningsordenen: Det er så mye uro i salen fra tid til annen at vi ikke kan høre her bak i salen. Jeg vil komme med en sterk henstilling om at representantene må holde seg i salen, og å holde seg i ro.

Dirigenten tiltrådte Skaus oppfordring, og før møtet ble hevet, overrakte dirigenten blomster til Einar Gerhardsen, som fylte år denne dagen.

Møtet ble hevet kl. 18.00.

Kveldsmøtet mandag.

Møtet ble satt kl. 19.

ODD HØJDAHLS INNLEDNINGSFOREDRAG OM ET NYTT SOSIALPOLITISK PERSPEKTIV

Odd Højdahl holdt dette foredraget:

Det er på mange måter et paradoks at vi i et velferdssamfunn med høy levestandard og så godt som full sysselsetting, må yte stadig større ressurser til sosialsektoren. Denne situasjonen tror jeg fortoner seg særlig paradoksal for den eldre generasjon innen arbeiderbevegelsen som trodde at avskaffelsen av massefattigdommen, bedre boligforhold og bedre utdannings- og arbeidsforhold ville gjøre mye av sosialpolitikken overflødig. Men så enkelt var det altså ikke.

Den sterke økonomiske og teknologiske utviklingen de siste ti-år har skapt større velstand for de største grupper av befolkningen, og den økonomiske vekst har gjort det mulig å løse store sosiale oppgaver. Samtidig må vi innse at denne utviklingen også har hatt store sosiale omkostninger. Endringene i samfunnet går så raskt at mange ikke klarer å tilpasse seg de nye livsformene. Videre ser vi at de sterke kravene om effektivitet og produktivitet på forskjellige sektorer av samfunnslivet gjør at mange ramler av lasset, som det populært heter.

Innen arbeidslivet ser vi at deler av den eldre arbeidskraften har vansker med å oppfylle de stadig stigende krav til tempo, omstilling til nye jobbeformer og høyere utdanning. Særlig på steder hvor arbeidstilbudet er magert må stadig flere av de eldre arbeidstakere søke en eller annen trygd for å kunne klare seg.

De harde kravene i arbeidslivet gjør også at mange funksjonshemmede har vansker med å skaffe seg arbeid. I pressområdene kommer imidlertid det stramme arbeidsmarked dem til hjelp. En nylig foretatt kartlegging av de funksjonshemmedes situasjon viser at svært mange funksjonshemmede er uten beskjeftigelse i arbeidsfør alder. Når det gjelder menn i alderen 20—70 år, er under 60 prosent

av de funksjonshemmede i arbeid, mens over 90 prosent av de ikke-funksjonshemmede er yrkesaktive. Vi vet også at svært mange kvinner ønsker å gå ut i arbeidslivet om de fikk mer fleksible arbeidstider og muligheter for å plassere barna i daginstitusjoner.

Etter mitt syn må det bli en sentral oppgave for arbeidsmarkeds-politikken å sørge for at vi får flere jobber for de eldre og funk-sjonshemmede. Det offentlige må stille de nødvendige midler til rådighet for arbeidskraftmyndighetene. Dessuten er det viktig at arbeidsmarkedspolitikken blir samordnet med sosialpolitikken.

Kravene til produktivitet og effektivitet melder seg også i skolen. Barna har ikke gått lenge i folkeskolen før de merker kravene fra konkurransesamfunnet. De fleste klarer denne utfordringen, men dessverre blir ordet taper ofte en realitet. Og at det å «falle igjen-nom» på skolen kan sette varige spor, det viser erfaringene fra sosialt arbeid av forskjellig slag. Ikke minst har arbeidet med ung-domsnarkomane vist at skoletaperne er en meget utsatt gruppe i samfunnet.

Vår skolepolitikk bør derfor vurderes også ut fra denne syns-vinkel. Det å presse alle elever gjennom en 9-årig skole, skaper utvilsomt store problemer.

Personlig har jeg ingen patentløsning på disse spørsmål. Jeg tror imidlertid at vi burde ofre atskillig større ressurser på å finne ut hvorfor og hvordan sosiale problemer oppstår. En del kunnskap om dette har vi allerede, og denne må vi nyttiggjøre oss i langt større grad enn hittil når vi legger planer for utviklingen på de for-skjellige områder av samfunnslivet. Hensynet til enkeltmenneskets helse og velferd må bygges inn i den generelle samfunnsplanleggin-gen. Makter vi ikke dette, vil vi stå overfor enorme sosiale proble-mer i årene framover.

Utjamning av inntekter og levekår for ulike grupper av befolk-ningen har alltid vært en hovedmålsetting for arbeiderbevegelsen, og mye av dens virksomhet både i og utenfor offentlige organer har siktet mot å realisere dette målet. Sosialpolitikken har vært et instrument i utjamningspolitikken, og den har særlig kommet barnefamiliene og de eldre til gode. I alt er det nå ca. 580 000 mennesker som mottar ytelser under folketrygden, og i løpet av 1971 blir mer enn 11 milliarder kroner utbetalt over offentlige trygder. Dette beløpet utgjør ca. 25 prosent av de samlede utbetalte lønnsutgifter her i landet. Følgelig er det ingen ubetydelig inntekts-overføring som skjer via de nåværende trygdeordningene.

Trass i dette, vet vi at mange av de trygdede har mindre å rutte

med enn de fleste andre i befolkningen. En del pensjonister som bare har grunnbeløpet i folketrygden, og som dessuten har høy husleie, har store vansker med å klare seg. På denne bakgrunn har Regjeringen fremmet forslag om forhøyelse av folketrygdens ytelser fra 1. mai i år. Grunnbeløpet vil da bli hevet med kr. 300.00, fra kr. 7200.00 til kr. 7500.00. Dessuten vil særtillegget bli øket med kr. 150.00. Forslagene innebærer at minstepensjonen for enslige fra 1. mai vil utgjøre kr. 9050.00 pr. år. For ektepar vil minstepensjonen utgjøre kr. 14 100.00 pr. år.

Mange vil fortsatt mene at pensjonene er altfor lave, og at det er urettferdig og lite i pakt med likestillingsprinsippet å avspise de eldre og uføre med en pensjon som ligger under halvparten av gjennomsnittslønna for en industriarbeider i dette landet. Her står vi etter min mening overfor et svært viktig politisk spørsmål. Hvor stor del av sine inntekter er den arbeidsføre del av befolkningen villig til å overføre til den ikke-yrkesaktive del av befolkningen? Dette spørsmålet vil få stadig større aktualitet ettersom den yrkesaktive del av befolkningen ventes å bli mindre i forhold til totalbefolkningen i årene framover. Dette skyldes dels alderssammensetningen i befolkningen, og dels at stadig større grupper av ungdommen søker utdanning utover grunnskolen, og dermed går senere ut i yrkeslivet enn de gjorde før.

Enhver heving av pensjonene koster meget store beløp og en standardheving utover det lønnstakerne får vil måtte bety en øking av premien til folketrygden. Vi tar derfor sikte på å komme fram til en ny ordning, slik at vi i framtida kan foreta reguleringen av grunnbeløpet og tilleggene i folketrygden på samme tidspunkt som de store inntektsoppgjørene for arbeidstakerne finner sted.

Det ser ut til å bli politisk strid om et slikt prinsipp, men jeg tror arbeiderbevegelsen må gå inn for det. Spørsmålet henger også sammen med å etterkomme et krav om forhandlingsrett eller adgang til å drøfte folketrygdens størrelse — et krav som er reist av interesseorganisasjonene innenfor denne sektor.

En annen reform som vil kreve store utgifter i årene framover er nedsettelse av pensjonsalderen. Både Landsorganisasjonen og Arbeiderpartiet har gått inn for en senking av den alminnelige pensjonsalder. Regjeringen har lovet at pensjonsalderen skal senkes til 67 år fra 1. januar 1973, med mulighet for etter nærmere regler å gå av inntil 3 år før, eller fortsette inntil 3 år etter den alminnelige pensjonsalder.

Det har fra enkelte hold blitt satt spørsmålstegn ved om nedsatt

aldersgrense betyr et menneskelig framskritt, eller om denne reformen er nok et offer for den teknologiske utviklingen som setter stadig større krav til effektivitet og tempo i arbeidslivet. Jeg har tidligere vært inne på disse problemene.

Jeg vil her understreke at ingen må tvinges til å slutte i arbeidet før de er 70 år. De som ønsker å fortsette i jobben til de når denne aldersgrensen, må få adgang til det med den begrensning som følger av bedriftsinnskrenkninger. I slike tilfeller vil det være naturlig at de som er over 67 gikk av først. Jeg vet at fagbevegelsen vil se det som en sentral oppgave å etterse at denne valgfriheten blir reell — og hindre at folk blir tvunget til å slutte i jobben før de selv ønsker det.

Jeg nevnte at mange pensjonister i dag har vansker med å få endene til å møtes. Enda vanskeligere vet vi at situasjonen er for mange av dem som er avhengig av den kommunale sosialomsorgen. Sosialstatistikken viser at ytelsene etter lov om sosial omsorg kan variere ganske sterkt fra kommune til kommune. Årsakene til denne variasjonen er dels kommunenes økonomi, og dels lokale instansers oppfatning av hvilke nødssituasjoner som betinger sosial hjelp. Det forhold at sosialhjelpen varierer fra kommune til kommune opptar de fleste som arbeider i denne sektoren. Spørsmålet har også blitt vurdert av Arbeiderpartiets sosialreformkomité og den offentlige sosialdeformkomitéen.

Begge komitéene går i prinsippet inn for statlig finansiering av sosialomsorgen. Den offentlige sosialreformkomitéen, som etter regjeringsskiftet er blitt supplert med to medlemmer fra Arbeiderpartiets komité, har lagt fram en innstilling om økonomisk hjelp etter lov om sosial omsorg. I denne innstillingen foreslår komitéen at bidrag til livsopphold etter lov om sosial omsorg skal fastsettes slik at mottakeren ikke får mindre å leve av enn om vedkommende var berettiget til folketrygdens grunnytelser. Et flertall i komitéen foreslår at staten refunderer kommunene 75 prosent av sosialhjelpen, mens et mindretall foreslår at staten refunderer kommunene 50—85 prosent av utgiftene, og at Sosialdepartementet fastsetter refusjonsprosenten. Komitéen foreslår også at de økonomiske forhold for vanskeligstilte fraskilte og separerte skal løses ved stønad etter lov om sosial omsorg.

Jeg ser det som en helt sentral og presserende oppgave å få gjennomført tiltak som gir like muligheter for sosial behandling og hjelp i alle landets kommuner. Jeg tror dessuten ikke at denne opp-

gaven kan løses uten at kommunene sikres større økonomiske ressurser til bruk på dette området.

Arbeiderpartiets sosialreformkomité har allerede lagt fram forslag om samordning og omorganisering av helse- og sosialtjenesten på lokalt plan, og landsmøtet er bedt om å ta stilling til disse forslagene. Den offentlige komitéen tar sikte på å framlegge en innstilling med mer detaljerte planer for omorganiseringen av det sosiale hjelpeapparatet på lokalt og fylkeskommunalt plan innen mars 1972. Den vil da også komme med forslag til finansieringsordninger for det lokale hjelpeapparatet.

Etter grundige overveielser har vi i Sosialdepartementet kommet til at den beste løsningen vil være å utsette spørsmålet om finansieringen av sosialhjelpen til vi kan se det i sammenheng med finansieringen av det sosiale serviceapparatet. Vi vil da ha et bedre grunnlag for å vurdere kommunenes framtidige finansieringsbehov, og hvordan statstilskottene kan brukes for å få optimal effekt.

Mange fraskilte og separerte forsørgere er i dag i en svært vanskelig økonomisk situasjon. Løsningen av denne gruppens økonomiske problemer er gang på gang blitt utsatt. Jeg ser det derfor som helt nødvendig at vi i påvente av den endelige planen for finansiering av sosialhjelpen — finner en midlertidig ordning for denne gruppen. De bør sikres de samme rettigheter som for andre enslige forsørgere.

Problemene innen sosialsektoren løses selvsagt ikke bare ved økonomisk støtte til enkeltindivider og familier. Den økonomiske stønaden setter folk i stand til å kjøpe en rekke goder de har bruk for. En del goder og service lar seg imidlertid ikke kjøpe for penger. Mens vi kan velge mellom et dusinvis merker når vi skal kjøpe bil, vil mange eldre stå i den situasjon at de ikke kan få plass på et pleiehjem selv om de kan betale hva det koster. Det samme gjelder daginstitusjonsplasser, som mange ikke kan få selv om de kan betale for dem.

Her står vi overfor problemet med kollektivt kontra privat forbruk. Hvor stor del av inntektene vil befolkningen la det offentlige disponere? Personlig tror jeg ikke det er mulig å heve pensjonene i betydelig grad og bygge ut et tilfredsstillende sosialt service-apparat, og samtidig gjennomføre en rekke nødvendige reformer på andre samfunnssektorer, uten at en større del av vår nasjonalinntekt blir disponert av det offentlige. Dersom vi skal få befolkningen med på dette, tror jeg imidlertid det er nødvendig

å skape større forståelse for hvilke enorme investeringer og driftsutgifter f. eks. et effektivt og moderne hjelpeapparat krever. En annen viktig forutsetning er å endre skattesystemet slik at folk får følelsen av at skattebyrdene blir mer rettferdig fordelt enn tilfelle er i dag.

Men den knapphet på ressurser som vi står overfor i helse- og sosialsektoren er det ekstra nødvendig å utnytte de ressursene vi har på en mest mulig rasjonell måte. Det gjelder både de økonomiske ressursene og personellet innen denne sektoren.

Vårt sosiale og medisinske behandlingsapparat er i dag oppsplittet på en rekke ulike institusjoner med forskjellig kompetanse, økonomi og ansvarsområde. Dette kommer ikke minst tydelig fram på det kommunale plan der vi har en rekke institusjoner og folkevalgte organer som skal ta seg av menneskenes helse og velferd. I en vanlig norsk kommune har vi distriktslege, helsesøster, sosialkontor, trygdekasse, sosialstyre, barnevernsnemd, edruskapsnemnd og helseråd. I de større kommunene har vi også skolespykolog, vernelag og familierådgivningskontor.

Når det gjelder de såkalte problemfamilier, dvs. at en eller flere familiemedlemmer har flere sosiale og medisinske problemer samtidig, vil oftest flere av de nevnte institusjonene bli engasjert. Dette er en lite tilfredsstillende ordning for familien som skal ha kontakt med flere funksjonærer fra de forskjellige institusjonene. Det er dessuten en lite rasjonell utnyttelse av det personell og de ressurser vi har innen sosialsektoren.

Det forhold at vårt hjelpeapparat er oppsplittet på mange forskjellige institusjoner gjør også at mange mennesker har vanskelig for å finne fram til det rette hjelpeorgan når et eller annet behov oppstår. Ofte gjelder dette de mest vanskeligstilte i samfunnet. Mange undersøkelser har vist at publikum gjennomgående har liten kjennskap til sine rettigheter, og til de hjelpetiltak samfunnet kan by innen sosialsektoren. Vi må derfor spre mer opplysning om dette.

Etter mitt syn kan vi ikke lenger akseptere at mange hjelpetrengende faller utenfor vårt medisinske og sosiale hjelpeapparat. Vi må i størst mulig grad forenkle hjelpeapparatet slik at folk kan finne fram i systemet. Dette tror jeg best kan gjøres ved å samordne de forskjellige hjelpeorganene i kommunene i lokale helse- og sosialsenter, slik Arbeiderpartiets sosialreformkomité har foreslått. Befolkningen må kunne henvende seg til de lokale helse- og sosial-

sentrene med alle slag sosiale og medisinske problemer, og vite at noe vil bli gjort for å hjelpe dem.

Bemanningen ved helse- og sosialsentrene vil nødvendigvis måtte variere en del, bl. a. etter kommunens størrelse. Men dersom ikke sentret er bemannet slik at det kan løse et spesielt problem, må det være behjelpelig med å sette klienten i kontakt med rette vedkommende spesialist eller institusjon.

For å bedre forholdene innen den primære legetjenesten, er det blitt bygd en del legesenter eller legehus, der flere leger driver gruppepraksis. Erfaringene så vel fra Norge som fra andre land, tyder på at slike ordninger ikke løser de hovedproblemer en står overfor i den primære helsetjenesten, selv om ordningen betyr et framskritt og i noen grad løser de praktiserende legers faglige og menneskelige isolasjonsproblemer, som selvfølgelig også er viktig.

Denne type gruppepraksis karakteriseres bl. a. ved et høyt investerings- og omsetningsnivå. Følgelig medfører det at legesentrene plasseres i tettsteder med stort befolkningsgrunnlag — og at de i stor grad konsentrerer seg om kurativ virksomhet som omfattes av trygdekassens refusjonssystem. Dessuten har denne virksomheten i liten grad kunnet koordineres med den offentlige helse- og sosialomsorg.

Det har vært foreslått, bl. a. av et utvalg nedsatt av Den Norske Lægeforening, å innpasse slike private legestasjoner i framtidige helse- og sosialsentra. Jeg mener imidlertid det vil være en uheldig ordning om en innenfor det samme service-sentret skulle ha en blanding av offentlig tjenesteyting og privat næringsvirksomhet. Etter mitt syn vil det være naturlig at legene går inn som et likestilt medlem av det tverrfaglige teamet i helse- og sosialsentret, uten økonomiske eller andre særordninger.

Regjeringen vil om kort tid legge fram en stortingsmelding om helsetjenesten utenfor sykehus der mange av disse sentrale spørsmålene vil bli vurdert. Jeg håper de prinsippene meldingen bygger på, vil få tilslutning i Stortinget, slik at vi får fullmakt til å følge opp dette viktige arbeidet.

En oppgave som er særlig forsømt i vårt medisinske og sosiale hjelpeapparat er prevensjonsveiledning og rådgivning i forbindelse med abortsøknader. Det er forlengst påvist alvorlige svakheter ved vår nåværende abortlovgivning og måten den praktiseres på. Bl. a. er det påvist at mulighetene for at en kvinne skal få abort i stor grad avhenger av sammensetningen av abortnemnda i det distrikt kvinnen sokner til. Virksomheten ved Oslo Arbeidersamfunns opplysnings-

kontor for gravide har dessuten vist noe som kanskje er enda mer graverende, nemlig at mange kvinner ikke en gang får fremmet søknad om legal abort, fordi de avvises av lege eller andre hjelpeorgan. Dette gjelder i særlig grad ugifte kvinner. Andre går fra lege til lege før de får hjelp til å fremme søknad om legal abort. Under slike forhold er det naturlig at mange gir opp — eller finner andre utveier.

Arbeiderpartiet har lenge vært opptatt av disse uholdbare tilstandene, og alt på forrige landsmøte i partiet ble det vedtatt en uttalelse som krever en ny lov som gir de kvinner som ønsker det, adgang til svangerskapsavbrott. Etter landsmøtet ble det satt ned et eget utvalg innen Partiet som skulle utrede nærmere de forskjellige spørsmål i forbindelse med abort.

Formannen i dette utvalget, statssekretær Torbjørn Mork, la fram de konklusjonene utvalget har kommet til på landskvinnekonferansen i mars. Hovedpunktet i konklusjonen er at kvinnen selv skal avgjøre om hun ønsker abort. Videre går utvalget inn for en enklere saksbehandling i forbindelse med abortsøknader. Dersom en lege fastslår graviditet, og kvinnen ønsker graviditeten avbrutt, skal legen etter forutgående samtale foreta henvisning til et sykehus slik at inngrepet kan bli foretatt. Dersom kvinnen er usikker, skal hun kunne søke råd hos lege, helsestasjon, sosialkontor, familierådgivningskontor eller liknende. Men dette skal være rådgivning og hjelp — ikke noe forhør, som en dessverre har inntrykk av at det av og til er i dag.

Med den nåværende politiske konstellasjon i Stortinget er det sannsynligvis vanskelig å få vedtatt en ny abortlov etter de retningslinjer landsmøtevedtaket og innstillingen fra partiets abortutvalg bygger på. I Sosialdepartementet er vi imidlertid sterkt opptatt av å bedre forholdene på denne sektoren så langt det er mulig — uavhengig av hvor fort vi kan få den lovgivningen vi ønsker.

Abort bør selvsagt være den siste mulighet når alt annet har slått feil. Det er derfor viktig å bygge opp et vidt spektrum av forebyggende tiltak. Her er seksualopplysning og prevensjonsveiledning sentrale virkemidler.

En nylig foretatt kartlegging av de funksjonshemmedes situasjon viste at denne gruppen er blitt hengende etter i velstandsutviklingen, og at mange av dem lever under svært vanskelige forhold.

Jeg var tidligere inne på at det er en betydelig undersysselsetting blant de funksjonshemmede. Dette innebærer selvsagt at mange har dårlig økonomi, og vanskelig kan skaffe seg de goder mange

av oss ser som helt selvfølgelige. At vi klarer å bygge ut flere arbeidsplasser for de funksjonshemmede er derfor av den største betydning.

Den nevnte kartleggingen viste også at funksjonshemmede generelt har en dårligere boligstandard enn andre. De bor oftere enn andre i hus uten moderne fyringsmuligheter og moderne sanitære forhold. Vann- og vedbæring og tungvinte toalettforhold er selvsagt en ekstra belastning for personer med nedsatt førlighet.

På grunn av vanskelig økonomi, er imidlertid bedre og mer hensiktsmessige boliger i dag en ønsketenkning for mange funksjonshemmede. Vi har flere støtteordninger for utbedring av gamle boliger. Det gis statstilskott til utbedring av gamle boliger, og Husbanken yter lån til spesielt dårlige boliger. Disse ordningene virker imidlertid ikke tilfredsstillende, og låneordningen blir relativt lite benyttet. Dette rammer også mange eldre som bor i gamle og dårlige hus. Jeg ser det derfor som en viktig oppgave å komme fram til nye og mer effektive låne- støtteordninger som kan sikre både uføre og eldre gode og praktiske boliger.

For å bedre de funksjonshemmedes alminnelige funksjonsevne vil det fra 1. juli i år bli adgang til utvidet bruk av trygdemidler til forskjellige trivselstiltak som kan tjene dette formålet. Hittil har attføringshjelpen i folketrygden blitt gitt til trygdede som har varig nedsatt ervervsevne — eller vesentlig innskrenkede muligheter ved valg av yrke eller arbeidsplass. Hensikten med attføringshjelpen har vært å sette vedkommende i stand til å skaffe seg høvelig arbeid. Etter de nye bestemmelsene vil det imidlertid kunne gis tilsvarende ytelser selv om det ikke har noen betydning for den trygdedes ervervsevne.

Tekniske framskritt åpner stadig nye perspektiver når det gjelder hjelpemidler som kan lette de funksjonshemmedes tilværelse. Bl. a. er det utviklet kjøretøyer som kan handteres av relativt høygradig vanføre. Etter de nye bestemmelsene i folketrygdloven vil funksjonshemmede få stønad til anskaffelse og drift av motorkjøretøy eller til øvrige transportutgifter når dette anses nødvendig og hensiktsmessig. Stønaden til motorkjøretøyer skal kunne gis til grupper som ikke tidligere kom inn under slike stønadsordninger, bl. a. uføre husmødre og foreldre til sterkt funksjonshemmede barn. Stønadsordningen skal også dekke funksjonshemmede som er avhengig av transportmidler i forbindelse med utdanning, og til høygrad vanføre som er avhengig av et transportmiddel for å bryte ut av en isolert tilværelse.

Trygdemidlene skal videre kunne brukes til tekniske hjelpemidler som kan bedre funksjonsevnen.

Dessuten skal det gis utvidet stønad til behandling og opplæring av funksjonshemmede, selv om dette ikke vil gi yrkeskompetanse og økonomisk utbytte i form av erverv.

Personlig tror jeg disse nye bestemmelsene er et viktig skritt i retning av å bedre forholdene for de funksjonshemmede. Det er imidlertid langt fram til målet — nemlig å gi de funksjonshemmede samme muligheter for utfoldelse og aktivitet som andre. Vi må derfor gi høy prioritet til denne sektoren i årene som kommer.

Et av de sosiale problemer som kanskje virker mest skremmende i dag er den tiltakende bruk av narkotiske stoffer, særlig blant ungdommen. Vi ser også at sniffing blir mer utbredt blant stadig yngre aldersgrupper. Dessverre er det behandlingstilbud som i dag gis meget beskjedent. Vi har Statens klinikk for narkomane, og enkelte av våre psykiatriske sykehus og klinikker har også tatt imot mindre grupper av ungdomsnarkomane. Erfaringene har imidlertid vist at dette arbeidet medfører stor belastning på fag- og miljøpersonellet.

Jeg ser det derfor som en viktig oppgave å bygge ut behandlingsapparatet slik at vi kan få satt inn behandling så tidlig som mulig og dermed hindre at unge mennesker går til grunne.

I de regionene der narkotikaproblemene presser på, tror jeg det er riktig å opprette mindre behandlingsenheter ved eksisterende psykiatriske sykehus eller klinikker — eller ved de større sykehusene.

I arbeidet med narkotika- og sniffeproblemene er det svært viktig at det er god kontakt mellom skolen og helse- og sosialvesenet. Lærerne er ofte de første som registrerer at elevene sniffer eller bruker narkotika, og de kan derfor spille en viktig rolle når det gjelder å sette inn forebyggende arbeid og hjelpetiltak på et så tidlig tidspunkt som mulig. Det er også viktig at det er god kontakt mellom sosialvesenet og politiet.

Jeg har derfor tatt kontakt med kirke- og undervisningsministeren og justisministeren med sikte på å få en arbeidsgruppe med representanter fra de tre sektorene til å utarbeide et handlingsprogram for å bekjempe sniffingen, og for å gi et hjelpetilbud til dem som allerede har problemer med sniffing.

Konklusjon.

Etter å ha streifet inn på så mange forskjellige sider av vår sosialpolitikk, tror jeg det kan være formålstjenlig med en kort

oppsummering av de reformtiltak den nåværende regjering vil gi høy prioritet:

1. Nedsettelse av den alminnelige pensjonsalder til 67 år innen 1. januar 1973, med mulighet for etter nærmere regler å gå av inntil 3 år før, eller fortsette inntil 3 år etter den alminnelige pensjonsalder.
2. En gradvis utbygging av folketrygdens ytelser.
3. En samordning av helse- og sosialtjenesten. Utbygging av helse- og sosialsenter på lokalt plan, og styrking av fylkesadministrasjonen innen denne sektoren.
4. Nye finansieringsordninger som kan sikre like muligheter til sosial hjelp og behandling i alle kommuner.
5. Ny abortlovgivning og bedre hjelpeapparat for abortsøkende kvinner. Utbygging av prevensjonsveiledning og andre abortforebyggende tiltak.
6. Omfattende tiltak for de funksjonshemmede.
7. Bedre låne- og støtteordninger for utbedring av gamle og moderne hus.
8. Økt innsats for å bekjempe utbredelsen av narkotika.
9. Utbygging av sykehjem, hjemmesykepleie og andre hjelpeordninger i hjemmene.

Et så omfattende sosialreformprogram vil koste enorme summer. Det kan bare virkeliggjøres ved en fortsatt sterk økonomisk vekst i våre viktigste næringer.

FORTSATT DEBATT OM DEMOKRATIPROGRAMMET

Etter Højdahls foredrag ble det vedtatt å fortsette debatten om demokratiprogrammet.

Turid Dankertsen, Kvinnesekretariatet: I Arbeiderbladet for lørdag var det et intervju med fire medlemmer av Kvinnesekretariatet. Mange merket seg at det ledsagende bildet var nydelig, og kunne brukes i valgkampen. Andre merket seg innholdet i intervjuet, som det er kommet både positive og negative reaksjoner på. Noen så også overskriften «Selv topptillitsmenn kan sitte barnevakt». En topptillitsmann jeg kjenner, har fortalt meg at hun ofte har sittet barnevakt, men at hun aldri har latt det gå ut over arbeiderbevegelsen. Jeg lurer på om ikke nettopp det er tilfelle. Mange av de kvinner som har gått arbeiderbevegelsens grunnskole gjennom AUF, har funnet sin livsledsager der. Og de er blitt satt utenfor.

Dette tror jeg arbeiderbevegelsen har tapt på. Det heter at de er velkomne, men likevel kan kvinnene ikke gjøre noe med det. Mange smiler oppgitt over stadig snakk om kvinnesak. Holdningen minner meg om de gamle arbeidsgivere, da arbeiderne «maste» om større rettigheter. Hun fremmet dette forslaget:

«*Staten og pressen.*

Det må legges vekt på at reklame ikke framstiller kvinner som kjønnsobjekt og salgsvare, og på den måte forsterker det tradisjonelle kjønnsrollemønster.»

Olav Boye, Buskerud: Når det gjelder bedriftsdemokratiet, har jeg følelsen av at enkelte kolleger ikke forstår hva det dreier seg om. Det skal ikke være likestilling mellom kapital og arbeid, men alle som arbeider i en bedrift, skal bestemme og velge ledelsen. For å få dette til, må det politisk mot til, man må fjerne den eiendomsrett som står til hinder for en demokratisering, og man må få kontroll over de økonomiske ressurser. Skolering må til, men det må ikke bli noen forutsetning. Det å være medlem av samfunnet i bedriften er i seg selv kvalifikasjon nok til medbestemmelse. Ingen spør om en kommunestyrerepresentant er regnskapskyndig. De som har den økonomiske makt, vil ikke gi den fra seg uten kamp, men denne kampen må vi ta.

Bernt Lund, Oslo, ville erklære seg helt enig i de perspektiver som Reiulf Steen trakk opp i sin innledning. Jeg vil nevne parlamentarismen i fylkesutvalgene. De reservasjoner Berrefjord tok, er forståelige. Men på den annen side: Kunne vi få parlamentarisme innført i fylkene, ville det øke den politiske interessen. Vanskene som oppstår bør bli nærmere utredet.

Jeg vil også nevne spørsmålet om samfunnsskatt. Jeg synes punktet har fått en svært kategorisk utforming. Rett nok er skatteutjamningsfondet en slags form for samfunnsskatt, og kunne vi få en bedre ordning, ville det sikkert vært et framskritt.

Merle Sivertsen, Oslo, tok opp de eldres og de funksjonshemmedes problemer. Jeg sitter som formann i Oslo trygdenemnd, og jeg vet at eldre mennesker søker om plass på pleiehjem fordi de ikke lenger kan komme inn i sin leilighet. Vi har nemlig så mange boligbygg uten heis. Vi har i dag 500 drepte årlig i trafikken, og et langt større antall som blir rullestolpasienter på grunn av trafikkulykker. Også disse menneskene har vanskelig for å bo i våre

vanlige boligbygg. Jeg nevner også en annen gruppe, de unge mødre med småbarn som sliter helt urimelig med å bære barn *og* varer opp alle trappene hver dag. Til dere som planlegger boligbygg, vil jeg si: Gjør ikke Oslos dumheter om igjen.

Jan Otto Hauge, Oslo, tok opp uviljen mot å drive politisk arbeid. Den uviljen finner vi i private bedrifter, og vi finner den også i våre egne. Det må innføres et demokrati som bygger på respekt for det politiske arbeidet. Jeg kan her vise til Aktietrykkeriet, hvor det var såvidt ansatte fikk permisjon for å delta i faglige kurs.

Odd Wivegh, Oslo: Reiulf Steens foredrag gjaldt demokratibegrepet i videste forstand, — med spennvidde *fra* den enkeltes rolle og innflytelse — *til* samfunnsorganenes måte å fungere på.

Det reiser spørsmålet om engasjement, medbestemmelse og råderett for enkeltmennesker og organisasjoner — og om selvstyre og handlefrihet for den politiske ledelse i kommuner og fylker.

I et nøtteskall dreier det seg om *hvordan* samfunnsverdiene og våre ressurser skal disponeres — og *hvem* som skal ha innflytelse på den prosessen!

Det er ikke gjort i en håndvending å omforme samfunnet på denne måten.

— Dels krever det et *handlingsprogram* (som vi nå får), og ikke minst *virkemidler* — fra vår øverste politiske ledelse, vår egen regjering, —
— dels krever det en aktiv holdning fra fagbevegelsens side,
— og dels krever det en politikk fra kommunenes side, som kan virkeliggjøre målsettingen, omsette begrepene i praktisk handling, gjennom nye organer som *virkelig* kan gi den enkelte den innflytelse på tingenes tilstand, som vi snakker så vakkert om.

Det er «de nære ting» det her dreier seg om, og det er hevet over tvil at det som er innebygd i det foreliggende Handlingsprogram for Demokrati i hverdagen, virkelig *kan* skape engasjement hos menigmann og tilføre det politiske hverdagsarbeidet nye idéer og ny inspirasjon!

I det kommunalpolitiske arbeid er det en avgjort forutsetning at den politikk som skal føres er i takt med de strømninger som gjør seg gjeldende, —

at de økonomiske forutsetninger legges til rette — og

at det forvaltningsmessige demokrati, det kommunale selvstyre, gis et friere spillerom enn idag.

Ikke slik at statens ansvar og engasjement skyves til side — det er selvsagt nødvendig å se også de kommunale oppgaver i en større sammenheng — slik at det lovteknisk og økonomisk blir lagt til rette for et smidigere kommunalt handlingsmønster.

Pressområdenes — og framfor alt Oslo-regionens problemer i dag, sett i forhold til distriktspolitikken, viser at det ennå mangler mye på tilretteleggelsen her.

Det kommunale selvstyre strekker ikke langt nok på vesentlige områder, — bare Regjering og Storting kan skaffe oss de lovhjemler og virkemidler som må til for å få utviklingen i pressområdene under kontroll og styring — og jeg håper de nå gjør det.

Grethe Irvoll, Oslo: Kvinnene i arbeiderbevegelsen krever nå å bli tatt alvorlig. Arbeiderbevegelsen har forsømt seg overfor kvinnene, og jeg forutsetter at DNA nå vil gå foran i å realisere kvinnenes krav. Arbeiderkvinnene vil reise kravene innad i partiet, men der må de nå få den topp-prioritet de hittil har manglet. Vi har vært for beskjedne til nå. Vi har endringsforslag til demokratiprogrammet, og vi håper at demokratene i vår bevegelse vil ta endringsforslagene seriøst og topp-prioritere dem. Fra vår side er det tale om å legge opp en arbeidsplan for likestilling. Jeg legger fram en rekke forslag, som hermed overleveres dirigenten i mangel av taletid til å referere dem. (Disse forslag vil bli referert i den endelige protokoll.

Ivar Leverås, AOF: Den utviklingen av voksenopplæringen som vi var forespeilet i 1965, er ikke realisert av den borgerlige regjering. Nå brukes en halv prosent av KUD's budsjett til voksenopplæring. Svenskene synes selv de bruker lite med en prosentsats på 5. Klarer vi ikke å prioritere voksenopplæringen, vil forskjellen i utdanningstilbudet øke ytterligere. Det vil favorisere menn framfor kvinner, rike framfor mindre bemidlede, unge framfor gamle og bybefolkning framfor landbefolkning. Jeg synes det er på sin plass å styrke demokratiprogrammet på dette punkt, og det kan vi gjøre gjennom en egen uttalelse fra landsmøtet om voksenopplæringen. (Forslaget vil bli gjengitt når redaksjonskomitéen legger fram sin innstilling.)

Karl Gunnar Gudmundsen, Oslo: Vi oppnår ikke sosialisme uten demokrati — og ikke demokrati uten sosialisme, sa Reiulf Steen. Mitt syn på demokrati er at alle som blir berørt av en beslutning skal delta i beslutningen. Dette stemmer ikke overens med forslaget

om å la de ansatte velge en tredjedel av bedriftsforsamlingen. Derfor vil jeg støtte mindretallsuttalelsen i demokratiprogrammet på dette punkt. Vi må angripe kilden til mangel på bedriftsdemokrati: Den private eiendomsretten. Dette får vi ikke gjort uten kamp. Tida er nå inne.

Statsråd Alf Fostervoll: Også når det gjelder soldatene må demokratiet utvikles. Fra å være manipulert med, skal de bli medbestemmende. Forsvarets problem er konflikten mellom kravet om absolutt effektivitet i krig og kravet om menneskelig trivsel i fred. I soldatens hverdag skaper dette et spenningsforhold, som må bedres. Den politiske virksomhet blant soldatene er et forhold som kan bedres. Departementet arbeider med en stortingsmelding som vil bli klar om ikke altfor lenge. Spørsmålet om interesseorganisasjoner for soldatene vil også bli sett i sammenheng med dette. Likeså utbygging av tillitsmannsordningen.

Odd Kollstrøm, Akershus, tok i sitt innlegg for seg en del punkter fra programmet som han mente fortjente spesiell oppmerksomhet og drøfting. Han ville ha en snarlig styrkelse av det politiske element i departementene, delegering av myndighet til lokale organer og adgang til å ansette ordførere i heldagsstilling. Han begrunnet disse punktene nærmere i den grad den begrensede taletida tillot det. Departementene burde etter hans mening styrkes politisk, f. eks. ved å tilsette politiske statssekretærer eller hva man nå ville kalle det.

Alf V. Haugen, Sogn og Fjordane: Demokratiprogrammet er et viktig opplegg for omforming av samfunnet. Jeg er for så vidt enig i opplegget. Forrige taler var inne på å styrke departementene. Jeg vil tro at vi heller burde gjøre noe med direktoratene. Det er ikke så mye demokrati, men kanskje det er mulig å få politisk styring inn også der.

Når det gjelder bedriftsdemokratiet som Reiulf Steen var inne på, så er det viktig med ensartet lønnsvurdering. Boligpolitikk spiller også inn, likeså skolepolitikk. Den er kanskje noe av det viktigste vi har.

Kåre Karlsson, Buskerud: En ting er ikke berørt her. I arbeidet med demokratiprogrammet deltok 1500 grupper med 10 000 deltakere. Fra min egen gruppe vet jeg at folk som sto utenfor det politiske arbeidet ble trukket inn, fikk interessen opp, og nå er

de nominert på våre kommunelister, noen av dem. Jeg vil be om at dette initiativet blir ført videre. Vi kan nemlig utvide demokratiet også på den måten at vi trekker stadig nye mennesker inn i avgjørelsen.

Kåre Myhre, Oslo: Det jeg vil si har noe med demokrati på landsmøtet å gjøre. Vi har en stor saksmengde foran oss. Derfor opplever vi at folk reiser helt fra Finnmark og får tre minutters taletid på landsmøtet. Jeg vil be om at det ved neste korsvei blir funnet en ordning som er bedre.

Demokratiet i arbeidslivet opptar meg sterkt. Jeg vil støtte Torbjørn Berntsen i hans forslag. Dette med de store konsernene er viktig, det har jeg selv erfaring for.

Arne Nilsen, Troms: Det kan ikke nektes at maktkonsentrasjonen i mange tilfelle ligger helt utenfor de folkevalgtes kontroll. De som har makten vil ikke gi den fra seg uten kamp. Her er det nærliggende å tro at når de folkevalgte får makt, må de også bruke den. I kommuneloven har jeg funnet en rekke punkter som bygger på gamle, byråkratiske prinsipper. Den må vi kunne gjøre noe med.

Knut Kristiansen, Østfold: I handlingsprogrammet ser vi på side 6 at fylkesutvalgene skal sammensettes etter parlamentariske prinsipper, slik at den politiske retningen som har flertallet får alle representantene. Jeg vil heller foreslå noe annet: At sammensetningen blir i samsvar med det politiske styrkeforholdet.

Idar Eliassen, Oslo: Det har vært snakket om demokratiet på landsmøtet. Mange kjenner ikke arbeidsordningen her, og de glemmer å tegne seg i tide på talerlistene. Rune Gerhardsen tok i går opp spørsmålet om sosialisering av bank- og kredittvesenet. Ingen av oss er uenig i det, men det skal politisk mot til å virkeliggjøre tanken. Jeg tror vi har det motet, og jeg mener vi må gjøre noe med saken allerede i denne perioden. Dette med fri kapitalbevegelse kan riktignok by på vansker hvis vi kommer med i EEC, for da vil utenlandske banker kunne etablere seg i Norge. Men det får våre forhandlere ta opp i Brüssel.

Einar Eltervåg, Rogaland: Den tekniske utviklingen har ført til det vi har i Norge i dag — et kapitalistisk samfunn. Kontroll over

produksjonsmidlene ligger utenfor folkevalgt kontroll. Dette er bakgrunnen for DNA's mål om et sosialistisk samfunn. Vi har to grupper — de som eier produksjonsmidlene og de som selger sin arbeidskraft. Det er langt fram til demokrati i arbeidslivet. Staten er et resultat av klassemotsetningene, og kapitalen har sørget for å skape organisasjoner som NATO og EEC. Fagbevegelsen må nå stille sine krav om styringsrett på arbeidsplassene.

Thoralf Johansen, Oslo, hadde frafalt ordet, men hadde fremmet dette forslaget:

Til forslag A 14:

Dette er ikke en vanlig kommunal sak, men i høyeste grad en samfunnssak som går på spørsmål om miljøvern, framskrittsrettet politikk, og bør som sådan behandles fra statens side.

Staten må gi kommunen økonomisk støtte slik at de blir i stand til å skaffe befolkningen de områder som er nødvendig.

*

Til forslag B 10:

Ansettelsesråd skal også være den instans som tar stilling til opprettelse av nye stillinger, overføring til andre etater, om nødvendig inndra stillinger som ikke lenger har noen berettigelse. Videre bør dette råd være den som fastlegger de krav som skal stilles til den enkelte stilling.

Jan Berg, Oslo, tok for seg den del av demokratiprogrammet som omhandler økte muligheter for deltidsarbeid. Han reiste en del problemstillinger som han mente man måtte være klar over.

— Det er meget vanskelig å trekke deltidsansatte med i fagbevegelsen. Dermed er det også stigende fare for at de kan bli brukt som spekulasjonsobjekt. Jeg nevner forhold som ferieforhold, pensjonsordninger, sykelønn osv.

Om bomiljøet sa Jan Berg at man må finne plass til en utredning av offentlig kontroll med omsetning av boliger. I det kommunale liv, mente han at man må sørge for å prioritere kravet om å lønne de folkevalgte slik at de får rimelig mulighet til å sette seg inn i de viktige saker de skal behandle.

Jostein Nyhamar, Oslo: Jeg er meget begeistret for programmet. Det grenser nærmest til *loddrett* begeistring. Det har holdning og nerve. Det som før har vært en honnørpost i våre programmer, skritt til å sosialisere bank- og kredittvesenet, er nå kommet med i et handlingsprogram innen en angitt tidsramme. Jeg er helt enig i fylkes-parlamentarisme. Det burde kanskje også være noe for kom-

munene. At formannskapene kunne bli kommunenes regjeringer. Den tverrpolitiske kosestemning i de nåværende formannskap stiller jeg meg skeptisk til.

Jeg vil støtte mindretallet når det gjelder bedriftsdemokratiet. Vi har hatt et tempotap i vårt parti på denne saken. Jeg har som regel ikke noe imot å gå fram med små skritt, men i dette tilfelle kan vi gå litt kraftigere til verks med en gang.

Jeg er enig i at standardkrav må bort fra skolen. Da omfatter det også de normerte prøver, som jo nettopp bygger på en standardoppfatning av mennesket.

Gerd Vollum, Akershus, var også glad for programopplegget. Hun knyttet noen kommentarer til skolevesenet, formannskapene og kvinnenes stilling i samfunnet. Hun var imot åpne formannskapsmøter, og hun ventet spent på et utspill fra partiledelsen overfor kvinnene.

REIULF STEEN's SLUTTINNLEGG

Reiulf Steen var siste taler. Han sa bl. a.: Jeg kan være enig i den følelsen mange har, at det er knapt med tre minutter for hver representant til å omtale dette omfattende programmet. Men om sluttbehandlingen av den grunn skulle bli mer utilfredsstillende enn ønskelig, kan det kanskje være en trøst at organisasjonene i hele vinter har behandlet spørsmålene i grupper og sendt inn sine synspunkter.

Om kvinnenes krav sa Reiulf Steen at det i første rekke ikke sto for ham som vesentligst at kvinner skulle ha tre eller fire representanter i et utvalg, at antallet kvinner i kommunestyrene øker med noen prosent eller ikke.

— Jeg er helt overbevist om at hovedproblemet ligger i kvinnens hverdag. Det er ikke de som har skaffet seg en utdannelse og er i mangel av hushjelp som har det verst. Det vanligste problem er at kvinnene går i ti år med ungeskrik og bleievask i en hverdag som de ikke kommer seg ut av, mens vi priviligerte menn driver — og har tid til å drive politikk. I AUF møtte jeg mange av de jentene som har hatt ordet her på landsmøtet. De var minst like aktive som gutta i den politiske virksomhet i ungdomslaget. Flere av dem har vært borte i mange år. Skal vi angripe kvinnens problem, må vi som sagt sette alt inn på å gå rett løs på grunnfjellet: Hennes vanlige hverdagssituasjon.

Spørsmålet om parlamentarisme i fylkene blir voteringstema på landsmøtet. Jeg vil slåss for mitt standpunkt til den saken.

Haugen tok opp spørsmålet om sentraladministrasjonens forhold, og direktoratene. Det er klart at vi i et program er nødt til å holde oss til ytterst knappe formuleringer. Men hvert eneste punkt i programmet reiser omfattende utredningsspørsmål, bl. a. spørsmålet om å flytte ut fra departementene de funksjoner som kan flyttes ut. På den måten kan departementet i større grad enn nå bli politiske organer. Også direktoratene bør kunne desentraliseres på den måten at funksjoner overføres til fylkene — det er på det plan den folkevalgte kontroll må bygges ut. Men jeg tror ikke dette går raskt. Jeg håper jeg ikke fornærmer noen, men vi som har vært til stede under veidebatter i Stortinget, stiller spørsmål om dette er noen rasjonell måte å gjøre det på.

Her på landsmøtet har vi fått bred tilslutning til hovedlinjene i dette programmet. Når vi nå skal ut og søke å virkeliggjøre det, vil vi oppdage at tilslutningen ikke blir like bred ute i folket som her. Men det er klart at det er en oppmuntring at landsmøtet har sluttet så godt opp om dette arbeidet.

Dirigenten: I denne saken er det forlengst satt strek. Dirigenten vil likevel be om landsstyrets samtykke til å oversende til redaksjonskomitéen de forslag som er kommet inn.

Enstemmig vedtatt.

DEBATTEN OM STATSRÅD HØJDAHLS FOREDRAG

Dirigenten: Vi har 20 talere på lista etter sosialministerens foredrag. Vi ville måtte fortsette møtet til kl. 00.30 i natt hvis vi skulle kunne avvikle det med 10 minutters taletid. Dirigenten vil spørre om det ikke er forsvarlig å starte med 5 minutters taletid.

Enstemmig vedtatt.

Gerd Pedersen, Rogaland, sa hun kjente våre sosiale problemer fra daglig arbeid på et sosialkontor, og hun ville bare konsentrere seg om ett punkt: Det beløp de gamle får klare seg med. Sosialministeren sa at beløpene skal heves, og det er vel og bra. Men når en ser hvor små summene er, hjelper det så lite. For en sum på kr. 717 pr. måned skal de gamle klare alle utgifter til husleie, klær, mat osv. De som hører til denne gruppen er de som ble 70 år — eller ble syke — før folketrygden ble innført. Jeg vet at Arbeiderpartiet vil sette mye inn på å heve grunnbeløpet. Men det som er nevnt — 10 000 kroner — er for lavt. Det nåværende grunnbeløpet 7000 kroner, må fordobles snarest. Nå opplever vi at de gamle sier

tusen takk når de får kommunal hjelp til et par sko eller en frakk. På vegne av de trygdede vil jeg spørre alle, også Regjeringen: Ville dere kunne klare dere for 7000—8000 kroner årlig?

Dirigenten: Det blir opplyst at formannen i sosialreformkomitéen, Per Sundby, skulle hatt et 10 minutters innlegg før debatten her tok til.

Per Sundby: Det er endel grunnleggende kjennsgjerninger vi må ha for øye når en vil diskutere en ny sosialpolitikk i samfunnet som er under så rask endring. Det er kjennsgjerninger som gjør seg gjeldende i alle teknisk og økonomisk velutviklede land når de når et visst stadium i sin utvikling, og det begynner å bli alminnelig antatt at det ikke bare dreier seg om svartmaling av vår nye velstand, men om reelle problemer som rammer store deler av befolkningen. Palme nevnte dette i sin innledning her i går.

En slik kjennsgjerning er at de folkeflyttinger som er endel av mønstret i all rask sosial endring, i seg selv er problemskapende, både i den fase den umiddelbart foregår, og med trangen til det bosettingsmønster den skaper.

Urbaniseringsproblematikken og avfolkningen, utdannelse og arbeidsliv og deres utstøtelses- og stressproblemer — drop out-typer og invaliditetsproblemer og økende uførhet er karakteristiske fenomener i vårt samfunn. I det nye klassesamfunnet øker avvikerne i omfang og antall, og samfunnet har en manglende evne til å trekke disse etter i velstandsutviklingen. De henfaller helst til å moralisere over dem. Dette har sammenheng med utdannelsesstrukturen, og lønnssystemet som er basert på utdannelse. I dette velstandssamfunnet opplever vi den nye fattigdommen, de funksjonshemmedes lavere levestandard. Det medisinske og sosiale hjelpeapparat er ufullstendig når det gjelder å nå fram til disse gruppene, dets tendens til å katalogisere dem etter problemtype gjør at de vanskeligste tilfeller faller mellom to stoler.

Vi har i vår innstilling utredet disse problemene og vil spre dem i partigruppene til diskusjon og opinionsdannelse om dem. Vi håper å vinne gehør for det syn vi har gitt uttrykk for. På dette landsmøte har vi imidlertid fremmet det konkrete forslag som er referert på side 13 A 102, som angår opprustning av sosialtjenesten, omorganisering av helse- og sosialtjenesten og den politiske og administrative styring av utdannelses- og sosialproblemene. Også dette vil vi ha ut til debatt. Vi er klar over at det ligger store vanskelig-

heter foran oss, ikke minst når det gjelder legetjenesten og dens utforming.

Anne Karterød, Aust-Agder, talte de helkontinuerlige skiftarbeidernes sak. Deres livsform går ut over hele familien, og de selv får sin søvn og sin fordøyelse ødelagt. I vår familie har ikke alle hatt fri en julaften siden 1956. Min mann har måttet arbeide, og det lider hele familien under. De helkontinuerlige skiftarbeiderne bør pensjoneres fra fylte 60 år, og deres pensjon bør utregnes etter hvor mange år de har hatt helkontinuerlig skiftarbeid. På den måten kan de få leve et normalt liv noen år.

Martha Johannessen, Østfold, støttet Højdahls syn på den eldre arbeidstakers situasjon. — Det er godt å få nedsatt pensjonsalderen til 67 år, og samtidig så viktig for trivselen at man har adgang til å fortsette til 70 eller kunne gå av før. Jeg har et ønske om at man også kunne vurdere muligheten for å få kortere arbeidstid for folk over 60 år — altså en nedtrapping før pensjonsalderen. Dette har tidligere vært drøftet i vår bevegelse, og det er på tide å ta saken opp igjen.

Ellers satte Martha Johannessen fingeren på informasjonstjenesten på sosialsektoren, og hun mente man måtte opprette lokale informasjonskontorer, der folk kunne gå for å få den nødvendige viten om de rettigheter de har, hvor de skal henvende seg og hvilke skjemaer man trenger.

— I dag går folk fra kontor til kontor, de venter i timesvis, mange har til og med frykt for å gå til lensmann eller et sosialkontor, men de ville lettere møte opp på et informasjonskontor. Vi hører mye om misbruk av sosiale stønader, men vi skal også tenke på de som ikke har fått den stønad de har krav på — ofte på grunn av manglende informasjon. Dette er særlig tilfelle i de delene av landet som har spredt bosetting.

Gerhard Michelsen, Hordaland: Vi må ikke være for opptatt av den økonomiske vekst, som jo trengs for å kunne skape nye sosiale reformer, uten å se sammenhengen mellom disse to ting. Økonomisk vekst fører jo i seg selv til sosiale problemer hvis man taper dette av syne.

Ellers nevnte Michelsen stikkordmessig at man må ha et spesielt øye for barnas situasjon — de fysiske og psykiske belastninger de utsettes for på grunn av dårlige boligforhold eller forhold ellers

i hjemmet. Han ville ha en rask sanering av de sosiale lover som har overlevd seg selv. Særlig Sundhetsloven av 1860, som danner basis for kommunenes helsearbeid. Han pekte også på de økonomiske problemene kommunene har fått som følge av den nye sykehusloven.

Trygve Urhaug, Kristne Arbeideres Forbund, tok for seg abortloven, og sa at en revisjon av den absolutt var nødvendig.

— Men fra et kristent syn kan en ikke uten videre akseptere en totalt fri abort, men at man naturligvis måtte få bukt med forskjellsbehandlingen og diskriminering av kvinnene — få luket bort urettferdighetene i dagens system. Vi må også rette søkelyset mot de forhold i samfunnet som skritt for skritt fører kvinnen fram til den situasjon at hun står foran den utvei å måtte søke abort. Det er vanskelig å finne absolutte etiske kriterier. Vi må finne et krysningspunkt mellom ønske om å verne det ufødte liv og rettferdighet overfor kvinnen.

Dessuten sa Urhaug at man snarest måtte løse de problemene sykehusloven har skapt for kommunene, og han hadde denne bønn til sosialministeren:

— Få Helsedirektoratet til å være mindre pirkete med de tegninger kommunene sender inn til godkjenning!

Kjell Bohlin, Telemark, sa at det antakelig virket prosaisk på mange å ta opp sosialpolitikken, når man i to dager hadde diskutert storpolitikk:

— Men nå er det opp til oss å gi de nye, gode tankene i komitéens framlegg kjøtt og blod. Jeg har følelsen av at mange serverer disse nye tankene som ferdigtygget mat — at de nye krav vi vil stille blir brukt slagordmessig. Jeg syns det er leit at det er den offentlige oppnevnte komitéen som sitter med det store utredningsapparatet. Den har et kraftig borgerlig flertall med Kristelig Folkeparti-dominans. I forhold til den er DNA's komité et husmannsbruk.

Hittil har vi satset penger på å *avhjelpe* nød. Men vi må vite at penger ikke er nok. Det er ingen vits i å bygge stadig flere sykehusplasser til å ta seg av de skadde i trafikken, hvis vi ikke samtidig sørger for bedre og sikrere veier og trafikk.

Og så må vi få legene ned på jorda. Ned fra den ellipsebane de svever i. En nasjonalisering av hele helsetjenesten er nødvendig.

Elnar Bårdsen, landsstyret, ville gjøre landsmøtet oppmerksom på at man ikke må glemme å snakke om de små oppgaver.

— Vi må ikke glemme den skjulte nød heller. Mange steder i landet er det ubesatte stillinger i sosialsektoren, og dermed får ikke innbyggerne dekket de minimumskrav lovene stiller. Dette problemet må løses på sentralt hold. Vi har sykehus som i halvannet år har søkt folk for å få besatt en stilling. Ingen har søkt.

Når vi ved årsskiftet skal sette sammen de nye nemndene i kommunene, skulle jeg ønske det var mulig å få avpasset antallet nemnder og størrelsen av dem etter behov. Mange mindre steder sliter for å skaffe folk nok til alle de nemndene de er pålagt å etablere i kommunen, og dermed blir mange av dem mindre effektive. Endelig ber jeg sosialministeren om ikke å legge alt for stor vekt på EDB's data når man kartlegger behovet for planlegging og bygging av nye helseinstitusjoner.

Knut A. Brekke, Buskerud: Vi må ikke glemme å sette økonomisk vekst opp mot trivsel. Ved innstillingen er det gjort et grundig arbeid med å utforme sosiale målsettinger, men innstillingen tar ikke konsekvensen av at de to tingene må ses i sammenheng. Det er ikke vist til hva som trengs av penger. Og dessverre er økonomisk vekst i dag bare å få kjøpt på avbetaling. Avdragene betaler vi i form av forurensningsproblemer og andre vansker. Vi må få en bred debatt i arbeiderbevegelsen om forholdet mellom menneskelig trivsel og økonomisk vekst. Og så søker jeg om benådning for de førtidspensjonister som av Borten ble livsvarig dømt. De må ikke straffes etter at de fyller 70 år.

Harald Samuelsberg, landsstyret, sa seg glad for forslaget til ny pensjonsalder og den valgmulighet man her gir mennesker på sine gamle dager. Samuelsberg mente for øvrig at en nedsettelse av den generelle pensjonsalder også måtte føre til at førtidspensjonistene fikk sin aldersgrense nedsatt. Nemlig sjøfolk, fiskere, skogsarbeidere og reindriftsfolk. Dessuten ville han trekke andre grupper med blant dem som fortjener førtidspensjonering.

— Spesielt gruvearbeiderne, sliterne i silikose-helvetet. Det er meg en gåte at det ikke er gjort for lengst. Andre grupper som også bør komme med er anleggsarbeidere og andre tungslitere.

Lars Bakken, Finnmark, gikk også sterkt inn for å kanalisere midler til kommunene, slik at de fikk mulighet til å gi folk den

rett de har til sosiale ytelser. Han var skuffet over at refusjonsspørsmålet bare var nevnt på fjerdeplass i sosialministerens prioriteringsliste. Han satte fram forslag om å la refusjonsspørsmålet få førsteprioritet. Han minnet om at kommunene bare har 2 prosent til investeringer, mens resten er bundne utgifter. Han sa seg glad for at det er blitt 35 prosent refusjon til hjemmehjelp for eldre i kommunene. — I min egen kommune har dette gitt oss mulighet til å yte fire timer pr. uke i slik hjelp.

Dirigenten: Klokka nærmer seg 22, og dirigenten vil spørre om landsmøtet har noe imot å fortsette til denne saken er ferdigbehandlet. Det står seks talere igjen pluss innlederen.

FORSLAG OM Å AVBRYTE MØTET, MEN DET BLE FORKASTET

Per Ryanes, Oslo, forlangte ordet til forretningsordenen og sa at dette nærmet seg en parodi på et landsmøte. Her behandler vi noe så viktig som sosialpolitikken, og så skal vi skynde på på denne måten. Jeg foreslår at møtet avbrytes nå, og at diskusjonen fortsetter i morgen.

Dirigenten: Det skal landsmøtet få avgjøre.

Det ble votert over forslaget, og resultatet ble at møtet fortsatte.

Liv Stubberud, Østfold: Det er klart at det er et ønske at staten overtar kommunenes sosiale omsorg. I dag er det stor forskjell mellom de forskjellige kommunene hva ytelsene angår. Vi bør få lovregler som pålegger kommunene like sosiale ytelser. Jeg tenker da spesielt på lommepenger til de gamle som bor på aldershjem. Behovet for hjemmehjelp er også meget stort. De gamle vil gjerne bo i sine hjem så lenge som mulig, men når de ikke kan få den nødvendige hjelp, må de flytte. Jeg vil også gjerne ha nevnt at folketrygdloven bør revideres. Etter §§ 8 og 9 har en som blir ufør etter fylte 70 år, ikke rett til hjelpestønad. Jeg vet at en stortingsproposisjon nr. 20 ligger i sosialkomitéen. Jeg vil henstille til vår fraksjon at den gjør hva den kan for å rette på skjevhetene.

Turid Dankertsen, Oslo, ville ta opp forslaget fra kvinnesekretariatet om dagistitusjoner. Samtidig ville hun nevne taperne i skolen og de problemer samfunnet seinere har med å løse deres

vanskeligheter. Det kan være rett å peke på at det er samfunnet, ikke skolen, som skaper tapere.

Ragnhild Eriksen, kvinnesekretariatet: Sosialministeren berørte mange problemer i dag. Han kom lite inn på de alkoholskadde, og det er den største gruppen. Det hjelpearbeidet som drives i dag, er et eksempel på hvordan det ikke skal gjøres. Det gis ingen muligheter for differensiering, og vi må behandle 20-åringer og 70-åringer på samme måte. Jeg vil be sosialministeren være oppmerksom på dette.

Merle Sivertsen, Oslo, pekte på hvor viktig det er å finne de funksjonshemmede på et tidligst mulig tidspunkt. I dag er det slik at førskolebarnet er det mest forsømte av alle.

Thorbjørn Karlsen, Oslo: Statsråd Højdahls innledning etterlot ingen tvil om at den politikk han vil føre er så omfattende at det ikke fins midler til å betale kostnaden. Jeg vil derfor henlede oppmerksomheten på de midler som unndras beskatning hvert år. De er så store at det kanskje kan bli nok til at Højdahl får sine ønsker oppfylt.

Ella Strømsnes, Sør-Trøndelag: Højdahl ga oss et skremmende bilde av vår sosiale omsorg. Jeg tror det skyldes at kvinnene har fått overlatt sosialsektoren, og de har vært for ettergivende. Nå må mennene bli virkelig engasjert i dette arbeidet. Kvinnene er altfor beskjedne.

STATSRÅD HØJDAHLS SLUTTINNLEGG

Odd Højdahl: Jeg skal ikke kommentere alle innleggene, men jeg har notert alle. La meg bare nevne hovedproblemstillingen. Alle er enig om at på mange områder er det nødvendig med raskest mulig utbygging, dernest personellsituasjonen. Vi skal være klar over at i vår sosiale omsorg er det i dag stor mangel på personell. Det er klart, at hvis vi forserer utbyggingen, vil det ikke umiddelbart hjelpe noe, for vi har ikke nok utdannet personell til å fylle de nye plassene.

Forholdet er at det er mangel på utdannet personell på alle områder i dag, i næringslivet så vel som i sosialomsorgen.

Den økonomiske siden skal jeg også si noe om. Jeg tror ikke vi klarer å gjennomføre noen stor utbygging ved å øke skatte-

byrdene på det nåværende inntektsnivået. Den eneste muligheten er økonomisk vekst i samfunnet. Jeg vil be dere om ikke å sette likhetstegn mellom økonomisk vekst og sosiale problemer. Tvertimot vil automatisering av en bedrift ikke skape noe sosialt problem. Det fins riktignok visse sider ved vårt arbeidsliv som skaper sosiale problemer, men vi skal ikke ta hele næringslivet under ett.

Et spørsmål er hvordan vi skal nytte den arbeidskraft vi har. Det er en kjensgjerning at mye arbeidskraft i dag er sysselsatt med arbeid som er av lav produktivitet. For samfunnet ville det være en fordel om denne arbeidskraften kunne overføres til nye arbeidsplasser av høyere produktivitet. Det ville hjelpe oss framover også sosialt.

Det ble vedtatt å oversende alle forslag til redaksjonskomitéen.

Kveldsmøtet ble hevet kl. 22.17.

Formiddagsmøtet tirsdag 11. mai.

Møtet ble satt kl. 9. Dirigent: Ragnvald Støyva.

Protokollkomitéens innstilling som gikk ut på godkjenning av gårsdagens møteprotokoller, ble enstemmig godkjent.

C. FORSLAG VEDR. ORGANISASJONSMESSIGE SPØRSMÅL

C 1: *Solheim Arbeiderlag:*

Navneforandring.

Vår partiavdeling foreslår forandring av partiets navn til «*SOSIALDEMOKRATENE*».

Motivering:

DNA er ikke dekkende for alle meningsfeller. Spesielt med tanke på framtiden bør dette spørsmålet nå behandles.

C 2: *Jern og Metall, Oslo,* avd. 1 av NJ&MF:

Partiet velger 2 viseformenn.

Landsmøtet 1971 velger 2 viseformenn i Det norske Arbeiderparti, hvorav én er representant i Stortinget sammen med partiets formann.

Motivering:

Arbeiderpartiet må i framtida intensivere sin politiske aktivitet på ulike områder — med den kraft som er nødvendig i et stort moderne parti, og gi en bredere rekrutteringsmulighet til partiets lederskap.

C 3: *Tåsen kretslag og kvinnegruppe:*

Brevkurs om sentrale poster i Arbeiderpartiets prinsipp- og arbeidsprogram.

Det må gis muligheter for en systematisk innføring i partiets programposter. Kursvirksomheten når det gjelder politiske emner, har til nå dreiet seg om mer allmenne spørsmål. Dette er viktig nok. Men særlig to grunner taler for å satse mer på å gi partimedlemmene en forholdsvis grundig kjennskap til sentrale deler av partiprogrammet.

For det første er dette en nødvendig forutsetning for økt indre demokrati innen partiet. Medinnflytelse forutsetter at man har kunnskaper nok til å kunne ta standpunkt til de ulike spørsmål som reiser seg i det politiske liv. Økt innsikt i de konkrete programposter gir større evne til kritisk vurdering og muligheter til konstruktive forslag om endringer, særlig fra folk som kjenner problemene fra sitt daglige arbeid. Dette er viktig fordi programmene i stor utstrekning blir utformet i sentrale instanser. Kanaliseringen av medlemmenes synspunkter til sentralledelsen burde kunne skje etter et liknende mønster som for brevkurset «Demokrati i hverdagen».

For det andre kan økt kunnskap om partiprogrammet føre til at de folkevalgte representanter i større utstrekning legger det til grunn for sine standpunkter i de konkrete saker. Spesielt viktig er dette i kommunalpolitikken. I dag viser de politiske skillelinjer seg lite her. En av årsakene kan kanskje være manglende kjennskap til de retningslinjer partiet har trukket opp for sin politikk.

C 4: *Sunndal Arbeiderparti:*

Retningslinjer for kommunepartiene.

§ 7, punkt 2: Sunndal Arbeiderparti foreslår dette punkt forandret slik:

Representantskapet eller et fellesmøte av alle partiets avdelinger foretar den endelige nominasjon.

Motivering:

Vi mener dette er mer demokratisk ordning, og skulle være i tråd med intensjonene i rådslagsaksjonen «Demokrti i hverdagen».

C 5: *Haugesund Arbeiderparti:*

Forslag til endringer i vedtektene. § 6. Nominasjon.

Nåværende nominasjonsordning utgår. I stedet gjeninnføres ren fylkesmessig nominasjon på stortingskandidater.

Motivering:

Den nåværende nominasjonsordning fra kommuneparti/nominasjonsforum/sentralstyret/nominasjonsforum/kommuneparti til nominasjonsmøtet er altfor tungrodd og tjener ikke de forskjellige kommunepartiers vilje og selvbestemmelsesrett. Nominasjonsforumet kan med letthet kullkaste et nominasjonsvedtak fra et kommuneparti og kan dermed frata den lokale partiavdeling dets selvfølgelige rett til selv å bestemme hvem de vil nominere som sin stortingskandidat. Tross alt er det kommunepartiene som best kjenner og kan vurdere sine egne lokale krefter, mens de for andre instanser kun er ukjente personer.

C 6: *Sunndal Arbeiderparti:*

DNA'S Støttefond.

Sunndal Arbeiderparti foreslår at det trykkes opp innbetalingskort på kr. 100.00, kr. 50.00 og kr. 25.00 til partiets støttefond, og at disse distribueres gjennom partiavdelingene til medlemmene.

Motivering:

Ordningen som praktiseres i dag, som går ut på at styrene i kommunepartiene blir oppfordret til å plukke ut en del av medlemmene med høy inntekt som mulige bidragsytere til Støttefondet, er etter vår mening en uheldig måte å gjøre det på.

De fleste kommunepartiers styrer kvier seg for å sortere medlemmene etter inntekter, og unnlater derfor å sende inn en slik liste.

Vi tror at mange flere vil gi bidrag til Støttefondet etter en slik ordning som vi foreslår, og da får også alle partimedlemmer anledning til å gi et bidrag etter økonomisk evne og interesse.

C 7: *Dokka og omegn Arbeiderlag,* tilsluttet N. Land Arbeiderparti:

Økonomisk støtte til partivirksomheten i distriktet.

I forbindelse med ordningen med statsstøtte til de politiske partier vil Dokka Arbeiderlag i tilslutning til N. Land Arbeiderparti henlede oppmerksomheten på partiarbeidet på lokalplanet. Med nå-

værende økonomi er det svært lite en kan få utrettet med hensyn til nødvendige utredninger m. v., når viktige kommunale saker skal opp til behandling.

Dokka og omegn Arbeiderlag vil derfor foreslå at en relativ andel av midler som nå blir overført DNA fra statsbudsjettet, blir tilstillet lokalavdelingene.

Alternativt: En større andel, f. eks. kr. 2.00 av medlemskontingenten, forblir i kommunepartiets/lokallagets kasse. (Kontingenten til landspartiet reduseres med kr. 2.00.)

Motivering:

Med en stadig økende «byråkratisering» av forvaltningen blir det politiske apparat stillet overfor større oppgaver. Nær sagt alle oppgaver må utredes, og det koster både penger og tid. Skal også lokalavdelingene kunne henge med, må arbeidsgrunnlaget sikres.

I den forbindelse mener et at en annen disponering av midlene som blir stillet til disposisjon, ville være å foretrekke, framfor den vi er vitne til f. eks. ved distribuering av en rekke mer eller mindre brukbare trykksaker.

Innenfor denne sektoren måtte det vel kunne spares inn vesentlige beløp som kunne kanaliseres ut til distriktene.

C 8: *Selfors AUL:*

Ideologi.

DNA bør skolere sine medlemmer i ideologi, slik at de vil forstå hva sosialisme betyr. En slik skolering trengs også i DNA's øverste rekker. Man bør bli mer klar over hvilke feil DNA gjør i dag, ved å lese sosialistiske filosofer, f. eks. Mao.

Motivering:

Arbeiderparti-folk av i dag har helt glemt den klassekamp de en gang førte. De har nå helt gitt seg til å arbeide for kapitalistene og USA's krav. Gjennom en slik skolering som vi foreslår, vil man kunne komme inn på rett vei igjen etter en tid i en blindgate.

C 9: *Svene Arbeiderlag:*

Medlemskap over 70 år.

Medlemmer over 70 år bør ikke betale kontingent til partiet. Disse medlemmer bør avløses med et hedersmerke som betyr *æresmedlemskap.*

C 10: *Lånke Arbeiderlag, Stjørdal:*

For å kunne tilføre distriktene mer av den økonomiske støtte som staten yter de politiske partier, foreslår Lånke Arbeiderlag at Det norske Arbeiderparti tar opp til drøfting og utredning spørsmålet om *region-sekretærer* i stedet for den nåværende ordningen med *fylkessekretærer* for Det norske Arbeiderparti.

Motivering:

Da arbeidsoppgavene blir større og større for de enkelte kommunepartier på grunn av kommunesammenslutninger, og derigjennom større organisasjonsapparat, mener Lånke Arbeiderlag at en partisekretær for hver region vil lette arbeidet for de valgte tillitsmenn, og derigjennom bedre partiets organisasjonsapparat i distriktene.

C 11: *Finnmark Arbeiderparti:*

Distriktenes representasjon til Landsmøtet.

På styremøte 30. januar 1971 i Finnmark Arbeiderparti ble spørsmålet om distriktenes representasjon til landsmøtet tatt opp. Styret gjorde følgende vedtak:

Styret antar at det ut fra både partiet sentralt og ute i partiavdelingene er formålstjenlig å få i stand en bedre representasjon fra distriktene til DNA's landsmøter.

Motivering:

Slik som situasjonen i dag er, legges de to siste års faktiske medlemstall til grunn ved fordeling av representantene. Store fylkeslag med mange medlemmer har det samme antall bak hver representant som mindre fylkespartier. I praksis resulterer dette i at Oslo *alene* har 150 representanter av 300. Mange av medlemmene som står bak dette representantantall er kollektivt innmeldt i partiet.

Et landsmøte med så sterk dominans fra Oslo og andre tettsteder kan gi et uheldig bilde av vårt parti som har den sterkeste tilslutning nettopp i distriktene (sammenlikn Nord-Norge).

Den innflytelse som utsendingene fra distriktene kan gjøre på de vedtak som blir fattet, er svært liten.

Det bør nå alvorlig overveies å forandre reglene for landsmøterepresentasjon som tilgodeser distriktene, hvor bl. a. de store arbeidsplasser med muligheter for bredere innmeldelse mangler. I den forbindelse vil en nevne at mange kommunepartier praktiserer en

representantskapsordning som er slik at mindre lag i kommunen får en forholdsvis sterkere representasjon i forhold til større lag.

En vil be om at saka fremmes for landsmøtet 1971.

C 12: *Arnadal Arbeiderlag:*

Stortingsrepresentanter/fylkespartiformenn.

Landsmøtet henstiller til fylkespartiene ikke å velge stortingsrepresentanter til formenn i fylkespartiene.

Motivering:

Dette er et spørsmål som har kommet sterkt fram under aksjonen «Demokrati i hverdagen». Fra et demokratisk syn er dette en dobbelstilling som vi mener partiet er best tjent med å holde atskilt. Vi er klar over at det er en god kontakt mellom fylkespartiene og stortingsgruppa, men mener at en stortingsrepresentant bør ha full jobb i en slik krevende stilling.

Kommunepartier og partiavdelinger vil også være tjent med at en formann i et fylkesparti kun er beskjeftiget med dette.

C 13: *Skoppum Arbeiderlag og Kvinnegruppe:*

Stemmerett ved års- og nominasjonsmøter.

Vi foreslår at der hvor representantskap er innført, blir lovparagrafen om stemmerett ved års- og nominasjonsmøter forandret således at disse blir holdt som åpne møter med stemmerett for alle partimedlemmer.

Motivering:

Vi synes at det er mest demokratisk at alle partimedlemmene får være med å bestemme hvem som skal velges inn i styrer og stell i kommunen. Vi er ellers svært fornøyd med representantskapsordningen.

C 14: *Stokke Arbeiderkvinnelag:*

A-lotteriet.

Stokke Arbeiderkvinnelag foreslår at A-lotteriets loddbøker blir i mindre format, og at bøkene består av 10, 25 og 50 lodd.

Motivering:

Stokke Arbeiderkvinnelag mener at det ville være lettere å få solgt A-loddene hvis bøkene ble i mindre format og inndelt i f. eks.

10, 25 og 50 lodder, helst bare 25 loddbøker. Loddbøkene er også for store og tunge å ha med i en håndveske, da kvinnene hovedsakelig står for loddsalget i grupper og lag.

C 15: *Nominasjonskomitéens innstilling:*

(Nominasjonskomitéen ble oppnevnt av Sentralstyret 24. september 1969 med denne sammensetning: Arvid Dyrendahl, formann, Bjørg Bergh, Lars Buer, Ronald Bye, Oddvar Berrefjord, Odvar Gøthesen, Tor Halvorsen, Ivar O. Hansen og Oluf Fuglerud.)

Retningslinjer for nominasjonene foran kommunevalg.

(Sendt kommunepartiene 27. mai 1970.)

De nye retningslinjer for nominasjonene ved stortingsvalg ble også av noen kommunepartier tatt i bruk foran det siste kommunevalget. Retningslinjene ved stortings- og kommunevalg kan stort sett være de samme, men utvalget mener det er nødvendig å stimulere til en bred debatt om de prinsipper som må legges til grunn for nominasjonene ved kommunevalg.

Vi må ha som utgangspunkt at det er et helt annet prinsipp for valgoppgjøret for stortingsvalg enn ved kommunevalg. Ved stortingsvalg er det kandidatenes rekkefølge på listen som er helt avgjørende for valg av personer. Velgerne kan stryke og kumulere kandidater også ved stortingsvalg, men dette har ingen innflytelse på hvem som velges.

Ved kommunevalg er rekkefølgen ved nominasjonen uten betydning. Det er et lite mindretall blant velgerne som ved strykninger og kumuleringer avgjør hvilke kandidater som velges inn i kommunestyrene.

Dette er et prinsipp som henger igjen i valgoppgjøret fra den tid vi hadde soknevise valg, da partiene kunne stille lister innenfor de enkelte sokn. Soknevise valg ble opphevet i 1955, og etter at vi nå også har gjennomført kommunesammenslutninger, fører strykninger og kumuleringer som regel til et helt urimelig resultat som ikke har noe med demokrati å gjøre.

Utvalget mener derfor at det ikke bare er av stor betydning å vedta retningslinjer for nominasjonene som sikrer en bred debatt i alle partiavdelinger om hvem som skal nomineres. Det er like viktig å finne fram til de hovedprinsipper som må legges til grunn for listeoppstillingen.

De viktigste prinsipper er:

1. Alle deler av kommunen må sikres representasjon i kommunestyret. Vi må hindre at noen få velgere ved organiserte strykninger og kumuleringer innenfor enkelte skolekretser, eller bak tidligere kommunegrenser, setter store deler av kommunen utenfor enhver representasjon i kommunestyret.
2. Også ved kommunevalg må vi sikre valg av dyktige partifeller som har forutsetninger for å løse de ulike oppgaver som er tillagt kommunene, og som har politisk innsikt og organisasjonsmessig erfaring.

   Gjennom kurser og brevringer må kommunepartiene skolere nye partifeller til en innsats i kommunepolitikken. Vi må også tilstrebe en organisert arbeidsfordeling blant de folkevalgte i kommunale tillitsverv, slik vi kjenner det fra Stortinget. Noen må skolere seg for å gjøre en innsats i skole- og kultursektoren — andre i sosialsektoren. Noen må skaffe seg innsikt i de oppgaver som melder seg i de tekniske etater, — veg-, vann-, kloakk- og tomteopparbeidelser.

   De partifeller som velges inn i formannskapet, må skaffe seg innsikt i økonomiske spørsmål i budsjettarbeidet, de arbeidsoppgaver som melder seg i forbindelse med generalplaner, reguleringsplaner og i regionalplanrådet.

   Vi må også sikre valg av representanter som kjenner de arbeidsoppgaver som er tillagt jordstyret og skogstyret, eller de mange andre oppgaver som er tillagt de mange styrer, råd og utvalg som selv i mindre kommuner omfatter 500—600 tillitsverv.
3. Ved nominasjonene foran kommunevalg må vi ha for øye at vi indirkete også er med og peker ut de partifeller som skal velges inn i regionalplanrådet, fylkestinget, fylkesutvalget og de mange fylkeskommunale styrer, komitéer og utvalg. Det er en tradisjon i de fleste fylker at fylkestingene ensidig rekrutteres blant ordførere og de som er sterkest engasjert i de mest arbeidskrevende tillitsverv i kommunene. Dette er ikke rasjonelt. Vi må derfor legge opp til en arbeidsdeling ved å frigjøre enkelte dyktige partifeller for kommunale tillitsverv, slik at de *helt* kan ofre seg for de mest arbeidskrevende tilltisverv i fylket.

   Det er omsider blitt bred politisk enighet om at vi må få direkte valg i fylkestingene. Når dette gjennomføres, vil det alt

ved nominasjonen bli aktuelt i en langt større utstrekning å frita dem som nomineres som kandidater til fylkestinget fra arbeidskrevende tillitsverv i kommunene. I Arbeiderpartiet må vi alt ved nominasjonene foran kommunevalget i 1971 tilpasse oss denne utviklingen.

Utvalget er klar over at vi også må sikre kontinuitet når det gjelder saksbehandlingen i fylkeskommunen. Vi kan derfor ikke omgående frita alle ordførere fra å være med i fylkestinget eller fra arbeidskrevende fylkeskommunale tillitsverv. Men i alle kommuner der Arbeiderpartiet får valgt mer enn én av kommunens representanter i fylkestinget, bør vi ta sikte på å velge en representant som ikke samtidig velges til noen av de mest arbeidskrevende tillitsverv i kommunen.

4. Utviklingen i de siste 20 år har ført til en sterk øking av saksmengden i formannskapene. Å være med i formannskapene er så tids- og arbeidskrevende at lønnstakere i de store industribedrifter eller andre deler av det private næringsliv ikke kan avse tid til å være med. Formannskapene rekrutteres i stadig større utstrekning fra offentlige tjenesteyrker, fastlønte tillitsmen i organisasjoner eller institusjoner som gir formannskapets medlemmer anledning til å bruke en del av sin ordinære arbeidstid til kommunale møter og oppdrag, uten at dette fører til tapt arbeidsinntekt.

   Dette er en utvikling som vi ikke uten videre kan akseptere i et demokratisk samfunn. Vi må utvikle et demokratisk system som ikke setter de store lønnstakergrupper utenfor de viktigste organer i vårt politiske demokrati.

Utvalget vil feste oppmerksomheten ved at på initiativ fra LO ble det for noen år siden ved lovendringer gitt kommunene adgang til å yte erstatning for tapt arbeidsfortjeneste og møtegodtgjørelse til kommunale ombudsmenn. Det kan i dag ytes inntil 75 kroner pr. dag i tapt arbeidsfortjeneste uten legitimasjon. Tapt arbeidsfortjeneste ut over dette må legitimeres fra arbeidsgiver.

For møtegodtgjørelse gjelder ingen maksimale satser. Det praktiseres fra 10—12 kroner pr. time, maksimum 45 kroner for et møte.

I den utstrekning gjennomføring av faste godtgjørelser letter adgangen for lønnstakere til å påta seg kommunale tillitsverv, bør partiet gå inn for en slik ordning. Men en bør ha som utgangspunkt at møter legges utenfor den ordinære arbeidtid, slik at en kan

begrense utgifter til tapt arbeidsfortjeneste og møtegodtgjørelse til det som er rimelig og forsvarlig.

Sentralstyret i partiet og Sekretariatet i LO har nå satt ned et utvalg som skal forberede et stort debattopplegg om en fornyelse og videre utbygging av demokratiet så vel i arbeidslivet som i samfunnets organer, og i dette debattopplegget vil en fornyelse av det kommunale demokrati bli viet stor oppmerksomhet. Debattopplegget vil bli sendt alle fag- og partiavdelinger høsten 1970. Vi må gå ut fra at det vil bli fremmet en rekke konkrete forslag om endringer i det kommunale demokrati, som det selv innenfor rammen av den nåværende kommunelov kan bli aktuelt å gjennomføre ved konstitueringen av de nye kommunestyrene etter kommunevalget i 1971.

Også dette vil virke inn på de prinsipper som må legges til grunn foran nominasjonene ved kommunevalget.

Strykninger og kumuleringer.

Utvalget finner det nødvendig mer inngående å gå inn på de problemer som strykninger og kumuleringer ved kommunevalg utløser, og hvordan vi skal sikre oss mot helt urimelige utslag som helt kverulerer et demokratisk valg.

Utvalget vil peke på at det er svært få som er klar over hvor urimelig denne ordningen virker. Det er en utbredt oppfatning at det er en demokratisk rett for velgerne ved strykninger og kumuleringer å øve innflytelse på personvalget. Utvalget vil ved noen eksempler vise hvor urimelig en slik oppfatning er:

På de fleste nominasjonsmøter er det stor strid om hvem som skal nomineres på de første plassene på listene. Det er en utbredt oppfatning at de som står høyest på listen er sikret valg, slik også ordningen er ved stortingsvalg.

Det er det motsatte som ofte kan være tilfelle ved kommunevalg. Når velgerne får listen, reagerer de på samme måte som den vi kjenner fra nominasjonsmøtene. Han eller hun er det ingen oppfordring til å kumulere.

Men finner de en kandidat langt nede på listen som de kjenner, og som de gjerne vil ha valgt, er det en langt større oppfordring til å kumulere vedkommende. Effekten av kumuleringen blir større, når de stryker en kandidat som står høyere oppe på listen. Strykningen rammer ofte dem de ikke kjenner, men som kanskje er vel så kvalifisert som den de kumulerer.

Hovedtyngden av strykningene setter derfor inn mot den øverste

fjerdedel av listene, mens de fleste kumuleringer konsentreres om den nederste fjerdedel av listene.

Dette kan bekreftes av en undersøkelse som ble foretatt i Troms like etter kommunevalget i 1955. En tok for seg 40 listeoppstillinger fra partiene i de fleste kommuner. Av de som sto på den øverste fjerdedelen av listene, ble bare 25 prosent valgt inn i kommunestyrene. Hvis ikke en del av disse kandidatene var kumulert, ville prosentandelen blitt enda lavere.

Av de som sto på den nederste fjerdedel av listene, og som vel i enkelte tilfelle var kandidater som sto der for å fylle ut listen, ble 36 prosent valgt inn i kommunestyrene.

Når noen få velgere går sammen om å organisere strykninger og kumuleringer, det kan dreie seg om bare fra 6—12 rettede lister, kan en slik aksjon i mange tilfelle suverent avgjøre hvem som velges inn i kommunestyret av de ikke kumulerte.

I enkelte storkommuner har dette ført til at tidligere kommunale enheter er blitt helt uten representasjon. Ved kommunevalget 4 år senere ble den kommunen som var overrepresentert, uten representasjon.

Dette har blitt et alvorlig problem i flere storkommuner, bl. a. i Gran i Oppland. Ved det siste kommunevalget i Gran i Oppland. Ved det siste kommunevalget i Gran benyttet 51 prosent av velgerne ren liste uten strykninger og kumuleringer. Men noen få velgere som ved organiserte strykninger og kumuleringer ville sikre sin distriktsrepresentasjon, satte den delen av kommunen som ved forrige valg ble totalt overrepresentert, praktisk talt utenfor kommunestyret.

Ved valget i Lødingen kommune i 1959 fikk senteret i kommunen, der de fleste velgerne hører hjemme, valgt 1 av 36 representanter. En krets, der det ble avgitt 36 stemmer, fikk valgt 5 representanter.

Et illustrerende eksempel på virkningene av organiserte strykninger og kumuleringer fikk vi det siste kommunevalget i Modum. Noen kvinner henvendte seg til redaktøren i en upolitisk lokalavis for å få hjelp til å kumulere med sikte på å få valgt flere kvinner inn i kommunestyret. Han kjente dynamikken i prosessen og ga dem dette geniale råd: Benytt SF-lista. Stryk alle navns som står på denne lista og før i stedet opp de kvinner som er nominert på de andre partiers lister. Det ble ved valget innlevert 17 slike rettede SF-lister. Alle nominerte kvinnr ble valgt, og det ble et kvinnelig flertall i kommunestyret.

I et radio-ordskifte opplyste redaktøren at han hadde et system

for å sikre kvinnelig flertall også i Oslo. Ved organiserte strykninger og kumuleringer av 145 lister fra Høyre, 88 fra Arbeiderpartiet, 62 fra Senterpartiet, 48 lister fra SF, 34 lister fra Venstre og 47 lister fra Kristelig Folkeparti, ville det ved siste kommunevalg ha blitt 47 kvinner og 38 menn valgt inn i Oslo kommunestyre. Så lite skal det til ved organiserte aksjoner å avgjøre personvalget i en kommune der det avgis 281 000 stemmer.

Det er mange eksempler på at 6—12 velgere ved organiserte strykninger og kumuleringer får en lang større innflytelse på personvalget enn et enstemmig nominasjonsmøte som teller 300—400 deltakere.

Dette viser hvor viktig det er å kumulere et antall kandidater, slik at en sikrer en rimelig distriktsvis fordeling av representantene, og valget av de kandidater som partiet mener er best kvalifisert til det arbeidet som må utføres i formannskapet og andre viktige kommunale tillitsverv.

Utvalget vil også peke på at det ofte er våre dyktigste partifeller som på partiets vegne må ta ansvarsbevisste, men overfor enkelte grupper upopulære avgjørelser, som pådrar seg de fleste strykninger. Dette gjelder bl. a. våre representanter i lønnsutvalg, eller andre utsatte tillitsverv.

I kommuner der Arbeiderpartiet har et stort flertall, innvendes det ofte mot å kumulere for mange, at dette fører til for få navn på listen, slik at partiet ikke får varamenn nok. Dette må nominasjonsmøtet ta hensyn til.

Utvalget vil her minne om at ved den siste endring av loven er det åpnet adgang til å føre opp inntil 10 reservekandiater, og i kommuner der det velges minst 41 representanter inntil 20 reservekandidater. Dette skulle sikre partiet de nødvendige varamenn, selv om en utvider antallet av kumulerte kandidater.

Forslag til retningslinjer for nominasjonen ved kommunevalg.

Det ville være en fordel også ved kommunevalg om nominasjonene ble avsluttet før årsskiftet, og kommunepartiene må ta hensyn til at det ikke er lett å få god tilslutning til møter i tidsrommet 15. desember—15. januar.

1.—15. desember:

Partistyret innkaller kommunepartiets representantskap, — der det ikke er organisert et representantskap, et partimøte for å velge

nominasjonskomité — for å vedta retningslinjer for listeoppstilling.

Partistyret legger fram for møtet et forslag om hvor mange som skal kumuleres. Forslaget må omfatte et antall som sikrer kumulering av ordfører, varaordfører, og hvordan de kumulerte skal fordeles på de tidligere kommuneenheter, slik at vi sikrer en rimelig distriktsvis fordeling a vrepresentantene i kommunestyret.

Partistyret fremmer også forslag på medlemmer av nominasjonskomitéen. Den bør omfatte representanter fra kommunestyret, fagbevegelsen, kvinnebevegelsen og AUF. Komitéen bør også ha medlemmer som representerer de tidligere kommuneenheter.

Får komitéen mer enn 10 medlemmer, fremmes det forslag om et arbeidsutvalg.

Partistyret sender en henstilling til alle partiavdelinger om innen 1. februar å fremme forslag på kandidater de ønsker nominert.

15. februar:

Nominasjonskomitéen fremmer et foreløpig forslag til liste som sendes alle partiavdelinger til behandling. Forslaget omfatter også hvem som skal være partiets ordfører- og varaordførerkandiat.

Partiavdelingene oppfordres om å sende inn sine endringsforslag før 15. mars.

Nominasjonskomitéen bør søke å være representert på møtet i partiavdelingene der listeforslaget drøftes, slik at partiavdelingene kan orienteres om de prinsipper som er lagt til grunn for listeforslaget.

15. mars—15. april:

1. Nominasjonen avsluttes i alle kommunepartier. Utvalget viser til følgende retningslinjer for nominasjonen som er vedtatt av et landsmøte i partiet.
2. Representantskapet foretar den endelige nominasjon. Der det ikke er representantskap, er det et fellesmøte av alle partiets avdelinger som foretar den endelige nominasjon.
3. Nominasjonsmøtet vedtar også partiets valgprogram. Programmene skal forelegges distriktsorganisasjonenes kommunalutvalg til godkjennelse.
4. Ved nominasjonen kan det ikke stilles opp kandidater som tar forbehold om å stå fritt i visse saker, og møtet kan heller ikke gi slikt tilsagn. Skal noen stilles fritt i en sak, avgjøres det etter gjeldende regler i samband med den konkrete behandling av saken.

5. Nominasjonsmøtet peker ut partiets ordfører- og varaordførerkandidat. Minst to av de nominerte kandidater skal kumuleres.

På nominasjonsmøtet legger nominasjonskomitéen fram sitt endelige forslag til liste, der det er innarbeidet de endringsforslag fra partiavdelingene som komitéen har sluttet seg til. Listeforslaget bør stensileres og deles ut på møtet.

Nominasjonsmøtet nominerer først partiets ordfører- og varaordførerkandidat som kumuleres. Ifølge partiets lover skal det kumuleres minst to kandidater. Utvalget mener det må kumuleres i en langt større utstrekning enn dette for å sikre en rimelig distriktsvis fordeling av representantene.

Utvalget vil presisere at ved valg av formannskapsgruppe må en ikke være bundet av de kumuleringer som er foretatt. Det kan være en fordel at de kumulerte føres opp en gang på den øverste fjerdedel av listen, og at deres navn føres opp en gang til på den nederste fjerdedel av listen.

Det vil da foran kommunevalg ikke være hensiktsmessig å offentliggjøre listeforslaget, da nominasjonskomitéen først kan ha sitt endelige listeforslag klart på nominasjonsmøtet.

Utvalget mener at sluttbehandlingen av partiets kommunevalgprogram bør legges til et møte som holdes før nominasjonsmøtet. Tiden blir for knapp på nominasjonsmøtet.

Konstitueringen av kommunegruppe.

Når nominasjonen er avsluttet, foreslår partistyret at nominasjonskomitéen, eventuelt en ny komité, etter valget får i oppdrag å legge fram en innstilling på medlemmer av formannskap, representanter til regionalplanrådet, fylkestinget og medlemmer av råd, styrer og utvalg til det konstituerende møte i kommunegruppa.

Komitéen må legge stor vekt på en spredning av de kommunale tillitsverv. Den bør ha som utgangspunkt at ingen partifeller skal være med i mer enn tre, eller fem, av de faste kommunale styrer, råd og utvalg.

I de kommuner der partiet får valgt mer enn én representant som medlem av fylkestinget, bør komitéen fremme forslag på en kandidat som fritas for arbeidskrevende tillitsverv i kommunen.

Det bør legges vekt på at også de store lønnstakergrupper innenfor det private næringsliv blir representert i formannskapet og de viktigste styrer, råd og utvalg.

Innstillingen på kandidater til styrer, råd og utvalg legges først fram til behandling i kommunegruppa, og med dens innstilling går den til realitetsbehandling i partiets representantskap. Eller en kan overlate til et fellesmøte av kommunegruppa og representantskapet, eventuelt et partimøte, å nominere partiets kandidater til styrer, råd og utvalg.

Landsstyrets vedtak 27/2-1970:

Landsstyret gir Sentralstyret fullmakt til å redigere komitéens «Retningslinjer for nominasjonene foran kommunevalg» og sende dem ut som veiledende retningslinjer for en prøveordning foran kommunevalget 1971.

C 16: *Nominasjonskomitéens innstilling:*

Nominasjonsordningen foran stortingsvalg.

Utvalget er også bedt om å vurdere erfaringene ved den nye nominasjonsordningen som ble innført foran det siste stortingsvalg, og eventuelt fremme forslag til endringer.

Det en ønsket å oppnå ved den nye nominasjonsordningen var:

a) at flest mulig av partiets medlemmer trekkes aktivt med i nominasjonsprosessen, slik at valget av kandidater ikke avgjøres av en liten ledergruppe, men blir resultat av en demokratisk prosess,
b) at nominasjonene sikrer et utvalg av kandidater som gjør at alle befolkningsgrupper får en rimelig representasjon. Det ble særlig framholdt at kvinnene og industriarbeiderne var underrepresentert på Stortinget,
c) at det sikres en allsidig sammensetning av Stortinget, slik at det finnes et tilstrekkelig antall kvalifiserte representanter som kan dekke de mange arbeidsområder som de stilles overfor, — økonomisk politikk, sosialpolitikk, kulturpolitikk, industripolitikk, utenrikspolitikk, osv.

For å oppnå dette ble disse retningslinjene vedtatt:

1. Partiavdelingene og kommunepartiene fremmer forslag på kandidater til partiets liste ved stortingsvalg, eventuelt en fullstendig valgliste for fylket. Forslagene sendes til det forum et årsmøte i fylkespartiet har valgt til å utarbeide listeforslaget.
2. Dette utarbeider først et foreløpig forslag til liste som oversendes landspartiets samordningsutvalg til uttalelse. Utvalget foretar

en samlet vurdering av de forslag som er kommet inn fra fylkespartiene, ut fra hensynet til en allsidig sammensatt og slagkraftig stortingsgruppe, og avgir en uttalelse som tilstilles fylkespartiene.

3. Fylkespartiets nominasjonsutvalg drøfter samordningsutvalgets vurderinger, og utarbeider et endelig forslag til liste som sendes kommunepartiene og partiavdelingene til behandling. Forslaget må nærmere motiveres, og det må gis opplysninger om de prinsipper, forslag og tilrådinger som er lagt til grunn for forslaget til liste.
4. Dette listeforslaget som skal være utgangspunktet for ordskifte på nominasjonsmøtet, må også drøftes på det møte i kommunepartiet som skal velge utsendinger til nominasjonsmøtet.

Erfaringene.

Det sentrale samordningsutvalg drøftet i en rapport til Sentralstyret de erfaringer en høstet ved den nye nominasjonsordningen, og foreslo at Sentralstyret ga et utvalg i oppdrag å utrede forslag til visse endringer i ordningen.

Samordningsutvalget uttalte:

«Disse endringer bør ta sikte på å forkorte nominasjonen i tid. Vi vil antyde at man tar sikte på å starte hele prosessen i midten av januar. Det bør videre rettes en henstilling til distriktspartiene om at man tar sikte på å holde nominasjonsmøtene så tidlig som mulig om våren.

Begrunnelsen for dette forslaget er at når nominasjonsprosessen tar så lang tid som nå, vil den lett virke hemmende både på det alminnelige partiarbeid i distriktene og på arbeidet i partiets stortingsgruppe. Den langvarige debatten om kandidatene medfører også en urimelig påkjenning på de partifeller som er direkte implisert.

I forbindelse med den nye nominasjonsordningen har det vært ført en debatt om hvorvidt de foreløpige listeforslag skal offentliggjøres eller ikke. Argumentene mot offentliggjøring er at man da lett vil bli bundet av det første forslag som foreligger. Dermed står ikke partiavdelingene og nominasjonsmøtet så fritt som ønskelig under den videre behandlingen.

Vi deler den oppfatning at de foreløpige listeforslag ikke bør offentliggjøres før de er vurdert av det sentrale samordningsutvalg.

I svært mange tilfeller har det skjedd lekkasjer til den borgerlige

presse. Hvis man skal holde fast på prinsippet om at det foreløpige listeforslag *ikke* skal offentliggjøres, synes det derfor nødvendig at de utvalg som skal utarbeide de foreløpige forslag, består av et langt mindre antall personer enn i dag. Etter vår oppfatning bør partiet ta prinsipielt standpunkt til hvorvidt hele debatten om nominasjonen skal foregå i full offentlighet fra det øyeblikk nominasjonsprosessen tar til, eller om listeforslaget skal være fortrolig inntil det er blitt vurdert av somordningsutvalget.

Dersom en velger den siste retningslinjen, blir det, etter vår oppfatning, nødvendig å gjøre vedtak om at det forum skal utarbeide et foreløpig forslag, må bestå av et lite antall personer, slik at en kan være sikret at full fortrolighet opprettholdes.

I noen tilfeller har fylkespartiene latt sine representantskap behandle de foreløpige listeforslag. Det vil — i hvert fall i ganske stor utstrekning — være de samme forsamlinger som foretar de endelige nominasjoner. Disse forsamlinger vil derfor være sterkt bundet av de foreløpige forslag, og vi vil derfor fraråde foreløpige nominasjoner i representantskapene.»

Nominasjonsutvalget har også bedt ledelsen i fylkespartiene og partiets representanter på Stortinget om å kommentere erfaringene ved den nye nominasjonsordningen ved stortingsvalg, og de fleste trekker fram de samme forslag til endringer som de som ovenfor er sitert fra samordningsutvalget.

Sammensetningen av stortingsgruppa etter valgene i 1965 og 1969.

Vi gjengir nedenfor en statistisk oversikt over partiets stortingsrepresentanter, som viser kjønn-, alders- og yrkesfordeling etter valgene i 1965 og 1969. Selv om tabellene må leses med noen forbehold, særlig for yrkesfordelingen (som vi kommer tilbake til nedenfor), forteller de atskillig om endringene ved siste valg. Men det er naturligvis vanskelig å si noe sikkert om i hvilken grad den nye nominasjonsordningen har medvirket til disse resultatene.

Kjønnsfordeling:

Representanter og varamenn:

	1965:	1969:
Menn	144 (81,4 %)	149 (79,3 %)
Kvinner	32 (18,6 %)	39 (20,7 %)

Representanter:

Menn	59 (86,8 %)	63 (85,1 %)
Kvinner	9 (13,2 %)	11 (14,9 %)

I forrige periode var 12 av 150 representanter kvinner, av disse var 9 valgt på Arbeiderpartiets lister. Siste valg brakte 15 kvinner inn på tinget, herav 11 fra Arbeiderpartiet. Selv om andelen av kvinner i Arbeiderpartiets gruppe er økt med 1,7 prosent, er den likevel fortsatt for lav. Dette forholdet vil imidlertid neppe kunne endres radikalt før likestillingen er brakt et godt stykke videre på andre områder (i hjemmet, i arbeidslivet og i det lokale samfunnslivet).

Aldersfordeling

av Arbeiderpartiets stortingsrepresentanter og varamenn:

	1965:	*1969:*
20—24 år	4	2
25—29 »	4	14
30—34 »	12	14
35—39 »	21	18
40—44 »	28	46
45—49 »	29	39
50—54 »	31	28
55—59 »	28	19
60—64 »	15	6
65—69 »	4	3

Aldersfordeling

av Arbeiderpartiets stortingsrepresentanter:

	1965:	*1969:*
20—24 år	—	—
25—29 »	—	3
30—34 »	—	3
35—39 »	4	5
40—44 »	8	14
45—49 »	11	17
50—54 »	13	13
55—59 »	17	10
60—64 »	11	7
65—69 »	4	2

Gjennomsnittsalderen for Arbeiderpartiets gruppe, som i 1961 var 54,3 år, og i 1965 53 år, ble ved valget i 1969 senket ytterligere — til 47,9 år. For første gang etter 1945 kom gjennomsnittsalderen godt under 50 år.

I den nye stortingsgruppa er 3 representanter under 30 år, 6 under 35 år, og hele 25 under 45 år. Tar en varamennene med, blir det 30 personer under 35 år, og hele 94 under 45 år. Innslaget av yngre folk på listene ble ved siste valg betydelig sterkere enn før.

Med den sterke økning av tallet på representanter under 45 år ved det siste valget, må vi regne med at det ved nominasjonene foran neste stortingsvalg ikke blir lett å senke gjennomsnittsalderen ytterligere.

Yrkesfordelingen

av Arbeiderpartiets stortingsrepresentanter og varamenn:

	1965: %	*1969:* %
Arbeidere	12,6	9,0
Fiskere	3,4	3,1
Gård/småbrukere	8,5	9,6
Funksjonærer/tjenestemenn	46,6	48,4
Husmødre	9,6	7,4
Selvstendig næringsdrivende	—	3,7
Skolefolk	8,0	11,2
Pressefolk	6,8	4,3
Prester	1,2	1,6
Andre	3,4	1,6

Yrkesfordelingen

av Arbeiderpartiets stortingsrepresentanter:

	1965: %	*1969:* %
Arbeidere	10,3	9,5
Fiskere	4,4	2,7
Gård/småbrukere	10,3	10,7
Funksjonærer/tjenestemenn	47,1	39,3
Husmødre	7,35	5,4
Skolefolk	4,4	12,2
Pressefolk	8,8	9,5
Andre	7,35	10,7

Vurderingen av yrkesfordelingen byr på en del spesielle problemer. I den innstilling som partiets forrige nominasjonskomité la fram i september 1966, ble det gjort oppmerksom på at statistikken for yrkesbefolkningen var sterkt skjønnsmessig og ikke måtte tas for bokstavelig. Det samme kan sies om oversikten over yrkesbefolkningen etter valget i 1969.

Ved grupperingen har man gått ut fra de yrkestitler som er nyttet på listene. Siden oversikten er lite spesifisert, særlig gjelder det tabellen der bare de valgte representantene er med, faller mange i den store sekken «Funksjonærer/tjeenstemenn» og i gruppen «Andre». Det gjelder bl. a. arbeidere som kanskje relativt nylig har forlatt en industriarbeiderplass for å overta et fastlønt tillitsverv i partiet, fagbevegelsen eller en yrkesorganisasjon. Med tittelen sekretær e. l. kommer de i statistikken med blant funksjonærene, mens de som stortingsrepresentanter vil være gode talsmenn for sine opprinnelige arbeidsplasser og yrkesgrupper. Likevel må en vel si at gruppene arbeidere og fiskere fortsatt er underrepresentert sammenliknet med funksjonærer/tjenestemenn og skolefolk og pressefolk.

For en del skyldes nok dette at det kommunale system slik det har utviklet seg i de siste 10—20 år, har ført til at de store lønnstakergrupper i det private næringsliv har fått redusert sin representasjon i fylkesting, formannskap og andre viktige kommunale tillitsverv. De fleste stortingsrepresentanter rekrutteres fra kommunepolitikken og organisasjonslivet. Det er derfor viktig, slik utvalget har pekt på i sin innstilling om nominasjonene foran kommunevalg, at det gjennomføres endringer i det kommunale system, så industriarbeider og funksjonærer i det private næringsliv på like fot med lønnstakere i offentlig tjeneste kan være med i formannskap og andre viktige kommunale tillitsverv.

Det vil imidlertid neppe være hensiktsmessig eller fornuftig å ta sikte på en matematisk «riktig» representasjon i Stortinget, i forhold til yrkesgruppenes styrke i partiet eller i folket.

Et stivbent og skjematisk system med avgjørende vekt på distriktsfordeling, yrkesfordeling, aldersfordeling og kjønnsfordeling ved nominasjonene vil ikke gi noen garanti for en fornuftig sammensetning av partiets stortingsgruppe — eller av Stortinget som helhet.

Skal partiet få en stortingsgruppe som kan tale hele bevegelsens sak med kunnskap og politisk tyngde, må det legges betydelig vekt også på kandidatenes personlige egenskaper, deres evne til politisk saksbehandling og til å representere partiet utad.

En må imidlertid regne med at en fornyelse og videre utbygging

av demokratiet, den generelle hevingen av utdanningsnivået, sammen med utbyggingen av arbeiderbevegelsens politiske skoleringsvirksomhet, etter hvert vil gjøre det lettere for folk i de grupper som i dag er underrepresentert.

Det som særpreger nominasjonene innenfor Arbeiderpartiet sammenliknet med de andre partier, er den sterke vekt som legges på en geografisk fordeling av kandidatene innenfor de enkelte valgdistrikter. Dette har sin bakgrunn i at Arbeiderpartiet i de fleste valgdistrikter får valgt like mange, innenfor enkelte fylker, flere representanter enn de fire B-partiene. Det er bare Arbeiderpartiet som kan foreta en slik geografisk fordeling av mandatene.

Dette kan være en taktisk fordeling, og særlig innenfor vidstrakte fylker som Nordland, kan en slik fordeling også være rimelig. Men som årene går, mener utvalget at det vil være naturlig å myke opp kravene til en slik geografisk fordeling av mandatene.

Utviklingen har ført til at ordningen med kretspartier er avløst av fylkespartier. Dette er en følge av den nye funksjonsfordeling som er under utvikling mellom staten, fylket og kommunene. Det vil som tiden går, bli like aktuelt å drøfte de fylkeskommunale saker innenfor partiorganisasjonene, slik vi nå drøfter kommunale saker. Dette vil føre til at det skapes en like god kontakt med våre mest politisk kvalifiserte partifeller i hele fylket som den vi i dag har innenfor en begrenset del av et fylke.

Denne utviklingen vil føre til at en ved nominasjonene ikke vil bli så opptatt av en geografisk fordeling av mandatene, men legge større vekt på å nominere de best politisk kvalifiserte. Dette vil også gjøre det lettere å sikre kvinnene en bredere representasjon, og gjennomføre en mer rimelig fordeling av representasjonen på de enkelte yrkesgrupper.

Et sentralt samordningsutvalg.

De uttalelser utvalget har hentet inn fra fylkespartiene og stortingsrepresentantene, viser at det er alminnelig enighet om å opprettholde ordningen med et sentral samordningsutvalg som et ledd i nominasjonsprosessen.

Det er en stor fordel at nominasjonskomitéene i de enkelte valgdistrikter, før de legger fram sitt forslag til liste for partiavdelingene og kommunepartiene til debatt, kan få vurdert sitt foreløpige forslag i forhold til de tilsvarende forslag i de andre valgdistrikter.

Dette gir et utgangspunkt for å kunne medvirke til å få en allsidig sammensatt stortingsgruppe, det nødvendige bakgrunnsmateriale for

en debatt om en rimelig representasjon av alle befolkningsgrupper, blant annet kvinner og lønnstakergrupper som fortsatt er underrepresentert på Stortinget.

Utvalget mener derfor at vi fortsatt bør holde fast ved et samordningsutvalg, oppnevnt av Landsstyret, som medvirker til en samordning av de foreløpige listeforslag, og som avgir en uttalelse som tilstilles fylkespartiene nominasjonsutvalg.

Partiavdelingenes medvirkning i nominasjonsprosessen.

Det er også utbredt enighet om at den åpne nominasjonen, der ikke bare partiavdelingene ble oppfordret til å fremme forslag på kandidater, men også sammen med kommunepartiene ble innbudt til en åpen debatt om listeforslaget før det velges utsendinger til nominasjonsmøtet, var et stort framsteg. Ordningen virket ikke bare aktiviserende på selve valgforberedelsene. Rapportene viser også at i de fleste valgdistrikter førte den til mindre strid under nominasjonsprosessen og større tilfredshet med resultatet.

Ledelsen i Sogn og Fjordane Arbeiderparti har bedt utvalget også å overveie om ikke det foreløpige listeforslaget bør sendes partiavdelingene til uttalelse.

Dette vil forlenge nominasjonsprosessen, og utvalget mener at det er først når nominasjonsutvalget kan legge fram sitt endelige listeforslag som nærmere motiveres med opplysninger om de prinsipper og de tilrådinger som er lagt til grunn for forslaget til liste, at forutsetningene for en bred debatt i partiavdelingene er til stede.

Fra Oslo Arbeiderparti er foreslått at «det bør overveies om ikke nominasjonskomitéen i distriktene som *første tiltak* sender ut en kandidatliste over partimedlemmer som fortrinnsvis bør vurderes i nominasjonsprosessen. Ved dette har partiavdelingene et bedre utgangspunkt for sin behandling, idet de oppfordres til å supplere lista, dels gå imot eventuelle kandidater som er foreslått vurdert.

Etter dette kan så nominasjonskomitéen sette opp det første diskusjonsutkast til liste og sende det til behandling i partiavdelingene. I sise omgang fremmer komitéen sitt endelige forslag som også sendes partiavdelingene. Reaksjonen på dette forslaget bør imidlertid komme direkte i nominasjonsmøtet.

Utvalget mener at de retningslinjer som alt er etablert, slik bosettingsstrukturen er i de fleste valgdistrikter, vil gi de beste garantier for en demokratisk nominasjonsprosess.

Sender nominasjonskomitéen ut en liste over de aktuelle kandi-

dater, kan dette for sterkt påvirke nominasjonen før partiavdelingene har fått anledning tl å foreslå kandidater.

Ledelsen i Oslo Arbeiderparti har også drøftet om det «bør vurderes om de enkelte partimedlemmer bør trekkes sterkere med i nominasjonen gjennom forslags- og avstemningsmuligheter, en form for primærvalg-system».

Utvalget mener dette vil bli en for tidkrevende ordning. Et primærvalgsystem kan også føre til en utvikling mot å legge hovedvekten på en geografisk fordeling av kandidatene, der tettsteder og større industristeder i valgdistriktene vil dominere avstemningen.

Vi bør utforme nominasjonsprosessen slik at interessen konsentreres om å sikre nominasjon av de best politisk skolerte kandidater, og med sikte på en allsidig sammensatt stortingsgruppe, samtidig som en kan sikre en rimelig fordeling av de sikre kandidater på de store yrkes- og befolkningsgrupper.

Formannen og sekretæren i Akershus Arbeiderparti, Kurt Mosbakk og Tryggve Aakervik, viser til at det foran det siste valget ble en del uklarhet om både partiavdelingene og kommunepartiene skulle fremme forslag på kandidater. De reiser spørsmålet om «ikke grunnorganisasjonene får innstillingsrett, — eventuelt bare kommunepartiene».

Utvalget vil igjen vise til bosettings- og organisasjonsstrukturen. I de fleste valgdistrikter er det i kommuner med en spredt bosetting naturlig for partiets medlemmer å komme sammen til et felles partimøte for å fremme forslag på kandidater.

I mer industrialiserte strøk er det naturlig at denne adgangen også utvides til partiavdelingene. Utvalget mener derfor vi bør holde fast ved at både partiavdelingene og kommunepartiene foreslår kandidater, eventuelt en fullstendig valgliste for fylket, som sendes direkte til nominasjonskomitéen.

Tidsfaktoren.

I uttalelsene fra fylkespartiene og stortingsrepresentantene er det bred tilslutning til forslaget fra samordningsutvalget om å gjennomføre nominasjonene innenfor en kortere tidsfrist. Retningslinjene foran det siste stortingsvalget omfattet ingen tidsfrister. I enkelte fylker strakk nominasjonsprosessen seg over 7—8 måneder fra den tid partiavdelingene ble bedt om å fremme forslag på kandidater.

Samordningsutvalget har foreslått at nominasjonsprosessen skal ta til i midten av februar og avsluttes tidligst mulig på våren. Dette er etter vår mening et for sent tidspunkt. Nominasjonene bør av-

sluttes i løpet av februar, slik at kandidatene kan ta del i informasjons- og diskusjonsmøter og i den valgkamp som kommer i gang alt før sommerferien.

Når det innføres bestemte tidsfrister som en del av hele valgopplegget bør det være mulig å gjennomføre hele nominasjonsprosessen i tiden 15. desember til 1. mars.

Partiavdelingene sender inn forslag på kandidater innen 1. desember.

Fylkespartiets nominasjonsutvalg oversender sitt foreløpige forslag til liste innen 15. desember til Landsstyrets samordningsutvalg.

Dette legger fram sine tilrådinger innen 15. januar.

Fylkespartienes nominasjonsutvalg sender innen 25. januar sin endelige innstilling til kommunepartiene og partiavdelingene.

Det skulle da være mulig å avvikle alle nominasjoner i løpet av februar.

Det er fylkespartiene og det sentrale samordningsutvalg som her kan få knapp tid, men møtene kan berammes i god tid, og det skulle ikke by på noen uoverkommelige problemer å legge fram innstillingene innenfor de her foreslåtte frister.

Fylkespartienes nominasjonsutvalg.

I en rekke fylker var det fylkespartiets representantskap, — et forum med utsendinger fra alle kommuner med opptil 40 partifeller som ble utpekt som nominasjonsutvalg.

I flere uttalelser som er sendt inn, er det reist spørsmål om ikke dette er et for stort forum når det gjelder å utarbeide det foreløpige listeforslaget.

Fylkespartiets representantskap er et så stort og representativt besluttende organ, at selv et foreløpig listeforslag kan oppfattes som det mest sannsynlige sluttresultat. Nominasjonen kan bli på det nærmeste avklart, før partiavdelingene får behandlet listeforslaget og utpekt utsendingene til nominasjonsmøtet.

Utvalget vil derfor foreslå at nominasjonskomitéen i fylkene begrenses til 9 medlemmer. Fagbevegelsen må være representert. Det bør oppnevnes minst 5 varamenn, slik at hvis medlemmer av utvalget foreslås som kandidater, blir de fritatt fra å være med i utvalget.

Det må være opp til de enkelte fylkespartiet selv å avgjøre om representantskapet skal drøfte utvalgets endelige listeforslag, før det sendes kommunepartiene og partiavdelingene til debatt.

Representaitskapets uttalelse med eventuelle endringsforslag, sen-

des sammen med nominasjonsutvalgets innstilling til kommunepartiene og partiavdelingene til debatt.

Offentliggjørelse av listeforslaget.

Å begrense nominasjonsutvalget til 9 medlemmer har også sammenheng med spørsmål om på hvilket trinn i nominasjonsprosessen listeforslaget skal offentliggjøres. Oslo Arbeiderparti uttaler at enten har vi valget mellom et stort nominasjonsutvalg og ful loffentlighet om debatten i utvalget, eller et mindre utvalg som kan arbeide internt til det legger fram sin endelige innstilling.

Det sentrale nominasjonsutvalg viser til den debatt som ble ført om det foreløpige listeforslag skal offentliggjøres i pressen, og uttaler at hvisforslage t ikke skal offentliggjøres, synes det nødvendig at de utvalg som skal utarbeide de foreløpige forslag, består av et langt mindre antall personer enn ved det siste valg.

Det foreløpige forslaget er bare et arbeidsdokument. Å offentliggjøre dette forslaget i pressen kan føre til at en del av nominasjonen blir låst fast før de foreløpige forslag er kommentert av Landsstyrets samordningsutvalg, og før nominasjonsutvalget har avsluttet sitt arbeid.

Utvalget vil derfor foreslå at listeforslaget først gjøres kjent gjennom A-pressen, når utvalget fremmer sin endelige innstilling, og forslaget til liste sendes kommunepartiene og partiavdelingene til debatt.

Også dissenser i utvalget må gjøres kjent gjennom A-pressa. Det samme gjelder endringsforslag i fylkespartienes representantskap, hvis listeforslaget tas opp til behandling før det går til kommunepartiene og partiavdelingene.

Forslag til nye retningslinjer for nominasjonene foran stortingsvalg:
Innen 1. desember

sender kommunepartiene og partiavdelingene inn forslag til kandidater på partiets liste ved stortingsvalget.

Innen 15. desember

utarbeider nominasjonsstyret et foreløpig utkast til liste som sendes Landsstyrets samordningsutvalg til uttalelse.

Innen 15. januar

foretar samordningsutvalget en samlet vurdering av de forslag som er kommet inn fra fylkespartiene, og avgir en uttalelse som sendes fylkespartienes nominasjonsutvalg.

Innen 25. januar
utarbeider fylkespartienes nominasjonsutvalg sine endelige forslag til liste som sendes partiavdelingene og kommunepartiene til debatt.

Forslaget må nærmere motiveres, og det må gis opplysninger om de prinsipper, forslag og tilrådinger som er lagt til grunn for forslaget til valgliste.

Listeforslagene gjøres kjent gjennom A-pressa.

I tiden 7.—15. februar
innkalles til møter i kommunepartiene for valg av utsendinger til nominasjonsmøtet.

Møtet drøfter listeforslaget som også legges til grunn for debatten og voteringene på nominasjonsmøtet.

Innen utgangen av februar
holder fylkespariene sine nominasjonsmøter.

Tidsfristene for de enkelte etapper i nominasjonsprosessen er satt svært knappe. Men disse må nærmest betraktes som en tidsramme som må tilpasses de bevegelige helligdager i de enkelte valgår, og foran hvert stortingsvalg innarbeides i de tidsfrister landspartiet legger opp for valgkampen.

Landsstyrets vedtak 27. februar 1970.

Komitéens forslag til «Nominasjonsordningen foran stortingsvalg» sendes ut foran og blir sluttbehandlet av landsmøtet 1971.

C. FORSLAG VEDR. ORGANISASJONSMESSIGE SPØRSMÅL

C 17: *Trondheim forente Arbeiderparti, Sør-Trøndelag Arbeiderparti:*

1. Vårt partis rekruttering av medlemmer til komitéer for utredning av ulike politiske spørsmål må i sterkere grad enn tilfelle er i dag, skje fra et videre geografisk område.

2. Partiet må ved framtidige oppnevninger av komitéer ved utredning av bestemte politiske spørsmål hvor det er til stede divergerende oppfatninger hos medlemmene, ta omsyn til dette ved sammensetningen, slik at de ulike synspunkter avspeiles ved oppnevningen.

Motivering:

1. Ved en bredere geografisk rekruttering av medlemmer til partiets ulike utvalg og komitéer vil en kunne oppnå:

a) å presentere differensierte synspunkter som nødvendigvis ofte ligger i ulike geografiske miljø,
b) å mobilisere krefter for partiet som i dag stort sett har vært unyttet i det sentrale planleggingsarbeid,
c) å stimulere partiavdelingene og enkeltmedlemmer ved at de aktivt blir trukket med i utformingen av partiets ulike sentrale opplegg.

2. I de tilfeller partiet konkret kjenner til at det foreligger ulike synspunkter i sentrale politiske spørsmål, må det ut fra de demokratiske prinsipper vi bekjenner oss til, være en klar forutsetning at disse oppfatninger blir representert og får komme til uttrykk på et så tidlig tidspunkt som mulig i utredningsfasen — ved komitéoppnevningen.

C 18: *Lånke Arbeiderlag:*

For å kunne tilføre distriktene mer av den økonomiske støtte som staten yter de politiske partier, foreslår Lånke Arbeiderlag at Det norske Arbeiderparti tar opp til drøfting spørsmålet om regionsekretærer i stedet for den nåværende ordning med fylkessekretærer.

Motivering:

Da arbeidsoppgavene blir større og større for enkelte kommunepartier på grunn av kommunesammenslutninger og derigjennom større organisasjonsapparat å drive, mener vi at med en partisekretær for hver region vil arbeidet bli lettere for de valgte tillitsmenn og organisasjonsapparatet bli bedre.

C 19: Oppnevning av en komité i likhet med organisasjonskomitéen av 1963.

Sentralstyret har vedtatt å sende følgende forslag til Landstyret med anbefaling om å fremme det for Landsmøtet:

Omfanget av partiets aktivitet og oppslutningen fra et stort antall medlemmer er bestemmende for partiets styrke. En stor og aktiv organisasjon er også en forutsetning for en god kontakt mellom

de store folkegrupper i vårt samfunn og partiet. For å kunne fungere som et aktivt og skapende parti er det nødvendig å ha en organisasjonsmessig form og aktivitet som passer både i forhold til de oppgaver og den samfunnsorganisasjon partiet skal arbeide med, og i forhold til de krav og holdninger vår tids mennesker har til politisk aktivitet. Etterhvert tilføres den organisasjonsmessige virksomheten nye arbeidsformer som det er behov for å få vurdert i et større organisasjonsmessig sammenheng sammen med en rekke organisasjonsmessige enkeltforslag som er fremmet bl. a. til landsmøtene i 1967, 69 og 71. Partiets landsmøte i 1963 vedtok å nedsette en organisasjonskomité — Organisasjonskomitéen av 1963, — som fikk i oppdrag å foreta en slik «fordomsfri analyse av partiets ledelse, administrasjon, økonomi, saksbehandling og virksomhet i det hele». Innstillingen fra komitéen ble lagt fram og tiltrådt av Landsmøtet i 1965.

Sentralstyret mener at man med utgangspunkt i innstillingen fra Organisasjonskomitéen av 1963 får en ny gjennomgåelse av partiets organisasjonsmessige oppbygging, og vil foreslå at Landsmøtet vedtar nedsatt en organisasjonskomité. Komitéen skal vurdere partiets organisasjon, ledelse, arbeidsformer, administrasjon og økonomi, og skal legge fram sin innstilling på landsmøtet i 1973, etter at den på forhånd har vært forelagt grunnorganisasjonene.

LANDSSTYRETS INNSTILLING

C. Forslag vedr. Organisasjonsmessige spørsmål.

(Jfr. forslagene i landsmøteheftene nr. 1, 2 og 3.)

C 1:

En viser til behandlingen av flere liknende forslag på landsmøtet i 1969. Det forelå den gang en innstilling på at saken skulle utredes. Med stort flertall forkastet landsmøtet forslaget om en utredning av navnespørsmålet. En kan ikke se at det er brakt nye momenter inn i forslaget fra Solheim Arbeiderlag, og en kan derfor ikke tilrå forslaget.

C 2:

En viser til eget forslag om oppnevning av en ny organisasjonskomité. En tilrår at forslaget oversendes denne komitéen.

C 3:

En viser til den nye formen for politisk studiearbeid som nå er under oppbygging i Arbeidernes Opplysningsforbund. Fra høsten 1971 vil AOF under fellesbetegnelsen A-skolen til by langt bedre og mer variert studie- og opplysningsarbeid enn tidligere.

De tankene som kommer fram i forslaget fra Tåsen kretslag og kvinnegruppe faller i tråd med de intensjoner en har for den nye A-skolen. En vil derfor anbefale at forslaget oversendes til det nye sentralstyret.

C 4:

Nominasjonsordningene for stortings- og kommunevalg er ført opp som egen sak på landsmøtet. En innstiller derfor på at forslaget fra Sunndal Arbeiderparti oversendes den av landsmøtet valgte redaksjonskomité som skal behandle disse sakene.

C 5:

Nominasjonsordningene for stortings- og kommunevalg er ført opp som egen sak på landsmøtets sakliste. En innstiller på at forslaget fra Haugesund Arbeiderparti oversendes den av landsmøtet valgte redaksjonskomité som skal behandle disse sakene.

C 6:

En viser til forslaget om oppnevning av en ny organisasjonskomité, og tilrår at forslaget fra Sunndal Arbeiderparti oversendes denne komitéen.

C 7:

En viser til forslaget om oppnevning av en ny organisasjonskomité og tilrår at forslaget fra Dokka og Omegn Arbeiderlag oversendes denne komitéen.

C 8:

Foran landsmøtet i 1969 kunne en registrere en stigende interesse for ideologiske spørsmål i partiets grunnorganisasjoner. Dette kom til uttrykk gjennom stor aktivitet fra partiavdelingenes side under behandlingen av utkastet til nytt prinsipprogram.

Landsmøtet gjorde vedtak som påla Sentralstyret å følge opp med tiltak som kunne oppmuntre til fortsatt debatt og skolering på dette

området. Dette har Sentralstyret gjort bl. a. gjennom den store aksjonen «Demokrati i hverdagen».

Dessuten har en i opplegget for den nye A-skolen tatt hensyn til kravet om ideologisk skolering.

Forslaget fra Selfors AUL kan ikke tilrås.

C 9:

En kan ikke anbefale forslaget. Alder alene bør ikke være avgjørende for et æresmedlemskap..

C 10:

En kan ikke anbefale forslaget av to grunner:

1. Landet er inndelt i over 70 regioner. Partiets økonomi tillater ikke en slik utviding av sekretærkorpset.
2. Regionene har ennå ingen *politisk* status. Det vil derfor være uheldig å bygge opp et organisasjonsmønster som ikke er samordnet med de besluttende folkevalgte organer.

C 11:

Landsmøtets sammensetning bestemmes av § 7, punkt 2 i partiets lover, hvor det heter:

«Landsmøtet består av 300 representanter. Disse fordeles på distriktsorganisasjonene i forhold til det gjennomsnittlige antall medlemmer det er betalt kontingent for de to siste år forut for landsmøtet.»

Det er riktig som Finnmark Arbeiderparti peker på, at Oslo har stor representasjon på landsmøtet, noe som skyldes det høye medlemstall Oslo Arbeiderparti har. Det har likevel aldri vært så høyt som 150 representanter. Ved landsmøtene etter krigen har Oslo's representasjon vært noe i underkant eller overkant av 100.

En vil understreke at kollektivt medlemskap ikke kan gis særbehandling, men må telle på like linje med de øvrige former for medlemskap.

Spørsmålet om en skal ta med andre faktorer enn medlemstall ved fordelingen av landsmøterepresentantene, f. eks. stemmetall, bør gjøres til gjenstand for en grundigere vurdering og utredning. En vil derfor tilrå at forslaget fra Finnmark Arbeiderparti oversendes den nye organsasjonskomtéen.

C 12:

En vil ikke anbefale at stortingsrepresentanter og andre folkevalgte skal kunne utestenges fra tillitsverv i partiorganisasjonen. Forslaget kan derfor ikke tilrås.

C 13:

Retningslinjene for kommunepartiene — § 3, punkt 1 — åpner adgang til å innby alle partimedlemmer til å delta i representantskapets møter med tale- og forslagsrett. Denne bestemmelsen imøtekommer det behov for innflytelse som er pekt på i forslaget fra Skoppum Arbeiderlag og kvinnegruppe.

Dersom det skulle bli gitt stemmerett til alle medlemmer på representantskapsmøtene, kan dette i spesielle situasjoner føre tl en altfor sterk dominans av bestemte grupperinger — f. eks. geografiske.

En kan derfor ikke anbefale forslaget.

C 14:

Forslaget oversendes den nye organisasjonskomitéen.

C 15:

Innstillingen anbefales godkjent og overensstemmende med Sentralstyrets forslag nr. 4 under landsmøtets sakliste punkt 5, Eventuelle lovendringer, som landsstyret anbefaler at landsmøtet slutter seg til.

C 16:

Innstillingen anbefales godkjent og overensstemmende med Sentralstyrets forslag nr. 5 under landsmøtets sakliste, punkt 5, Eventuelle lovendringer, som landsstyret anbefaler at landsmøtet slutter seg til.

C 17:

En viser til forslag C 19 om oppnevning av en organisasjonskomité, og tilrår at forslaget oversendes denne komitéen.

C 19:

Landsstyret anbefaler at landsmøtet slutter seg til Sentralstyrets forslag.

PUNKT 5: EVENTUELLE LOVENDRINGER

1. *Ål og Torpo Arbeiderparti:*

Lovendringer: § 3, Retningslinjer for partiavdelinger.

Partiavdelingene skal holde sine årsmøter innen utgangen av 1. kvartal. Partiavdelinger som ønsker det, kan holde sine årsmøter i november/desember.

Årsmøtet må kunngjøres 2 uker i forveien.

Motivering:

For mange av partiavdelingene vil nåværende bestemmelser føre til at avdelingenes vårhalvår kommer sent i gang. Det gamle styret avtrapper sin virksomhet i januar, og det nye styret må få tid til en viss planlegging før partiarbeidet kan settes i gang for full styrke. Særlig uheldig er dette i et valgår.

Dersom det blir gitt anledning til å holde årsmøter i november/desember, vil det nye styret kunne komme sammen og planlegge sin virksomhet allerede i vårhalvåret.

Buskerud Arbeiderpartis styre anbefaler forslaget.

2. *Beisfjord Arbeiderlag, Ankenes:*

§ 2. Retningslinjer for kommunepartiene.

Beisfjord Arbeiderlag henstiller til Ankenes Arbeiderparti å slutte opp om et forslag til landsmøtet i Arbeiderpartiet. Vi mener at vedtaket på landsmøtet 1969 virker diskriminerende på kommuner, hvor representantskaps-ordningen ikke passer. Det er ønskelig å få vedtaket omgjort, slik at hvert kommuneparti kan *velge den ordning som passer best.*

Motivering:

På årsmøtet i Beisfjord Arbeiderlag kom det klart fram at det var misnøye med representant-ordningen i Ankenes. Vi begrunner vår mening med følgende:

Alle som tegner seg som medlemmer, ønsker å være med på de viktige avgjørelsene, men med representantskapsordningen blir flesteparten utestengt og blir bare et nummer på medlemslisten uten innflytelse.

Dette kan føre til stort medlemsfrafall, og det har vi ikke råd til. Det er heller ikke noen demokratisk ordning å påtvinge kommunepartiene en ordning de ikke er tjent med.

3. *Kontingenter for kollektive medlemmer.*

Sentralstyret har vedtatt å oversende følgende forslag til landsstyret med anbefaling om å fremme det for landsmøtet:

Partilovens paragraf 5, punkt d og e lyder:

d) For kollektivt tilmeldte fagforeninger, unntatt Oslo og Bergen, betales kr. 2.00 pr. medlem pr. år.

e) For kollektivt tilmeldte fagforeninger i Oslo og Bergen betales kr. 3.00 pr. medlem pr. år.

Punkt e) foreslåes utformet slik:

e) For kollektivt tilmeldte fagforeninger betales kr. 2.00 pr. medlem pr. år.

Punkt d) foreslåes strøket. Punktene forskyves slik at punkt f) blir nytt punkt e).

Motivering:

Slik det er i dag betales det kr. 1.00 mer pr. medlem pr. år til landspartiet fra Oslo og Bergen enn i landet for øvrig. Dette har sammenheng med at disse to distriktspartiene også er kommunepartier. Det har altså i Oslo og Bergen vært et organisasjonsledd mindre som skulle ha kontingent enn andre steder i landet.

I sin tid førte dette til den fordeling som loven hjemler uten at dette ville få noen virkning for fagforeningene. Situasjonen er nå den at Bergen og Hordaland er gått sammen i ett distriktsparti. Bergen er da blitt et kommuneparti i Hordaland.

Bergen skal ikke lenger betale sin kontingent til landspartiet, men til Hordaland Arbeiderparti. Det er da naturlig at Bergen betaler slik alle andre kommunepartier gjør.

Oslo står tilbake som det eneste partiet med den dobbeltfunksjon å være både kommuneparti og distriktsparti. Det er av største viktighet for partiet å opprettholde det betydelige antall kollektivt tilsluttede medlemmer i Oslo.

Arbeidet med det kollektive medlemskapet krever stor arbeidsinnsats og betydelig satsing økonomisk. Ut fra dette er det Sentralstyrets oppfatning at lovens unntak når det gjelder kontingent opphører også for Oslo.

4. *Nye retningslinjer for nominasjonene foran kommunevalg (C 15).*

Sentralstyret har vedtatt å oversende følgende forslag til landsstyret med anbefaling om å fremme det for landsmøtet:

I samsvar med nominasjonskomitéens innstilling gjør landsstyret framlegg om at § 7 i retningslinjene for kommunepartiene endres til:

§ 7. *Nominasjonene.*

1. Sentralstyret fastsetter tidsfrister for nominasjonsprosessen som et ledd i valgforberedelsene.
2. Den tar til med at partistyret innkaller representanskapet, eller der det ikke er organisert et representantskap, et partimøte for å velge nominasjonskomité og for å trekke opp retningslinjer for listeoppstillingen.

   Partistyret fremmer for møtet et forslag om hvor mange som skal kumuleres. Forslaget må omfatte kumulering av partiets kandidater som ordfører og varaordfører, og et antall som sikrer en rimelig distriktsvis fordeling av representantene i kommunestyret.

   Partistyret fremmer også forslag på medlemmer av nominasjonskomitéen. Den bør omfatte representanter fra kommunegruppa, fagbevegelsen, kvinnegruppa og AUF.

   Får komitéen mer enn 10 medlemmer, fremmes det forslag på medlemmer av et arbeidsutvalg.
3. Partistyret ber alle patriavdelinger innen en fastsatt frist å sende nominasjonskomitéen forslag på kandidater de ønsker nominert.
4. Nominasjonskomitéen utarbeider et foreløpig forslag til liste som sendes alle partiavdelinger til behandling.

   Listeforslaget skal også omfatte forslag på ordfører og varaordfører.
5. Partiavdelingene skal innen en nærmere fastsatt tidsfrist sende nominasjonskomitéen sine endringsforslag.
6. Representantskapet foretar den endelige nominasjon. Der det ikke er et representantskap, er det et fellesmøte av alle partiers avdelinger som foretar den endelige nominasjon.

   På nominasjonsmøtet legger nominasjonskomitéen fram sitt endelige forslag til liste, der det er innarbeidet de endringsforslag som komitéen har sluttet seg til.

   Nominasjonsmøtet nominerer først partiets ordfører- og varaordførerkandidat som kumuleres.
7. Ved nominasjonen kan det ikke stilles opp kandidater som tar forbehold om å stå fritt i visse saker, og møtet kan heller ikke gi et slikt tilsagn. Skal noen stilles fritt i en sak, avgjøres

det etter gjeldende regler i samband med den konkrete behandling av saken.

8. Partiets kommunevalgprogram må sluttbehandles før nominasjonene finner sted.
9. Når nominasjonen er avsluttet, foreslår partistyret at nominasjonskomitéen, eventuelt en ny komité, etter valget får i oppdrag å legge fram en innstilling på medlemmer av formannskapet og medlemmer av råd, styrer og utvalg.

   Komitéen må legge stor vekt på spredning av de kommunale tillitsverv.
10. Innstillingen på kandidater til formannskapet, styrer, råd og utvalg legges først fram til behandling i kommunegruppa, og med dens innstilling går den til realitetsbehandling i partiets representantskap.

    Eller en kan overlate til et fellesmøte av kommunegruppa og representantskapet, eller et partimøte der det ikke er organisert et representantskap, å nominere partiets kandidater til formannskapet, styrer, råd og utvalg.

5. *Nominasjonsordningen foran stortingsvalg* (C. 16).

Sentralstyret har vedtatt å oversende følgende forslag til landsstyret med anbefaling om å fremme det for landsmøtet:

I samsvar med nominasjonskomitéens innstilling gjør landsstyret framlegg om at § 6 i «Retningslinjer for Det norske Arbeiderpartis distriktsorganisasjoner» endres til:

§ 6. *Nominasjoner.*

1. Sentralstyret fastsetter tidsfrister for nominasjonsprosessen foran stortingsvalg som et ledd i valgforberedelsene.
2. Styret for distriktsorganisasjonen, eventuelt representantskapet, oppnevner en nominasjonskomité på 9 medlemmer med minst 5 varamenn. Blir medlemmer av nominasjonskomitéen foreslått som kandidater på listen, skal de ikke fortsette som medlemmer av komitéen.
3. Alle partiavdelinger og kommunepartier oppfordres innen en fastsatt tidsfrist å fremme forslag overfor nominasjonskomitéen på kandidaetr de ønsker nominert.
4. Nominasjonskomitéen utarbeider et foreløpig listeforslag som sendes Samordningsutvalget oppnevnt av partiets landsstyre til uttalelse.

Samordningsutvalget skal sammenholde og vurdere de foreløpige forslag fra distriktsorganisasjonene, og peke på de endringer som er ønskelig når det gjelder å sikre en allsidig sammensatt stortingsgruppe, og en rimelig representasjon av alle befolkningsgrupper.

5. Når tilrådingene fra Samordningsutvalget foreligger, utarbeider nominasjonskomitéen sitt endelige forslag til liste som sendes partiavdelingene og kommunepartiene til debatt.

   Forslaget må nærmere motiveres, og det må gis opplysninger om de prinsipper, forslag og tilrådinger som er lagt til grunn for forslaget til valgliste. Listeforslaget gjøres kjent gjennom pressen. Også eventuelle dissenser må gjøres kjent for partiavdelingene og i pressen.

6. Nominasjonen av partiets kandidater ved stortingsvalg foretas i samsvar med de offentlige nominasjonsregler. I Oslo foretas nominasjon av partiets representantskap. Utsendingene til nominasjonsmøtet velges etter at nominasjonskomitéens endelige listeforslag er lagt fram for partiavdelingene og kommunepartiene.

LANDSSTYRETS INNSTILLINGER TIL LANDSMØTET OM LOVENDRINGER

Jfr. forslagene i landsmøtehefte nr. 2.

1:

Retningslinjene for partiavdelingene er å betrakte som mønsterlover. Der hvor særlige forhold gjør det aktuelt, kan en fravike retningslinjene etter godkjenning av distriktsorganisasjonen. Landsmøtet finner derfor den nåværende formulering i lovene dekkende.

2:

En viser til forslag C 19 om oppnevning av en ny organisasjonskomité og tilrår at forslaget fra Beisfjord Arbeiderlag oversendes denne komitéen.

3:

Landsstyret anbefaler landsmøtet å slutte seg til Sentralstyrets forslag.

4:

Landsstyret anbefaler landsmøtet å slutte seg til Sentralstyrets forslag.

5:

Landsstyret anbefaler landsmøtet å slutte seg til Sentralstyrets forslag.

MAGNE NEDREGÅRDS INNLEDNINGSFOREDRAG OM NOMINASJONSREGLER FOR STORTINGS- OG KOMMUNEVALG

1. *Innledning.*

Det som dette landsmøtet konkret innbys til å vedta, er forandringer i de av partiets lovbestemmelser som dreier seg om nominasjoner av kandidater til stortingsvalg og til kommunevalg.

Bakgrunnen for sentralstyrets og landsstyrets forslag til nye lovtekster er å finne i en utredning som en sentralstyreoppnevnt komité med Arvid Dyrendahl som formann har lagt fram.

Når det gjelder nominasjonsordningen for *stortingsvalg,* har vi på et tidligere landsmøte hatt en bred og omfattende behandling. På landsmøtet i 1967 ble det vedtatt en ordning som ble brukt for første gang foran valget i 1969. Det som nå foreligger er en del mindre justeringer av denne ordningen.

Den nye nominasjonsordningen for *kommunevalg* har ikke vært behandlet av landsmøtet. Etter en inngående behandling i landsstyret, fant en likevel grunn til å sende den del av komitéinnstillingen som omfattet kommunevalg-nominasjonen ut til kommunepartiene med en henstilling om å bruke de nye retningslinjene foran dette valget.

2. *Felles hovedprinsipp.*

Det gjør seg gjeldende noen felles prinsipper og hovedhensyn for nominasjonsprosessen foran de to typer av valg som vi har her i landet. Noen av disse er av en slik art at de er behandlet i vårt demokratiprogram, hvor det bl. a. heter at: «En forutsetning for et mere fullstendig demokrati er at det brede lag av folket har mulighet og vilje til å ta ansvar og delta i beslutningene».

Denne prinsipielle programerklæringen må vi virkeliggjøre også i våre organisasjoner. Nominasjonsprosessene er ett av mange virkemidler.

Et felles hovedprinsipp for nomineringen av våre kandidater er at et bredest mulig lag av de som sokner til arbeiderbevegelsen får øve innflytelse på og delta i de endelige avgjørelsene. Videre må utgangspunktet være at våre representanter i folkevalgte organer samlet utgjør et speilbilde av arbeiderbevegelsen, av dem de skal representere.

3. *Nominering til stortingsvalg.*

Har vi, når det gjelder nomineringen til stortingsvalget, funnet fram til praktiske retningslinjer der vi er i stand til å omforme gode prinsipper til virkelighet?

Vi kan neppe svare et entydig *ja* på dette spørsmålet. Men i hovedsak må vi kunne være enige om at den nye ordningen vi brukte i 1969 var et godt skritt framover. Langt flere av våre medlemmer ble trukket aktivt med i nomineringen av partiets stortingskandidater enn hva tilfellet hadde vært tidligere.

I midlertid hadde ordningen en del svake punkter. Det sentrale samordningsutvalg som gjennomgikk listeforslagene fra samtlige fylker, har pekt på disse. I de nye retningslinjene som dette landsmøtet innbys til å vedta, har en forsøkt å ta med seg de gode sider av nominasjonsordningen samtidig som en luker vekk det en mener er ugras.

Hovedinnvendingen mot nominasjonsordningen var at den tok altfor *lang tid.* Den hemmet det alminnelige partiarbeidet i distriktene og arbeidet i stortingsgruppa. En langvarig debatt om kandidatene medførte også en urimelig påkjenning på de partifeller som ble direkte implisert.

I innstillingen fra komitéen er det antydet at nomineringen foran et stortingsvalg må starte ved at partiavdelinger og kommunepartier innen 1. desember året før valgåret sender inn forslag på kandidater. Hele prosessen skal være avsluttet innen utgangen av februar.

Vi har med andre ord *strammet til* tidsfristene. I utkastet til lover er imidlertid ikke datoene oppgitt. Der heter det at sentralstyret skal fastsette fristene. Dette av hensyn til det alminnelige partiarbeid og valgforberedelsene for øvrig. En kan gå ut fra at sentralstyret i hovedtrekk vil følge det mønster som er antydet av komitéen.

En annen innvending mot nominasjonsordningen fra 1969 var at den ikke inneholdt felles regler for *offentliggjøring av listeforslagene.* I noen tilfelle startet offentliggjøringen på det trinn der

partiavdelingene bestemte seg for forslag på kandidater og i andre tilfeller var offentliggjøringen et resultat av lekkasjer.

Det en er kommet til når det gjelder offentliggjøringen, er at den skal finne sted når fylkespartiets nominasjonsutvalg har sitt endelige forslag klar.

Fylkespartienes nominasjonsutvalg bør *ikke* være store forsamlinger. I 1969 var det noen som brukte sine representantskap — med 40—50 representanter — som nominasjonsutvalg. Andre igjen hadde utvalg med minst én representant fra hver kommune i fylket. I innstillingen går vi inn for at nominasjonskomitéene i fylkespartiene begrenses til 9 medlemmer. Det skal oppnevnes 5 varamenn. Dette siste har sammenheng med at dersom noen av nominasjonskomieéens medlemmer blir aktuelle kandidater, så skal disse tre ut av nominasjonskomitéen.

En har valgt å beholde det sentrale samordningsutvalg, idet uttalelsene fra fylkespartiene og stortingsgruppa viser at det er alminnelig enighet om å fortsette med det. Det er grunn til å understreke at det endelige forslaget fra fylkespartiets nominasjonskomité skal nærmere motiveres når det sendes til behandling i grunnorganisasjonene.

4. *Nominering til kommunevalg.*

Nominasjonene til høstens kommunevalg er i hovedsak avsluttet i partiorganisasjonen. Noen kommunepartier gjenstår, men det er et forholdsvis lite antall. De lovendringer som dette landsmøtet vedtar, vil derfor ikke komme til anvendelse før ved kommunevalget 1975.

Som nevnt foran har partiet i siste vinterhalvåret brukt en ny nominasjonsordning for kommunevalget. Til grunn for denne ligger bl. a. disse hovedhensyn:

4.1 Det er viktig at alle deler av en kommune sikres representasjon. I det ligger det ikke bare hensynet til en geografisk fordeling av kandidatene. Listene må også oppsettes på en slik måte at en unngår organiserte strykninger og kumuleringer og dermed får skjevt sammensatte kommunestyrer.

4.2 Listeforslaget må sikre at vi får valgt dyktige partifeller som har forutsetninger for å løse de mange oppgaver som er tillagt kommunene.

4.3 Foreløpig er et kommunevalg også et valg av politisk lederskap i fylkene. Det har vært en tradisjon i mange fylker at

fylkestingene ensidig har vært sammensatt av ordførere. Dette må vi forsøke å få en endring på. Dyktige partifeller som settes til fylkespolitiske oppgaver, bør derfor frigis fra mange arbeidskrevende kommunale verv slik at de kan ofre seg for fylkespolitikken. Dette momentet må en ta hensyn til i nomineringen foran kommunevalgene.

Utvalget har inngående drøftet strykninger og kumuleringer i forbindelse med kommunevalg. Dersom en organiserer strykninger og kumuleringer — og det gjøres i stor grad — oppstår det virkninger som en ikke kan forbinde med demokratiske valg. I innstillingen vises til en rekke eksempler på hva som kan skje. Bare et lite mindretall av velgerne kan fullstendig bestemme personsammensetningen av et kommunestyre.

Det er i dag bare *en* mulighet for å få bukt med dette: det er at partiene selv kumulerer et større antall av sine kandidater.

For det første tar en da bort det tekniske grunnlag for organiserte aksjoner. Men for det andre — og det er det viktigste — *en kan gjennom kumuleringen fjerne de politiske årsaker til at organiserte strykninger settes i verk.* Hvis en kommer fram til en god geografisk spredning av «de sikre» kandidatene, vil ikke enkelte bygder gå til slike organiserte aksjoner. Det samme gjelder overfor grupper som fagorganiserte, kvinner, ungdom osv. Kumulering fra partiets side virker altså i sterk grad forebyggende for organiserte aksjoner.

Komitéen foreslår ikke konkrete retningslinjer for hvor mange som må kumuleres. Tidligere het det at ordfører og varaordfører skulle kumuleres. Det vil fortsatt være kommunepartienes ansvar å vurdere hvor mange kandidater som skal kumuleres, men i lovforslaget har vi sagt at i tillegg til ordfører- og varaordførerkandidat skal en kumulere et antall som sikrer en rimelig fordeling av representantene i kommunestyret. Dessuten understrekes at representantskapet skal trekke opp retningslinjer for nominasjonskomitéen og bestemme hvor mange som skal kumuleres *før* nominasjonskomitéen trer i arbeid. Dermed unngår vi å knytte debatten om kumuleringen til foreslåtte personer, og det anser en for å være en fordel.

Alt dette vil i utgangspunktet gi våre kommunepartier større mulighet til å ta de helhetshensyn som må veie tungt i alle nominasjoner.

Heller ikke i kommunevalgnominasjonen har en i lovbestem-

melsene tatt med de tidsfrister som er antydet i innstillingen. Det heter at sentralstyret skal fastsette tidsfristene. Komitéen går inn for at nominasjonsprosessen skal starte 1. desember året foran valget og at den skal være avsluttet innen 15. april i valgåret.

På ett punkt foreligger det til dette landsmøtet forslag som avviker fra et prinsipp som landsstyret går inn for. Det gjelder bestemmelsen om at det er *representantskapet som skal foreta den endelige nominasjonen.* (Der hvor en ikke har så mange partiavdelinger at en har representantskap, skal nomineringen foretas av et felles partimøte.) Forslagene går ut på at alle partimedlemmer skal gis stemmerett på nominasjonsmøtene.

Vi har i partilovene en generell bestemmelse som åpner adgang for partimedlemmer til representantskapsmøtene. De får da tale- og forslagsrett. Vi mener at denne bestemmelsen er tilstrekkelig og dekker det hovedhensyn som ligger bak forslagene om å vanne ut representanskapsordningen.

Når vi holder på representantskapet som det forum som skal foreta den endelige nominasjonen, har det sin forklaring i nøyaktig de samme hensyn som brukes mot, *nemlig kravet til en demokraitsk saksbehandling.*

Vi har en del eksempler i kommuner hvor vi har oppløst de mange små partilagene og konsentrert alt om ett lag for hele kommunen. Dermed er det ikke grunnlag for representantskapsordning. Erfaringene er ikke bare gode. Det som har skjedd er at sentrum i kommunen fullstendig dominerer partiarbeidet. Det er lange avstander i de nye storkommunene. Når det lille partilaget i bygda eller bydelen blir borte, mister medlemmene kontakten med partiorganisasjonen. Til nød kan vi beholde dem som medlemmer, men i mange tilfeller går også medlemstallet ned når en avviker representantskapsordningen.

Vi vil derfor hevde at den sikreste måte å få bredde i nominasjonen på er å la sluttbehandlingen foregå i representantskapet. Vår representantskapsordning favoriserer i realiteten de små partiavdelingene i utkantene, og denne favoriseringen er en garanti for at utkantbygdene får nødvendig innflytelse.

Det er også en rekke andre hensyn som taler for at vi bør beholde representantskapet som nominasjonsforum. I mange større bykommuner er dette forsamlinger med opptil 200—300 deltakere når alle møter — og det gjør man til nominasjonsmøtene —. I slike kommuner ville det være forbundet med store praktiske problemer å holde medlemsmøter.

Videre *kan* en ved å ta nominasjonen ut av representantskapet risikere at det individuelle medlemskap får større vekt enn det kollektive — idet at det kollektive medlemskap bygger på det representative system.

Generelt om nominasjonsordningen kan en si:

Forslaget til retningslinjer er på en måte minimumskrav for en demokratisk saksbehandling. Det er ikke noe i veien for at de kan tilpasses lokale forhold slik at de virker bedre i retning av sin hensikt. Et eksempel på det er forholdet mellom partiet og fagorganisasjonen. Formelt er forbindelseslinjene i dette samarbeidet å finne i det kollektive medlemskapet. Men det er bare 80 000 av LO's 580 000 medlemmer som er kollektivt med i partiet. I mange kommuner, særlig i Nord-Norge, langs kysten sørover og på landsbygda har en ikke ordninger med kollektivt medlemskap. Dette må imidlertid ikke hindre partiet i å trekke fagorganisasjonen aktivt inn i nominasjonsprosessen. Vi må gå til dem og be om forslag på kandidater. Et slikt initiativ kan også være aktuelt overfor fagforeninger som av mange grunner ikke er tilsluttet partiet i kommuner hvor en praktiserer kollektivt medlemskap.

Det norske Arbeiderpartis kandidater — både ved stortingsvalg og kommunevalg — skal være hele arbeiderbevegelsens kandidater. Våre lister skal gjenspeile bevegelsen slik den er: en bred folkeorganisasjon med en mangfoldighet av meninger, men med en samlende enighet i synet på hvordan vi skal løse samfunnets problemer.

Nominasjonene er betydningsfulle elementer i vårt samfunns styreform. I det ligger det at de politiske partiene har fått seg overlatt stor tillit. Naturligvis er det vår egen sak hvordan vi ordner oss når vi skal velge ut de kvinner og menn som skal representere oss i offentlige organer.

Det påhviler oss imidlertid et stort ansvar. Vi kan ikke kreve demokrati av alle andre uten dermed også å kreve det av oss selv. Det er dette som har vært utgangspunktet for de nye retningslinjene for nominasjonene. Vi har neppe funnet fram til de helt ideelle løsninger. Men vi tar med disse ordningene et langt skritt i en riktig retning. Her som på alle andre områder hvor vi retter søkelyset mot demokratiet, må det være en lyskaster som alltid står tent. Med andre ord må vi være forberedt på en stadig utvikling og utbygging av ordningene.

Vi mener at vi i dagens situasjon har funnet fram til retningslinjer som er dekkende for det prinsipielle utgangspunktet, og vil anbefale landsmøtet om å vedta dem.

Dirigenten gjorde oppmerksom på at hensikten var å avslutte dagens møte kl. 17.00. Det er opp til landsmøtet selv å ovgjøre om denne timeplanen skal holde.

ORDSKIFTET

Dirigenten foreslo 5 minutters taletid.
Forslaget ble enstemmig vedtatt.

Georg Mikkelsen, Rogaland: Da vi foran siste stortingsvalg fikk en prøve på framgangsmåten ved den nye nominasjonsordningen, var det mange som syntes ordningen var tungvint i praksis. Jeg tror mange i kommunepartiet følte det som om de på en måte var satt ut av spill. De fikk riktignok være med på å nominere, men andre organer bestemmer hva som skal kunne skje.

Da vi fikk se hvordan ordningen virket i praksis, ble det klart at den kunne ikke bli permanent. Jeg stiller spørsmålstegn ved selve prinsippet — og ikke bare ved prinsippet, men også ved den demokratiske prosessordningen. Jeg synes den minner mer om byråkratisme enn noe annet.

Jeg skjønner ikke hvorfor nominasjonene på liv og død skal sentraliseres. Jeg vil bare vise til motiveringen i det forslaget jeg nevnte. La oss i grunnorganisasjonene få bestemme nominasjonene. Det er vi som kjenner kreftene.

Ole J. Fylling, Nordmøre, begrunnet det forslaget som Sunndal Arbeiderparti hadde sendt inn, som har denne ordlyden: «Representantskapet eller et fellesmøte av alle partiets avdelinger foretar den endelige nominasjon.»

— På denne måten får vi alle medlemmene med i den avsluttende prosess, og det er mer demokratisk. Representantskapet selv må få adgang til å avgjøre om alle skal få være med. Det er et utbredt ønske om å få til denne ordningen, og jeg skjønner ikke at det skulle være noe galt i det. Det er beklagelig at vårt forslag ikke er tatt bedre hensyn til.

Dirigenten: — Det står representanten fritt å ta opp et forslag som er innsendt og få satt det under votering når den tid kommer under møtet.

Sverre Pettersen, Sør-Trøndelag: Vi har praktisert den foreslåtte ordningen i Trondheim i år, og den har virket tilfredsstillende. Vi innbød alle fagforeningene til å foreslå kandidater. Resultatet ble at nominasjonsmøtet ble en fredelig forestilling som ikke varte i mer enn halvannen time. Jeg gir derfor innstillingen varm tilslutning.

Magne Nedregård hadde dette sluttinnlegg:

Forslagene fra Sunndal og Haugesund er under behandling i redaksjonskomitéen, og vi vet jo ennå ikke hvilken skjebne de får der. Jeg vil understreke at vi ikke legger opp til noen sentralisert prosess. Jeg synes Haugesund er inne på et farlig prinsipp. Haugesund arbeiderparti alene bør ikke nominere endelig. Det må gjøres på fylkespartiets nominasjonsmøte. Til Fylling vil jeg si at det ikke blir noe mer demokratisk med å ha åpne nominasjonsmøter. De som bor nærmest møtestedet har større muligheter til å delta enn de som holder til langt unna i kommunen. Ved representantskapsordningen får alle lag og foreninger like muligheter til å delta i den endelige prosess. Partistrid er ofte noe som følger i kjølvannet når man oppløser representantskapsordningen.

DAGSORDENENS PUNKT 10: VÅRT ORGANISASJONSARBEID

Landsmøtet tok deretter fatt på behandlingen av punkt 10 om vårt organisasjonsarbeid, herunder kommunevalgkampen.

RONALD BYES INNLEDNINGSFOREDRAG

Ronald Bye holdt dette foredrag:

1. Ved stortingsvalget 1960 stemte 72 prosent av de ansatte i industrien, bygg, anlegg og gruvedrift på Arbeiderpartiet — 45 prosent av «andre ansatte» og 20 prosent av selvstendige i jordbruk, skogbruk og fiske gjorde det samme. 49 prosent av alle pensjonister og 48 prosent av husmødrene stemte på oss. 75 prosent av våre velgere hadde under kr. 30 000.00 i årsinntekt og 91 prosent hadde ikke fått høyere utdannelse enn det som tilsvarer ungdomsskolenivå.

   Disse tall forteller klarere enn lange taler hva Arbeiderpartiet er: Et parti for de store folkegrupper, for dem som er underpriviligert og for dem som er dårligst stilt. Arbeiderpartiet

trenger ikke lange utredninger om *hvor* de politiske oppgaver ligger i norsk politikk.

Partiet er uløselig knyttet til de oppgaver som gjør hverdagen lettere og bedre for dem som søker sin daglige inntekt i verksted, fabrikk, kontor, butikk og i alle vanlige tjeneste-yrker. På anlegg, i gruvene, i fiskebåten, på jorda og i skogen.

De underpriviligerte eller dårligst stilte, de som oftest har plass sist i køen, må stå i sentrum for Arbeiderpartiets oppmerksomhet. Det er ikke en frase. Det er politiske realiteter for Arbeiderpartiet, som gjør at vi så sterkt knytter oss til de store folkegrupper i vårt land. Nettopp på dette grunnlag støttes vi av *idealistene* også i andre samfunnslag.

2. Landsmøtet i 1969 hadde god grunn til å være optimistisk med sikte på stortingsvalget det året. Men få hadde så stor optimisme at den rakk fram til det endelige resultat. Ingen trodde helt at flertallet i Stortinget skulle skifte. Men finregningen måtte til for å få det avklart. I Nordland manglet vi knappe 3000 stemmer. I Troms hadde vi tatt Venstres mandat om vi hadde fått ca. 800 stemmer mer eller Venstre 175 færre. Resultatet ble en framgang på 3,5 prosent, til stemmeandelen 46,5 prosent — 6 mandater i gevinst gå en stortingsgruppe på 74.

   Hva lå bak vårt valgresultat?

   Sammensettingen av vårt stemmetall på 1 004 000 syntes å være klar: 67 prosent er tidligere A-velgere, 16 prosent var hjemmesittere i 1965, 11 prosent kom fra førstegangsvelgerne og 6 prosent tok vi fra de andre partiene. Hovedfundamentet for framgangen lå i mobiliseringen av våre tidligere velgere, den store skare av *våre* velgere, som satt hjemme i 1965. Dernest at vi fikk oppslutning fra 49 prosent av førstegangsvelgerne. Det vi tok fra de andre partiene til høyre og venstre for oss.

   Vi har ingen sikre undersøkelser å bygge på når det gjelder hvilke politiske drivkrefter som mobiliserte våre tidligere velgere, hjemmesitterne og førstegangsvelgerne til fordel for oss. Men vi kjenner motivene for overgang fra de andre partiene til Arbeiderpartiet. I de motivene ligger også de generelle drivkrefter. Godt og vel halvparten av dem som stemte på oss i 1969, men som hadde stemt på et annet parti i 1965, oppga politisk misnøye med den borgerlige ledelse og regjeringsspørsmålet som grunn. 19 prosent oppga skattereformen som grunn og 12 prosent personvalg og strid i sitt gamle parti. Vi vet også at av

de velgere som forlot oss i 1965 var det først og fremst lavinntektsgruppene som vendte tilbake i 1969.

Valgresultatet rev grunnen bort under et gammelt syn på hjemmesitternes rolle og bekreftet en gryende mistanke. Det gamle syn er at hjemmesitterne (landets nest største «parti») er inndelt som et speilbilde av partifordelingen, og at det derfor er om å gjøre å mobilisere nettopp «våre» blant dem. Den gryende mistanke som bekreftes, er at det finnes en betydelig gruppe som svinger ut og inn av velgermassen fra valg til valg, og som samtidig er særlig politisk bevegelig. De har ikke en sterk partitilhørlighet, men svinger i retning av det parti som i øyeblikket har «vinden» med seg. Tallmessig behøver en slik gruppe ikke være stor før den gir utslag. Hittil har norske valg vært preget av de små svingninger, som gir store resultater. Svingningene ut og inn av hjemmesittergruppen blir en av 1970-åras mest interessante og avgjørende faktorer.

Men det varsles også andre interessante trekk som vi må ha vår oppmerksomhet på.

Kvinnene er på marsj framover. Kvinnenes frammøte ved valg har alltid vært dårligere enn mannens. Ved valget i 1945 var avstanden 7,1 prosent. Ved alle valg senere har avstanden blitt redusert. I 1969 var den 2,1 prosent. Frammøteoversikten for 1969-valget kan fortelle at yngre kvinner (under 45 år) stort sett har et *bedre* frammøte enn mannfolkene i samme aldersgrupper. Der det henger igjen er blant kvinner over 65 år.

Pensjonistene, eller aldersgruppen over 70 år, er også i ferd med å vokse seg fram som en sterk gruppe. Ved årets valg er denne gruppen *større* enn førstegangsvelgerne (305 000 førstegangsvelgere — 335 000 over 70 år). Jeg tror det bare er et tidsspørsmål før kvinnene og pensjonistene mer bevisst begynner å bruke sin politiske styrke for å hevde sine spesielle gruppeinteresser. De er sterke nok til å avgjøre valg i Norge. Når disse grupper begynner å hevde sine krav og stille sine spørsmål mer politisk samordnet enn hittil, må svarene fra oss være klare.

Organisasjonsmessig klarte vi en tilfredstillende valgkamp. Vi klarte den mobilisering som måtte til. «100-dagers-programmet» ga oss en god puff i sluttspurten. Men vi kan bedre. Større ressurser og innsats må til skal vi klare oppgaven godt nok til høsten og stortingsvalget i 1973. Det kan vi like godt innstille oss på med en gang. 1969-valget har gitt oss interessante erfa-

ringer og stoff til ettertanke. Det har også gitt oss en helt spesiell politisk utvikling etter valget og en spesiell situasjon i dag.

3. Da landsmøtet sist var samlet, viste sist kjente meningsmåling 44,4 prosent. I de to år som er gått har vi opplevd nærmest en eksplosjon i gallupmålingene. Selv ved mobilisering av all mulig skepsis overfor det målingene viser, er det ingen som tør benekte at de er et holdbart barometer for den politiske situasjon. Bye refererte galluptallet for april som viste 50,3 prosent for Arbeiderpartiet. Meldingen ble mottatt med applaus. Også tallene for de andre partier ble referert.

   Meningsmålingene varsler to hovedtrekk av politisk betydning. Begge bekrefter en bevegelighet i norsk politikk som er uvanlig. Det er ikke et gallupfenomen, men det ble varslet allerede ved siste stortingsvalg: En fjerdedel av dem som stemte i 1965, stemte annerledes i 1969.

   Innenfor rammen av de borgerlige partier skjer det et innbyrdes bytte av velgere. Det har foregått hele tiden etter valget, men med vekslende virkning. Nettogevinsten er hittil inkassert av Senterpartiet. De tre andre går med tap. Den sterke forskyvningen som skjer i retning Senterpartiet i mars var egentlig ingen overraskelse. Januar til mars 1970 ble det foretatt en undersøkelse som brakte på det rene «det sekundære partivalg»; det vil si det parti man har som et slags «nummer to-parti». Det måtte være deprimerende lesning for Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti. Hele 27 prosent av Høyres velgere foretrakk Senterpartiet som «nummer to-parti», 17 prosent av Venstres og 16 prosent av Kristelig Folkepartis velgere gjorde det samme. I løpet av ett år klarer Senterpartiet å utløse de politiske krefter som måtte til for at dragningen mot partiet skulle bli effektiv. Det er det overraskende.

   Senterpartiets taktikk og appetitt er i øyeblikket altoppslukende. Det vil eliminere og desimere sine brødre fra koalisjonen og bli det største borgerlige partiet. Drømmen er å skape innenfor Senterpartiet den koalisjon som sprakk i mars. De vil ta alle politiske snarveier for å nå det målet. Politisk vil de favne alt. Mønstret er det svenske. De kommer til å lykkes — på kort sikt. Men et så altoppslukende politisk opplegg bygger inn i seg sterke politiske motsetninger som snart vil flyte opp. Da kan drømmen lett bli et mareritt. Vi skal følge interessert, men rolig med. Dette blir et oppgjør på høyresiden i norsk politikk.

Det andre hovedtrekket knytter seg til bevegelsene mellom alle de andre partiene på den ene siden og Arbeiderpartiet på den andre. Interessant og betydningsfulle er de forskyvninger som finner sted de borgerlige partiene i mellom. Men betydningen av det som skjer mellom oss og de andre er det sentrale i norsk politikk. I dette ligger nøkkelen til den parlamentariske situasjonen og regjeringsmakten. Tyngdepunktet i norsk politikk avhenger av forskyvningene til og fra Arbeiderpartiet. I 1961 kom det en forskyvning som beveget seg *fra* Arbeiderpartiet og tyngdepunktet flyttet seg nærmere de borgerlige. I 1965 ble det en ytterligere forskyvning *fra* Arbeiderpartiet og tyngdepunktet gled helt over til de borgerlige. I 1969 meldte det seg en forskyvning *til* Arbeiderpartiet og tyngdepunktet glir over mot oss igjen.

Tallene som teller i denne forbindelse er ikke bare om Arbeiderpartiet ligger og vipper på «50-prosenten». Av langt større betydning er det at vi har en større oppslutning enn de 4 borgerlige partiene til sammen. I 9 måneder har vi klart å holde en slik posisjon.

Et galluptall på rundt 50 prosent skal vi ikke legge overdreven vekt på. Vi skal være innstilt på at regjeringsansvaret vil koste. Ansvaret har sin pris.

47 prosent er det magiske tall for Arbeiderpartiet. På det tallet vipper flertallet i Stortinget. Spørsmålet er hvor høyt over dette tall vi kan stabilisere oss. Høstens kommunevalg er en utfordring i så måte.

4. Da vi startet forberedelsene til høstens kommunevalg, var vi ikke i tvil om opplegget: lokalpolitikken skulle settes i forgrunnen. Demokratiseringsspørsmålet skulle skape perspektiv over den lokalpolitiske hverdag. Tyngdepunktet i forberedelsene ble derfor lagt på to punkter. På arbeidet med kommune- og fylkesprogrammene våre og på demokratiaksjonen. Mottoet har vært å få større bredde over forberedelsene — flere partimedlemmer og fagorganiserte direkte med. Bredden og den personlige kontakten under de politiske forberedelsene gir to fordeler som gir resultater i sluttspurten: et bedre politisk opplegg og sterkere identifikasjon mellom store folkegrupper og våre programmer. Folk kjenner seg og sine problemer igjen når de møter vår politikk. En avgjørende faktor for motivering og mobilisering i valgkamp og for å kunne føre an i debatten i Norges viktigste politiske forum: arbeidsplassene.

Hittil har vi lykkes i våre forberedelser. Gode og gjennomarbeidde programmer legges nå på bordet av våre kommune- og fylkespartier. Demokratiprogrammet er et unikt innslag, både i innhold og tilblivelse; over 10 000 har vært direkte med i forberedelsene; det flerdobbelte antall indirekte. Arbeiderbevegelsens «demokratiaksjon» vekket hele vårt politiske liv til sans for demokratiproblemene generelt og lokaldemokratiet spesielt. Vi har pekt ut et av 1970-årenes politiske hovedfelt.

Etter hvert som forberedelsene rykket framover er det blitt mer og mer klart at rikspolitikken vil kreve sin plass ved siden av lokalpolitikken og demokratispørsmålet. Det nytter ikke å stritte i mot. Vi skal derfor møte det på en offensiv måte. Men vi skal gjøre vårt til at rikspolitikken ikke fullstendig skyver ut det valgkampen dreier seg om: Nemlig hvem som skal lede våre fylker og kommuner og hvilke løsninger man skal velge for de lokalpolitiske problemer. På ett område er det imidlertid nødvendig å *understreke* sammenheng mellom lokalpolitikk og rikspolitikk. Det dreier seg om graden av lokalt stelvstyre. Det er ikke uten videre i rådhusene i hver enkelt kommune en bestemmer hvor stor grad av lokalt selvstyre det skal være. Dette er også et rikspolitisk spørsmål, bestemt av den politikk Regjeringen og Stortinget fører. Dette må vi få fram i valgkampen.

Vår lokalpolitiske profil bygger på «Demokratiprogrammet», kommune- og fylkesprogrammene. Denne profilen skal vi gjøre skarpere ved å sette inn tre enkelt-sektorer: *bolig og miljø, næringspolitikken* og *sosialpolitikken.* Alle er sentrale saker på dette landsmøtet. Til sammen dekker de en helhet: Den unge familiens mulighet for å få et rimelig husvær, — miljø som skaper trivsel, — næringspolitikk som gir trygge og gode arbeidsplasser, — en sosialpolitikk som legger stor vekt på å løse de sosiale problemer og større vekt på å eliminere problemenes årsaker. Ingen er tjent med at disse nærproblemene blir skjøvet helt ut av pris- og EEC-debatten og regjeringsspørsmålet.

Det tok bare dager etter regjeringsskiftet før vi var tilbake i en debatt om prisproblemene lik den som ble drevet fram til valget i 1965. Alle de kjente toner dukket opp hos de borgerlige, — unntatt lovnaden om «krympefri lønningspose og stabil krone». Men de kommer nok — i en fornyet utgave.

Prisstigningen er opposisjonens arena. Den behersket de bor-

gerlige før valget i 1965. Vi har behersket den fram til mars i år. De borgerlige arbeider nå iherdig for å overta den igjen. Men etter min mening står vi ikke overfor en lovmessighet som gjør at vi uten videre skal la oss drive over på defensiven i prisdebatten. Aller minst når situasjonen er som nå, at problemene er skapt av dem som kritiserer. Når debatten om priser, skatter og avgifter presses inn i valgkampen, skal vi holde oss borte fra «skyttergravene». Vi må ikke bli drevet over på defensiven når våre tiltak er offensive. I debatten, på arbeidsplassene og i våre aviser, skal vi gjøre som partiformannen sier: «legge alle kortene på bordet». Situasjonen er skapt av de borgerlige — Arbeiderregjeringen har valget mellom å la «humla suse» eller skaffe seg kontroll og styring. Blir dette lagt på bordet *enkelt og greit* vil folk akseptere våre restriktive tiltak. Da kan vi slutte å snakke halvt unnskyldende om såkalte «upopulære tiltak»; folk ser ikke noe «upopulært» i det som er riktig og nødvendig. Vi må mobilisere folkefornuften i dette spørsmålet.

EEC-spørsmålet nytter det ikke å suspendere fra kommunevalgkampen av to grunner. For det første er det et aktuelt og dominerende politisk spørsmål, og for det andre er det i sving krefter som er interessert i at spørsmålet får bred plass i valgkampen.

I dette spørsmålet er det satt opp mange «utkikkspunkter» for å følge med i hva som skjer i Arbeiderpartiet. SF og NKP har for lengst sagt klart fra at de vil drive EEC-spørsmålet som en hovedsak i kommunevalgkampen. Ikke først og fremst for å vinne sterkere posisjoner i kommunepolitikken, men for å få feste for en «kile» som skal drives inn i Arbeiderpartiet. Mange er mer opptatt av hva EEC-spørsmålet vil utrette med vårt parti enn av EEC-sakens realiteter. Kalkulasjoner gjøres med sikte på stortingsvalget 1973. Hittil har EEC-debatten ikke avslørt noen sprekker hvor «kilen» kan få feste. Gallupmålingene og reaksjonene på årsmøtene i våre fylkespartier er overbevisende nok.

Når spørsmålet kjøres inn i kommunevalgkampen, skal vedtakene fattet av landsmøtet være rettesnor for vår posisjon og holdning. På det grunnlaget skal debatten legges opp. Men vi skal avvise påstanden om at lokalt demokrati og eventuelt EEC-medlemskap innebærer en holdningsmessig motsetning. Muligheten for et reelt demokrati vil i framtiden være knyttet til et internasjonalt samarbeid som kan gi politisk og demokratisk

styring over de krefter på det internasjonale plan, som griper stadig sterkere inn i vår hverdag. Den 20. september avgjøres ikke *om* Norge skal bli styrt fra «glasspalasset» i Brüssel, men *hvordan* Norge skal styres fra våre kommunestyresaler.

Vi vil ikke møte noen samlet borgerlig koalisjon i kommunevalgkampen. Det kalkulerte vi med lenge før Regjeringen sprakk. Vi regnet med at motsetningene ville få fritt løp på lokalplanet. Der vil det komme til uttrykk det som alle visste ble holdt igjen i Regjeringen og på Stortinget. Etter regjeringsskiftet er det ingen grunn til å endre kalkulasjonene. Det er selvfølgelig mulighet for at de borgerlige kan finne fram til en slags sektorenighet; blant annet på prissektoren hvor vi daglig kan lese likeartede signaler i de borgerlige aviser. Men det skal bli interessant å se hvordan de skal bygge opp en borgerlig front på denne eller andre sektorer og komme fra det med «alvoret i behold». Enhver fellesopptreden av de borgerlige har 76 representanter bak seg i Stortinget. Driver de kritikken av vår økonomiske politikk *for* sterkt, vil de etter hvert stille seg selv overfor et krav om å stemme ned A-regjeringen.

Ingen større problemer eller hindringer ligger i veien for et godt kommunevalg for Arbeiderpartiet. Forarbeidet er godt og den aktuelle situasjonen inneholder større innslag av fordeler enn ulemper. Det som gjenstår, og som avgjør om vi kan overføre den gode situasjonen til et godt resultat, er hvordan vi klarer mobiliseringen av partimedlemmer og fagorganiserte fram til 20. september. Gode forberedelser og opplegg er viktig for det endelige resultat, men mobiliseringen i sluttfasen er viktigere.

Ved kommunevalget i 1963 fikk Arbeiderpartiet sitt beste kommunevalgresultat: 45,8 prosent. Tør vi håpe på et resultat som kan konkurrere med 1963?

5. Arbeiderpartiet må fungere som et aktivt og skapende masseparti. Men skal vi makte det, må vi til enhver tid ha en arbeids- og aktivitetsform tilpasset de oppgaver og den samfunnsorganisasjon vi arbeider med. Vår tids mennesker har også *sine* spesielle krav og holdninger til politisk arbeid. Vi har søkt å møte dette i vårt opplegg for organisasjonsarbeidet de siste to år. «Et mer levende parti» har vært vårt arbeidsmotto.

Den rollen som tilligger partiorganisasjonen kan i hovedsak tredeles: I partiorganisasjonen skal den prosess organiseres som skaper partiets politikk. Partiorganisasjonen er verktøyet som

anvendes for at politikken skal bli satt ut i livet. Partiorganisasjonen skal også ha den brede kontakten med de store folkegrupper som er en forutsetning for et masseparti.

Kravet til nye arbeidsformer og partiorganisasjonens rolle er det sentrale i våre organisasjonsproblemer. Uten å kaste vrak på noen av de gamle velprøvde arbeidsformer, må vi søke nye som gir større valgfrihet. Hovedsaken er ikke *hvordan* vi organiserer folks politiske aktivitet, men at vi klarer det.

I «Demokratiaksjonen» rørte vi ved en ny arbeidsform: rådslagsgruppen. Gruppearbeid er så visst ikke noe nytt. Det nye gruppearbeidet organisert i en politisk og organisasjonsmessig sammenheng. Rådslagsgruppe-arbeidet inneholder mange fordeler. Det er en mer elastisk arbeidsform i idéer og initiativ frigjøres lettere. Erfaringene vi kan vise til er overbevisende. Aldri har politiske programmer blitt skapt i vårt land med større bredde i forberedelsene enn «LO's handlingsprogram» og «Demokratiprogrammet». Antall grupper og deltakere må telles i tusener og titusener.

Men det er ikke bare tale om hensiktsmessige arbeidsformer. Kravet til et levende organisasjonsdemokrati er sterkt. Et sunt krav som må ha et praktisk svar. Våre arbeidsformer må derfor legges opp med sikte på reelle muligheter for politisk innflytelse og en følelse av at ens meninger *når fram* og teller med når avgjørelser tas. På samme måte som vi er opptatt av demokratiets rolle i samfunnet, må vi være opptatt av demokratiets rolle i partiet.

Vår oppgave er nå å trekke ut erfaringene fra vinterens rådslagsaksjon. Vi må finne rådslagsgruppenes plass og endelige arbeidsform. Vi må også «prøve ut» rammen for anvendelsesmulighetene. Foreløpig bør vi ha klart for oss at rådslagsgruppene *ikke* skal komme i stedet for noe, eller danne et nytt formelt ledd i vårt organisasjonsmønster. Det er en supplerende arbeidsform — forhåpentlig den første blant flere.

6. 17. mars begynte en ny arbeiderregjering sitt virke. På dette landsmøtet vedtas et handlingsprogram for utviklingen av demokratiet. Begge begivenheter representerer utfordringer til vårt organisasjonsarbeid.

Hvordan skal vi trekke partiorganisasjonene og medlemmene med i et kollektivt ansvar for regjeringsmakten? Hvordan skal vi organisere partiarbeidet i fylkene og kommunene når «Demokratiprogrammet»s forslag om lokalutvalg, nye arbeidsordnin-

ger i kommunestyrene og direkte valg og fylkesparlamentarisme blir satt ut i livet? Hvordan skal vi gjøre seriøse framstøt for å skape bedre samarbeidsforhold og «trafikkregler» mellom parti og folkevalgte?

Disse og mange andre spørsmål krever konkrete svar. Makter vi ikke å finne svarene, baner pessimisme og frustrasjon seg inn i partiet. Vi har tidligere stiftet kjennskap med den ånd som gjør at det snakkes om *oss* i partiet og *dem* i Regjeringen, Stortinget eller kommunestyret.

Det er ingen enkeltpersons sak hvordan Arbeiderpartiets politikk utøves i kommunestyret, storting eller regjering. Det er ingen enkeltpersons affære å bestemme hva våre organisasjoner skal stå for, eller ikke stå for. Solo-opptreden hører ikke hjemme i arbeiderbevegelsen. Demokratiaksjonen har gjort det klart for oss at vi har store oppgaver i vårt eget hus, og at åpne og levende partier er demokratiets sikreste garanti.

Vi står derfor overfor den organisasjonsmessige arbeidsoppgave som legger et politisk initiativ og ansvar i partiorganisasjonen som går langt ut over det å lage programmer hvert fjerde år. Vi må organisere oss slik at våre medlemmer ikke behøver å rykke ut i kamp eller forsvar for en politikk de selv ikke føler seg delaktig i. Vi må etablere et samarbeid mellom parti og representanter i kommunestyre og i fylkesting, stortingsgruppe og regjering. Vi må organisere oss slik at alle snakker om et fellesskap og føler et felles ansvar for det vi kaller *vår* politikk.

Mange organisasjonsproblemer har krav på mer oppmerksomhet og arbeidskraft. Men vi er nødt til å prioritere. Denne prioriteringen ligger nedfelt i den «langtidsplan» for partiarbeidet som vi nå følger.

Etter valget skal kreftene settes inn i videre-arbeidet med rådslagsgruppene og få satt ut i livet A-skolen, som vil gi tusenvis av våre partimedlemmer et nytt og systematisert skoleringstilbud. Og vi skal sette kreftene inn på verve- og agitasjonsarbeidet. Vårt medlemstall *må opp*. Det er et for stort misforhold mellom 160 000 medlemmer og 1 million velgere. Vi vet at 200 000, eller 28 prosent av våre velgere, som ikke er medlemmer, vil svare *ja* til medlemskap med en gang de blir spurt.

Sammen med «likestillingsaksjonen», som arbeiderbevegelsen i fellesskap skal gjennomføre i 1972—73, utgjør dette grunn-

muren for stortingsvalgkampen 1973. En valgkamp som starter 21. september 1971.

Parallelt med de konkrete arbeidsoppgaver bør vi drive mer dyptpløyende utrednings- og analysearbeid om partiets organisasjonsproblemer, arbeidsformer, ledelse, administrasjon og økonomi. Landsmøtet inviteres til å sette ned en ny organisasjonskomité som tar den jobben.

*

7. I siste nummer av Aftenpostens A-magasin har journalist Andreas Norland lage en meget god artikkel om norsk arbeiderbevegelse. Han omtaler arbeiderbevegelsen som «Storkonsernet i politikk» og gir et glimrende bilde av bevegelsens dybde og bredde. Han spår vanskelige tider for de borgerlige partier om arbeiderbevegelsen klarer den omstillingsprosess han mener vi er inne. Hans spådom er vår arbeidsoppgave. Vi er *inne* i en konstruktiv omstillingsprosess hvor vi skal venne oss til nye metoder og bruke de enorme ressurser arbeiderbevegelsen egentlig besitter — på nye oppgaver og for nye mål.

Men våre arbeidsformer, metoder og ressurser må settes inn i en politisk sammenheng. Hvis ikke er de hensiktsløse. Det avgjørende er de politiske resultater av vårt arbeid. Det er dem vi blir dømt etter.

Disse resultater skal fylle enkle krav: vi må skape politiske resultater som er håndfaste realiteter for alminnelige mennesker.

Arbeiderpartiet kan ikke alene leve på protest og samfunnskritikk. Intet politisk parti vinner oppslutning på kritikk og protest, men på det de evner å *gjøre* med det de kritiserer eller protesterer mot.

Vi kan heller ikke leve på visjoner alene, men på en kombinasjon av visjon og handling: vi blir dømt etter våre konkrete handlinger, men handlingene blir fattige om ikke visjonen bak dem blir forstått. Partiet må være både en idé- og interesseorganisasjon. Vi kan heller ikke leve på en politikk hvor man skjeler mest til det som er populært.

Vi må legge opp til et partiarbeid i god kontakt med folk, og en politikk for de alminnelige mennesker. Klarer vi det, er vi på trygg grunn.

Nå gjelder det å samle kreftene for å løse de mange og store oppgaver: ET MER LEVENDE PARTI — KOMMUNEVALGET 20. SEPTEMBER — STORTINGSVALGET 1973. Alle oppgaver med et felles mål:

Seiren følger våre faner.

Etter Ronald Byes foredrag reiste forsamlingen seg og sang «Seiren følger våre faner».

ORDSKIFTET

Dirigenten: To talere har foreløpig tegnet seg, men dirigenten regner med at flere kommer til etter hvert. I likhet med tidligere vil vi derfor foreslå 5 minutters taletid.

Enstemmig vedtatt.

Arne Bottolfsen, Rogaland, ville tale om en annen side av partiarbeidet enn det som har med valg å gjøre, det arbeidet som ligger *mellom* valgene. Det er mange som hittil ikke har hatt noen mulighet til å bli med i Arbeiderpartiet, men det betyr ikke at de er uten interesse. Hvis vi går ut og spør, vil det nok vise seg at vi får nye medlemmer. Og nye medlemmer til partiet betyr økt medbestemmelsesrett.

Hvis vi ser tilbake på historien, ser vi at fagbevegelsen og partiet er ett. Jeg tror at fagbevegelsen ville vinne sterkere fram hvis den markerte sine standpunkter noe sterkere. Det nytter ikke med hestehandel, slik vi ofte ser det på formannskapsplanet. Fagbevegelsen er ryggraden i DNA. Fagbevegelsen er også klar over at den må ha politisk innflytelse for å nå sine mål, få gjennomført de store sakene. Derfor tror jeg at partiet i sterkere grad skal satse på kollektivt medlemskap. Hvis vi går sammen, vil vi komme seirende ut.

Ragnvald Støyva, Sunnmøre, tok opp tanken i det forslag Stjørdal Arbeiderparti har fremmet, som går ut på å ansette sekretærer i regionene, særlig med tanke på et trekant-samarbeid mellom partiet, fagbevegelsen og partiavisene.

— Dette vil også bety mye for ungdomsbevegelsen. AUF står svakt mange steder. Vi vet at personlig verving er viktig for å få opp medlemstallet.

Ellers nevnte Støyva det problem at mange representanter fra distriktene på landsmøtet ikke er så rutinerte.

— Folk langveisfra får ikke tatt ordet før de oppdager at strek er satt. Derfor har vi fått denne Oslo-dominansen fra talerstolen. Partiet bør tenke på å ordne det slik at sekretærene for fylkene ved

bordene tar opp fortegnelse over de representanter som ønsker ordet.

Isak Havstad, Telemark, viste til et intervju Arbeiderbladet nylig hadde med Ronald Bye, der det framgikk at en medlemsaksjon som var satt i gang ikke var særlig vellykket. Heller ikke var han fornøyd med aldersforskjellen i partiet. Havstad mente dette opplegg kunne ordnes ved hjelp av enklere vervingsopplegg — ikke store opplegg med masse skjemaer og tabeller.

— I mange år har aldersgruppen 20—30 år vært borte fra vårt parti. I vårt kommuneparti satte vi i gang en enkel aksjon, og den økte medlemstallet med 30 prosent. De nye medlemmene var i stor utstrekning folk mellom 20 og 30 år. Det var særlig unge ektepar, som ikke hadde funnet sin plass i AUF.

Sverre Pettersen, Sør-Trøndelag, takket Ronald Bye for det inspirerende foredraget. Jeg vil hilse med glede, sa han, at det nå blir nedsatt en ny organisasjonskomité. Det er nemlig klart for oss som bor i de store pressområdene, at vi nå må tenke igjennom visse sider ved organisasjonsmønsteret på ny. Lagstilhørighet forutsetter en viss bostedstilhørighet, men samtidig skal lagene være en valgkampmaskin som arbeider over et større område. Dette skaper så innviklende forhold at mange av medlemmene rett og slett blir borte for oss, det kan vi fra Trondheim fortelle om. Jeg mener det må finnes en løsning på dette, og jeg vil henlede den nye organisasjonskomitéens oppmerksomhet på problemet.

Hans Huseby, Lofoten, ville også takke Ronald Bye for foredraget, og samtidig ville han understreke en del av det Ragnvald Strøyva var inne på i sitt innlegg: Den kolossale Oslo-dominansen på dette landsmøtet. Oslo-representantene er godt inne i møteteknikken, og de holder seg frampå, mens folk fra andre landsdeler ikke kommer til. Særlig merkbart var dette i går under hovedinnleggene.

Det jeg ellers hadde tenkt å peke på, var noe Ronald Bye sa i sitt foredrag: At 20 prosent av selvstendige jordbrukere og fiskere har stemt med Arbeiderpartiet. Dette må være noe av en fallitt for Partiet. Vi har sagt gang på gang at vi er et parti for småbrukere og fiskere. Hva er galt med Partiet, siden det ikke får flere stemmer fra disse gruppene? Jeg tror det henger sammen med distriktsutbyggingen. Distriktsutbyggingen har stått i stampe i 10 år. Alle partier har kommet med løfter, ikke minst de borgerlige som vant

valget i 1965, ikke minst på grunn av kritikk mot Regjeringens distriktsutbyggingspolitikk.

Folk i distriktene venter nå at det skal skje noe med distriktsutbyggingen. De venter at det nye kommer og kommer med styrke. Det er nemlig fare på ferde. Utflyttingen fra Nord-Norge og Vestlandsfylkene er nå så stor at den undergraver de investeringer som er gjort i skolebygging, veibygging osv. Arbeiderpartiet foreslo i sin tid 100 mill. kroner til distriktsutbygging, og jeg håper at Partiet foreslår et minst like stort beløp nå. Det er et sentralt spørsmål i dag.

Kristian Jørstad, Oslo: Jeg takker Ronald Bye for innledningen som var meget inspirerende. I den forbindelse vil jeg komme med noen praktiske erfaringer. I mitt partilag har vi de siste to månedene fått 20 nye medlemmer fra en enkelt yrkesgruppe. På bakgrunn av dette tror jeg nok at Partiet har mulighet til å øke medlemstallet til 200 000 i løpet av den nærmeste tid. Vi har opplevd at folk kommer og spør oss om vi kan skaffe dem medlemskap i Partiet.

Rolf Bakkehaugen, Østfold: I Ronald Byes foredrag ble det sagt at 94 prosent av A-velgerne ikke har fått mer utdanning enn ungdomsskole. Det er en sak vi må være sterkt opptatt av. Verden er nå på vei inn i funksjonæralderen. Folk skaffer seg stadig høyere utdanning. Dette gjelder ikke minst hos oss. Det er tingen tvil om at et sterkt økende antall av funksjonærer i stigende utstrekning vil komme til å prege utviklingen. Det er derfor på tide at fagbevegelsen og Partiet tar opp konkurransen med organisasjoner utenfor LO når det gjelder medlemsverving. La oss huske at enighet gjør sterk. Jeg håper den nye organisasjonskomitéen vil være oppmerksom på disse spørsmålene.

Andreas Myran, Sør-Trøndelag: Det skulle egentlig ikke være nødvendig på et landsmøte i DNA, men jeg vil legge inn et godt ord for Arbeiderpressen. Vi konsentrerer oss lite om den betydning den har. Vi må satse mer på å utbre våre aviser, framfor å spre stadig flere brosjyrer under valgkampene. I Trondheim dominerer for eksempel Høyre-avisa «Adresseavisen». Mens vi sliter og bærer ut brosjyrer som ikke blir lest, sitter folk og leser «Adressa».

Ellers tok Myran opp problemet med to-dagers valg.

— Vi må gjennomføre en ordning der det *skal* være valg over to dager, og at en av dagene blir lørdag eller søndag.

RONALD BYES SLUTTINNLEGG

Ronald Bye hadde dette sluttinnslaget: Jeg er enig med første taler i at Partiets virksomhet ikke bare skal drives som valgkamp. Vi må finne en bedre balanse mellom den daglige aktivitet og aktiviteten under valgkamper.

Vi er også opptatt av å få fagbevegelsen mer med i den daglige virksomhet. Vi må også ha et tilbud til fagbevegelsen om å bli engasjert i vårt arbeid. Vi har nylig bak oss aksjonen «Demokrati i hverdagen». Den var et fellesopplegg mellom fagbevegelsen og partiet.

Til Støyvas forslag om å ansette sekretærer i regionene, må jeg beklage og si at Partiet sentralt i dag ikke har økonomisk mulighet for å støtte en slik ordning. Slike initiativ må i tilfelle tas på det lokale plan. For øvrig er jeg i prinsippet ikke begeistret for å få for mange fast ansatte partiarbeidere. Vi må holde fast ved at ryggraden i vårt arbeid skal være bygd på et bredt frivillig engasjement.

Ungdomsarbeidet er vi opptatt av. Vi har nå en utredningskomité sammensatt av representanter for AUF, LO's ungdomsutvalg og Partiet for å takle dette problem. Vi har et organisasjonsmessig vakuum for aldersgruppen 20—30 år, og dette akter vi å rette opp.

Huseby misforsto mitt tall på 20 prosent. De 20 prosentene gjaldt småbrukere og kystfiskerne. For øvrig skal vi være fornøyd med vår politikk for disse grupper. Valgresultatet i 1969 viste oppslutningen fra dem. Det var best i Nord-Norge, på grunn av vår distriktspolitikk. Det skyldes ikke minst våre aksjonsplaner for Nord-Norge og Vestlandet. Jeg viser til at Regjeringen går inn for å få disse planer realisert.

Vår partiundersøkelse viser som jeg sa at det er et stort antall som øyeblikkelig ville svare ja til et medlemskap i DNA bare de ble spurt, og det er jo en utfordring til oss. Vi har konkrete, nære oppgaver å ta fatt på, men når det gjelder de langsiktige opplegg, er det riktig at disse blir drøftet av den nye organisasjonskomitéen.

REDAKSJONSKOMITÉENS INNSTILLING OM ORGANISASJONSSAKER

Ronald Bye la fram innstillingen fra redaksjonskomitéen for organisasjons- og lovsaker.

C — 19. Oppnevning av en komité i likhet med organisasjonskomitéen av 1963:

Ronald Bye viste til forslagets ordlyd på side 5 i landsmøtehefte nr. 3. Redaksjonskomitéens innstilling var slik:

«Landsstyrets innstilling anbefales vedtatt. Komitéen oppnevnes av landsstyret.»

Votering: Redaksjonskomitéens innstilling enstemmig tiltrådt.

Til forslag C 1 fra Solheim Arbeiderlag (om navneforandring) hadde landsstyret avgitt følgende innstilling:

Forslag C 1:

En viser til behandlingen av flere liknende forslag på landsmøtet i 1969. Det forelå den gang en innstilling på at saken skulle utredes. Med stort flertall forkastet landsmøtet forslaget om en utredning av navnespørsmålet. En kan ikke se at det er brakt nye momenter inn i forslaget fra Solheim Arbeiderlag, og en kan derfor ikke tilrå forslaget.

Enstemmig vedtatt.

Til forslag C 2 fra Oslo Jern og Metall (om to viseformenn) hadde landsstyret avgitt følgende innstilling:

Forslag C 2:

En viser til eget forslag om oppnevning av en ny organisasjonskomité. En tilrår at forslaget oversendes denne komitéen.

Enstemmig vedtatt.

Til forslag C 3 fra Tåsen kretslag og kvinnegrpppe (om brevkurs og sentrale poster i Partiets prinsipp- og arbeidsprogram) hadde landsstyret avgitt følgende innstilling:

Forslag C 3:

En viser til den nye formen for politisk studiearbeid som nå er under oppbygging i Arbeidernes Opplysningsforbund. Fra høsten 1971 vil AOF under fellesbetegnelsen A-skolen tilby langt bedre og mer variert studie- og opplysningsarbeid enn tidligere.

De tankene som kommer fram i forslaget fra Tåsen kretslag og kvinnegruppe faller i tråd med de intensjoner en har for den nye

A-skolen. En vil derfor anbefale at forslaget oversendes til det nye sentralstyret.

Enstemmig vedtatt.

Til forslag nr. C 4 fra Sunndal Arbeiderparti (om retningslinjene for kommunepartiene) hadde landsstyret avgitt følgende innstilling:

Forslag C 4:

Nominasjonsordningene for stortings- og kommunevalg er ført opp som egen sak på landsmøtet. En innstiller derfor på at forslaget fra Sunndal Arbeiderparti oversendes den av landsmøtet valgte redaksjonskomité som skal behandle disse sakene.

Enstemmig vedtatt.

Til forslag C 5 fra Haugesund Arbeiderparti (om nominasjon) hadde landsstyret avgitt følgende innstilling:

Forslag C 5:

Nominasjonsordningene for stortings- og kommunevalg er ført opp som egen sak på landsmøtets sakliste. En innstiller på at forslaget fra Haugesund Arbeiderparti oversendes den av landsmøtet valgte redaksjonskomité som skal behandle disse sakene.

Enstemmig vedtatt.

Til forslag C 6 fra Sunndal Arbeiderparti (om DNA's støttefond) hadde landsstyret avgitt følgende innstilling:

En viser til forslaget om oppnevning av en ny organisasjonskomté, og tilrår at forslaget fra Sunndal Arbeiderparti oversendes denne komitéen.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Innstillingen fra landsstyret anbefales vedtatt av landsmøtet. En vil understreke at hvis en finner fram til et bedre opplegg for Støttefondet, behøver en ikke avvente organisasjonskomitéens arbeid før det settes ut i livet.

Enstemmig vedtatt.

Til forslag C 7 fra Dokka og omegn arbeiderlag (om økonomisk støtte) hadde landsstyret avgitt følgende innstilling:

En viser til forslaget om oppnevning av en ny organisasjonskomité og tilrår at forslaget fra Dokka og omegn arbeiderlag oversendes denne komitéen.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Innstillingen fra landsstyret anbefales vedtatt. Landsmøtet vil peke på betydningen av å styrke økonomien i partiets lokale organisasjonsledd. Dersom det er mulig å finne fram til praktiske tiltak før organisasjonskomitéens utredning foreligger, gis Sentralstyret fullmakt til å gjennomføre disse straks. En vil i denne forbindelse også peke på det initiativ som er tatt for å innføre kommunal- og fylkeskommunal støtte til politiske partier.

Enstemmig vedtatt.

Til forslag C 8 fra Selfors AUL (om ideologi) hadde landsstyret avgitt følgende innstilling:

Foran landsmøtet i 1969 kunne en registrere en stigende interesse for ideologiske spørsmål i partiets grunnorganisasjoner. Dette kom til uttrykk gjennom stor aktivitet fra partiavdelingenes side under behandlingen av utkastet til nytt prinsipprogram.

Landsmøtet gjorde vedtak som påla Sentralstyret å følge opp med tiltak som kunne oppmuntre til fortsatt debatt og skolering på dette området. Dette har Sentralstyret gjort bl. a. gjennom den store aksjonen «Demokrati i hverdagen».

Dessuten har en i opplegget for den nye A-skolen tatt hensyn til kravet om ideologisk skolering.

Forslaget fra Selfors AUL kan ikke tilrås.

Enstemmig vedtatt.

Til forslag C 9 fra Svene Arbeiderlag (om medlemskap over 70 år) hadde landsstyret avgitt følgende innstilling:

En kan ikke anbefale forslaget. Alder alene bør ikke være avgjørende for et æresmedlemskap.

Enstemmig vedtatt.

Til forslag C 10 fra Lånke Arbeiderlag (om regionssekretærer) hadde landsstyret avgitt følgende innstilling:

En kan ikke anbefale forslaget av to grunner:

1. Landet er inndelt i over 70 regioner. Partiets økonomi tillater ikke en slik utviding av sekretærkorpset.
2. Regionene har ennå ingen *politisk* status. Det vil derfor være uheldig å bygge opp et organisasjonsmønster som ikke er samordnet med de besluttende folkevalgte organer.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Landsstyrets innstilling anbefales vedtatt. Landsmøtet vil peke på behovet for en ytterligere styrking av distriktenes sekretærkorps. Det er nødvendig å få mer kontorhjelp og mer tidsmessig utstyr i mange distrikter.

Landsmøtet ber den nye organisasjonskomitéen om å vurdere disse sider av sekretærordningen.

Enstemmig vedtatt.

Til forslag C 11 fra Finnmark Arbeiderparti (om distriktenes representasjon til landsmøtet) hadde landsstyret avgitt følgende innstilling:

Landsmøtets sammensetning bestemmes av paragraf 7, punkt 2 i partiets lover, hvor det heter:

«Landsmøtet består av 300 representanter. Disse fordeles på distriktsorganisasjonene i forhold til det gjennomsnittlige antall medlemmer det er betalt kontingent for de to siste år forut for landsmøtet.»

Det er riktig som Finnmark Arbeiderparti peker på, at Oslo har stor representasjon på landsmøtet, noe som skyldes det høye medlemstall Oslo Arbeiderparti har. Det har likevel aldri vært så høyt som 150 representanter. Ved landsmøtene etter krigen har Oslo's representasjon vært noe i underkant eller overkant av 100.

En vil understreke at kollektivt medlemskap ikke kan gis særbehandling, men må telle på like linje med de øvrige former for medlemskap.

Spørsmålet om en skal ta med andre faktorer enn medlemstall ved fordelingen av landsmøterepresentantene, f. eks. stemmetall, bør gjøres til gjenstand for en grundigere vurdering og utredning. En vil derfor tilrå at forslaget fra Finnmark Arbeiderparti oversendes den nye organisasjonskomitéen.

Gudmund Eriksen, Finnmark: Dette forslaget er reist av Finnmark Arbeiderparti, og bakgrunnen er kjent. Distriktene har relativt liten representasjon på landsmøtene. Dette skyldes at det hele baseres på medlemstallet, og det er en fordel for sterke partilag med kollektivt tilsluttede fagforeninger.

Jeg mener saken må tas opp, og en må prøve å finne en annen nøkkel enn medlemstallet. Vi kunne tenke oss at medlemstall kombinert med stemmetall ved valgene kunne gi en bedre løsning. På dette landsmøtet er det 18 representanter fra Nord-Norge og 100 fra Oslo. Nord-Norge har omtrent samme stemmetall som Oslo ved valgene. Et liknende misforhold gjør seg gjeldende også når det gjelder Agderfylkene, Trøndelagsfylkene osv.

Landsstyret anbefaler forslaget vårt oversendt til den nye organisasjonskomitéen. Slike komitéer får ofte en sterk dominans fra Oslo-området. Jeg håper at i dette tilfellet får man med også representanter for utkant-Norge.

Wermund Skyllingstad, Finnmark: Det gleder meg at forslaget etter mitt innlegg under demokratidebatten i går har fått såpass sterk støtte. Jeg har én gang tidligere stilt det samme forslaget, den gang fra Vest-Agder. Det ble ikke noe resultat av det den gang. Det ble sagt at vi fikk basere oss på å skaffe oss kollektiv tilslutning fra fagforeningene. Men, som Eriksen sa: Det er umulig i et relativt industrifattig distrikt å tenke seg noen vesentlig medlemsøking på et slikt grunnlag.

Jeg kunne også tenke meg å gå nærmere inn på stemmetallene. Finnmark har om lag 2 prosent av stemmene ved valgene, og en liknende prosentandel av representantene på landsmøtet. Oslo har 18 prosent av stemmene og 33 prosent av landsmøterepresentantene. Jeg vil i tilslutning til vårt forslag (C 11) sette fram dette tilleggsforslaget:

Det forutsettes at den nye organisasjonskomitéen sammensettes slik at distriktene utenfor Oslo får en bred representasjon. Alle landsdeler må sikres deltaking.

Arve Berg, Sunnmøre: Jeg er glad for at dette forslaget er reist på landsmøtet. Jeg er ikke ute etter å redusere representasjon fra Oslo, men en viss minsterepresentasjon fra fylkene må likevel legges til grunn. Jeg støtter det som er sagt.

Ronald Bye: Det var ingen tvil i redaksjonskomitéen om at det var nødvendig å ta dette forslaget fra Finnmark opp til bred diskusjon. Vi foreslår at landsstyret oppnevner organisasjonskomitéen. Når det gjelder tilleggsforslaget fra Skyllingstad, så vil jeg henvise til forslag C 17. Jeg tror Skyllingstad er dekket gjennom det.

Dirigenten foreslo Skyllingstads tilleggsforslag oversendt sentralstyret uten realitetsvotering.

Enstemmig vedtatt.

Til forslag C 12

fra Arendal Arbeiderlag (om stortingsrepresentanter/fylkespartiformen) hadde landsstyret avgitt følgende innstilling:

En vil ikke anbefale at stortingsrepresentanter og andre folkevalgte skal kunne utestenges fra tillitsverv i partiorganisasjonen. Forslaget kan derfor ikke tilrås.

Enstemmig vedtatt.

Til forslag C 13

fra Skoppum arbeiderlag og kvinnegruppe (om stemmerett ved års- og nominasjonsmøter) hadde landsstyret avgitt følgende innstilling:

Retningslinjene for kommunepartiene — § 3, punkt 1 — åpner adgang til å innby alle partimedlemmer til å delta i representantskapets møter med tale- og forslagsrett. Denne bestemmelsen imøtekommer det behov for innflytelse som er pekt på i forslaget fra Skoppum arbeiderlag og kvinnegruppe.

Dersom det skulle bli gitt stemmerett til alle medlemmer på representantskapsmøtene, kan dette i spesielle situasjoner føre til en altfor sterk dominans av bestemte grupperinger — f. eks. geografiske.

En kan derfor ikke anbefale forslaget.

Enstemmig vedtatt.

Til forslag C 14

fra Stokke Arbeiderkvinnelag (om A-lotteriet) hadde landsstyret avgitt følgende innstilling:

Forslaget oversendes den nye organisasjonskomitéen.

Enstemmig vedtatt.

Forslag C 15 og C 16
tas opp under post 5: Eventuelle lovendringer.

Til forslag C 17
fra Trondheim forente Arbeiderparti (om rekruttering til partiets komitéer) hadde landsstyret avgitt følgende innstilling:

En viser til forslag C 19 om oppnevning av en organisasjonskomité, og tilrår at forslaget oversendes denne komitéen.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Landsmøtet slutter seg til hovedtankene i forslaget. En ber organisasjonskomitéen om å finne fram til arbeidsformer som så langt det er praktisk og økonomisk mulig, dekker intensjonene i forslaget.

Enstemmig vedtatt.

Forslag C 18
går ut. (Det er tatt inn som C 10 i hefte 1.)

Til forslag C 19
fra Sentralstyret (om oppnevning av en komité i likhet med organisasjonskomitéen av 1963) hadde landsstyret avgitt følgende innstilling:

Landsstyret anbefaler at landsmøtet slutter seg til Sentralstyrets forslag.

Enstemmig vedtatt.

REDAKSJONSKOMITÉENS INNSTILLING OM LOVENDRINGER

Forslag nr. 1 hadde sålydende innstilling fra landsstyret:

«Retningslinjene for partiavdelingene er å betrakte som mønsterlover. Der hvor særlige forhold gjør det aktuelt, kan en fravike retningslinjene etter godkjenning av distriktsorganisasjonen. Landsmøtet finner derfor den nåværende formulering i lovene dekkende.»

Redaksjonskomitéen anbefalte landsstyrets innstilling.

Votering:

Redaksjonskomitéens innstilling enstemmig vedtatt.

Forslag nr. 2
hadde sålydende innstilling fra landsstyret:

«En viser til forslag C 19 om oppnevning av en ny organisasjonskomité og tilrår at forslaget fra Beisfjord Arbeiderlag oversendes denne komitéen.»

Redaksjonskomitéen anbefalte landsstyrets innstilling.

Votering:
Redaksjonskomitéens innstilling enstemmig vedtatt.

Forslag nr. 3
hadde sålydende innstilling fra landsstyret:

«Landsstyret anbefaler å slutte seg til Sentralstyrets forslag.» (Inntatt i landsmøtehefte nr. 2.)

Redaksjonskomitéen anbefalte landsstyrets innstilling.

Votering:
Redaksjonskomitéens innstilling enstemmig vedtatt.

Ronald Bye ville seinere komme tilbake til lovendringsforslag som angår nominasjonsordningen, idet redaksjonskomitéen ennå ikke hadde avsluttet sitt arbeid på dette punkt.

Møtet hevet kl. 11.30.

Ettermiddagsmøtet tirsdag kl. 13.15

Dirigent: *Leif Granli.*

VALGENE

Valgkomitéens formann, *Bjartmar Gjerde,* la fram denne innstillingen:

Sentralstyret:
Trygve Bratteli, formann, gj.v.
Reiulf Steen, nestformann, gj.v.
Reidar Hirsti, redaktør, gj.v.
Ronald Bye, sekretær, gj.v.

Varamenn:
1. Henrik Aasarød (ny).
2. Bjartmar Gjerde, gj.v.
3. Arild Boman, gj.v.
4. Ragnar Christiansen, gj.v.

Helge Sivertsen, gj.v.
Tor Aspengren, gj.v.
Liv Østlie, gj.v.
Rolf Hansen, gj.v.
Erling Johansen (ny).
Leif Skau (ny).
5. Odvar Nordli, gj.v.
6. Einar Førde, gj.v.
7. Per Kleppe, gj.v.
8. Kurt Mosbakk, gj.v.

Unni Tønnesen (ny) 13 stemmer — Svein Fjæstad (ny) 2 stemmer.
Aase Bjerkholt gj.v.
Ivar Mathisen (ny) 11 stemmer — Sidsel Bauck (ny) 4 stemmer.

Landsstyrets medlemmer og varamedlemmer:

	Medlem:	*Varamann:*
Østfold:	Evelyn Andersen, gj.v.	Liv Stubberud.
Akershus:	Eilif Dahl, gj.v.	Grethe Johansen (ny).
Hedmark:	Kristian Gundersen, gj.v.	Egil Toreng, gj.v.
Oppland:	Liv Andersen, gj.v.	Johan Nygård.
Buskerud:	Guri Johannessen, gj.v.	Knut Jagland, gj.v.
Vestfold:	Anders Johansen, gj.v.	Ivar Tollnes, gj.v.
Telemark:	Oddvar Berrefjord, gj.v.	Egil Bergsland (ny).
Aust-Agder:	Halvard Kristiansen (ny).	Erling Johnsen (ny).
Vest-Agder:	Jan Helland Olsen (ny).	Trygve Kittilsen (ny).
Rogaland:	Hans Frette, gj.v.	Peder Sætre, gj.v.
Stavanger:	Olav T. Laake (ny).	Hans Samuelsen (ny).
Hordaland:	Arne Nilsen, gj.v.	Arne Ekeland, gj.v.
Bergen:	Peder Hitland (ny).	Georg Jacobsen (ny).
Sogn og Fjordane:	Alf Vee-Haugen (ny).	Tormod Markussen (ny).
Møre og Romsdal:	Asbjørn Jordahl, gj.v.	Asbjørn Bortne, gj.v.
Sør-Trøndelag	Ingrid Sandvik, gj.v.	Arnold Storvold (ny).
Trondheim:	Per Aasen, gj.v.	Rigmor Hegle, gj.v.
Nord-Trøndelag:	Kåre Sjøvold (ny).	Torbjørn Aunet (ny).
Nordland	Sven Olsen, gj.v.	Randi Pettersen (ny).
	Elnar Bårdsen, gj.v.	Eli Odden (ny).
Troms:	Helge Jacobsen, gj.v.	Rolf Nilsen, gj.v.
Finnmark	Harald Samuelsberg, gj.v.	Gudmund Eriksen (ny).

Revisjonsnemnda:	*Varamenn:*
Frank Hansen, gj.v.	Gustav Skjebstad, gj.v.
Kåre W. Larsen, gj.v.	Harry Jørgensen, gj.v.
Signe Sulutvedt, gj.v.	

BJARTMAR GJERDES MOTIVERING

Valgkomitéens formann, *Bjartmar Gjerde*, hadde disse generelle bemerkninger til komitéens innstilling:

Representantenes første inntrykk av innstillingen vil antakelig være at valgkomitéen har hatt en uhyre enkel oppgave. Det er feil. Den har vært vanskelig og tidkrevende. Utgangspunktet for komitéens problemstilling har vært denne. Sentralstyret består av 13 representanter, pluss formennene i stortingsgruppa, kvinnesekretariatet og AUF. I tillegg kommer 8 varamenn, hvorav praksis tidligere har vært at fire skal møte fast. Forrige landsmøte vedtok at alle åtte skulle møte fast. Dette blir 24 personer. Dessuten kommer partisekretærene. Tilsammen blir dette en stor forsamling, og dette har valgkomitéen måttet drøfte. Erfaringene er ikke bare gode. Det har vært reist spørsmål om vi ikke skulle ha et arbeidsutvalg, men komitéen har kommet til at det ikke er noen løsning. Det er bedre å redusere antallet representanter i Sentralstyret. Det kan gjøres på to måter, nemlig ved å gå over til den gamle ordningen med bare fire møtende varamenn, og/eller at sekretærene bare møter når Sentralstyret behandler saker de selv har stelt med. Vi ber om at det i denne saken ikke gjøres noe vedtak, men overlater til Sentralstyret å vurdere det, etter at det har vært drøftet i den nye organisasjonskomitéen.

Distriktsrepresentasjonen har også vært drøftet i komitéen, og det er et ønske å få de ulike landsdeler representert i Sentralstyret. Dessuten har vi kravet om bredere representasjon fra kvinnene, ulike organisasjoner osv. Vi er kommet til at man f. eks. ikke kan reise mellom Finnmark og Oslo hver uke. Det skaper problemer for den som skal reise. Vår konklusjon er derfor at landsstyret heretter må spille en større rolle i det sentrale partiarbeid enn hittil. Til nå har landsstyret vært innkalt 2—3 ganger i året, men det må etter vår vurdering innkalles oftere. Følgelig får vi tilgodesett bedre distriktsinnslag i den sentrale virksomhet, og samtidig kan vi forsøke å holde antallet sentralstyremedlemmer noe lavere enn tidligere.

Spørsmålet om det kvinnelige innslag er et av de problemene vi har drøftet grundig. Vi har funnet plass til fire denne gang, mot tre forrige gang. Det forelå to distriktsforslag om mannlige medlemmer med kvinnelige varamenn. Valgkomitéen ønsket å snu på flisa, men etter konsultasjoner med distriktsrepresentantene ble resultatet som det ble.

Det som har tatt det meste av valgkomitéens tid er spørsmålet om hvorvidt vi skulle ha så stor representasjon i Sentralstyret av regjeringsmedlemmer. Det er to i faste plasser og fire på varamannsplasser. Valgkomitéen mener at dette er en lite tilfredsstillende ordning, fordi ledelsen i partiet må være et korrektiv til Regjeringen. Men vi må erkjenne at denne regjering sitter på oppsigelse. Vi forutsetter at den skal følge landsmøtets vedtak, og dermed kan den falle når som helst det måtte passe de borgerlige. Vi vil derfor ikke foreslå noen endring, men denne saken må tas opp på neste landsmøte til alvorlig diskusjon.

Valgkomitéens formann opplyste at fem medlemmer av Sentralstyret hadde bedt seg fritatt: Lage Haugness, Per Andersen, Bengt Johansen, Kåre Hansen og Olaf Karling. Valgkomitéen hadde tatt hensyn til dette, og funnet fram til nye navn på de ledige plassene. Om landsstyret sa formannen, at innstillingen var helt i samsvar med forslagene fra fylkespartiene.

DEN GENERELLE DEBATT

Etter dette ble det en generell debatt om innstillingen, og taletida ble satt til 5 minutter.

Idar Eliassen, Oslo, syntes innstillingen var fin som navnegalleri betraktet. Men det har vært en del snakk om demokrati på dette landsmøtet, og det er sørgelig å konstatere at dette ikke har nådd fram til valgkomitéen. I forrige sentralstyre hadde industriarbeiderne sin mann, i dette nye får de ingen. Jeg er enig i at Unni Johansen forsvarer sin plass, men jeg synes også det bør bli plass for Svein Fjæstad. Vi har 23 navn her, og det er altfor mange av dem vi finner igjen i sentrale stillinger. Jeg tror vi har mange dyktige folk også på grunnlaget — la dem slippe til.

Lars Skjølås, Oppland: Det er nevnt at det er tatt hensyn til fylkespartienes ønsker. Men fordelingen mellom menn og kvinner bør også telle. For Opplands vedkommende har det vært tradisjon at fylkespartiets formann har vært medlem av landsstyret, og jeg vil foreslå Johan Nygård som varamann fra vårt fylke. Han er nå formann i fylkespartiet i Oppland.

Halldis Havrøy, Oslo: Kvinnenes plass er et alltid tilbakevendende tema. Innstillingen inneholder navnet på to nye kvinner, og jeg vil be landsmøtet slutte opp om disse forslagene. Innstillingen bekrefter

på en måte partiets ønske om kvinnelige medarbeidere. Men det er skuffende å se hva partiorganisasjonene utover landet gjør når det gjelder plassering av kvinner.

Ivar Mathisen, Oslo, motiverte mindretallsinnstillingen på Sidsel Berg. Han syntes det ville være ønskelig med en noe større kvinnelig representasjon i landsstyret. Han mente mindretallsinnstillingen var riktig, og anbefalte den på det beste.

Harald Olsen, Vestfold, motiverte mindretallsinnstillingen på Unni Tønnesen og Svein Fjæstad, og anbefalte den på det beste.

Alf Øverli. Nord-Helgeland: Formannen i valgkomitéen ga en overbevisende argumentasjon for å redusere regjeringsmedlemmenes representasjon i sentralstyret. Feilen er bare at han trakk feil konklusjon av sine argumenter. Han grunnga det med at Regjeringen sitter på oppsigelse og vil måtte risikere å gå når som helst. Dette landsmøtet er imidlertid preget av en stemning som går ut på at vi skal ha Regjeringen til stortingsvalget i 1973. Det er utmerket med «Demokrati i hverdagen», men vi må også la det omfatte vårt eget hus. Jeg har ingen motkandidater å foreslå, men det fins det sikkert mange her i salen som kan gjøre, som kjenner folkene bedre enn jeg gjør.

Dirigenten foreslo 3 minutters taletid, og dette ble enstemmig vedtatt.

Ole Flesvig, Oslo: Innstillingen fra valgkomitéen er sikkert sterk, men likevel vil jeg komme med et nytt forslag. Alle her kjenner Rune Gerhardsen. Han er 24 år, vært formann i Oslo d/lag av AUF, medlem av AUF's sentralstyre og nestformann i Oslo Arbeidersamfund. Denne siste jobben ble han nettopp enstemmig gjenvalgt i. De som kjenner situasjonen på det siste årsmøtet der, vil vite at et gjenvalg som er enstemmig i en slik stilling, tyder på tillit. Jeg fremmer forslag om ham i stedet for Rolf Hansen.

Torbjørn Berntsen, Oslo: Jeg er enig i kravet om bredere kvinnerepresentasjon, men det er jo også forskjell på kvinner. Jeg foreslår Eldrid Nordbø. Hun er en drivende kraft i Oslo Arbeidersamfunds nye rådgivningskontor.

Thorvald Stoltenberg, Oslo: Jeg har ikke for vane å gå opp etter Berntsen og støtte ham, men i dette tilfelle gjør jeg det. Eldrid Nordbø er et godt forslag — ikke bare fordi hun er kvinne, men hun er en person jeg har dyp respekt for. Hun kan samarbeide og komme fram til løsninger som gir vår bevegelse styrke.

Norvald Strand, Hedmark: Distriktene kommer ikke godt nok med i Sentralstyret med den begrunnelse at avstandene er lange og reisetida tilsvarende. Til neste landsmøte foreslår jeg at valgkomitéen legger ut et kart over Østlandsområdet. Det tar nemlig ikke lengre tid fra Østfold enn det tar å reise fra en av Oslos drabantbyer og inn til sentrum.

Kjell Dahl, Romsdal: Det har vært framført mange hensyn som taler for å beholde så mange regjeringsmedlemmer på varamannsplassene, men jeg ønsker at flere av dem ikke hadde vært der. Ikke på grunn av deres personer. Jeg viser til de utmerkede forslag på Sidsel Bauck og Eldrid Nordbø.

Arne Strand Bakken, Oslo: Jeg støtter Ivar Mathisen. Sidsel Bauck representerer Handel og Kontor. Et stort service-yrke som stadig blir større.

Elvin Jorde, Buskerud: Fjæstad er 25 år. Han er papirarbeider, aktiv fagforeningsmann. Jeg støtter hans kandidatur. Dessuten er reisetid fra Drammen til Oslo like rask som fra mange av Oslos bydeler.

Wermund Skyllingstad, Finnmark, syntes partiet snart burde komme så langt at folk utenfor Oslo kunne bli med i Sentralstyret. Han så også gjerne at arbeidsplassen ble representert i Sentralstyret. Debatt om personer er ikke noe svakhetstegn, sa taleren og anbefalte forslaget på Eldrid Nordbø.

John Berg, Oslo: Det vil aldri være lett å gå til avstemning på personer, derfor har vi valgkomitéen. Jeg er enig med dem som hevder at det ikke er tatt nok hensyn til arbeidsplassen. Tiden er knapp, og jeg skal derfor slutte meg til Eliassens uttalelser. Men i varamannsrekken bør det bli plass til en mann fra arbeidsplassen, og jeg foreslår Per Ryanes og setter ham opp mot innstillingens varamann nr. 7, Per Kleppe.

Arne Kokkvoll, Oslo, ville støtte forslaget på Rune Gerhardsen. Rune Gerhardsen har sterke meninger, men han har også evne til moderasjon. Han har kontakt ikke bare med sin egen generasjon, men også med eldre årganger. Jeg har kjent Rune Gerhardsen i mange år, og vet at han har utført en utmerket jobb.

Jostein Nyhamar, Oslo, ville støtte Torbjørn Berntsens forslag på Eldrid Nordbø, og han kunne for så vidt gjøre det på Thorvald Stoltenbergs premisser. Eldrid Nordbø har gjort et glimrende arbeid i de verv hun har hatt. Hun representerer riktignok Oslo, men er nylig innflyttet fra Telemark. Og siden dette med arbeidsplassen er trukket inn, så vil jeg si at Sosialdepartementet sikkert blir en har arbeidsplass under Odd Højdahls ledelse.

Dirigenten: Strek foreslås satt.

Enstemmig vedtatt.

John Sørfjordmo, Salten: Det er gammel praksis at Sentralstyret skal være fra Oslo, men det står ikke i partiets lover. Det er heller ingen grunn til å holde på denne ordningen, for avstandene spiller ingen rolle lenger. Det tar nå én time med fly fra Bodø til Oslo.

Sigurd A. Danielsen, Oslo, minnet om at det fra tid til annen tales om å få kvinner med. Men når mannfolkene kommer på talerstolen, er de mannfolk som før. Kvinnene er et aktivum for bevegelsen, og vi bør få dem med i sterkere grad enn hittil.

Gunnar Alf Larsen, Oslo: De som først og fremst representerer Oslo Arbeiderparti på innstillingen, er Rolf Hansen, og det er viktig at han kommer med.

Harald Olsen, Vestfold, hadde vært i noe av et dilemma i valgkomitéen fordi så mange av dem som ble foreslått var med i Regjeringen. Når Eldrid Nordbø var foreslått, så kommer hun fra Sosialdepartementet, og det gjør ikke stillingen stort bedre.

Bjartmar Gjerde, valgkomitéens formann: Når det gjelder Oppland, så kan jeg si at valgkomitéen går over til forslaget på Lars Skjølås som nestformann. Jeg vil ellers si dette: Jeg tror vi skal ta hensyn både til kjønn og distriktsfordeling, men vi må ikke

glemme å ta hensyn til dyktighet. Når det gjelder Ivar Mathisen og Sidsel Bauck, så kan det ikke herske noen tvil om at Mathisen er den dyktigste av de to. Det er også gammel praksis at Oslopartiets sekretær sitter i Sentralstyret. Om Rolf Hansens dyktighet skulle det ikke være nødvendig å si noe. Når Eldrid Nordbø er trukket inn som representant for distriktene, så er det å si at mange andre på denne lista kunne nevnes i den sammenheng med like stor rett. Det er et fåtall av de oppstilte som er født i denne byen.

VOTERING OVER VALGKOMITÉENS INNSTILLING

Trygve Bratteli ble uten motkandidat gjenvalgt som formann med langvarig akklamasjon. Langvarig akklamasjon fulgte også de enstemmige valgene av nestformann Reiulf Steen, redaktør Reidar Hirsti og sekretær Ronald Bye — alle gjenvalgt.

Øvrige Sentralstyremedlemmer som ble enstemmig valgt, var disse: Helge Sivertsen (gj.v.), Tor Aspengren (gj.v.), Liv Østlie (gj.v.), Erling Johansen (ny), Leif Skau (ny) og Aase Bjerkholt (ny).

Valgkomitéen hadde enstemmig innstilt Rolf Hansen til gjenvalg i Sentralstyret. Ole Flesvig hadde foreslått Rune Gerhardsen i stedet.

Votering: Rolf Hansen ble valgt med 186 stemmer. 91 stemmer ble avgitt for Rune Gerhardsen.

Valgkomitéens flertall (13) hadde foreslått Unni Tønnesen som nytt medlem av Sentralstyret. Et mindretall (2) foreslo Svein Fjæstad.

Thorbjørn Berntsen foreslo Eldrid Nordbø.

Votering: Unni Tønnesen ble valgt med 159 stemmer. 77 stemmer ble avgitt for Eldrid Nordbø og 48 stemmer for Svein Fjæstad.

Valgkomitéens flertall (11) hadde foreslått Ivar Mathisen som nytt medlem av Sentralstyret. Et mindretall (4) foreslo Sidsel Bauck.

Votering: Sidsel Bauck ble valgt med 168 stemmer. 118 stemmer ble avgitt for Ivar Mathisen.

Varamenn:

Samtlige, enstemmig innstilte varamenn ble enstemmig valgt, unntatt Per Kleppe, der det ble alternativt forslag på Per Ryanes.

Votering: Per Kleppe ble valgt med 227 stemmer. 53 stemmer ble avgitt for Per Ryanes.

Landsstyrets medlemmer og varamedlemmer, revisjonsnemnda og revisjonsnemndas varamenn, ble enstemmig valgt i henhold til valgkomitéens innstilling.

AVGJØRELSEN I MARKEDSSPØRSMÅLET

Landsmøtet tok 10 minutters pause mens innstillingene fra redaksjonskomitéen ble utdelt. Møtet ble satt igjen kl. 15.12, og første sak var markedssaken.

Flertalls- og mindretallsinnstilling.

Formannen i valgkomitéen for politiske saker, *Per Kleppe,* la på redaksjonskomitéens vegne fram flertallsinnstillingen:

Komitéens medlemmer, unntatt Bjørn Tore Godal og Erland Mikkelsen, foreslår:

Det norske Arbeiderpartis landsmøte 1969 gikk enstemmig inn for at Norge må opprettholde søknaden om medlemskap i EEC og ta initiativ for på påvirke utviklingen i den retning vi ønsker. Under Stortingets behandling av markedssaken i juni 1970 sluttet det store flertall av Arbeiderpartiets stortingsgruppe seg til forslaget om å forhandle med Det europeiske fellesskap for å få klarlagt vilkårene for norsk medlemskap i et eventuelt utvidet EEC. Dette er i samsvar med vedtak i partiets landsstyre. Denne markedspolitiske linje har vunnet tilslutning fra flertallet på samtlige årsmøter i partiets distriktsorganisasjoner våren 1971.

I sin tiltredelseserklæring sa regjeringen Bratteli dette om markedsspørsmålet:

«Regjeringen vil på grunnlag av Stortingets vedtak sluttføre forhandlingene med Det europeiske fellesskap. Den vil i denne sammenheng vurdere alle sider av markedsspørsmålet for å få klarlagt forutsetningene for norsk medlemskap. Stortinget vil bli holdt orientert om alle sider av denne saken. Regjeringen vil aktivt bidra til at det norske folk får pålitelige og allsidige informasjoner, der alle sider av spørsmålet blir belyst. Ved behandlingen av markedssaken vil Regjeringen legge avgjørende vekt på kravet om gode og trygge kår for de store folkegrupper, lønnstakere, jordbrukere og fiskere. Regjeringen forutsetter at det holdes en rådgivende folkeavstemning før Stortinget treffer sitt endelige vedtak.»

Landsmøtet gir sin tilslutning til at forhandlingene med Det europeiske fellesskap sluttføres, slik at vi kan få klarhet over hva norsk medlemskap i et utvidet fellesskap vil innebære. Det endelige standpunkt vil bli tatt først når alle sider ved markedsspørsmålet er klarlagt og drøftet i en bred, demokratisk saksbehandling i alle partiorganer.

Arbeiderpartiets arbeid med markedsspørsmålene og dets endelige standpunkt må være forankret i partiets prinsipper og program. En forutsetning for norsk deltakelse i det europeiske samarbeid må være at vi bevarer mulighetene for å utvikle et demokratisk sosialistisk samfunn. Dette må blant annet omfatte reelle muligheter for å gjennomføre våre programmer for en demokratisering av alle deler av samfunnet, vår nye sosialpolitikk, en dyptgripende utdanningsreform og vidtfavnende miljøtiltak. Det må gjelde mulighet for omfattende sosial utjamning, sikring av det bosettingsmønster vi selv ønsker, større trygghet og trivsel i arbeidslivet og en stadig bedre menneskelig og materiell standard, mer rettferdig fordelt enn i dag.

I samarbeid med meningsfeller i de andre europeiske land må Arbeiderpartiet fortsette arbeidet for å få utarbeidet et sosialistisk Europaprogram. Det må danne grunnlaget for å få virkeliggjort et Europa preget av den demokratiske sosialismens prinsipper. Dette forutsetter et omfattende faglig og politisk samarbeid innen arbeiderbevegelsen på tvers av landegrensene.

Samtidig som vi arbeider for tilfredsstillende europeiske samarbeidsformer, må det nordiske samarbeid utvides og fordypes. Det vi har oppnådd innen Norden, deriblant frihandelen og det frie arbeidsmarkedet, må bevares. Samtidig må alle muligheter for videre utbygging av samarbeidet utnyttes. Uansett hvilken form det europeiske samarbeid får, må vi bevare samholdet i Norden.

Arbeiderpartiets stortingsgruppe og Regjeringen har landsmøtets fulle tilslutning i det videre arbeid med markedsspørsmålet når disse premisser legges til grunn. Det gjelder både selve forhandlingene og oppklaringene overfor Det europeiske fellesskap og det interne arbeid med de andre sidene av spørsmålet. Det omfattende informasjonsarbeid som nå settes i gang, må legge grunnlaget for en allsidig og saklig debatt. Den videre behandling av markedsspørsmålet innen arbeiderbevegelsen må skje på en måte som ikke leder til skadevirkninger, men tvert om styrker bevegelsen innad og utad.

*

Uttalelsen er klar nok i seg selv, sa *Kleppe*, men jeg vil likevel knytte noen merknader til den. Den innebærer *ikke* noe standpunkt til EEC-medlemskap. Den følger opp de vedtak som tidligere er gjort om å få klarhet i de vilkår vi kan få hvis vi velger å bli medlem. Dette er altså ikke noe standpunkt, men bare en måte å klarlegge vilkårene for et eventuelt medlemskap på. Det er ikke noen uoverensstemmelse mellom flertallet og mindretallet hva premissene angår. Jeg vil understreke dette fordi jeg ikke tror at andre sider ved spørsmålet er årsak til uenighet på dette tidspunkt.

MINDRETALLETS INNSTILLING

Bjørn Tore Godal, Oslo, la fram mindretallsinnstillingen:

Komitéens medlemmer, Bjørn Tore Godal og Erland Mikkelsen, foreslår:

Det norske Arbeiderpartis landsmøte erklærer det som sitt mål å skape et Europa der det arbeidende folk selv styrer den sosiale og økonomiske utvikling.

For å nå dette målet er det nødvendig med et omfattende samarbeid mellom den faglige og politiske arbeiderbevegelse i Europa. Uten et slikt samarbeid vil de internasjonale kapitalkreftene stadig styrke seg.

Samarbeidet mellom statene i Europa må ha en slik form at det øker arbeiderbevegelsens muligheter for samlet, og i det enkelte land, å virkeliggjøre sine mål. Det må gis reelle muligheter til å gjennomføre en dyptgående demokratiserig av alle deler av samfunnet og en omfattende utjamning av sosial ulikhet.

Mellomstatlige samarbeidsformer som vil styrke den private kapitals muligheter til å unndra seg kontroll og sosialisering fra folkevalgte organers side, kan ikke godkjennes. Mellomstatlige samarbeidsformer som medfører kapitalflukt fra Norge eller økt kontroll for utenlandsk kapital i norsk produksjonsliv, kan heller ikke godkjennes. Maktoverføring til overnasjonale organer som vil svekke mulighetene for sosialistisk styring i Norge, kan ikke godtas.

Arbeiderbevegelsens Europa-politikk må ta utgangspunkt i slike retningslinjer.

Samarbeidet mellom EEC's medlemsstater bygger på Roma-traktaten. Traktatens bestemmelser om prinsippene for fri kapitalbevegelse, fri etableringsrett og fritt arbeidsmarked, er retningsgivende for arbeidet. Samlet gir disse prinsippene og den politiske praksis uttrykk for en liberalistisk økonomisk tenking som arbeiderbevegel-

sen i EEC-landene ikke har hatt styrke til å motstå. Planene for politisk og økonomisk union i EEC er lagt fram etter Stortingets markedsvedtak fra juni 1970 og inngår som en del i den stadige integrasjonsprosess EEC gjennomgår.

Wernerplanens forslag om å avskaffe nasjonale lover og forordninger har allerede fått sin prinsipielle tilslutning i EEC's ministerråd. På lengre sikt er målet en overnasjonal samordning av kreditt-, rente- og budsjettpolitikken.

I påvente av det langsiktige arbeid med å styrke europeisk arbeiderbevegelse, vil norsk arbeiderbevegelse i EEC bli fratatt styringsmuligheten over vårt eget samfunn.

Svensk arbeiderbevegelse har gjort det klart at medlemskap i EEC for Sverige ikke kommer på tale. Dansk arbeiderbevegelse har stilt seg kritisk til EEC's planlagte sentralisering av den økonomiske politikk. Folkeopinionen i disse land og i vårt eget viser en økende motstand mot EEC-medlemskap.

Faren for varig politisk og økonomisk splittelse i Norden er stor, dersom de nordiske arbeiderpartier ikke straks tar initiativ til å samordne sin markedspolitikk.

De pågående norske forhandlinger med EEC berører viktige områder som jordbruk og fiske, men fyller ellers ikke de krav som her er reist.

De økonomiske motiver for medlemskap er etter de fleste økonomiske beregninger små, og kan ikke bli utslagsgivende.

Norge er derfor ikke tjent med fullt medlemskap i EEC. Forhandlingsopplegget må endres med sikte på andre markedspolitiske løsninger.

Det må innledes et nært samarbeid for å samordne samtlige nordiske lands interesser i forhold til EEC såvel som til andre europeiske og internasjonale samarbeidsinstitusjoner. Det reelle innholdet i traktaten om et nordisk økonomisk samarbeid, må tas opp til ny drøfting.

På det europeiske og internasjonale plan må norsk arbeiderbevegelse forfølge sine planer om et sosialistisk Europa-program og felles handlingsprogrammer for den faglige og politiske arbeiderbevegelse i et målrettet arbeid mot de internasjonale kapitalkreftene slik de gir seg uttrykk på tvers av alle landegrenser.

*

Mindretallets dissens, sa *Godal*, tar ikke sikte på å begrense seg til å beskrive forhandlingssituasjonen. Vi har tatt sikte på å dekke de sentrale synspunkter slik de kommer fram i debatten.

Mange spør: Kan vi bryte forhandlingene nå? Vi kan det. Landsmøtet er partiets øverste myndighet — vi kan hvis vi vil. Vår lojalitet er ikke hos dem som måtte sitte i Brüssel.

Det er blitt sagt at dette kan tolkes som mistillit til regjeringen og den sittende utenriksledelse, altså til Cappelen. Det kan jeg ikke tro. Som erfarne organisasjonsfolk kjenner de sin rolle når landsmøtet har fattet sitt vedtak.

Ingen flere forlangte ordet, og saken ble tatt opp til votering.

VOTERINGEN

over redaksjonskomitéens forslag til markedspolitisk uttalelse ga dette resultat:

Flertallets innstilling ble vedtatt med 212 stemmer. 71 stemmer ble avgitt for mindretallets innstilling.

UTENRIKSPOLITISK UTTALELSE

Per Kleppe la deretter fram redaksjonskomitéens forslag til Utenrikspolitisk uttalelse. Den hadde denne ordlyd: (flertallsinnstillingen).

1. Det norske Arbeiderparti ser arbeidet for å styrke De Forente Nasjoner som en viktig fredspolitisk oppgave. Norge må bidra til opprettelse av internasjonale fredsstyrker og støtte alle tiltak som fører til en gjensidig og kontrollert nedrusting. Folkerepublikken Kina må snarest få innta sin rettsmessige plass i FN.
2. Norge må støtte alle tiltak fra FN's side for en rettferdig og varig fred i Midt-Østen.
3. Det norske Arbeiderparti bekrefter sin solidaritet med det vietnamesiske folk i dets frigjøringskamp. Landsmøtet uttrykker sin tilfredshet med at Regjeringen vil ta skritt med sikte på å søke opprettet gjensidige diplomatiske forbindelser med Nord-Vietnam. Fredsforhandlingene om Vietnam må snarest føres fram til et resultat som kan gi det vietnamesiske folk nasjonal selvbestemmelse, uavhengighet og fred.
4. Arbeidet for å overvinne splittelsen i Europa har inntil nå vært basert på tosidige forhandlinger. Det bør bli arrangert en europeisk sikkerhetskonferanse, der en på flersidig basis kan ta opp arbeidet for å nå fram til en europeisk sikkerhetsordning. Ar-

beiderpartiet mener at Norge må bidra til en slik utvikling ved å medvirke til utarbeidelse av konkrete forslag for opplegget til en europeisk sikkerhetskonferanse.

Det er viktig at drøftelsene om Berlin-spørsmålet snarest kan føre til et resultat, slik at sikkerhetskonferansen kan komme i stand.

5. En løsning av Tysklands-spørsmålet som godtas av det tyske folk er en viktig del av en europeisk sikkerhetsordning. En folkerettslig anerkjennelse av DDR bør skje på et tidspunkt da dette vil kunne bety et positivt bidrag til avspenningen i Europa. Regjeringen bør fortsatt rådføre seg med de andre nordiske land om de skritt som skal tas. Den norske regjerings nye tiltak for en mer tilfredsstillende ordning av samhandelen mellom DDR og Norge er et riktig skritt. Kontakten mellom de to land må styrkes på alle de områder det er mulig uten at det på det nåværende tidspunkt innebærer en folkerettslig anerkjennelse.
6. Norge må i NATO og i andre internasjonale organisasjoner vi er medlem av, aktivt arbeide for demokrati i Hellas og Portugal og få slutt på Portugals kolonipolitikk. Norge må i NATO's ministerråd gå inn for å få stoppet militærleveranser til disse land.
7. Arbeiderpartiets politikk må ha som en hovedlinje å bidra til å skape en økonomisk likhet og rettferdighet for dem som i dag undertrykkes, og støtte bevegelser som arbeider for nasjonal og sosial frigjøring i sine land. Regjeringen må snarest trekke opp retningslinjene med sikte på slik støtte.

Redaksjonskomitéens formann anførte følgende grunner for at ikke flertallet i komitéen kunne godta mindretallets dissensforslag:

— Alt på landsmøtet i 1969 hadde vi en bred debatt om hvorvidt Norge skulle ut av NATO eller ikke. Forslaget ble forkastet. Hellas-situasjonen var kjent for det landsmøtet, og det har ikke skjedd noe som skulle tilsi en endring av vår holdning. Vårt standpunkt i 1969 ble vedtatt etter en bred debatt. Denne gang har vi ikke hatt noen slik debatt. Spørsmålet er nettopp nå trukket inn som forslag i redaksjonskomitéen.

Om anerkjennelse av DDR folkerettslig på dette tidspunkt, vil jeg si at det vil skade Willy Brandts østpolitikk. Denne nye østpolitikk er kommet til *etter* forrige landsmøte, da en anerkjennelse også ble forkastet.

Mindretallets presiserte formuleringer i dissensen på uttalelsens punkt 6, er å betrakte som en bortimot instruks til utenriksministeren. Et landsmøte gir ikke slike instrukser, og jeg syns det er riktig å holde seg til den prinsipielle holdning i flertallets forslag.

Redaksjonskomitéens medlem, Bjørn Tore Godal, fremmer følgende forslag til endringer i de enkelte avsnitt:

Avnitt 4 — innledning:

Arbeidet for avspenning og fred mellom statene i Europa er en sentral oppgave. Stormakts- og blokkpolitikken kjennetegner etterkrigstidas Europa. Den gjorde kuppet i Hellas og invasjonen i Tsjekkoslovakia mulig. De små europeiske stater har et særlig ansvar for å gjøre sitt til å bryte med blokkpolitikken. Norge må derfor ta skritt til å trekke seg ut av NATO-samarbeidet.

Avsnitt 5 — nytt avsnitt:

En løsning av Europas sikkerhetsproblemer blir vanskeliggjort dersom ikke alle europeiske stater fra starten kan delta på likeverdig basis. Norge bør bidra til dette ved å ta skritt til å anerkjenne DDR.

Avsnitt 6 — nytt avsnitt:

Så lenge Norge er medlem av NATO må Norge i NATO's organer ta opp Hellas og Portugals undertrykkelses- og kolonipolitikk. På NATO's kommende ministerrådsmøte i Lisboa må Norge oppfordre USA til øyeblikkelig stans i de militære leveranser til Hellas, og gjøre det klart at Norge vil stemme mot alle militære leveranser til Hellas og Portugal, også via NATO's såkalte infrastrukturprogram. Norge bør ikke delta i allierte manøvrer hvor greske og portugisiske styrker deltar.

Bjørn Tore Godal kommenterte kort de forskjellige endringsforslagene. Det har ikke vært noen stor utenriks- eller sikkerhetsdebatt foran dette landsmøtet. Likevel synes mindretallet det kan være grunn for landsmøtet til å si sin mening om disse spørsmål, sa Godal.

Trygve Bratteli, Sentralstyret, minnet om at på dette tidspunkt kunne det ikke være tid til noen omfattende debatt om disse spørsmål. Det norske Arbeiderparti har systematisk søkt å bygge opp tilliten til partiet, bl. a. ved at partiet står på de programmer det har

lagt fram. Og når det gjelder f. eks. NATO har partiet sagt at inntil et bredere sikkerhetsgrunnlag blir funnet, må Norge opprettholde sitt medlemskap i NATO. Hva DDR angår, så er det ikke en eneste stat i Vest-Europa som har opprettet diplomatisk samband.

Alf Hildrum, Bergen: Vi kan like gjerne være det første land til å anerkjenne DDR. Det er sagt om punkt 6 i endringsforslaget, at det er en instruks til Cappelen. Det tror jeg ikke. Det er en støtte for Cappelen.

Med dette var debatten over, og forslaget ble tatt opp til votering.

Voteringen over redaksjonskomitéens forslag til utenrikspolitisk uttalelse ga dette resultat:

Flertallets innstilling ble vedtatt med overveldende flertall. Votering ble foretatt særskilt for hvert av de punktene mindretallet dissenterte på.

EN GENERELL POLITISK UTTALELSE

Per Kleppe fremmet på vegne av redaksjonskomitéen følgende enstemmige innstilling til generell politisk uttalelse:

Det norske Arbeiderparti har igjen overtatt regjeringsansvaret i Norge. Det politiske initiativ er i arbeiderbevegelsens hender. Utgangspunktet er Arbeiderpartiets program. Regjeringen har ikke flertall bak seg i Stortinget, men det finnes ikke noe annet reelt regjeringsalternativ.

Vi har bak oss en periode uten tilfredsstillende politisk styring, preget av den oppløsningsprosess som førte til den borgerlige koalisjons sammenbrudd. Dette har skapt en situasjon som legger et stort ansvar på Arbeiderpartiet. Regjering og stortingsgruppe må gjennomføre mest mulig av partiets program. Det må føres en politikk som på sentrale områder bryter med den de tidligere koalisjonspartier har ført.

Det blir en viktig oppgave å bringe balanse i landets økonomi og stanse den utvikling som koalisjonspartienes økonomiske politikk har ført med seg. Presset i økonomien må dempes og prisutviklingen bringes under kontroll. Arbeidet med å skape en rimeligere inntektsfordeling og et mer rettferdig skattesystem må gis høy prioritet.

Arbeiderpartiet står som talsmann for de store folkegrupper i vårt land. Den nye regjeringen må ikke godta at det borgerlige flertallet i Stortinget, som ikke har flertall i folket, motsetter seg en politikk som har som siktemål å ivareta disse gruppers interesser.

Arbeiderpartiets politikk må være i samsvar med den demokratiske sosialismens prinsipper. Arbeiderpartiet vil gjøre samfunnet tryggere og mer menneskevennlig, med økt frihet, større likhet og utvidet demokrati. Omformingen må foregå på en måte som tar hensyn til den enkelte og sikrer også de svake grupper deres rettmessige plass i fellesskapet.

En slik omforming krever en klar politisk målsetting og en fast ledelse. Arbeiderpartiet søker tilslutning til en slik politikk fra alle grupper i folket.

Votering: Innstillingen ble enstemmig vedtatt.

OLJEPOLITIKKEN

På vegne av en enstemmig redaksjonskomité la *Per Kleppe* fram følgende forslag til uttalelse om oljeproduksjonen:

Oljefunnene under Nordsjøen kan få stor økonomisk og politisk betydning for vårt land. De må ikke føre til avvik fra prinsippet om samfunnseie av energiressursene. Det er nødvendig at vi utvikler en nasjonal oljepolitikk som gjør at de nye energikilder kommer hele samfunnet til gode.

Oljefunnene må utnyttes slik at Norge blir mest mulig uavhengig av andre når det gjelder tilførsel av petroleum. De må danne grunnlaget for nye arbeidsplasser i distriktene og for nye typer næringsvirksomhet. Samtidig må vi ta nødvendig hensyn til fiskeriene og til natur- og miljøvern.

Hovedregelen må være at all olje fra norsk område ilandføres i Norge. På hele den norske kontinentalsokkel må nasjonal kontroll over utforsking og utvinning sikres. Nord for den 62. breddegrad må det være en statsoppgave å foreta utforsking, utvinning og utnytting av oljen.

For å nå disse mål er det nødvendig med et statlig engasjement på alle plan. Det må organiseres et statlig oljeselskap. Den sentrale administrasjon må bygges ut.

Internasjonalt må Norge arbeide for å styrke samarbeidet mellom statene innenfor oljesektoren.

Votering: Innstillingen ble enstemmig vedtatt.

NÆRINGS- OG DISTRIKTSPOLITIKK

På vegne av en enstemmig redaksjonskomité la *Per Kleppe* fram følgende forslag til uttalelse om nærings- og distriktspolitikken:

Arbeiderpartiet vil trygge bosettingen i alle deler av landet. Dette forutsetter en planmessig utvikling av distriktene og utbygging av et næringsliv som gir trygge arbeidsplasser og jevn økonomisk vekst.

Industrien vil fortsatt være en avgjørende faktor i denne utviklingen. Den videre utbygging av industrien må derfor foregå på grunnlag av planer som sikrer en balansert samfunnsmessig utvikling, tilpasset forholdene i de enkelte distrikter. Forskningen må være et sentralt element i den videre utbyggingen.

Også den teknologiske utvikling og stadig endrede markedsforhold stiller næringslivet overfor store problemer og samtidig store muligheter. Gjennom en aktiv næringspolitikk må problemene løses og mulighetene utnyttes. Det må utvikles industribedrifter som er konkurransedyktige, men omstillingen må foregå slik at interessene til den enkelte arbeidstaker og det enkelte lokalsamfunn trygges. Dette kan bare skje ved en aktiv industripolitikk og et omfattende statlig engasjement på alle områder.

Arbeiderpartiet vil en sterkere statlig innsats for industrireising i de næringssvake områder. De eldre industristeders økonomiske grunnlag må sikres. Dette krever bl. a. et høyt tempo i kraftutbyggingen.

Kraft- og industriutbygging må ikke utsette natur og miljø for unødig belastning. Natur- og miljøvern må gå inn som et ledd i planleggingen og som en del av investeringene ved slike anlegg. Bedring av arbeidsmiljøet må tillegges en avgjørende vekt. Næringslivet må i større grad innrette sin produksjon for å imøtekomme menneskenes reelle behov. Dette må det tas omsyn til ved avgjørelsen om hva som skal produseres, hvordan produksjonen skal skje, og hvor bedriftene skal lokaliseres.

Den sterke fraflytting fra store deler av landet inn til de sentrale områder fører med seg skadevirkninger for den enkelte og for samfunnet. Denne skjeve utvikling må motvirkes gjennom et ster-

kere statlig engasjement, en effektiv distriktspolitikk med klar målsetting, samordning av de ulike politiske tiltak og sterkere og mer differensierte virkemidler. Det er nødvendig å se hele landet og alle næringer under ett. Vi må få effektiv planlegging og virkemidler både for fraflyttings- og tilflyttingsområdene.

Utbyggingen av samferdselsnettet har avgjørende betydning for utviklingen av bosetting og næringsliv. Statens samferdselspolitikk må ha som mål å sikre en effektiv og samfunnsøkonomisk transportavvikling i alle deler av landet. Staten må sørge for at transportkostnadene legges på et rimelig nivå også i de strøk av landet der forholdene fra naturens side ellers ville legge store byrder på den enkelte.

Votering: Innstillingen ble enstemmig vedtatt.

TRAFIKKSIKKERHETEN

Per Kleppe: Det er kommet inn en rekke viktige forslag om bidrag til å øke trafikksikkerheten i vårt land. Redaksjonskomitéen foreslår at disse blir oversendt Sentralstyret. Men vi mener at det likevel bør vedtas en særskilt uttalelse om trafikkspørsmålene. Redaksjonskomitéen har enstemmig foreslått denne ordlyd:

ØKT TRAFIKKSIKKERHET

Trafikkulykkene er i ferd med å bli et av våre største sosiale og menneskelige problemer. Hvert år dør om lag 500 mennesker ved trafikkulykker. Flere tusen pådrar seg store skader.

Om utviklingen fortsetter som nå, vil skadevirkningene bli stadig større i årene som kommer. I tillegg til de store menneskelige tragedier koster trafikkulykkene samfunnet hvert år mange hundre millioner kroner i form av utgifter til sykehusopphold, behandling, omskolering, trygder og produksjonstap.

Landsmøtet gir sin sterke tilslutning til det aksjonsprogram for økt trafikksikkerhet som Regjeringen vil sette i verk i sommermånedene.

Arbeidet for å trygge ferdselen på våre veier må samtidig følges opp med tiltak av mer omfattende karakter. Det bør derfor snarest utarbeides et samordnet statlig trafikksikkerhetsprogram som omfatter både tiltak av forebyggende karakter og konkrete forslag med sikte på å redusere følgene av trafikkulykkene.

Votering: Innstillingen ble enstemmig vedtatt.

FORSLAG OM FORSKJELLIGE ANDRE POLITISKE SAKER

Per Kleppe foreslo på vegne av redaksjonskomitéen for politiske saker følgende forslag oversendt til Sentralstyret:

A 11: Manndalen Arbeiderlag:
Særtilskott (Finnmarkstillegg).

A 13: Kautokeino Arbeiderparti:
Regulering av Kautokeino/Altavassdraget.

A 14: Hobøl Arbeiderparti:
Finansiering av kloakk-utbygging.

A 16: Hedrum Arbeiderpartis dameklubb:
Vern om fjellområder.

A 17: Nordtvedt Arbeidersamfunn, Oslo:
Bomveier — ferie og friluftsliv.

A 18: Nordtvedt Arbeidersamfunn, Oslo:
Fjelloven, jakt og jaktkort.

A 19: Nordtvedt Arbeidersamfunn, Oslo:
Fjelloven, innlandsfiske.

Egil Dahlen, Oslo, hadde ordet til de tre siste forslagene og henstilte til Sentralstyret å vie de saker som her var tatt opp, all mulig oppmerksomhet.

A 27: Tåsen kretslag, Oslo:
Trafikksikkerhet.

A 28: Søndre Bergen kvinnegruppe av DNA:
Trafikk-kultur.

A 29: Hokksund Arbeiderforenings kvinneforening:
Trafikksikkerhet.

A 30: Oslo Arbeidersamfunn:
Samferdselspolitiske tiltak.

A 31: Tveten Arbeiderlag:
Tungtransport på veiene.

A 32: Manndalen Arbeiderlag:
Det norske rettsvesen.

A 40: Halden Arbeiderparti:
Utbygging av veinettet.

A 82: Asker Arbeiderparti:
Trafikksikkerheten.

A 83: Alta Arbeiderparti:
Sennalandsvegen.

A 84: Alta Arbeiderparti:
Utbygging av Alta-vassdraget.

A 91: Stranda Arbeiderparti:
Sentraldirigert husleige for off. stillingar.

A 97: AUF i Oslo:
Uttalelse om storflyplass.

A 99: AUF i Oslo:
Uttalelse om miljøspørsmål.

Ivar Ødegård, Oslo:
Transportpolitikk.

Foranstående forslag anbefales oversendt Sentralstyret og dette ble vedtatt.

Følgende forslag ble oversendt Samarbeidskomitéen DNA/LO:

A 12: Haugesund og Omland Transportarbeiderforening:
Lønns- og prispolitikken.
Landsstyrets innstilling anbefales vedtatt.

A 72: Metallindustriens partilag av DNA, Oslo:
Feriepenger ved konkurser.
Landsstyrets innstilling anbefales vedtatt.

A 74: Kristiansand Arbeiderparti:
Revisjon av Arbeidervernloven.
Landsstyrets innstilling anbefales vedtatt.

A 79: Norderhov Arbeiderlag/Ringerike Arbeiderparti:
Effektivisering av Arbeidstilsynet.
Landsstyrets innstilling anbefales vedtatt.

Innstillingene til disse forslagene ble enstemmig vedtatt:

A 63: Østre Kolbu Arbeiderlag:
Hull i skatteloven.
Landsstyrets innstilling anbefales vedtatt.

A 64: Ski Arbeiderlag:
Rettferdig fordeling av skattebyrdene.
Landsstyrets innstilling anbefales vedtatt.

A 65: Tanum Arbeiderpartilag/Brunlanes Arbeiderparti:
Folketrygdpremien som fradragspost.
Landsstyrets innstilling anbefales vedtatt.

A 66: Kaldfjord og Omegns Arbeiderlag:
Skatteskjevhet.
Landsstyrets innstilling anbefales vedtatt.

A 67: Askim Arbeiderparti:
Skatte- og avgiftspolitikken.
Landsstyrets innstilling anbefales vedtatt.

A 93: Stranda Arbeiderparti:
Skattefri banksparing.
Landsstyrets innstilling anbefales vedtatt.

A 43: Oslo Stein-, jord- og sementarbeideres forenings partigruppe:
Landsstyrets innstilling anbefales vedtatt.

A 75: Årnes Arbeiderkvinnelag:
Forslaget bifalles ikke.

A 78: Lesja Arbeiderparti:

Landsmøtet viser til partiets arbeidsprogram for 1969—73 der det bl. a. heter at radio og fjernsyn skal bygges ut for hele landet. Denne utbyggingen må foregå slik at også befolkningen i utkantstrøkene får gode lytter- og seerforhold.

SOSIALPOLITISK UTTALELSE

Reiulf Steen la på vegne av «redaksjonskomitéen for demokrati i hverdagen og visse andre saker» fram dette enstemmige forslag til

Sosialpolitisk uttalelse:

Sosialpolitikkens hovedoppgaver har hittil vært å yte hjelp til livsopphold og rette opp de største sosiale skjevheter i vårt samfunn. En stadig større del av samfunnets ressurser er blitt avsatt til disse formål. Likevel synes de sosiale oppgavene å øke. De svakeste gruppene blir liggende stadig lengre etter i velstandsutviklingen. Vårt medisinske og sosiale hjelpeapparat er overbelastet.

Den sterke økonomiske utviklingen de siste ti-år har vært en grunnleggende forutsetning for å løse mange store sosiale oppgaver. Fortsatt vil en rekke framstøt innen helse- og sosialsektoren være betinget av en gunstig økonomisk utvikling. Det er imidlertid klart at den tekniske og økonomiske utviklingen også skaper en rekke nye sosiale problemer. Den sterke urbaniseringen og strukturrasjonaliseringen bringer med seg usikkerhet og rotløshet for store grupper. Kravene til effektivitet og produktivitet gjør også mange til tapere i vårt skolesystem. Disse utviklingstendensene rammer i særlig grad de dårligst stilte i samfunnet.

Disse problemene kan ikke løses bare ved tradisjonell behandling og omsorg. Skal de overvinnes, må vi få en målrettet, effektiv styring av de krefter i samfunnsutviklingen som skaper sosiale problemer. Etter Arbeiderpartiets syn må en i all samfunnsplanlegging legge avgjørende vekt på det enkelte menneskets helse og velferd. En målrettet planlegging krever en omlegging av den offentlige administrasjon på alle plan, og en sterk politisk styring.

Trass i omfattende støtteordninger finnes det ennå et Fattig-Norge. Det skyldes dels at noen faller mellom de ulike støtteordningene. Andre søker ikke den støtte de har krav på. Det må bli en sentral politisk oppgave å sørge for at alle mennesker får en forsvarlig levestandard. Støtten må gis uavhengig av årsakene til hjelpebehovet.

Arbeiderpartiet går derfor inn for:

— at staten overtar en betydelig del av den kommunale sosialomsorgen,
— at de som får sosialstønad sikres et minstebeløp på størrelse med Folketrygdens grunnbeløp,
— en vesentlig økning i ytelser til trygdede,
— at vi på lengre sikt får en ordning med garantert minsteinntekt for alle.

Vårt medisinske og sosiale hjelpeapparat er i dag oppsplittet på en rekke institusjoner med ulik kompetanse, økonomi og ansvarsområde. Samordningen mellom de ulike organene er lite effektiv. Det oppsplittede hjelpeapparatet gjør at mange mennesker ikke finner fram til det rette hjelpeorgan. Ofte gjelder dette de svakeste gruppene i samfunnet. Arbeiderpartiet kan ikke akseptere at mange hjelpetrengende faller utenom hjelpeapparatet. For å sikre at alle får den hjelp de har behov for, vil Arbeiderpartiet gå inn for:

— at de medisinske og sosiale hjelpeorganene i kommunene samordnes i et lokalt helse- og sosialsenter, herunder også den offentlige tannlegetjenesten.
— at de lokale helse- og sosialsentrene bemannes slik at de kan drive effektiv, oppsøkende virksomhet,
— at det offentlige overtar hele helsetjenesten, herunder legetjenesten utenfor sykehus,
— Folketannrøkta utbygges til å omfatte flere grupper av befolkningen,
— at sosialstyret, barnevernsnemnda, edruskapsnemnda og helserådet slås sammen til én nemnd som har ansvaret for helse- og sosialtjenesten i kommunen,
— at det psykiske helsevesen og åndssvakeomsorgen samordnes med den øvrige helse- og sosialtjenesten i distriktene,
— at helse- og sosialadministrasjonen i fylkene og på sentralt plan samordnes,
— at vi i hvert fylke får et folkevalgt organ med ansvar for utbyggingen av helse- og sosialtjenesten,
— at klienter og personale sikres reell medinflytelse over institusjonsmiljø og hjelpetiltak i hele helse- og sosialsektoren.

Blant de oppgaver som er særlig forsømt i hjelpeapparatet er prevensjonsveiledning, og rådgivning i forbindelse med svangerskapsav-

brott. De færreste av dem som søker om abort har noen gang fått veiledning i prevensjon. Selv blant gifte abortsøkende kvinner med flere barn er det et fåtall som har fått slik veiledning.

Det er påvist alvorlige svakheter ved vår nåværende abortlovgivning og måten den praktiseres på. Mulighetene for at en kvinne skal få abort avhenger i stor grad av sammensetningen av abortnemnda i det distrikt kvinnen sokner til. Mange kvinner får ikke engang fremmet søknad om legal abort, fordi de avvises av lege eller andre hjelpeorgan. Dette gjelder i særlig grad ugifte kvinner. Andre må gå fra lege til lege før de får hjelp til å fremme søknad om abort. Under disse forhold gir mange opp — og finner andre utveier.

Arbeiderpartiet finner disse tilstandene uholdbare, og går derfor inn for:

— at det snarest innføres seksualundervisning og prevensjonsveiledning i grunnskolen og i de forskjellige videregående skoleslag.
— at kvinnene etter hver fødsel innkalles til en etterundersøkelse, der spørsmålet om prevensjonsveiledning blir tatt opp.
— Utbygging av hjelpetiltak for vanskeligstilte gravide og enslige forsørgere.
— En omorganisering av hjelpeapparatet slik at alle abortsøkende får den hjelp og veiledning de har behov for uten å bli utsatt for livssynsmessig påvirkning eller unødvendig utspørring fra hjelpeapparatets side.
— en ny abortlov som gir de kvinner som ønsker det adgang til svangerskapsavbrott.

Eldreomsorgen må få en sentral plass i vår sosialpolitikk. Det må bygges flere, bedre, hensiktsmessige og lettstelte boliger for eldre slik at de som ønsker det, kan bo hjemme lengst mulig.

Husleiene må stå i rimelig forhold til de eldres betalingsevne. Ordningene med hjemmehjelp og hjemmesykepleie må bygges videre ut.

Fritidsaktiviteter og trivselstiltak for eldre bør finansieres av samfunnet som en naturlig ytelse i vår eldreomsorg. Utbyggingen av sykehjem må forseres.

Det har i de siste årene vært en urovekkende øking i narkotikamisbruk særlig blant ungdommen. For å motvirke dette er det nødvendig med en rekke forebyggende tiltak. Samtidig må behandlingstilbudet økes i betydelig grad.

Alkoholproblemene synes også å øke i vårt samfunn. Våre lokale og sentrale myndigheter bør legge økt vekt på edruskapsvern, og særlig på forebyggende tiltak og ettervern.

Det er i dag stor mangel på kvalifisert personell i helse- og sosialsektoren. Videre er det en distriktsvis ujevn fordeling av dette personellet. Mange grupper av spesialisert fagpersonell har i virkeligheten svært like oppgaver overfor klientene. Dette fører ofte til en oppsplitting av behandlingen og kompetansestrid mellom de ulike personellgruppene, til skade for klientene. Det er derfor ønskelig å få en mer enhetlig utdanning for arbeid i helse- og sosialsektoren.

På mange områder innen denne sektoren belønnes administrativt arbeid langt bedre enn direkte arbeid med klientene. Dette fører til at det direkte klientarbeidet i stor grad blir overlatt til mennesker uten spesiell utdanning for disse oppgavene.

En omlegging av utdannings-, arbeids- og lønnsforhold for helse- og sosialpersonell er en nødvendig forutsetning for å gjennomføre andre ønskede reformer innen denne sektoren. Arbeiderpartiet vil gå inn for:

— at vi for en felles grunnutdanning for de fleste grupper helse- og sosialpersonell,
— at spesialiseringen og etterutdanningen i stor grad skal skje ved institusjonene, og i tilknytning til praktisk arbeid,
— at de som nå arbeider i denne sektoren uten spesiell utdanning for disse oppgavene, får et smidig utdanningstilbud som gir kompetanse på lik linje med ordinær utdanning,
— at arbeidsforholdene for helse- og sosialpersonell legges til rette slik at flest mulig kan bli i yrket når de stifter familie,
— at lønnsforholdene for en rekke personell-grupper endres slik at de stimulerer til direkte arbeid med klientene,
— at vi får en rimelig fordeling av helse- og sosialpersonell utover landet.

Utviklingen innen legemiddelsektoren representerer på mange måter store framskritt. På enkelte felter innen medisinen er det i dag mulig å oppnå behandlingsresultater som bare for få år siden var ganske utenkelig. Denne utviklingen har imidlertid også skapt store problemer, særlig når det gjelder kontroll med produksjon, omsetning og bruk av legemidler.

De siste årene har det skjedd en foruroligende øking av totalforbruket av legemidler. Et særlig alvorlig problem er den sterkt økende produksjon og bruk av beroligende midler. Disse medikamentene blir ofte framstilt som ufarlige, mens de i virkeligheten

kan bety innledningen til varig avhengighet av beroligende midler. Mange av de nye preparatene er sterktvirkende, og kan i mange tilfelle ha alvorlige bivirkninger. De må derfor kontrolleres svært nøye før de tas i bruk. Den økte produksjon av legemidler har også gjort det meget vanskelig for den enkelte lege å holde seg orientert om nye legemidler. Det meste av den informasjon de får kommer fra legemiddelindustrien, og den er ofte usystematisk og sterkt preget av reklame. De fleste mennesker er svært mottakelige for reklame som angår deres fysiske og psykiske helse. Det må derfor stilles strenge krav til legemiddelreklame overfor publikum.

Etter Arbeiderpartiets syn er vårt nåværende system for kontroll med produksjon og omsetning av legemidler ikke tilfredsstillende.

Vi går derfor inn for:

— å styrke kontrollen av legemidler, bl. a. ved utbygging av Statens Spesialitetskontroll,
— forbud mot legemiddelreklame i aviser og ukepresse,
— at legemiddelreklamen til leger og tannleger blir erstattet med nøktern, saklig informasjon om effekter og eventuelle bivirkninger av forskjellige legemidler,
— å utrede nærmere om statlig overtakelse av ett eller flere legemiddelfirmaer, og full sosialisering av apotekvesenet vil gjøre det lettere å løse de oppgaver vi står overfor i denne sektoren.

Votering: Innstillingen ble enstemmig vedtatt.

BOLIG OG BOMILJØ

Reiulf Steen la på vegne av redaksjonskomitéen fram dette forslag til uttalelse fra landsmøtet om *bolig og bomiljø:*

Høye boutgifter og dårlige bomiljøer skaper i dag betydelige sosiale problemer. De høye boutgiftene de første årene etter innflytting rammer i særlig grad unge familier. Boligen og bomiljøet spiller en avgjørende rolle for det enkelte menneskes muligheter til trivsel og til å utfolde seg som samfunnsmedlem.

Arbeiderpartiet vil føre en aktiv politikk for å skape bedre bomiljøer og for å sikre de enkelte familier og enslige en god bolig uten at de må betale mer enn det som er rimelig i forhold til inntekten. Eldre og funksjonshemmede sikres tjenlige boligtilbud.

For å gjennomføre denne målsetting vil Arbeiderpartiet gå inn for:

1. At boligfinansieringen legges om med sikte på lavere boutgifter de første år etter innflytting. Egenkapitalen må vesentlig ned. Betalingen av renter og avdrag ordnes slik at boutgiftene bedre svarer til utviklingen i inntekter, priser og byggekostnader. Rasjonell boligbygging stimuleres,
2. at den sosiale bostøtte omlegges slik at den blir et effektivt middel som setter barnefamilier med lave inntekter, esnlige forsørgere og trygdede i stand til å bo i høvelige boliger,
3. at det føres en mer aktiv politikk fra stat og kommune for å bedre standard og bomiljø i den eldre bebyggelse. Husleiereguleringen opprettholdes der det er underskott på boliger. Beboerne må få innflytelse over driften av leiegårder. Der de ønsker det må de få hjelp til å overta gårdene,
4. at kommuner som ønsker det får høve til å innføre offentlig boligformidling. I områder der bolig- og arbeidsmarkedet strekker seg over flere kommuner bør formidlingen etableres på interkommunalt grunnlag,
5. at beskatningen legges om for å hindre subsidieringen av folk med høye inntekter og dyre boliger,
6. at reglene for erstatningsutmåling endres slik at private grunneiere ikke kan skaffe seg gevinster ved samfunnets utbygging,
7. at kommunenes muligheter til å sikre seg tomter for boligbygging bedres,
8. at kravene til et godt bomiljø kommer sterkere inn ved utforming og godkjenning av reguleringsplaner,
9. at det opprettes en statlig ordning for miljøfinansiering med sikte på å skape bedre bomiljøer gjennom samordnet planlegging og utbygging,
10. at det vedtas en egen lov og en ny finansieringsordning for dagsinstitusjoner for barn. Regjeringen bør snarest utarbeide en aksjonsplan som innebærer en mangedobling av antall dagsinstitusjonsplasser for barn innen 1980. Planen må også omfatte utdanning av personell.

— — —

Turid Dankertsen, Kvinnesekretariatet: Jeg synes formuleringen under punkt 10 er uforpliktende. Landskvinnekonferansen har vedtatt at det må bygges 125 000 daginstitusjonsplasser innen 1980. Odvar Nordli har også uttalt dette som en målsetting. Jeg fremmer derfor forslag om at dette tallet kommer inn i forslaget i stedet for uttrykket «mangedobling».

Reiulf Steen: Det er ingen uenighet om realitetene mellom Turid Dankertsen og redaksjonskomitéen. Men vi tror det vil være uklokt å tallfeste målsettingen. Vi har skremmende erfaringer med tallfestinger. Se på boligløftene, som man ikke oppfyller etter de målsatte tall. Følgen av at man av en eller annen grunn ikke greier målsettingen, blir en debatt om tall i stedet for en fruktbar boligdebatt. Så også her. Derfor uttrykket «mangedobling», som jo ikke er uforpliktende.

Votering: Redaksjonskomitéens forslag til punkt 10 fikk overveldende flertall. Det ble ikke foretatt stemmetelling. Den øvrige del av redaksjonskomitéens innstilling ble enstemmig vedtatt.

DEMOKRATI I HVERDAGEN

Reiulf Steen gikk deretter over til redaksjonskomitéens forslag til endringer i programforslaget «Demokrati i hverdagen». Disse endringsforslag ble enstemmig vedtatt av landsmøtet:

Side 1: 5. avsnitt, ny ordlyd:
Den private eiendomsretten og hensynet til privat fortjeneste øver avgjørende innflytelse på hva som skal produseres, hvor det skal produseres, hvordan det skal produseres.

Side 2: Tilføyelse etter innledning «Demokrati og likestilling i familien»:

Dette vil innebære at samfunnet gjennom skole og utdanning må gi alle unge innsikt i familieansvar, barneoppdragelse, juridiske plikter og rettigheter i ekteskapet. Tiltak med sikte på å fjerne kvinnenes økonomiske uavhengighet av mannen. Økonomisk uavhengighet og frihet for kvinnene til å gå ut i yrkeslivet er en forutsetning for likestilling. De folkevalgte må fastlegge mål og retningslinjer for planene for utvikling av lokalsamfunnet og delta aktivt i alle faser av planleggingen. Første punkt, 2. linje, tillegg:

Dette må ordnes slik at boligen ikke blir spekulasjonsobjekt.

Side 3: Endring av punkt 5:
Det må satses mer på boservice i kommunal eller kooperativ regi, særlig med sikte på å lette husarbeidet.

Side 5: Endring av punkt 2:
Det oppnevnes skjønnsdomstoler som omfatter større områder med sikte på . . . .

Når det gjaldt redaksjonskomitéens forslag til endring på side 6 «Demokrati i fylket», punkt 3, var det et flertall som foreslo denne innledningsformulering: «Det bør overveies å sammensette fylkesutvalgene etter . . . .»

Et mindretall i redaksjonskomitéen (4) gikk inn for å opprettholde formuleringen i programforslaget.

Votering: Redaksjonskomitéens flertallsinnstilling ble vedtatt med 157 stemmer. 76 stemmer ble avgitt for mindretallets innstilling.

Ny utforming av punkt 1, side 7:

Kommunestyrets medlemmer fordeles i fagutvalg med innstillingsmyndighet overfor formannskap og kommunestyre. Fagutvalgene kan overdras avgjørelsesmyndighet innen rammen av retningslinjer fastlagt av kommunestyret.

Formannskapet bør bli et generelt samordningsorgan. I de saker der formannskapet fatter vedtak for kommunestyret, og der hensynet til tredjemann ikke taler mot det, bør møtene være åpne.

Enstemmig vedtatt.

Side 9, tilføyelse etter annen periode:

Skolen må være fri for religiøs, livssynsmessig eller politisk ensretting.

Enstemmig vedtatt.

Rolf Lasse Lund, Oslo, fremmet dette tilleggsforslaget:

Undervisningen må ikke ensidig ha som mål å plante et sett av holdninger og informasjoner hos elevene. Den må først og fremst sikte mot å trene elevene til sjølstendighet og til kritisk drøfting av lærestoffet.

Forslaget ble enstemmig vedtatt.

Side 9, nytt punkt 3:

Tradisjonelle forestillinger om menns og kvinners roller må ut av lærebøkene.

Side 10, ny første setning:

Karakterjag og usunn konkurranse må bekjempes. Standardkrav...

Side 10, tillegg til punkt 1:

Voksenopplæringen må særlig legge vekt på å imøtekomme kvinnenes behov for videre utvikling av ferdigheter og kunnskaper med sikte på aktiv deltakelse i arbeidsliv og samfunnsliv.

Side 11, tillegg til punkt 2:

«Samarbeid er ikke nok.»

Opprettelse av bedriftsforsamlinger sentralt i konserner overveies.

Side 11, endring av punkt 3:

Reell likestilling og likeverdige arbeidsmuligheter for kvinner og menn.

Side 12, dissens punkt 3: . .

Einar Førde og Eldrid Nordbø slutter seg til mindretallets forslag.

Ved voteringen ble flertallets forslag vedtatt med stort flertall.

Side 12, endring av punkt 6:

Demokratiet må også utvikles i de virksomheter som stat, fylker og kommuner eier helt eller delvis. De nåværende representasjonsformer i offentlige bedrifter må snarest utvides til demokratiske bedriftsforsamlinger. Det offentlige må føle et særlig ansvar for å utvikle demokratiske samarbeidsformer i kommunale, fylkeskommunale og statlige virksomheter.

Side 13, «Bankene og samfunnet», tillegg til punkt 3:

Private finansierings- og investeringsselskaper må etter hvert avskaffes.

Side 14, endring av punkt 4:

Forbrukerrådet styrkes. Det opprettes kommunale forbrukerutvalg med tilknytning til de store folkelige organisasjonene.

Det etterfølgende i punkt 4 blir punkt 5.

Side 17, nytt punkt 2:

Aktivt arbeide for å sikre kvinnene likeverdige muligheter til innflytelse i alle organisasjonsledd.

EN REKKE ANDRE FORSLAG

Reiulf Steen: Det er fremmet en rekke forslag som står i forslagsheftet. Redaksjonskomitéen foreslår disse forslagene oversendt til sentralstyret.

Rune Gerhardsen, Oslo, fremmet et tilleggsforslag angående bankene og samfunnet.

Reiulf Steen: Bankene og samfunnet (side 13 i forslagsheftet) har vært meget inngående diskutert. Min oppfatning er at det som er kommet til uttrykk samsvarer med det rådslagsgruppene har anført.
Jeg anbefaler forslaget oversendt Sentralstyret.

Ved voteringen ble oversendelse vedtatt med stort flertall.

Reiulf Steen tok deretter opp innstillingen om de forslagene som var oversendt fra Landskvinnekonferansen:

1. Forbrukerpolitisk handlingsprogram.

Et hovedpunkt på Arbeiderpartiets landskvinnekonferanse 22.—23. mars 1971, var behandlingen av et forbrukerpolitisk handlingsprogram. Programmet reiser en rekke sentrale krav med sikte på å styrke forbrukernes stilling i vårt samfunn. Handlingsprogrammet fastslår at selv om opplysning og informasjon er viktig, er det likevel nødvendig med en mer vidtfavnende og virkningsfull forbrukerpolitikk, der bl. a. lovgivningen tas i bruk, dersom forbrukernes rettmessige interesser skal bli ivaretatt på en forsvarlig måte.
DNA's landsmøte gir honnør til kvinnebevegelsen for at den har gjort en pionérinnsats på dette området, og slutter seg til hovedinnholdet i programmet.

«Kvinner i arbeidslivet.»

Uttalelsen fra Landskvinnekonferansen om kvinnenes plass i arbeidslivet, peker på en rekke viktige tiltak som må settes ut i livet dersom kvinnene skal sikres økonomisk selvstendighet og frihet til selv å velge yrke. Denne økonomiske selvstendighet og frihet er en betingelse for at det skal bli reell likestilling meom kjønnene.
Landsmøtet pålegger Sentralstyret i samarbeid med Kvinnesekretariatet å foreta en videre bearbeidelse av de forslag som er fremmet i uttalelsen.

«Kvinners rettslige stilling.»

Det finnes fortsatt elementer av kvinnediskriminering i norsk lovgivning. Det norske Arbeiderpartis landsmøte pålegger Sentralstyret å reise disse spørsmålene overfor myndighetene, slik at diskriminerende regler kan bli fjernet.
Når det gjelder forslag fra kvinnebevegelsen vedrørende daginsti-

tusjoner for barn og endringer i demokratiprogrammet, har redaksjonskomitéen søkt å bygge disse inn i andre framlegg til landsmøtet.

Reiulf Steen: Vi har også noen forslag uten sammenheng med de saker vi har behandlet. Vi anbefaler forslag A 1 og A 2 oversendt partiets sosiale utvalg.

Jon Sørfjordmo, Salten, tok ordet til forslag A 2 (om skiftarbeiderne) og konkluderte med å anbefale oversendelse til partiets sosiale utvalg.

Begge forslagene ble så enstemmig oversendt.

På vegne av redaksjonskomitéen la Reiulf Steen fram følgende innstillinger i forbindelse med de *Innkomne forslag:*

A 1: Oslo Sykehuspersonales forening:
Pensjonsalderen for skiftarbeidere.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Skiftarbeidernes situasjon er på mange måter vanskelig. Det er en rekke tiltak som kan tenkes gjennomført for å bedre deres situasjon i tillegg til nedsatt pensjonsalder. Disse spørsmålene bør imidlertid vurderes nærmere, og landsmøtet foreslår at forslaget oversendes Arbeiderpartiets sosiale utvalg til nærmere vurdering.

A 2: Høyenhall og Manglerud Arbeidersamfunn:
A 4: Hemnes Arbeiderkvinnegruppe:
Gratis telefon til trygdede.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Da det nå er høve til å få lagt inn telefon til eldre og uføre på rimelig måte, ber landsmøtet kommunepartiene ta opp disse spørsmålene i sine respektive kommuner.

A 5: Oslo Arbeidersamfunn:
Ny abortlovgivning — utbygging av prevensjonsveiledningen.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Forslaget er innarbeidet i den sosialpolitiske uttalelsen.

A 34: Fra arbeidsgruppe som har utarbeidet innstilling om produksjon, omsetning og kontroll av legemidler:
Utkast til uttalelse om legemiddelsektoren.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Forslaget er innarbeidet i den sosialpolitiske uttalelsen.

A 36: Breiskallen Partilag:
Reduksjon av pensjonen før fylte 70 år.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Landsmøtet finner den vedtatte ordning urettferdig overfor de grupper som må benytte seg av den. Helt urimelig blir den ved at folk som nå går av med førtidspensjon, skal få redusert sin pensjon livet ut, trass i at det bare er et tidsspørsmål før den generelle pensjonsalder reduseres til 67 år. Landsmøtet ber Regjeringen om å ta et initiativ i denne saken i forbindelse med nedsettelsen av den alminnelige pensjonsalderen, med sikte på å finne fram til en rettferdig ordning for dem det gjelder.

A 39: Haugesund Arbeiderparti:

Partiet tar opp i sitt prinsipprogram at ansvaret for og driften av alle anerkjente institusjoner innen sosial-, skole- og helsesektoren skjer i offentlig regi.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Den målsetting som forslaget fra Haugesund Arbeiderparti gir uttrykk for, ligger til grunn for Arbeiderpartiets politikk på de områder som er nevnt i forslaget. Landsmøtet vil understreke denne målsettingen. Det er en offentlig oppgave å drive slike institusjoner, og på lengre sikt må målsettingen innfris fullt ut.

I mellomtida må den offentlige kontroll med de institusjoner som driver i privat regi, bygges videre ut, slik at en er sikret at driften foregår i former som er i samsvar så vel med den enkeltes som med samfunnets interesser. Landsmøtet anbefaler forslaget oversendt det nye Sentralstyret med sikte på programbehandling i forbindelse med neste stortingsvalg.

A 94: Røyse Arbeiderlag:
Folketannrøkt for *hele* folket.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Forslaget dekkes av den sosialpolitiske uttalelsen — avsnittet om det sosiale og medisinske hjelpeapparatet.

A 96: Buskerud Arbeiderpartis årsmøte:
Prevensjonsopplysning i skolen.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Dekkes av den sosialpolitiske uttalelsen — avsnittet om prevensjonsveiledning og abortrådgivning.

A 102: Arbeiderpartiets Sosialreformkomité:
Utkast til sosialpolitisk uttalelse.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Forslaget danner grunnlaget for den sosialpolitiske uttalelsen.

A 35: Ski Arbeiderlag:
Organisasjonsplikt for alle arbeidstakere.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Eventuelle framstøt for lovfestet organisasjonsplikt bør partiet som ordinært bare foreta i nært samarbeid med fagbevegelsen. Forslaget tas opp til drøfting med Landsorganisasjonen.

A 52: Selfors AUL:
AUF's skoleprogram.

Redaksjonskomitéens innstilling:

I arbeidsprogrammet for perioden 1969—73 har partiets landsmøte fastlagt en utdanningspolitikk som er basert på idéen om menneskenes likeverd, og som tar sikte på en nyforming av hele utdanningssystemet. Dette er også AUF's målsetting. Landsmøtet er av den oppfatning at det er ar-

beidsprogrammet som må være retningsgivende for partiets skolepolitikk i inneværende periode.

Forslaget fra Selfors AUL oversendes Sentralstyret.

A 56: Jern og Metall, avd. 1, Oslo:
Yrkes- og bedriftsskoleelevenes bomuligheter.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Landsmøtet slutter seg til intensjonene i forslaget som oversendes Sentralstyret.

A 57: Lilleaker kretslag av DNA:
Utdanning.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Forslagene oversendes Sentralstyret.

Alle de ovennevnte forslag fra redaksjonskomitéen ble enstemmig vedtatt av landsmøtet.

Om det følgende ble det en diskusjon. Det gjaldt:

A 68: Lilleaker kretslag av DNA:
Endring i nåværende ekspropriasjonslovgivning.

A 69: Ski Arbeiderlag:
Omsetning av byggegrunn.

A 88: Skedsmo Arbeiderparti:
Verdistigning på grunn.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Spørsmålet om å bringe tomteprisene under kontroll og å sikre kommunene en sterkere stilling på tomtemarkedet står sentralt i Arbeiderpartiets politikk.

Regjeringen er nå i ferd med å realisere en rekke tiltak i samsvar med Arbeiderpartiets program på dette området. Forslaget om lov om erstatningsfastsetting ved ekspropriasjon av fast eiendom er et ledd i dette arbeidet. Det samme er forslaget om endring av beskatningen ved omsetting av tomtegrunn.

Landsmøtet er kjent med at disse tiltakene vil bli fulgt opp av andre som tar sikte på en forsvarlig omsetting av fast

eiendom og på å sette kommunene bedre i stand til å føre en effektiv og rasjonell tomtepolitikk.

Landsmøtet vil uttale at det haster med å få fremmet en ny og moderne ekspropriasjonslovgivning.

Odd Kollstrøm, Akershus, framholdt at Akershus fylke spesielt er utsatt for den skjeve utviklingen som de nåværende ekspropriasjonsbestemmelser fører med seg.

— Kommunene er mer eller mindre henvist til å godta frivillige ordninger med grunneierne — nesten for enhver pris — fordi en ekspropriasjon av grunn tar så alt for lang tid. Man må kunne få ta i bruk grunn etter at en reguleringsplan er stadfestet av departementet. Han fremmet et forslag om et tillegg.

Reiulf Steen foreslo tillegget oversendt Sentralstyret, særlig på bakgrunn av at justisministeren nettopp har utarbeidet et forslag som det ikke var rett tid til å referere. Forslaget er under trykking og vil bli behandlet av Arbeiderpartiets Sentralstyre.

Votering: Dette ble godkjent, samtidig som redaksjonskomitéens innstilling ble enstemmig bifalt.

Deretter ble disse innstillinger fra redaksjonskomitéen enstemmig vedtatt:

A 15: Søndre Bergen kvinnegruppe av DNA:
Grøntanlegg og friarealer.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Landsmøtet slutter seg til intensjonene i forslaget og anser disse dekket av forslaget til program for «Demokrati i hverdagen» og forslaget til uttalelse om bolig og bomiljø.

A 20: Tåsen kretslag, Oslo:
Byggeforskrifter som ivaretar de bevegelseshemmedes interesser.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Landsmøtet gir sin tilslutning til realiteten i forslaget. En er kjent med at det på nordisk basis allerede er tatt opp et vesentlig utredningsarbeid med sikte på utforming av bygge-

forskrifter som ivaretar de bevegelseshemmedes interesser både når det gjelder boliger og andre bygg. Landsmøtet ber Regjeringen så snart som mulig foreta endringer i byggeforskriftene slik at interessene til de bevegelseshemmede blir ivaretatt.

A 21: Sosialistiske Kulturarbeideres forening:
Daginstitusjoner for barn.

A 22: Oslo Arbeidersamfunn:
Utbygging av daginstitusjoner.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Redaksjonskomitéen anser forslagene dekket av utkastet til program for «Demokrati i hverdagen» (jfr. side 2) og uttalelsen om bolig og bomiljø.

A 23: Jern og Metall, avd. 1, Oslo:
Sterkere økonomisk engasjement i kulturarbeidet.

A 24: Sosialistiske Kulturarbeideres forening:
Kunst- og kulturarbeidet.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Landsmøtet slutter seg til intensjonene i forslagene og ber Regjeringen om å vurdere disse i arbeidet med bevilgninger til kulturformål.

A 25: Sosialistiske Kulturarbeideres forening:
Lønn til kunstnere.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Forslaget oversendes det nye Sentralstyret til videre behandling.

A 26: Sosialistiske Kulturarbeideres forening:
Kulturaktiviteten i lokalsamfunnet.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Landsmøtet slutter seg til intensjonene i forslaget. Forslaget oversendes det nye Sentralstyret for videre behandling.

A 71: Nordtvedt Arbeidersamfunn, Oslo:
Utvidet bostønadsordning for ungdom.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Landsmøtet er enig i at de høye utgifter i nye boliger er et meget alvorlig problem. Dette rammer i særlig grad unge familier. En forutsetter at Regjeringen i sitt arbeid med reformer i boligfinansieringen og en ny bostøtteordning tar omsyn til dette. Forslaget anses også dekket av forslaget til uttalelse om bolig og bomiljø.

A 87: Asker Sentrum Partilag:
Utvalg til å utrede statlig finansiering av grunnlagsinvesteringer i nye boligfelt.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Landsmøtet er kjent med at Regjeringen har satt i gang et utredningsarbeid med sikte på en bedre statlig finansieringsordning bl. a. for grunnlagsinvesteringer i nye boligfelt. Forslaget anses dekket av uttalelsen om bolig og bomiljø.

A 90: Skedsmo Arbeiderparti:
Kommunelovens § 23.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Landsmøtet er kjent med at Regjeringen vil sette i gang et omfattende utredningsarbeid for oppfølging av programmet om «Demokrati i hverdagen». En forutsetter at det i denne forbindelse vil bli fremmet de forslag til endringer i kommuneloven som anses nødvendig for en gjennomføring av programmet.

A 98: AUF i Oslo:
Tiltak for hybelsøkende ungdom.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Landsmøtet erklærer seg i hovedsak enig i forslaget og ber Regjeringen vurdere dette bl. a. i sammenheng med en offentlig boligformidling.

VOKSENOPPLÆRINGEN

Deretter la *Reiulf Steen* fram forslaget fra Ivar Leveraas om voksenopplæringen med tilhørende innstilling fra redaksjonskomitéen:

En godt utbygd voksenopplæring er et viktig middel i arbeidet for demokrati og likestilling. De skjevheter som vårt nåværende undervisningssystem har vært med å skape — både mellom generasjoner, kjønn, sosialgrupper og distrikter — kan reduseres gjennom en nyforming av utdanningen. En slik nyforming må bygge på idéen om læring som en livslang prosess. Stortingets vedtak av 1965 om sidestilling mellom voksenopplæringen og førstegangsutdanningen i skoleverket, var et viktig skritt mot en slik nyforming. Den borgerlige regjering har ikke prioritert voksenopplæringen i henhold til dette vedtak, og har aldri vært villig til å ta de praktiske og økonomiske konsekvenser av det. For arbeiderbevegelsen er det derfor nå — på alle plan — nødvendig å foreta en prioritering av voksenopplæringen, slik at den får tilfredsstillende vekstvilkår og omfang.

DNA's landsmøte vil i denne sammenheng uttale at:

— Arbeidet med en lov om voksenopplæring må forseres. Loven må slå fast statens, fylkenes, kommunenes og bedriftenes ansvar og plikter i voksenopplæringen. Den må legge stor vekt på å utnytte de frivillige opplysningsorganisasjonenes rike erfaring i voksenopplæringen.

  Inntil en slik lov foreligger, må den ansvarsfordeling som Voksenopplæringsrådet har anbefalt, legges til grunn for virksomheten.

— Den økonomiske innsats i voksenopplæringen må økes raskt. Stønadsordningene må bygges gradvis ut med sikte på å gjøre undervisningen gratis for deltakerne. Stønaden til organisasjonenes administrasjon økes. Både staten, fylkene og kommunene bør ta del i denne øking av innsatsen.

— Det må gjøres en ekstra innsats overfor spesielt vanskeligstilte grupper. Spesielle tiltak som sikter mot å nå de store grupper med relativt dårlig førstegangsutdanning iverksettes. Det samme må skje overfor pensjonistene og de funksjonshemmede.

— Forskningen omkring voksenopplæringen bygges ut. Arbeidet med opprettelse av et voksenpedagogisk senter må snarest komme i gang.

— Det opprettes snarest en egen institusjon med ansvar for undervisningen i radio og TV. Institusjonen må direkte underlegges Kirke- og undervisningsdepartementet, og også danne utgangspunkt for opprettelsen av et statlig læremiddelforlag. Det organiseres et åpent universitet ved hjelp av radio, TV og korrespondanseundervisning.

— Voksnes muligheter for å ta del i voksenopplærngen må bedres ved at det i større grad gis rett til fri med lønn fra arbeidet. Ordningen med deleksamener gjøres gjeldende for flere skoleslag. Opptaksreglene for universitet og høyskoler revideres med sikte på å legge den reelle studiekompetanse til grunn ved søknad om adgang.

— Den kraftige utbygging av fagbevegelsens tillitsmannsskolering som skjer med utgangspunkt i Opplysnings- og utviklingsfondet LO—NAF, krever at også staten må øke sin innsats. Stortingets tilsagn av 1965 om 50 prosent stønad til tillitsmannsopplæringen må realiseres. Spesielt viktig er dette sett i sammenheng med arbeidet for å bygge ut bedriftsdemokratiet.

— Samfunnets støtte til politisk skoleringsvirksomhet utbygges. De bestemmelser i kommuneloven som hindrer økonomisk støtte til slik virksomhet, fjernes.

— Kommunepartiene bes prioritere utbyggingen av voksenopplæringen og arbeide for at kommunene velger politisk sammensatte voksenopplæringsnemnder. Slike nemnder må også velges i fylkene.

— Det er nødvendig at hele arbeiderbevegelsen tar del i utbyggingen av Arbeidernes Opplysningsforbund. På den måten kan AOF enda bedre bli i stand til å løse sine store og viktige oppgaver både innad i arbeiderbevegelsen og utad i det alminnelige folkeopplysnings- og kulturarbeid. En utbygging av AOF må skje både lokalt og sentralt.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Forslaget oversendes sentralstyret.

Gudmund Gjengaar, Sør-Trøndelag: Jeg synes ikke forslaget skal oversendes Sentralstyret. Det bør vedtas som uttalelse fra landsmøtet. Da vil det virke som en oppfordring til partimedlemmene over hele landet om å støtte opp om AOF's viktige arbeid på denne sektoren. Jeg foreslår realitetsvotering.

Reiulf Steen: Jeg synes Leveraas' forslag i likhet med andre innstillinger bør oversendes Sentralstyret. Det må være vanskelig for landsmøterepresentantene på dette tidspunkt å ta stilling konkret til alt dette omfatter, men jeg vil understreke at Leveraas' forslag er i samsvar med det forpliktende arbeidsprogram Arbeiderpartiet har for denne perioden. Derfor kan vi med trygghet la Sentralstyret få forslaget.

Votering: Redaksjonskomitéens innstilling ble vedtatt med overveldende flertall. Opptelling av stemmer fant ikke sted. Deretter ble følgende forslag, som er framsatt under landsmøtet, lagt fram av Reiulf Steen, med innstilling fra redaksjonskomitéen:

Ivar Ødegaards forslag: Vi ønsker en styrt utvikling i transportsektoren. Rutepliktige transportmidler må stimuleres til samarbeid i forpliktende former, slik at det kan opereres i større enheter og sammenhengende transportopplegg.

All transport, også ervervsmessig egentransport, må belastes med de reelle kostnader til veier, overvåking, helseskader og forurensning som påføres samfunnet.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Under henvisning til partiets program for inneværende periode, oversendes forslaget til det nye sentralstyret.

Oslo Arbeidersamfunn: Det norske Arbeiderparti går inn for at kvinner og menn får like lønns- og pensjonsrettigheter i løpet av 1970-årene.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Forslaget oversendes det nye sentralstyret.

Landskvinnekonferansen 1971: Sosialpolitikk.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Forslaget dekkes delvis av sosialpolitisk uttalelse, delvis av bolig politisk uttalelse og oversendes i sin helhet til det nye sentralstyret.

Landskvinnekonferansen 1971: Landskvinnekonferansen foreslår for DNA's landsmøte at det tas skritt til forandring av kommune-

lovens § 23. Siden det nå på statsplanet, ved lov, er gitt anledning til økonomisk støtte til politiske partier, bør det samme gjelde på det kommunale og fylkeskommunale plan.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Forslaget dekkes av programmet for «Demokrati i hverdagen».

Jan Helland Olsens forslag: Arbeiderbevegelsen vil arbeide for å gi de funksjonshemmede forhandlingsrett ved fastsettelse av deres trygdeytelser.

Redaksjonskomitéens innstilling:

En viser til at Sosialdepartementet arbeider med spørsmålet. Forslaget oversendes det nye sentralstyret.

Thoralf Johannessens forslag: Staten må gi kommunen økonomisk støtte, slik at de blir i stand til å skaffe befolkningen de friområder som er nødvendig.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Forslaget oversendes det nye sentralstyret.

Lars Bakkens forslag: For å kunne gjennomføre flere sosiale reformer der hvor kommunene skal være med å gjennomføre dette, må kommunenes økonomi styrkes. Refusjonsordninger for kommunene må få høyeste prioritet i den videre behandling av partiets sosialreformprogram.

Redaksjonskomitéens innstilling:

Forslaget dekkes av sosialpolitisk uttalelse.

Redaksjonskomitéens innstillinger ble enstemmig vedtatt av landsmøtet i samtlige av disse saker.

OPPGAVER I OSLO-REGIONEN

På bakgrunn av de innsendte forslag A 6 fra Jern og Metall i Oslo og A 80 fra Oslo Arbeiderparti om oppgavene i Oslo og Akershusregionen fremmet redaksjonskomitéen dette forslag til uttalelse om oppgavene i Oslo-regionen:

Mangelen på en konsekvent distriktspolitikk har skapt en skjev utvikling i sysselsettingen og en betydelig innflytting til Oslo-regionen. Dette skaper mange problemer: Lange boligkøer, høye boutgifter, store pendlerproblemer, vansker med trafikkutviklingen, forurensings- og støyproblemer.

Disse problemer kan ikke kommunene i Oslo-regionen løse alene. Det må være en oppgave for staten å føre en slik lokaliserings- og distriktspolitikk at presset på Oslo-regionen reduseres.

Landsmøtet vil be Regjeringen ta kontakt med de lokale myndigheter i Oslo-regionen for å avklare formene for et samarbeid med sikte på løse de særlige problemene i Oslo-regionen.

Votering: Uttalelsen ble enstemmig vedtatt av landsmøtet.

LOVENDRINGER

Etter dette la *Ronald Bye* fram redaksjonskomitéens innstillinger vedrørende de resterende forslag under saklistas punkt 5, som ikke var behandlet ved avslutningen av formiddagsmøtet — saker som angikk eventuelle lovendringer.

FORSLAG NR. 4

Nye retningslinjer for nominasjonene foran kommunevalg.
(Side 25 i landsmøtehefte nr. 2.)
Landsstyrets innstilling anbefales vedtatt.

Votering: Landsmøtet vedtok enstemmig komitéens innstilling.

FORSLAG NR. 5

Nominasjonsordningen foran stortingsvalg.
(Side 26 i landsmøtehefte nr. 2.)
Landsstyrets innstilling anbefales vedtatt.

Votering: Landsmøtet vedtok enstemmig komitéens innstilling.

AVSLUTNINGEN

K. B. Andersen, Danmark, hilste landsmøtet på vegne av samtlige utenlandske gjester og takket for at de hadde fått anledning til å være til stede. Han takket for det gjestene hadde tilegnet seg av kunnskaper, og den inspirasjon debattene hadde gitt. Han ønsket Regjeringen hell og lykke, og han håpet også på et godt resultat for Arbeiderpartiet ved kommunevalget til høsten.

— Som vi har sunget her i ettermiddag, så uttrykker jeg ønsket om at seiren må følge deres faner!

Rolf Lasse Lund, takket på vegne av alle de innenlandske gjestene.

— Egentlig føler vi oss ikke bare som gjester. Vi er en del av en samlet bevegelse, og enkelte av oss har jo vært aktive på landsmøtet. Svært så aktive vil mange kanskje mene. Men man kan ikke unngå å bli engasjert når man er på et landsmøte i DNA. Det er vanskelig å sitte som skolelys og lytte, særlig vanskelig for oss i AUF.

Lund sa ellers blant annet at det er samspillet mellom brytningene og fellesfølelsen som gir bevegelsen styrke.

— Mange av oss er ikke helt fornøyd med alt som er blitt vedtatt, men vi vil likevel fortsette å kjempe for våre standpunkter. EEC-debatten vil prege norsk politikk også etter at dette landsmøtet er over. Med denne brytningsprosessen er selve livsnerven i en så stor massebevegelse som Arbeiderpartiet er den politiske del av. Og det er bare som en slik massebevegelse at vi kan få kraft og makt nok til å omskape samfunnet i sosialistisk retning.

Trygve Bratteli: Jeg retter så en takk til de utenlandske og innenlandske gjester som har fulgt vårt landsmøte disse tre dagene.

På egne vegne — og på vegne av Sentralstyret og landsstyret — vil jeg takke for det oppdrag som er blitt pålagt oss, og som vi skal skjøtte etter beste evne.

Jeg vil takke alle som har hatt spesielle jobber i samband med dette landsmøtet. Det gjelder dirigenter, sekretærer, og komitéer som har måttet gjøre sitt arbeid utenfor denne sal. Men enda mer gjelder det alle som har hatt forarbeidet. For dem har det ikke vært noen tre-dagers møter, men en meget langvarig jobb.

Vi er glad for den nye skikken med åpne landsmøter, som har gjort det mulig for oss å holde kontakt med presse og kringkasting. De har vært flittig til stede, enten her i salen eller i de arbeidsrom de har hatt.

Jeg vil også rette en takk til dem som har vært innledere: Reiulf Steen, Odd Højdahl, Magne Nedregård og Ronald Bye. Jeg vil også takke dem som forlater Sentralstyret: Lage Haugness, Per Andersen, Bengt Johansen, Kåre Hansen, Hans Raastad, Olaf Karling og de som forlater landsstyret: Jostein Helle, Oddvar Gøthesen, Sven Aasen, Kristian Hatlevik, Knut Kramviken og Harald Johnsen. En takk til dere alle sammen for samarbeid og kameratskap.

Og det viktigste: En takk til samtlige representanter her som har deltatt i dette møtet. Min mening er at det har vært et godt landsmøte. Den saken som best viser det, er markedssaken. Nettopp en slik sak er det som viser et partis politiske kultur og organisasjonskultur. Jeg har gitt uttrykk for tidligere at Arbeiderpartiet har en egen evne til å hanskes med vanskelige saker.

Jeg sa ikke noe under landsmøtet om den nye organisasjonskomitéen. Det er meningen at den også skal se på gjennomføringen av et landsmøte og det arbeidet som går forut, slik at vi kan løse oppgavene på en bedre måte i framtida.

Det viktigste vedtaket er vedtaket om *demokrati i hverdagen.* Jeg går ut fra at Sentralstyret får fullmakt til å foreta den endelige finpussingen, slik Reiulf Steen nevnte det, men kanskje uten at det ble formalisert. Jeg vil også nevne det sosiale programmet, og bolig- og miljøpolitikken.

Det er fare for — ikke minst for en sosialistisk bevegelse — at vi forelsker oss i papirene. Jeg tror det er riktig å ha det klart at det som følger etter dette, er at vi kan hevde oss i hverdagens arbeid med de praktiske oppgavene.

Det har vært anstilt gjetninger om Regjeringens levetid. Jeg tror ikke vi skal spekulere for mye over det spørsmålet, men holde oss til det arbeidsgrunnlaget Regjeringen selv har valgt. Vi har lagt opp vårt arbeid som om det var mulig for oss å fortsette fram til valget i 1973 — og etter den tid venter vi å få et tryggere arbeidsgrunnlag å stå på. La oss arbeide som om vi akter å gjøre jobben fram til valget. Kommer de så og kaster oss, så kan partiet leve godt selv om det ikke har regjeringsmakt.

Til slutt sang forsamlingen første vers av «Internasjonalen» og «Ja, vi elsker dette landet».

Landsmøtet ble hevet kl. 17.58.

Landsmøtedeltakere

Gjester:

Danmark: Socialdemokratisk Forbund i Danmark:
Jens Otto Krag, Erling Dinesen og K. B. Andersen.

Finland: Suomen Sosialidemokraattinen Puolue:
Olavi Lindblom, Semikka Luja og Rolf Friberg.

Sverige: Sveriges Socialdemokratiska Arbetareparti:
Olof Palme, Sten Andersson, Gunnar Sträng og Kaj Axelsson.

Landsorganisasjonen i Norge:
Einar Strand og Fritz W. Hannestad.

Arbeidernes Opplysningsforbund:
Thor Halvorsen, Ivar Ltveråas og Rolf Larsen.

Arbeidernes Avholdslandslag:
Tor Rønning og Olav Bratlie.

Arbeidernes Ungdomsfylking:
Rolf Lasse Lund og Rune Gerhardsen.

Arbeiderpressens Samvirke/Norsk Arbeiderpresse:
Johan Ona.

Arbeiderbevegelsens Solidaritetsfond:
Thorleif Andresen.

Framfylkingen:

Georg Lieungh.

Norges Kristne Arbeideres Forbund:

Knut J. Vik, Trygve Urhaug og Kjell Steinsvåg.

Personlig innbudte:

Alf Andersen, Per Andersen, Einar Gerhardsen, Eugen Johannessen, Olav Larssen, Haakon Lie, P. Mentzen, Konrad Nordahl, Ivar Opsahl, Sigrid Syvertsen og Aksel Zachariassen.

Regjeringen:

Alv Jakob Fostervoll, Olav Gjærvoll, Knut Hoem, Odd Højdahl, Finn Lied, Thorstein Treholt og Inger Louise Valle.

Landsstyret:

Evelyn Andersen, Eilif Dahl, Kristian Gundersen, Liv Andersen, Guri Johannessen, Anders Johansen, Oddvar Berrefjord, Jostein Helle, Oddvar Gøthesen, Hans Frette, Svenn Aasen, Arne Nilsen, Jan Tonning, Knut Kramviken, Asbjørn Jordahl, Ingrid Sandvik, Per Aasen, Harald Johnsen, Sven Olsen, Elnar Bårdsen, Helge Jacobsen og Harald Samuelsberg.

Sentralstyret:

Trygve Bratteli, Reiulf Steen, Reidar Hirsti, Ronald Bye, Helge Sivertsen, Tor Aspengren, Liv Østlie, Rolf Hansen, Lage Haugnes, Bengt Johansen, Aase Bjerkholt, Kaare Hansen, Bjørn Tore Godal, Sonja Ludvigsen og Guttorm Hansen.

Varamenn:

Olaf Karling, Bjartmar Gjerde, Arild Boman, Ragnar Christiansen, Odvar Nordli, Einar Førde, Per Kleppe og Kurt Mosbakk.

Revisjonsnemnda:

Frank Hansen, Kåre W. Larsen og Signe Sulutvedt.

Revisor:

Rolf Jørgensen.

Kvinnesekretariatet:

Bjørg Bergh, Gerd Hagen Schei, Ragnhild Eriksen, Hanne Marie

Tjensvoll, Lillian Bekkevad, Britt Hildeng Hauge, Elsa Rastad Bråten, Else Wiker Gullvåg, Annemarie Lorentzen, Turid Dankertsen og Torild Lien.

Arbeiderkvinnen:

Randi Bratteli:

Formann i Partiutvalg:

Per Sundby, Sosialreformkomitéen.

Partikontoret:

Frank Andersen, Oluf Fuglerud, Herlof Gjerde, Anders Helseth, Øivind Hvattum, Kjell Kristensen, Svein Ragnar Kristensen, Magne Nedregård, Arne Michael Olsen, Helge Røed, Inge Scheflo og John Sundhagen.

Representanter:

Østfold:

Arvid Johansen, Liv Stubberud, John Gundersen, Knut Kristiansen, Thorbjørn Nicolaysen, Karl Olsen, Odd Bakkehaugen, Ingvar Flåøien, Reinert Andersen, Martha Johannessen, Sverre Lindbeck, Knut Heine Lie, Johan Nybo, Olav Stensrød, Anders Davidsen, Aasa Solberg Iversen, Halvard Lyhaugen, Svein O. Agnalt, Inger Marie Andersen, Leif Andersen, Willy Halvorsen, Aasta Pedersen, Thorild Rindalsholt og Jan M. Jonhansen, sekretær.

Akershus:

Kurt Mosbakk, Gerd Wollum, Gunnar Tore Hansen, Leif Håkensen, Åge Solberg, Grethe Johansen, Arve Johnsen, Ole Stornes, Knut Nilsen, Erling Bråthe, Odd Kollstrøm, Svein Morgenlien, Odd Lunde, Per Lien, Åsmund Berg, Magne Langerud og Jan Eriksen. Tryggve Aakervik og Helge Jagland, sekretærer.

Hedmark:

Jarle Moen, Bjarne Øverhaug, Einar Olav Skogholt, Hans D. Bakken, Torbjørn Øveråsen, Leif J. Søhagen, Norvald Strand, Kåre Ytterhaug, Kjell Ove Trondsvang, Olai Mørkhagen, Gudrun Kregnes, Else Øverby, Bjørn Skåret, Anna Pettersen, Kjell Borgen og Erna Borgen. Alfred Gulbrandsen og Martin Hoff, sekretærer.

Oppland:

Johan Nygard, Berit Aarsland, Inge Ramsrud, Ole Knapp, Egil Hølmo, Åge Hovengen, Ragnar Melby, Sigurd Østlien, Tollef Beitrusten, Elsa Pedersen, Lars Skjølaas, Olaf Hamar og Bjørn Dahl, sekretær.

Buskerud:

Knut Aarvelta, Karl Bjerkeli, Kjell Rogstad, Greta Renstrøm, Olav Boye, Arne Fossum, Kåre Vetteren, Jakob Grava, Knut A. Brekke, Sigmund Grønnlie, Elvin Jorde, Martin A. Kolberg, Kåre Karlson, Ingvald Granum, Arnlaug Nyhus, Ingjerd Berntsen og Morten Hammerstad, sekretær.

Vestfold:

Asbjørn Lillås, Astrid Murberg Martinsen, Frode Christiansen, Harald E. Olsen, Einar Olsen, Edel Paulsen, Armand Bjørnholt, Ragnar Heitun, Leif O. Hopland, Kr. Myrvang, Toralv Jørgensen, John Fosshaugen og Willy Gundersen, sekretær.

Telemark:

Kjell Bohlin, Elsa Biberg Kristensen, Dag Holmer, Odd Jørgensen, Hilda Langjordet, Turid Varsi, Asbjørn Kristoffersen, Theodor Hansen, Reidar Engell Olsen, Karl Rolf Helgesen, Isak Havstad og Olav Vee-Haugen, sekretær.

Aust-Agder:

Halvard Kristiansen, Bjarne Robstad, Anna Karterød, Johs. K. Hansen og Steinar Olsen, sekretær.

Vest-Agder:

Jan Helland Olsen, Lars A. Thorkildsen, Knut Tveit, Gunnar Skarpodde, Tora Simonsen og Thor Egil Gruer, sekretær.

Rogaland:

Olav T. Laake, Gunnar Berge, Andreas Cappelen, Gerd Pedersen, Einar Eltervåg, Georg Mikkelsen, Øyvind Gran Larsen, Asbjørn Oddane, Sigtrygg Kvindesland, Arne Bottolfsen og Fritz Jensen, sekretær.

Hordaland:

Ragnar Juell Morken, Ingvald Ulveseth, Arne Ekeland, Nils Mugaas, Peder Hitland, Ingebjørg Midtbø, Conrad Milde, Bjarne Agdestein, Alf Hildrum, Alfred Monsen, Ovidia Jakobsen, Gerhard Michelsen og Einar Lockert Nilsen. Olav Espe Kvestad og Jan Tonning, sekretærer.

Sogn og Fjordane:

Alf Vee-Haugen, Thorborg Valsvik, Kjell Opseth, A. Johansson Kuld, Johnny Moldestad og Hans Offerdal, sekretær.

Sunnmøre:

Asbjørn Bortne, Arve Berg og Ragnvald Støyva.

Romsdal:

Per Kormeset og Kjell Dahl.

Nordmøre:

Ingar Gjøstøl, Agnes Bugge, Tor Sivertsen, Ole J. Fylling, John J. Fiske, Lars Tveiten og Edvin Hugo Pedersen, sekretær.

Sør-Trøndelag:

John Høgsve, Per Svendsen, Marianne Wennberg, Kaare Tønne, Elling Bårdstu, Eigil Gullvåg, Arnold Storvold, Oddvar Sneve, Ella Strømsnes, Rudolf Larsen, Asbjørn Løkken, Ronald Kjevik, Andreas Myran, Gudmund Gjengaar, Lars Woldmo, Sture Arntzen, Bjarne Saltnes og Sverre Pettersen. Olav Skurdal og Ole J. Aune, sekretærer.

Inn-Trøndelag:

Andreas Sørli, Agnar Reitan, Iver Ødegård, Magnus Hallem, Erling Aune, Svein Welde og Kåre Sjøvold.

Namdal:

Karsten Kjelvik, Morten Antonsen og Fredrik Hveding, sekretær.

Sør-Helgeland:

Oddbjørn Vika.

Nord-Helgeland:

Bjørn Bogfjellmo, Hjalmar Johansen og Alf Øverli.

Salten:

John Sørfjordmo og Eindride Sommerseth.

Ofoten:

Thore Ness og Sverre Samuelsen.

Vesterålen:

Finn Knutsen.

Lofoten:

Hans Husby. Hans H. Hansen og Randulf Olsen, sekretærer.

Troms:

Karl Ingebrigtsen, Britt Klaussen, Oddvar Indahl, Arne Nilsen, Sigred Johansen og Halvard Brattli, sekretær.

Finnmark:

Gudmund Eriksen, Wermund Skyllingstad, Lars Bakken og Jan Jacobsen, sekretær.

Oslo:

Andreas Nordli, Wiktor Remme, Idar Eliassen, Fritz Mikalsen, Svein Nilsen, Leif Østlie, Henrik Aasarød, Lorang Møllberg, Gunvald Dybvik, Odd Hübenbecker, Bjarne Melbostad, Arne Hansen, Olaf Andresen, Else Larsen, Kjell Amundsen, Egil Hemli, Karl Johan Schjønberg, Leif Skau, Gunnar Alf Larsen, Thorbjørn Berntsen, Kåre Myhre, Erland Mikkelsen, Sverre Araberg, Gunnar St. Nilsen, Ragnar Kalheim, Harry Evjen, Fanny Andersen, Finn Andersen, Kåre Kristiansen, John Berg, Thorbjørn Karlsen, Egil Bråten, Thor Becher, Haakon Bergerskogen, Willie Kristensen, Rasmus Solend, Magnus Toverud, Edith Ryanes, Bjørn Erik Arnesen, Ole Flesvik, Aslaug Olsen, Henny Stenson, Bjarne Pedersen, Per Ask, Ronald Rooth, Ivar Ekeli, Arne Hermansen, Esther Larsen, Arne Semmerud, Finn Erik Thoresen, Erling Skarning, Kåre Eriksen, John Sand, Jan Berg, Per Ryanes, Einar Ekeberg, Sigurd A. Danielsen, Arne Grøttum, Thorlf Johannessen, Margot Klemetsen, Ragnar Gamst, Erik Palkin Gunnar Bettum, Willy Martinsen, Kristian Jørstad, Einar Wæraas, Knut Samuelsen, Kåre Friden, Egil Dahlen, Grete Tidemandsen, Trild Schulte, Gunnar Bjørnstad, Finn Arnesen, Arne Helseth, Rolf Fjellheim, Rolf Langset, Arve Nielsen, Svein

Fakset, Rolf Lien, Aksel Kristiansen, Kjell Ruyter, Esten Haaker, Arne Strand Bakken, Thorvald Stoltenberg, Magnus Nilsen, Eldrid Nordbø, Jostein Nyhamar, Ane Kokkvoll, Jan Otto Hauge, Karl Gunnar Gudmundsen, Haldis Havrøy, Merle Sivertsen, Knut Frydenlund, Grethe Irvoll, Brynjulf Bull, Ivar Mathisen, Odd Wivegh, Hjalmar Seim, Bernt H. Lund og Ivar Ødegaard. Marit Brynhildsen, Øyvind Larsen og Jan Haldorsen, sekretærer.

Stortingsgruppa:

Magnus Andersen, Ingvar Bakken, Rolf Fjeldvær, Leif Granli, Guttorm Hansen, Aase Linoæs, Annemarie Lorentzen og Aslak Versto.